

SAMMANFATTNING

AF

UTLÅTANDEN, YTTRANDE OCH PETITIONER

I ANLEDNING AF

LÄROVERKSKOMMITTÉNS DEN 8 DECEMBER 1902

AFGIFNA BETÄNKANDE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1904

Innehållsförteckning.

Af vederbörande myndigheter afgifna utlåtanden.

Kap. I. Läroverksorganisationen i allmänhet.

- a) Läroverkets uppdelning i två stadier: skola och gymnasium sid. 1.
- b) Anordnandet af en examen vid realskolekursens slut » 4.
- c) Gymnasiets anknytning till realskolan och gymnasiekursens längd . . » 7.
- d) De klassiska språken. — A-läroverk » 10.
- e) De främmande lefvande språken » 14.

Kap. II. Realskolans organisation.

- a) Allmänna grunder » 18.
- b) Undervisningsplanen » 20.
- c) Realskoleexamen » 21.
- d) Kompetens på grund af aflagd realskoleexamen » 25.

Kap. III. Gymnasiets organisation.

- a) Allmänna grunder » 37.
- b) Valfriheten » 40.
- c) Undervisningsplanen » 47.
- d) Studentexamen » 49.

Kap. IV. Lärotidens fördelning.

- a) Läsårets längd » 53.
- b) Feriearbetet » 56.
- c) Arbetets fördelning under terminerna » 59.
- d) Begränsning af lärjungarnes arbete » 62.

Kap. V. Ombildning och indragning af läroverk.

- a) Ombildning till högre allmänt läroverk » 64.
- b) Ombildning till samskolor » 67.
- c) Föreslagen indragning af läroverk och pedagogier » 107.

IV

Kap. VI.	Ifrågasatt centralstyrelse för de allmänna läroverken	sid. 116.
Kap. VII.	Förslag till ny stat för de allmänna läroverken.	
	a) Reglering af lärarnes löner	» 118.
	b) Förslag till ordinarie ämneslärareplatser	» 138.
Kap. VIII.	Ifrågasatta terminsafgifter till statsverket	» 143.
Kap. IX.	Öfriga ändringar i stadgan för rikets allmänna läroverk	» 146.

Petitioner, senare inkomna framställningar m. m.	» 168.
--	--------

Bilagor.

Bil. A.	Utlåtande angående läroverkskommitténs förslag i organisationsfrågan	» 179.
Bil. B.	Utlåtanden öfver kursplanen	» 183.

Af vederbörande myndigheter afgifna utlåtanden.

KAP. I.

Läroverksorganisationen i allmänhet.

a) Läroverkets uppdelning i två stadier: skola och gymnasium.

(Sid. 37—78 i kommitténs betänkande.)

Mot kommittéförslagets grundtanke att uppdelas läroverket i ett lägre stadium för bibringande af allmän medborgerlig bildning, afpassad efter de lärjungars behof, som vid 15 till 16 års ålder afsluta sin skolgång, samt ett högre stadium för grundläggande af de vetenskapliga insikter, som vid universitet eller högre tillämpningsskola vidare utbildas, hafva de allra flesta myndigheter, hvilkas utlåtanden inkommit, haft intet eller ringa att erinra.

*Till-
styrkande
utlåtanden.*

Några af dem, som yttrat sig i denna fråga, förorda uttryckligen den nämnda anordningen, under det att andra i mer eller mindre bestämda ordalag uttala sitt gillande. Så yttrar domkapitlet i Skara, att det visserligen icke känner sig öfvertygadt därom, att ett nederstadium med medborgerlig läggning tillika är lämpligast för dem, som ämnat fortsätta å gymnasiet, men att det af tungt vägande praktiska skäl dock finner sina betänkligheter böra vika, och säger om själfva grundtanken i förslaget, att en dylik afslutning på ett stadium, några år tidigare än studentexamen, utan tvifvel tillmötesgår ett länge känt och erkänt behof och synes vara ägnadt att afhjälpa åtskilliga brister och olägenheter, som allmänt öfverklagats. Domkapitlet anser äfven den föreslagna tidpunkten för afslutningen väl vald.

Läroverkskollegiet i Hudiksvall yttrar, att förslaget i stort sedt såväl tillfredsställer de länge närda och öppet uttalade krafven på en reform af de allmänna läroverken som ock tillgodoser en sund utvecklings fordringar. Läroverkskollegiet i Vänersborg anser den föreslagna omorganisationen utgöra en väsentlig förbättring af det nuvarande tillståndet och vill för sin del i hufvudsak förorda detsamma. Läroverkskollegiet i Umeå finner kommitténs förslag synnerligen beaktansvärda, och läroverkskollegiet i Sundsvall instämmer till fullo i kommitténs förslag.

Läroverkskollegiet i Lidköping yttrar om tudelningen i realskola och gymnasium, att det däri med tillfredsställelse hälsar ett återupptagande af den historiska utvecklingsgång, som år 1849 afbröts. Läroverkskollegiet i Eskilstuna erkänner tacksamt, att förslaget innebär högst väsentliga förbättringar med afseende på organisationen. Läroverkskollegiet i Arboga uttalar sin anslutning i allt väsentligt. Läroverkskollegiet i Trelleborg uttrycker den till visshet gränsande förhoppningen, att den allmänna medborgerliga bildningen högst väsentligt skall komma att främjas genom antagandet af kommitténs förslag. Läroverkskollegiet i Varberg önskar förslagets fastställelse i hufvudsak. Läroverkskollegiet i Piteå finner kommitténs förslag angående upprättande af realskolor vara i öfverensstämmelse med tidens kraf såväl i allmänhet som i pedagogiskt hänseende och tror, att de allmänna läroverken därigenom skulle få ökad förståelse och sympati bland folkets bredare lager. Kollegiet vid Jakobs l. allm. läroverk anser kommittén hafva framställt ett till målet ledande förslag.

Domkapitlen i Linköping, Strängnäs, Lund, Göteborg och Hernösand samt läroverkskollegierna i Västervik, Skara, Linköping, Nyköping, Kristianstad, Helsingborg, vid h. realläroverket i Göteborg, i Halmstad, Umeå, Arboga och Uddevalla uttala i hufvudsak sitt gillande af förslagets grunder.

Professor Johansson i filosofiska fakulteten i Uppsala yttrar, att den af kommittén uppgjorda allmänna organisationsplanen synes vara ett i det stora hela adekvat och lyckligt uttryck för de rörelser och sträfvanden, som under långa tider och med allt mera ökad styrka framträd i vårt land. Professor Hildebrandsson därsammastädes anser, att om kommitténs förslag till organisation intet annat än godt är att säga. Professor Johansson i Lunds domkapitel uttalar den mening, att kommitténs förslag betecknar ett stort steg framåt, särskildt då det gäller att bättre än hittills tillgodose behofven af ökad allmän medborgerlig bildning och att åstadkomma en minskning af det lärda proletariatet. Lektor Fehr i Strängnäs domkapitel gillar fullständigt kommitténs grunder.

*Principiella
invänd-
ningar mot
kommitté-
förslaget.*

Angående den uppfattning, som ligger till grund för kommitténs förslag, nämligen att den vetenskapliga bildning, som det allmänna läroverket har att grundlägga, kan byggas på den allmänna medborgerliga, yttrar däremot biskopen i Lund — dock utan att framställa något från domkapitlets tillstyrkande utlåtande afvikande förslag — bland annat följande. Den som vore mån om att tillgodose läroverkets uppgift att grundlägga vetenskapliga insikter, kunde ej känna sig lugnad af kommitténs optimistiska förhoppning och försäkras, att den så kallade medborgerliga bildningen skulle vara en tillfredsställande grundläggning för sådana. Med lika mycket, ja, med bättre skäl kunde man påstå, att tillbörlig hänsikt till de vetenskapliga insikterna skulle tillgodose den medborgerliga bildningen, enär hufvudsaken vid denna icke så mycket vore inlärandet af ett visst kunskapsstoff som fastmera själskrafternas utbildning och öfning till att kunna

och vilja på egen hand arbeta. Biskopen i Skara, domprosten Norberg i Strängnäs, professor Hamilton i större akademiska konsistoriet i Lund samt lektor Olsson i Jönköping synas likaledes vara af den meningen, att ett genomförande af kommitténs förslag skulle blifva till men för den vetenskapliga bildningen öfverhufvud taget.

Särskildt synas, såsom närmare framgår af sid. 10—11, farhågorna för den klassiska bildningens försvagande hafva väckt betänkligheter. Rektor Jacobson i Visby samt pastor primarius och f. d. professor Sahlin i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk afstyrka förslaget i dess helhet, enär enligt deras mening de allmänna läroverken, för att motsvara sitt ändamål, måste organiseras efter helt andra grunder än dem kommittén sökt bringa i tillämpning. I stället för att omdana det lägre stadiet till en för alla lärjungar gemensam skola, borde man, anse de, inrätta olika läroverkstyper eller linjer, som på ett tidigt stadium skilde sig från hvarandra och organiserades med hänsyn till de olika bildningsbehof, som i vår tid göra sig gällande. Först då vore det möjligt att få sådana läroverk till stånd, där de humanistiska och särskildt de klassiska ämnens studium kunde bedrivas till den omfattning, som svarade emot dessa ämnens betydelse för vår högre odling. Särskildt hvad Stockholm angår, anser sig professor Sahlin böra hemställa, att det måtte göras till föremål för utredning, om icke särskilda läroverk skulle kunna få särskilda uppgifter och om icke därvid kunde iakttagas, att åtminstone ett högre läroverk blefve själfständigt klassiskt, ett modernt språkligt och ett reallt samt att ett eller flera lägre läroverk anordnades till sexklassiga praktiska läroverk. Adjunkten Rabe jämte en annan ledamot af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm anser likaledes kommitténs förslag skadligt för den humanistiska bildningen i vårt land och uttalar på denna och andra anförda grunder som sin mening, att detsamma bort i dess helhet afstyrkas.

Flertalet af de myndigheter, som uttalat sina farhågor beträffande de klassiska språkens tillbakaskjutande, hafva emellertid icke ansett sig böra fördenskuil afstyrka kommittéförslaget utan i stället yrkat, att vid en eventuell omorganisation af de allmänna läroverken i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förslagets allmänna grunder undantag borde göras för några läroverk, där de klassiska språken skulle erhålla ett större utrymme än vid de efter den nya normaltypen organiserade läroverken. En närmare redogörelse för hithörande utlåtanden och förslag lämnas här nedan, sid. 12—14.

Domkapitlet och läroverksskollegiet i Karlstad, som anse såväl kommitténs organisationsförslag som förslaget om ett treårigt gymnasium otillfredsställande, afstyrka uppdelningen i skola och gymnasium, men förorda latinets uppflyttning till sjätte klassen, kursernas i de fem lägre klasserna omläggning i öfverensstämmelse med kommitténs förslag samt anordnandet af en afslutningsexamen med

*Läroverkets
uppdelning
afstyrkes,
men en af-
slutning
förordas.*

viss kompetens i sjätte realklassen för de lärjungar, som å detta stadium ämna afsluta sin skolgång. Läroverkskollegiet i Västerås och rektor Söderbaum i Malmö förorda undervisningsplanens anordning i öfverensstämmelse med reservanten Dahlgrens förslag men varna, i likhet med rektor Jacobson i Visby, för återinförandet af den gamla skillnaden mellan skola och gymnasium, därvid bland annat hänvisande till de olägenheter, som voro förbundna med gymnasieinstitutionen i äldre tider.

b) Anordnandet af en examen vid realskolekursens slut.

(Sid. 41—78 i kommitténs betänkande.)

Under det att de afgifna utlåtandena i de allra flesta fall varit till förmån för de sex nedersta klassernas ombildande till en medborgerlig skola, realskolan, hafva däremot från åtskilliga håll erinringar gjorts mot anordnandet af den examen, realskoleexamen, som enligt kommitténs förslag skulle afsluta nämnda skola.

Invändningar mot kommitténs förslag.

Vissa myndigheter afstyrka mer eller mindre bestämdt eller uttala betänkligheter mot den af kommittén föreslagna examen, nämligen: kanslern för universiteten; medicinska fakulteten i Uppsala med instämmande af större akademiska konsistoriet därstädes; domkapitlen i Uppsala, Linköping, Strängnäs, Västerås, Växjö och Härnösand samt direktionen öfver Nya elementarskolan; läroverkskollegierna i Uppsala, Linköping, Norrköping, Vänersborg, Strängnäs, Nyköping (9 röster mot 8), Falun, Umeå, Sundsvall, 18 ledamöter af collegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm (7 hafva uttalat sig för kommitténs förslag),¹⁾ läroverkskollegierna vid västra femklassiga läroverket i Göteborg, i Kristinehamn och Haparanda; professorerna Lundell och Högbom i filos. fakulteten i Uppsala, biskopen i Skara, rektor Rosberg i Kalmar, rektor Jacobson i Visby, medicinalrådet Schuldhuis i medicinalstyrelsen och skolläkaren vid Visby h. allm. läroverk.

Några vilja hafva examen, därest den kommer till stånd, anordnad med mindre tunga och omständliga former eller med mindre sträng kontroll: teologiska fakulteten i Uppsala; domkapitlen i Västerås, Lund, Göteborg och Härnösand; läroverkskollegierna i Falun, Lund, Malmö, vid h. latinläroverket i Göteborg, i Umeå, Luleå, Sundsvall, 18 ledamöter af collegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm, läroverkskollegierna i Eksjö, Vadstena, Söderköping, Eskilstuna,

¹⁾ Beträffande detta läroverk må påpekas, att samfälliga beslut i allmänhet icke fattats utan endast antal röster för och emot vid hvarje särskild fråga till protokollet antecknats. I fråga om öfriga myndigheter hafva i denna sammanfattning röstetal angifvits endast när minoriteten varit jämförelsevis stor. Enskilda ledamöter hafva i allmänhet namngifvits, ifall de afgifvit särskildt yttrande eller uttryckligen reserverat sig till protokollet.

Arboga och Landskrona; professor Johansson i Lunds domkapitel, biskopen jämte kyrkoherden Odin i Visby domkapitel¹⁾ samt rektor Lundberg i direktionen öfver H. lärarinneseminariet (se sid. 71). — För de anordningar, som några bland dessa myndigheter tänkt sig för ernående af nyssnämnda syfte, redogöres nedan (sid. 21—22).

De skäl, som anföras mot en examen öfver hufvud taget eller mot den af kommittén föreslagna formen för examen, äro dels pedagogiska, dels hygieniska.

Man befarar, att tanken på en förestående examen, i synnerhet om den sker under omständliga former och med kontroll af särskildt förordnade censorer, skall hos lärjungarne framkalla oro och arbetsjakt och därigenom störa undervisningens lugna gång samt fresta läraren att mera lägga an på inprägladhet af ett visst kvantum fakta än på en harmonisk utbildning af eleverna. I ett flertal utlåtanden betonas också, att examen ej bör vara censurerad (jfr sid. 21). Vidare tror man ej på möjligheten att förhindra, att examen får en rigörös läggning, hvilket ur alla synpunkter anses olämpligt för lärjungar å här ifrågavarande åldersstadium. Äfven framhållas de olägenheter, som för läroverken skulle uppstå af det myckna examinerandet samt svårigheten att anskaffa dugliga censorer eller examensvittnen. Slutligen betvivlas värdet å en sådan examen, hvilken knappast är ägnad att gifva ett säkert utslag i fråga om lärjungens ståndpunkt i det hela. — Från hälsosynpunkt framhålles — ofta med hänvisning till medicinska fakulteten i Uppsala, som afstyrker examen såsom ur hygienisk synpunkt betänklig — det olämpliga däruti, att en så pass kräfvande examen infaller under lärjungarnes pubertetsålder, då de äro särskildt ömtåliga för dylika ansträngningar.

De myndigheter, som yttra sig emot anordnandet af en examen, uttala i allmänhet eller synas förutsätta, att sista terminens betyg bör få gälla som afgångsbetyg och berättiga till den af kommittén föreslagna kompetensen. Från ett par håll — t. ex. domkapitlet i Göteborg och läroverkskollegiet i Uppsala — framhålles, att kontroll, om sådan vore behöflig, lämpligare kunde ske genom sakkunnig inspektion af den föregående undervisningen.

Den allmänna diskussionen om realskolexamens vara eller icke vara har å andra sidan äfven gifvit anledning till mer eller mindre positiva uttalanden till förmån för en sådan examens anordnande.

Domkapitlet i Skara anser, att då det med hänsyn till den afsedda kompetensen är angeläget att upprätthålla enhet i fordringarna vid de olika läroverken, en examen i någon form svårligen kan undvaras. Professor Boëthius samt pro-

Anordnandet af en examen förordas.

¹⁾ Biskopen instämde i hufvudsak i ett af adjungerade ledamoten, kyrkoherden Odin afgifvet yttrande, rektor Jacobson och lektor Jansson hänvisade till af dem vid frågans behandling i läroverkskollegiet afgifna yttranden, och lektor Fagerholm instämde utom i vissa angifna punkter i läroverkskollegiets utlåtande. I domkapitlets skrifvelse uttalas, att kyrkoherden Odins af biskopen omfattade mening torde böra anses innehålla hvad domkapitlet haft att i ärendet anföra.

fessorerna Dunér, K. R. Geijer, Persson, Stave och Kjellman reservera sig mot större akademiska konsistoriets i Uppsala beslut att instämma i medicinska fakultetens i Uppsala uttalande angående realskoleexamen. Rektor Klingberg i Strängnäs domkapitel reserverar sig till förmån för en examen, hvarförutan realskolebildningen icke finge tillbörligt värde i den allmänna opinionen. Rektor Lindskog i Vänersborg jämte 4 ledamöter af läroverkskollegiet anser examen nödvändig för att häfda realskolans själfständighet i förhållande till gymnasiet. Adjunkten Fredlund jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet i Falun har afgifvit en utförlig reservation till förmån för realskoleexamen, bland annat framhållande, att en examen innebär en mindre störande kontroll än inspektion och, rätt ledd, just kan blifva bästa medlet att motverka alltför högt uppskrufvade fordringar. För den föreslagna examen hafva ock särskildt uttalat sig: läroverkskollegierna i Hälsingborg, Enköping, Karlshamn, Sölvesborg, Sala och vid Jakobs l. allm. läroverk. I Karlstads läroverkskollegium hafva 10 ledamöter tillstyrkt kommitténs förslag, under det att 11 röstat för en examen af den art, som ofvan (sid. 3—4) angifvits. — Hvad särskildt den hygieniska synpunkten beträffar, förekomma äfven uttalanden från speciellt medicinska auktoriteter, som gå i motsatt riktning mot medicinska fakultetens i Uppsala utlåtande. I Karolinska institutets lärarekollegium hafva 6 ledamöter af 15 uttalat, att berättigade farhågor från hygienisk synpunkt ej förefinnas mot den föreslagna examen (majoriteten instämmer beträffande hygieniska frågor i de flesta delar med medicinska fakulteten i Uppsala, dock utan att särskildt yttra sig om realskoleexamen). Professor Mörner i direktionen öfver H. lärarinneseminariet finner naturligt, att examen skall stå under kontroll, enär den skall medföra kompetens; å andra sidan kunde kontrollen äfven vara nyttig i det hänseendet, att den hindrade fordringarnas stegrande öfver hvad önskligt och behöfligt vore; det exempel från Preussen, som från vissa håll äberopats, vore ej tillämpligt, enär det där gällde examen för alla, här endast för dem, som skulle sluta; för öfrigt vore det helt andra skäl än hygieniska, som motiverat den preussiska examens afskaffande; det vore ej att befara, att denna examen skulle blifva för betungande. Slutligen anser medicinalstyrelsen de farhågor, som uttalats beträffande följderna af en examen för 15—16-åringar, betydligt öfverdrifna, hänvisar till de nuvarande inträdesfordringarna, som ofta förutsetta ett mycket intensivt arbete, utan att några allmänna skadliga verkningar af denna ansträngning kunnat förmärkas, och förordar anordnandet af realskoleexamen.

c) **Gymnasiets anknytning till realskolan och gymnasiekursens längd.**

(Sid. 55—78 och 258—262 i kommitténs betänkande.)

Beträffande gymnasiets anknytning till realskolan och gymnasiekursens däraf beroende längd hade redan inom kommittén tre principiellt olika förslag framställts:

A. Kommitténs förslag åsyftar den gemensamma undervisningens (utan latin) utsträckande till och med ett stadium, som motsvarar nuvarande femte klassen, hvarefter följa dels ett fyraårigt gymnasium, dels en särskild sjätte klass, parallell med det fyraåriga gymnasiets första årsklass och avslutad med en examen, afsedd endast för de från sjätte klassen afgående lärjungarne.

B. Reservanten Höjers och reservanten Dahlgrens förslag gå båda ut på att anordna gemensam undervisning (utan latin) till och med ett stadium, som motsvarar nuvarande nedre sjätte klassen, hvarefter i den för skolans samtliga lärjungar gemensamma sjätte klassen anordnas en examen för alla lärjungar, både för dem, som ämna afgå, och för dem, som ämna fortsätta å det omedelbart därpå följande, treåriga gymnasiet.

C. Reservanten Anderssons förslag intager en mellanställning mellan typerna A och B, i det latinet skulle inträda i sjätte klassen men undervisningen för öfrigt, med undantag af de afvikelser, som häraf betingades, ordnas i enlighet med grunderna för ett treårigt gymnasium.

Skillnaden mellan reservanterna Höjers och Dahlgrens förslag gäller i hufvudsak dels grekiskan, som upptages å det af den senare men ej å det af den förre föreslagna normalgymnasiet, dels antalet s. k. A-läroverk (se sid. 12).

I de utlåtanden, som beröra frågan om gymnasiets anknytning till realskolan, har i regeln anslutning skett antingen till ettdera af kommitténs, Höjers, Dahlgrens och Anderssons förslag, eller till en af rektorerna Almquist och Juhlin framlagd modifikation af det sistnämnda (se bil. A), eller slutligen mera obestämdt till någon eller några af reservanterna eller till af dem företrädda principer. De afgifna utlåtandena låta sålunda äfven fördela sig i tre hufvudgrupper med samma inbördes grundskillnad som mellan de tre inom kommittén framlagda förslagen. Vid nedanstående redogörelse för dessa utlåtanden har ej hänsyn tagits till de olika myndigheternas ställning till frågan om A-läroverk, hvilken här nedan (sid. 12—14) gjorts till föremål för särskild behandling.

A. För kommitténs förslag hafva uttalat sig: domkapitlen i Strängnäs. *Utlåtanden för typ A.* Västerås, Lund, Göteborg, Kalmar, Härnösand; läroverkskollegierna i Gäfle, Hudiksvall, Västervik, Örebro, Jönköping (med 13 röster mot 11, som afgåfvos för treårigt gymnasium å reallinjen), Kristianstad, Karlskrona, vid h. realläroverket i Göteborg, i Kalmar, Sundsvall, 23 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket

å Norrmalm, h. allm. läroverket å Södermalm (med 19 röster mot 11, hvaraf 9 afgåfvos för Dahlgrens och 2 för Höjers förslag), i Alingsås, Eskilstuna, Karlshamn, Sölvesborg, Trelleborg, Ängelholm, Piteå, vid Jakobs och Katarina l. allm. läroverk; professorerna Erdmann, Hildebrandsson, Boëthius, Persson och Johansson i filos. fakulteten i Uppsala, lektor Jansson i Visby jämte 4 ledamöter af läroverkskollegiet, professor Aurivillius och rektor Örtenblad i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, lektorerna Tessing, Thomson och Haller samt adjunkterna Bergin och Ewerth i Vänersborg, rektor Bagge i Västerås, kollega Borg i Kristinehamn jämte 2 andra ledamöter af kollegiet, kollega Landorf i Borås, rektor Oldin och kollega Nevander i Landskrona samt rektor Elmquist vid Östermalms l. allm. läroverk jämte 2 ledamöter af kollegiet. Dessutom synes domkapitlet i Skara tänka sig en organisation enligt kommitténs förslag. I läroverkskollegiet i Karlstad afgåfvos 10 röster af 21 för kommitténs förslag med särskild afslutningsklass.

*Utlåtanden
för typ B.*

B. 1:o) För reservanten Höjers förslag hafva uttalat sig: direktionen öfver Nya elementarskolan och läroverkskollegiet därstädes (med 13 röster mot 8, som afgåfvos för kommitténs förslag); biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel, lektor Klintberg i Visby samt lektor Bohlin vid h. allm. läroverket å Södermalm jämte en annan ledamot af kollegiet.

2:o) För reservanten Dahlgrens förslag hafva uttalat sig: läroverkskollegierna i Vänersborg, Västerås (med 10 röster mot 9, som afgåfvos för kommitténs förslag), Falun (med 17 röster mot 6, som afgåfvos för fyraårigt gymnasium), Lund, Malmö, Landskrona (med 2 röster för kommitténs förslag), Oskarshamn, Kristinehamn, Skellefteå, vid l. allm. läroverken å Östermalm och Kungsholmen; professorerna Ångström och Dunér i filos. fakulteten i Uppsala, adjunkten Göthe vid h. allm. läroverket å Södermalm jämte 8 andra ledamöter af kollegiet, rektor Lindegren i Varberg och rektor Björling vid Katarina l. allm. läroverk.

3:o) I anslutning till reservanterna Höjer och Dahlgren hafva uttalat sig: lektor Fehr i Strängnäs domkapitel och läroverkskollegiet i Lidköping.

4:o) För treårigt gymnasium å båda linjerna, utan instämmande med viss reservant eller förslagsställare hafva uttalat sig: läroverkskollegierna i Ystad och Marstrand; lektor Sohlberg i Strängnäs domkapitel, rektor Rosberg i Kalmar, lektor Young i Kristianstad jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet samt 4 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm.

*Utlåtanden
för typ C.*

C. 1:o) För reservanten Anderssons förslag hafva uttalat sig: läroverkskollegiet i Uppsala (med 13 röster mot 12, af hvilka 8 afgåfvos för kommitténs och 4 för Dahlgrens förslag), professor Danielsson i filos. fakulteten i Uppsala, lektor Isberg i Kalmar samt kollegerna Lagerstedt och Thorsell vid l. allm. läroverket å Östermalm.

2:o) För Almquist-Juhllins förslag i dess helhet eller i hufvudsak hafva uttalat sig: domkapitlen i Uppsala och Linköping; läroverkskollegierna i Linköping, Norrköping, Skara, Växjö, Hälsingborg, vid h. latinläroverket i Göteborg (4 röster för kommitténs förslag och 4 för Dahlgrens), i Halmstad, Härnösand, Umeå, Luleå, Visby (med 7 röster mot 5, som afgåfvos för kommitténs förslag), vid h. realläroverket i Stockholm, i Norrtälje, Vadstena, Mariestad, Borås, Arboga, Sala, Uddevalla och Filipstad; samt i samma riktning: läroverkskollegierna i Eksjö, Söderköping och Arvika samt lektor Young (alternativt förslag) i Kristianstad jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet.

3:o) I anslutning till de tre kommittéreservanterna hafva uttalat sig: professorerna Lundell och Högbom i filos. fakulteten i Uppsala (med latin eller franska i sjätte klassen alternativt mot andra ämnen); i anslutning till Yttrande i läroverksfrågan år 1899 (Höjer, Lindhagen, Boije) samt till de tre kommittéreservanterna har uttalat sig läroverkskollegiet i Skövde (med tillfälle till latinundervisning i sjätte klassen), och för ett treårigt gymnasium i princip, ehuru med tillfälle till latinundervisning i sjätte klassen hafva yttrat sig domkapitlet i Växjö, läroverkskollegierna i Nyköping och Östersund samt rektor Oséen i Karlshamn. Rektor Söderbaum i Malmö uttalar sig för reservanten Dahlgrens förslag, dock att i sjätte klassen upprättas en latinlinje.

För treårigt real- och fyraårigt latingymnasium har uttalat sig rektor Klingberg i Strängnäs domkapitel, hvilken synes tänka sig realgymnasiet alldeles skildt från latingymnasiet, under det att de, som sluta sig till förslagen, tillhörande typ C, synas utgå från förutsättningen af samläsning i större eller mindre mån mellan de båda gymnasielinjerna.

I Strängnäs läroverkskollegium röstade 5 ledamöter för kommitténs förslag och 5 för reservanterna Höjers och Dahlgrens.

Teologiska fakulteten i Uppsala uttalar betänkligheter angående en särskild afslutningsklass utan att dock uttala sig bestämdt för något af de framställda förslagen.

Lektor Elowson i Karlstads domkapitel, som reserverat sig mot domkapitlets uttalanden i allmänhet, framställer ett särskildt organisationsförslag, nämligen anordnandet af ett femårigt gemensamt nederstadium, ett därpå byggt fyraårigt gymnasium och parallellt med dettas två lägsta klasser en tvåårig praktisk afslutningsskola med fullt själfständig ställning såväl i förhållande till nederskolan som till gymnasiet.

Slutligen hafva yrkanden framställts, att olika organisationstyper skulle försökas å olika orter. Så uttala läroverkskollegiet i Malmö, som förordat en organisation enligt typ B, och läroverkskollegiet i Kristianstad, som omfattat kommitténs organisationsförslag, lektor Isberg i Kalmar samt rektor Oldin och kollega Nevander i Landskrona önskvärheten däraf, att jämte den normala

organisationstypen äfven andra af de föreslagna läroverkstyperna blefve på prof upprättade. Rektor Söderbaum i Malmö, som förordat en organisation enligt typ B (jfr ofvan), uttalar i reservation den meningen, att någon annan typ af läroverk icke må på prof upprättas än efter kommitténs förslag, och läroverkskollegiet i Lund, som likaledes uttalat sig för typ B (se ofvan), hemställer, att det borde vara Kungl. Maj:t förbehållet att på särskilda orter inrätta läroverk jämväl enligt kommitténs förslag. Riksarkivarien Hildebrand, rektor Almquist, grosshandlaren Höglund och kammarrättsrådet Östberg i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk önska, att frihet lämnas åt eforalstyrelserna, särskildt öfver profärsläroverken, att välja mellan olika organisationsformer, hvarvid en organisation med sexklassig nederskola och treårigt gymnasium synes dem vara den lämpligaste typen för reallinjen, en organisation med fyraårigt gymnasium måhända för B-linjen enligt kommitténs förslag.

De motiv, som angifvas för den ena eller andra organisationstypen, återfinnas i hufvudsak i kommitténs betänkande och i särskilda yttranden till det samma. Yrkanden, afseende detaljändringar i de från kommitténs förslag afvikande organisationstyperna, hafva i denna sammanfattning i regeln icke upptagits.

För att bättre åskådliggöra de olika myndigheternas ställning till denna del af organisationsfrågan meddelas vidfogade öfversikt.

d) De klassiska språken. — A-läroverk.

(Sid. 241—258, 303—305 och 373—378 i kommitténs betänkande.)

*De klassiska
språken.*

De skäl, som anförts mot den ifrågasatta inskränkningen af latinet och grekiskan, äro i hufvudsak desamma, som vid den föreliggande frågans tidigare behandling plägat andragas. Från olika utlåtanden — särskildt af kanslern för universiteten, af f. d. professor Sahlin, 15 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm samt biskopen i Växjö och lektor Olsson i Jönköping — sammanföres emellertid här det väsentliga, som blifvit i frågan anfördt.

Bland annat framhålles sålunda, att kunskap i de klassiska språken är nödvändig på åtskilliga studieområden, såsom inom de teologiska, filosofiska, filologiska, historiska och juridiska vetenskapsgrenarna, och öfverhufvud taget för hvarje grundligare humanistiskt studium. All djupare humanistisk bildning vore nämligen historisk, icke blott så, att man för en sådan bildnings förvärfvande behöfde inhämta, hvad historiska framställningar meddelade om äldre bildningsformer, utan äfven så, att man måste gå tillbaka till själfva källorna, från

Öfversikt af myndigheternas uttalanden i organisationsfrågan.

Sid. 7—10.

	A: 4-årigt gymn. å båda linj.	B: 3-årigt gymn. å båda linjerna.				C: 3-årigt gymnasium med 4-årig latinkurs.		
	Kommitténs förslag.	Höjers reservation.	Dahlgrens reservation.	Höjers och Dahlgrens reservationer.	Utan anslutn. till visst förslag.	Anderssons reservation.	Almquist-Juhlins förslag.	Utan anslutn. till visst förslag.
Domkapitlet i Uppsala	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Linköping	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Skara	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Strängnäs	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Västerås	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Växjö	—	—	—	—	—	—	—	1
» » » Lund	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Göteborg	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Kalmar	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Härnösand	1	—	—	—	—	—	—	—
Dir. öfver Nya elementarskolan . . .	—	1	—	—	—	—	—	—
S:ma läroverksstyrelser	7	1	—	—	—	—	2	1
Högre allm. läroverket i Uppsala . .	—	—	—	—	—	1	—	—
» » » Gäfle	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Hudiksvall	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Linköping	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Norrköping	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Västervik	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Skara	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Vänersborg	—	—	1	—	—	—	—	—
» » » Strängnäs	—	—	—	—	—	—	—	—
» » » Örebro	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Nyköping	—	—	—	—	—	—	—	1
» » » Västerås	—	—	1	—	—	—	—	—
» » » Falun	—	—	1	—	—	—	—	—
» » » Växjö	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Jönköping	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Lund	—	—	1	—	—	—	—	—
» » » Malmö	—	—	1	—	—	—	—	—
» » » Kristianstad	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Karlskrona	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	1	—
» latinläroverket i Göteborg	—	—	—	—	—	—	1	—
» realläroverket » » »	1	—	—	—	—	—	—	—
» allm. läroverket i Halmstad	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Kalmar	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Härnösand	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Östersund	—	—	—	—	—	—	—	1
» » » Umeå	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Luleå	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Sundsvall	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Visby	—	—	—	—	—	—	1	—
» latinlärov. å Norrmalm i Stockh. . .	1	—	—	—	—	—	—	—
» allm. lärov. å Södermalm » » » . .	1	—	—	—	—	—	—	—
» realläroverket » » »	—	—	—	—	—	—	1	—
Nya elementarskolan » » »	—	1	—	—	—	—	—	—
Summa högre allm. läroverk	12	1	5	—	—	1	12	2
Lägre allm. lärov. i Norrtälje	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Eksjö	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Vadstena	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Söderköping	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Mariestad	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Borås	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Lidköping	—	—	—	1	—	—	—	—
» » » Sköfde	—	—	—	—	—	—	—	1
» » » Alingsås	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Eskilstuna	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Arboga	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Sala	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Ystad	—	—	—	—	1	—	—	—
» » » Karlshamn	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Landskrona	—	—	1	—	—	—	—	—
» » » Sölvesborg	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Trelleborg	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Ängelholm	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Uddevalla	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Marstrand	—	—	—	—	1	—	—	—
» » » Oskarshamn	—	—	1	—	—	—	—	—
» » » Kristinehamn	—	—	1	—	—	—	—	—
» » » Filipstad	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Arvika	—	—	—	—	—	—	1	—
» » » Piteå	1	—	—	—	—	—	—	—
» » » Skellefteå	—	—	1	—	—	—	—	—
Jakobs lägre allm. lärov. i Stockh. .	1	—	—	—	—	—	—	—
Katarina » » » » »	1	—	—	—	—	—	—	—
Östermalms » » » » »	—	—	1	—	—	—	—	—
Kungsholmens » » » » »	—	—	1	—	—	—	—	—
Summa lägre allm. läroverk	9	—	6	1	2	—	11	1

Anm. Beträffande domkapitlen i Karlstad och Visby samt läroverkskollegierna i Strängnäs och Karlstad, se ofvan sid. 3, 5, 8 och 9.

hvilka samtidens bildningsform hade fått sitt ursprung. En alldeles särskild betydelse för den vetenskapliga forskningen hade de klassiska språken erhållit, sedan de dogmatiska och konstruerande metoderna i alla de humanistiska vetenskapsgrenarna fått vika för de historiska och jämförande. Icke blott det vetenskapliga bedrifvandet af denna forskning utan det grundligare inträngandet i dess resultat kräfde klassisk underbyggnad, och i samma mån som denna saknades, i samma mån saknades ock förmåga att följa gången af arbetet inom den humanistiska vetenskapsgruppen och de ansträngningar, hvarmed vetenskapen för närvarande sökte att ur människans historia förstå människan själf och den riktning, hvori hon utvecklade sig. Denna de klassiska språkens betydelse för den högre odlingen hade ock, anmärkes det, uppskattats i de stora kulturländerna i Europa, där ifrågavarande ämnen vore synnerligen omhuldade, äfvensom i Nordamerikas Förenta stater, där latinstudiet vunnit en stor utbredning och där äfven grekiskans studium blifvit allmännare.

Den klassiska bildningens försvagande i skolan skulle medföra betänkliga följder med afseende på studierna vid universiteten. Ty antingen måste kunskapsfordringarna i de akademiska examina nedsättas, en åtgärd, som icke vore tillräddig, eller ock måste universitetsstudierna, som redan nu vore för långa, komma att ytterligare förlängas. Följden häraf skulle blifva, att de studerande skulle afskräckas från att välja sådana studieriktningar, där en grundligare kännedom af de döda språken vore erforderlig. Denna minskning i antalet af den humanistiska bildningens ämnessvenner skulle åter medföra, att vårt land ej skulle kunna hålla jämna steg med öfriga kulturländer utan nödgas frånträda den ställning som kulturstat, hvilken det hittills innehaft. I vissa utlåtanden framhålls, att prästbildningen antingen måste sjunka betydligt under den nivå, som hittills ansetts nödvändig för den protestantiske prästen, eller ock kräfde ett tidsmått, som icke stode i rimligt förhållande till hvad som fordrades å andra ämbetsmannabäranor, och hvaraf följden skulle blifva, att kyrkan ej skulle kunna påräkna tillräckliga arbetskrafter för fullföljande af sina ändamål.

Af en myndighet, domkapitlet i Västerås, betonas jämväl de klassiska språkens betydelse för den litterära smakbildningen, d. v. s. det för stil, smak och litterära vyer odlande, som läsningen af sådana författare som Horatius, Homerus och Plato medför och som, enligt domkapitlets mening, är det viktigaste och bestående skälet för latinets och grekiskans bibehållande såsom skolstudium. Slutligen har det i flere utlåtanden framhållits såsom från pedagogisk synpunkt olämpligt, att begynnelsestudiet af två så svåra och formrika språk som latinets och grekiskans förläggas till det högre skolstadiet, ett missförhållande, som skulle ytterligare förvärras, därest, såsom kommittén föreslår, jämväl franskan skulle till sagda stadium uppskjutas. Särskildt har beträffande grekiskan uttalats, att dess ställning i den af kommittén föreslagna undervisningsplanen blefve ohållbar.

De betänkligheter, som sålunda uttalats beträffande inskränkningen i studiet af de klassiska språken, hafva, såsom förut framhållits, endast i ett par fall föranlett ett afstyrkande af kommittéförslaget i dess helhet, i flertalet fall däremot utmynnat i ett mer eller mindre bestämt yrkande på s. k. A-läroverk, där de klassiska språken skulle erhålla ett större utrymme, än vid läroverken i allmänhet framdeles komme att blifva fallet.

A-läroverk. Inom kommittén, som ej ansett sig kunna tillstyrka en organisation med A-läroverk, afgåfvos särskilda yttranden till förmån för sådana dels af reservanten Andersson och reservanten Höjer, som båda förorda upprättandet af 13 A-läroverk, ett i Stockholm och ett i hvardera af de tolf stiftsstäderna, dels af reservanten Dahlgren, som önskar den ifrågasatta A-linjen försöksvis upprätthållen å några få orter.

Skillnaden mellan de utlåtanden, som tillstyrka den nämnda anordningen beträffande de klassiska språken, rör sig hufvudsakligen om *antalet* A-läroverk.

I hufvudsaklig anslutning till reservanterna Andersson eller Höjer hafva uttalat sig: kanslern för universiteten; teologiska fakulteten i Uppsala (yrkar åtminstone 13 A-läroverk); domkapitlen i Uppsala (åtminstone 13), domkapitlet i Skara, som helst skulle sett, att en sexårig kurs i latin och en fyraårig kurs i grekiska bibehållits vid samtliga läroverk, domkapitlen i Västerås och Härnösand (åtminstone 13), direktionen öfver Nya elementarskolan; läroverkskollegierna i Jönköping (17 röster mot 8), vid Nya elementarskolan och i Haparanda; professor Wulff i större akademiska konsistoriet i Lund; biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel, f. d. professor Sahlin, f. d. rektor Ehrnberg samt lektor Young i Kristianstad jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet, rektor Rosberg i Kalmar, rektor Oséen i Karlshamn och kollega Alenius i Borås. Rektor Jacobsson i Härnösand jämte 3 ledamöter af läroverkskollegiet förordar A-läroverk i de tolf stiftsstäderna, i Stockholm och i ett par Norrlandsstäder utom Härnösand; professor Persson i filos. fakulteten i Uppsala yrkar på inrättandet af ett tiotal A-läroverk.

Mera obestämt för upprättandet af »ett antal» eller ett »tillräckligt», »erforderligt», »ej alltför ringa» eller »lämpligt» antal A-läroverk hafva uttalat sig: domkapitlen i Strängnäs, Växjö, Lund, Karlstad och Göteborg; läroverkskollegierna i Uppsala (17 röster mot 7), Skara, Lund, Kristianstad och Karlstad (9 röster mot 6; 6 ledamöter röstade ej), 15 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm (14 hafva instämt med kommittén), samt läroverkskollegiet i Lidköping; professorerna Danielsson och K. R. Geijer i filos. fakulteten i Uppsala, lektor Klintberg i Visby samt rektor Oldin och kollega Nevander i Landskrona.

Slutligen hafva, i likhet med reservanten Dahlgren, för upprättandet af ett fåtal A-läroverk uttalat sig: domkapitlet i Kalmar, som förordar A-läroverk i städer, hvilka hafva läroverk af olika typer: Stockholm och Göteborg; läroverkskollegierna i Malmö, Västerås, Falun (med 5 röster för 13 A-läroverk och 6 röster för ett afsevärdt antal A-läroverk); lektor Fehr i Strängnäs domkapitel, fyra ledamöter af direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk (se sid. 10), som yrka, att rätt bör medgifvas eforalstyrelserna att eventuellt bibehålla A-läroverk på vissa ställen, särskildt vid ett eller annat profärsläroverk, lektorerna Nyberg och Rosengren samt adjunkterna Walde, Eriksson, Hulting och Ljung i Norrköping, rektor Bagge i Västerås, som förordar upprättandet af åtminstone 6 A-läroverk, nämligen i Stockholm, Göteborg, Uppsala, Lund, Skara och Hernösand, samt rektor Rosberg i Kalmar.

I Strängnäs läroverkskollegium afgåfvos 5 röster af 10 för inrättandet af ett fåtal A-läroverk, och i kollegiet vid h. latinläroverket i Göteborg uppgifvas meningarna för och emot A-läroverk hafva varit ungefär jämnt delade.

Såsom af denna redogörelse framgår, hafva, utom kanslern för universiteten och teologiska fakulteten i Uppsala, för upprättande af A-läroverk uttalat sig följande antal myndigheter: 11¹⁾ läroverksstyrelser samt 10 kollegier vid högre och 2 vid lägre allm. läroverk.

Äfven i fråga om den närmare organisationen af A-läroverken råder meningsskiljaktighet. Några hänvisa till den plan för eventuella dylika läroverk, som af kommittén uppgjorts i bilaga III till dess betänkande, eller till vederbörande reservanter — af hvilkas förslag Höjers förutsätter en 3-årig, Anderssons en 4-årig kurs i grekiska — under det att andra synas tänka sig en undervisningsplan med ännu större utrymme för de klassiska språken eller med en undantagsställning äfven för andra ämnen. Så önskar t. ex. lektor Melander i Växjö domkapitel i de af honom påyrkade A-läroverken latinet såsom grund för all språkundervisning. Enligt domkapitlets i Göteborg mening bör i de eventuella A-läroverken latinlinjens, såväl A- som B-linjens, nuvarande organisation i dess helhet bibehållas orubbad. Kanslern för universiteten vill vid de ifrågasatta läroverken bereda en bättre ställning äfven åt franska språket. — F. d. professor Sahlin anser ej nödigt att en tredje linje lika med det af kommittén föreslagna latinalgymnasiet införes vid A-läroverken.

Några, såsom kanslern för universiteten, domkapitlet i Skara, biskopen i Växjö, f. d. professor Sahlin i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, fästa sådan vikt vid frågan om A-läroverk, att de anse inrättandet af dylika oundgängligen nödvändigt, därest den ifrågasatta omorganisationen af de allmänna läroverken öfverhufvud taget skulle komma till stånd; andra gifva yrkandet en

¹⁾ Angående Visby domkapitel, som här ej inräknats, se noten å sid. 5.

mindre kategorisk form, och några uttala sina sympatier för dylika läroverk, ehuru de befara, att dessa, af skäl, som kommittén frambållit, ej skulle komma att äga någon större lifskraft.

I flertalet af de inkomna utlåtandena har frågan icke gjorts till föremål för behandling. Åtskilliga af de hörda myndigheterna, som förordat en organisation i större eller mindre öfverensstämmelse med reservanternas Anderssons eller Dahlgrens förslag, hafva ej angifvit, huruvida deras instämmande äfven gäller dithörande förslag om A-läroverk. Dessa hafva gifvetvis icke kunnat upptagas i ofvanstående redogörelse, enär de nämnda förslagen icke synas förutsätta A-läroverk som ett nödvändigt led i organisationen. Direkta uttalanden mot A-läroverk hafva afgifvits af: läroverkskollegierna i Karlskrona, Oskarshamn och vid l. allm. läroverket å Östermalm (reservation af kollega Heumann); lektor Kempe i Västerås domkapitel och lektor Laurin i Göteborgs domkapitel.

e) De främmande lefvande språken.

(Sid. 85—86 och 249—258 i kommitténs betänkande.)

I fråga om de främmande lefvande språkens ställning å den af kommittén uppgjorda undervisningsplanen hafva från några håll anmärkningar framställts mot den undanskjutna ställning franskan i förhållande till de germanska språken i förslaget erhållit. Därjämte hafva åtskilliga allmänne och i förhållande till den nu föreliggande organisationsfrågan mer eller mindre fristående spörsmål blifvit upptagna till behandling, såsom frågan om en mera genomförd koncentration i språkundervisningen, uppskjutande af de främmande språkens studium till ett senare stadium och tyskans lämplighet som grundläggande språk.

Franska.

Angående franskan har framhållits, att om latinet skjutes tillbaka, så bör franskan, i sin egenskap af dotterspråk till latinet, öfvertaga dess roll såsom förmedlande sambandet med den romanska världen. Skulle franskan inskränkas, på sätt kommittén föreslagit, komme det nu blomstrande studiet af de romanska språken vid universitetet att äfventyras, och öfver hufvud taget skulle antalet af dem, som ägde förmåga att själfständigt uppfatta den franska kulturen, afsevärdt förminskas. Detta skulle tillfoga vår bildning en allvarsam skada, ty den franska kulturen ägde fortfarande en så stor betydelse, att en nation, som utestängde sig från möjlighet af direkt delaktighet i denna odlings resultat, därigenom dömt sig till ensidig efterblifvenhet. Det har vidare anförts, att det franska språket på grund af sin naturliga läggning och seklerslång ans vunnit en

stilens fulländning, som länge utöfvat ett godt inflytande på vårt eget, samt att franskan öfverhufvud taget som formellt bildningsmedel äger företräde framför de germanska språken. Både ur kulturell och pedagogisk synpunkt vore ett grundligt studium af franskan behöfligt såsom en motvikt mot den omkring sig gripande germaniseringen, som innebure en fara för vår säregna kulturs själfständighet. Det har slutligen påpekats, att franskans jämte latinets uppskjutande till gymnasialstadiet därstädes skulle åstadkomma en språkträngsel, som från pedagogisk synpunkt måste väcka betänkligheter, äfvensom att inlärandet af de olika formrika språkens elementer icke kan motsvara den mognare ungdomens andliga behof.

För att bereda franskan en mera gynnad ställning hafva en mängd förslag blifvit framställda, hvilka, därest man bortser från detaljer, kunna på följande sätt sammanfattas:

1:o) franskan intager tyskans plats, med valfrihet mellan tyska och engelska såsom det andra främmande språket: professor Reuterskiöld i jurid. fakulteten i Uppsala;

2:o) franskan byter i realskolan plats med engelskan: domkapitlet i Härnösand (reservation till förmån för engelskan af lektorerna Carlgren och Magnusson), professor P. A. Geijer i filos. fakulteten i Uppsala, lektor Rydberg och adjunkten Grahl i Uppsala (dock så, att engelskan ingår på läsplanen), lektor Young i Kristianstad (alternativt förslag), lektor Malmberg i Härnösand jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet, samt ämneskonferensen i latin och grekiska i Karlstad;

3:o) franskan och engelskan inträda såsom det andra främmande språket alternativt mot hvarandra, med rätt för lärjunge vid samma läroverk att välja mellan dessa språk: H. lärarinneseminariets och Normalskolans i Stockholm förenade kollegier, professor Mörner i direktionen öfver H. lärarinneseminariet i Stockholm, lektor Young i Kristianstad, adjunkten Bergström jämte rektor Örtenblad och fem andra ledamöter af läroverkskollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm, ämneskonferensen i latin och grekiska vid h. allm. läroverket i Karlstad (med franska obligatorisk för blifvande latinare; alternativt förslag);

4:o) franskan och engelskan inträda såsom det andra främmande språket alternativt mot hvarandra med rätt för olika läroverk att välja mellan dessa språk: rektor Lundberg i direktionen öfver H. lärarinneseminariet och lektor Young i Kristianstad (alternativt förslag);

5:o) franska göres obligatorisk i klass 5 (enligt några för alla lärjungar, enligt andra för dem, som skola fortsätta å gymnasium, enligt andra åter endast för dem, som skola fortsätta å latinlinjen): domkapitlet i Karlstad, professor Johansson i filos. fakulteten i Uppsala, lektor Rydberg och adjunkten Grahl i Upp-

sala (alternativt förslag), rektor Rosberg i Kalmar, ämneskonferensen i latin och grekiska i Karlstad jämte 6 andra ledamöter af läroverkskollegiet;

6:o) den redan i 5:e klassen (enligt kommitténs förslag) förekommande undervisningen i franska sättes i fast förbindelse med den, som vidtager i andragymnasieringen: professor P. A. Geijer i filos. fakulteten i Uppsala (alternativt förslag);

7:o) franskan får vid några läroverk bibehålla den ställning den för närvarande intager: universitetskanslern, domkapitlet i Göteborg;

8:o) tyskan afslutas i en lägre klass, för att därigenom ökad tid må beredas åt franskan: professor Hildebrandsson i filos. fakulteten i Uppsala.

9:o) franskan erhåller i hvardera af ringarna II—IV fem timmar, hvilket möjliggöres genom valfrihetens inträdande redan i II:a ringen och timsummans höjande i de tre högsta ringarna till 33: några lärare i franska vid h. latinläroverket i Göteborg.

Betänkligheter mot inskränkning i studiet af franskan hafva jämväl uttalats af domkapitlet i Uppsala, professorerna Danielsson, K. R. Geijer, Hildebrandsson, Dunér, Lundell och Högbom i filos. fakulteten i Uppsala, professor Hamilton i större akademiska konsistoriet i Lund, f. d. professor Sahlin i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk samt ämneskonferensen i latin och grekiska vid Nya elementarskolan, som anser, att om latinkursen skall inskränkas, på sätt kommittén föreslagit, franskan måste inträda tidigare.

Koncentration i språkundervisningen. För att åvägabringa en större koncentration af språkundervisningen föreslår lektor Lundgren i Nyköping, att de tre främmande språken ej skola läsas samtidigt å gymnasiet utan att något språk skall afslutas, när ett nytt inträder å timplanen. I samma syfte har i åtskilliga uttalanden yrkats, att tyskan skall afslutas några år före studentexamen. Rektor Bergqvist i Kristianstad anser, att en sådan anordning, att tillfälle beredes lärjungarne att göra bekantskap med alla de moderna kulturspråken dels är skadlig, enär den leder till ett fördärfligt mångahanda utan möjlighet till sammanhållande behärskning af det hela, dels ej är af behovet påkallad, enär den, som erhållit en god kännedom om ett germanskt och ett romanskt kulturspråk, utan svårighet bör kunna tillägna sig den ytterligare språkkunskap, hvaraf han i framtiden möjligen kan komma i behof, och föreslår därför, antingen att alla läroverk nedifrån uppåt förses med dubbla språklinjer eller ock att särskilda läroverk med olika språklinjer upprättas. Lektor Hagelin i Nyköping och kollega Dufvenberg vid Jakobs l. allm. läroverk anse, att endast ett främmande språk bör studeras allsidigt med åsyftadt mål att använda det som uttrycksmedel både i tal och skrift. Lektor Petrini i läroverkskollegiet i Växjö uttalar sig för att lärjunge i realskolan ej må läsa mera än ett främmande språk.

För uppskjutande af de främmande språkens studium till ett senare stadium hafva uttalat sig: lektor Petrini i Växjö, som föreslår, att språkundervisningen skall börja i 4:e klassen, lektor Hagelin i Nyköping, som anser, att språkstudiet ej bör vidtaga förr än vid 11 å 12 års åldern, enär detta vore öfverensstämmande med den nutida språkvetenskapens resultat, samt kollega Dufvenberg vid Jakobs l. allm. läroverk, hvilken framhåller, att undervisning i främmande språk bör inträda, först då lärjungen nått en sådanutveckling i modersmålets användning, att han ej löper fara att taga skada men tvärtom kan draga nytta af det främmande språkinflytandet.

*Uppskjutande af
språk-
studierna.*

Mot tyskans lämplighet som grundläggande språk har uttalat sig professor Wulff i filos. fakulteten i Lund; som skäl anföres bland annat »att den tyska formläran, den tyska satsbyggnaden, det skriftliga tyska uttryckssättet äro både förvillande, opraktiska och tidsödande, ja, skadliga för våra lärjungar i neder-skolan» äfvensom att tyskans likhet med svenskan frestar lärjungarne till att gissa sig fram och ej nog förbereda sig; för engelskan som första och hufvudsakliga språk talar enligt professor Wulff »en mängd skäl, icke minst dess praktiska användbarhet (åtminstone som talspråk) så godt som från första stunden, hvartill, på den praktiska nyttans sida, kommer, att hvarje tyskt handelshus förstår engelsk korrespondens».

Grundläggande språk.

KAP. II.

Realskolans organisation.

a) Allmänna grunder.

(Sid. 79—100 i kommitténs betänkande.)

*Organisa-
tionen i all-
mänhet.*

Mot kommitténs förslag med afseende på de allmänna grunderna för realskolans organisation och mot dess utlåtande angående realskolans förhållande till folkskolan hafva flertalet myndigheter icke haft något att i hufvudsak erinra. Några, såsom läroverkskollegierna i Gäfve, Halmstad, vid h. latinläroverket i Göteborg, h. realläroverket i Stockholm samt i Enköping och Uddevalla, hafva uttalat sig om frågan i allmänhet och därvid i en eller annan form tillkännagifvit sitt gillande af förslaget; läroverkskollegiet i Piteå yttrar, att ingen af de detaljanmärkingar, som i den offentliga diskussionen framställts, synes vara af beskaffenhet att jäfva ett fördelaktigt omdöme om realskolan i allmänhet.

Principiella invändningar mot kommitténs uppfattning hafva framställts af lektor Petrini i läroverkskollegiet i Växjö, hvilken ogillar förslagets hufvudgrunder och yrkar, att realskolan må organiseras med hänsyn därtill, att naturvetenskaperna jämte modersmålet skola vara de grundläggande ämnena för undervisningen, hvarvid de förra böra meddelas hufvudsakligen genom experiment och laborationsöfningar, börjande i första klassen.

Beträffande realskolans förhållande till folkskolan har, såsom förut omnämnts, lektor Hagelin i Nyköping föreslagit, att studiet af de lefvande språken må uppskjutas till högre klass, bland annat i syfte att åvägabringa en närmare förbindelse mellan dessa olika läroanstalter. Angående förslag om anordnande af realskolexamen vid folkskola, se nedan, sid. 22.

*Koncentra-
tion i under-
visningen.*

Ett annat önskemål af allmännare art och mera vidtgående innebörd har framställts af lektor Fehr i domkapitlet i Strängnäs samt lektor Hagelin i Nyköping, hvilka uttala sig för en mera genomförd koncentration i undervisningen, nämligen så, att större utrymme bereddes geografin, hvilken under form af hemtraktskunskap skulle bibringa kännedom om skolortens växter, djur och andra naturföreteelser, människors verksamhet m. m.

Beträffande ämneskretsen i öfrigt hafva några enstaka ändringsförslag *Ämneskretsen i öfrigt.*
blifvit framställda.

Angående religionsundervisningen uttalar lektor Hagelin i Nyköping, att *Kristendom.*
denna med hänsyn till dess höga etiska betydelse borde utsöndras från schemat och intaga en särställning vid sidan af den vanliga arbetsordningen. Professor Wicksell i jurid. fakulteten i Lund hemställer, att deltagande i kristendomsundervisningen göres valfritt på läroverkets alla stadier utan afseende därpå, om barnets föräldrar tillhöra ett af staten erkänt främmande trossamfund eller ej. Lektor Bergman i Norrköping önskar valfrihet i kristendom (kontrollerad af målsman) på alla läroverkets stadier. Lektor Petrini i Växjö yrkar, att katekesläsning i skolan förbjudes samt att religionsläran ingår i historieundervisningen och moral-läran meddelas i samband med undervisningen i modersmålet.

För rätt till befrielse från ettdera af de två främmande hufvudspråken i *Främmande lefvande språk.*
realskolans klasser 4—6 med den inskränkning i kompetensen, som däraf kunde betingas, hafva i anslutning till reservanten Carlson uttalat sig: kollegierna vid h. realläroverket i Göteborg (med 7 röster mot 4, som afgåfvos för kommitténs förslag) och i Piteå, rektor Röding och lektor Laurin i domkapitlet i Göteborg, lektor Bergman i Norrköping samt kollegerna Lagerstedt, Osenius och Wallberger vid l. allm. läroverket å Östermalm; hvarjämte H. lärarinnese seminariets och Normalskolans förenade kollegier hafva tillstyrkt sådan befrielse utan inskränkning i kompetensen under förutsättning af kompensation i andra ämnen. För den uppfattningen, att endast ett språk göres obligatoriskt i realskolan, dock utan att yttra sig om kompetensfrågan, hafva uttalat sig professor Reuterskiöld i jurid. fakulteten i Uppsala, lektor Fehr i domkapitlet i Strängnäs, lektor Hagelin i Nyköping samt lektor Petrini i Växjö, som anser, att undervisningen häri skall börja i 4:e klassen. I anslutning till reservanten Höjer har lektor Klintberg i Visby förordnat, att engelskan må kunna utbytas mot slöjd. Rätt att bortvälja ett främmande språk i sjätte klassen utan inskränkning i kompetensen har tillstyrkts af läroverkskollegiet i Umeå.

Att fysik och kemi i klasserna 5—6 må erhålla en väsentligen starkare *Naturlära i klasserna 4—6.*
ställning, än kommittén föreslagit, har yrkats af professor Ångström i filos. fakulteten i Uppsala med instämmande af professorerna Widman, Dunér, Hildebrandsson, Cleve, Lundqvist och, i fråga om fysiken, af professor Almkvist. Professor Widman uttalar sig särskildt för en förbättrad ställning för kemien vid läroverket i dess helhet, hvari professorerna Ångström och Almkvist instämma, äfvensom för en mera tillfredsställande anordning därstädes af de reala ämnena i allmänhet.

Fysiologi och hälsolära böra enligt läroverkskollegiets i Nyköping mening *Hälsolära.*
erhålla en mera själfständig plats å undervisningsplanen.

Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan föreslår, att bokföring må *Bokföring.*
upptagas som själfständigt ämne och såsom frivilligt ställas utom timplanen.

Slöjd. Kommitténs förslag om införande af slöjd såsom frivilligt ämne har förordats af läroverkskollegierna i Falun, Enköping, Borås och Åmål. För slöjds införande uttalar sig jämväl lektor Klintberg i Visby. Läroverkskollegiet i Falköping anser, att undervisningen i slöjd bör göras obligatorisk, och rektor Söderbaum i Malmö hemställer, att undervisning i slöjd må kostnadsfritt meddelas äfvensom att lärjungarne i de tre första klasserna må vara skyldiga att åtminstone ett år begagna sig af denna undervisning.

Införandet af slöjdundervisning afstyrkes däremot af domkapitlet i Härnösand (reservation af lektor Magnusson), dels därför att det skulle bidraga till att öka ämnesträngseln, dels därför att särskilda slöjdsolor i allmänhet finnas i de städer, som skulle erhålla realskolor.

Teckning. Lektor Laurin i domkapitlet i Göteborg uttalar sig emot en sådan anordning, att linearritning och geometri hållas skilda från hvarandra och sålunda ej få gifva hvarandra det stöd, som de till ömsesidig nytta borde skänka. Lektor Hagelin i Nyköping förordar, att teckningsundervisningen ställes i samband med naturvetenskaperna och utvidgas till att omfatta äfven modellering och slöjd.

Styrelsen för Tekniska skolan i Stockholm ogillar förslaget, att de, som deltaga i den frivilliga undervisningen i franska i klasserna 5—6, kunna befrias från teckningsundervisningen.

b) Undervisningsplanen.

(Sid. 101—180 i kommitténs betänkande.)

Större frihet åt vederbörande läroverksstyrelser och lärare att efter förhandenvarande förhållanden anordna undervisningen yrkas — i fråga om såväl realskolan som gymnasiet — af kollegiet vid h. realläroverket i Stockholm och biskopen i Lund samt, i fråga om realskolan, af lektor Laurin i domkapitlet i Göteborg.

Timplan. De ändringar, som föreslagits i fråga om timplanen, äro hufvudsakligen betingade af de i det föregående omnämnda förslagen angående läroverkens organisation i allmänhet och realskolans organisation särskildt. Några mindre ändringar, gående ut på utbyte mellan ämnen af en eller annan timme, hafva dessutom föreslagits af läroverkskollegierna i Arboga och Falköping samt af professor Erdmann i filos. fakulteten i Uppsala. Läroverkskollegiet i Trelleborg förordar, att helst 1 timme i veckan anslås åt välskrifningen i hvarje klass af nederskolan, och läroverkskollegiet i Skellefteå föreslår, att åtminstone i klass 4 en af de två teckningstimmarna må kunna användas till välskrifning för sådana lärjungar,

som behöfva däri förkofra sig. Angående professor Ångströms förslag till timplan för fysik och kemi i klasserna 5—6, se Bil. B, naturlära.

I fråga om kursplanen har läroverkskollegiet i Falköping föreslagit en viss allmän modifikation, ledande till en afslutning i 4:e klassen. I öfrigt hafva beträffande inträdesfordringar och kurser i de olika ämnena en del ändringsförslag framställts, särskildt i fråga om kristendom, modersmålet och historia. Med hänsyn till hithörande frågors detaljartade natur har det ansetts lämpligt att sammanföra de utlåtanden, som afgifvits i fråga om kursplanen, i en särskild till denna sammanfattning fogad bilaga (bil. B). *Kursplan.*

c) Realskolexamen.

(Sid. 191—212 i kommitténs betänkande.)

Åtskilliga af de i Kap. I omnämnda ändringsförslagen i afseende på läroverksorganisationen i allmänhet äro af den art, att därest de skulle vinna afseende, de komme att medföra icke obetydliga ändringar i själfva formen för realskolexamen, om en sådan kommer till stånd. Skulle t. ex. realskolexamen fordras för inträde å gymnasiet, vore det nödvändigt att förlägga den förnyade pröfningen till höstterminens början i stället för till dess slut; om franskan å undervisningsplanen komme att intaga den plats, som kommittén velat bereda tyskan eller engelskan, behöfde gifvetvis vissa ändringar vidtagas i fråga om såväl den skriftliga som den muntliga pröfningen. Af sådana anledningar betingade ändringar, hvilka för öfrigt endast sällan och i förbigående upptagits till behandling, kunna, såsom varande af mera sekundär natur, här förbigås.

Såsom ofvan, sid. 4, anförts, har man på flera håll uttalat önskvärdheten däraf, att den tilltänkta afgangsexamen från realskolan må anställas under enklare former, än kommittén föreslagit. Särskildt synes den meningen vara ganska allmän, att några af Kungl. Maj:t förordnade censorer ej böra vid denna examen förekomma. *Ändringar, afsedda att förenkla formen för examen.*

De förslag, som framställts i syfte att väsentligen förenkla examensformen, äro i öfrigt följande:

1:o) realskolexamen inskränkes till muntlig pröfning: läroverkskollegiet i Sundsvall;

2:o) realskolexamen inskränkes till skriftlig pröfning: läroverkskollegierna i Lund och Östersund;

3:o) realskolexamen anställas i närvaro af inspektor och ett par tillkallade vittnen: rektor Lundberg i direktionen öfver H. lärarinneseminariet i Stockholm;

4:o) realskolexamen ledes af rektor samt öfvervares af examensvittnen, som utses af eforus eller inspektor: läroverkskollegiet i Luleå;

5:o) realskolexamen anställles på samma sätt som den för närvarande föreskrifna afgangsexamen från lägre till högre läroverk: domkapitlen i Västerås och Härnösand; läroverkskollegierna i Falun, Umeå, vid h. latinläroverket å Norrmalm samt i Eskilstuna;

6:o) realskolexamen anställles inför af eforus särskildt för densamma förordnade censorer vid läsarets slut i samband med den offentliga årsexamen: domkapitlet i Göteborg.

Ändringar i enskilda punkter af kommitténs förslag. Här nedan redogöres, paragraf efter paragraf, för de erinringar och däraf föranledda yrkanden, som framställts i fråga om kommitténs förslag till stadga för realskolexamen.

§ 1. Professor Johansson och rektor Wingren i Lunds domkapitel uttala sig för önskvärdheten däraf, att realskolexamen jämväl må kunna afläggas vid öfverbyggnader å den egentliga folkskolan.

Domkapitlet i Västerås och professor Lundell i filos. fakulteten i Uppsala hemställa, att i fråga om tillerkännande af föreslagen kompetens stadgad kunskap i tyska eller engelska må få ersättas af motsvarande kunskap i franska. Professor Johansson i filos. fakulteten i Uppsala yrkar, att franskan må få ingå bland de två språkämnena, hvori afslutningsexamen från realskolans 6:e klass skall afläggas; direktionen öfver Nya elementarskolan och läroverkskollegiet darsammastädes förorda sådant utbyte af franska mot tyska eller engelska i den skriftliga realskolexamen.

§ 2. Läroverkskollegiet i Visby framhåller, att den fordran bör ställas på de blifvande censorerna, att de icke blott äro i allmänhet erfarna och intresserade för undervisningen utan ock äga en, helst genom personligt utöfvande af lärarekallet förvärfvad, insikt i undervisningens svåra konst. I allmänhet torde dock, med undantag för universitetsstäderna och några få större städer, inom läroverksområdena inga för censorskallets utöfvande fullt kompetenta män finnas utom lärarnes krets, men då det å ena sidan ej kunde anses lämpligt, att lärare skulle censureras af lärare vid samma läroverk, och det å andra sidan skulle medföra ohjälpliga svårigheter för undervisningen vid de högre läroverken, om där anställda lärare skulle under pågående termin anlitas som censorer på andra håll, synes det kollegiet bäst, »att liksom beträffande censorerna i mogenhetsexamen hela saken lägges i Kungl. Maj:ts hand». Kollegiet hemställer på grund häraf, att mom. 2 utgår.

§ 3. Läroverkskollegiet Lund anser, att inga examensafgifter böra krävas af läroverkets egna lärjungar.

§ 4. Läroverkskollegiet i Visby önskar närmare fixerad tidsbestämning för den skriftliga och den muntliga pröfningen, enär det eljest kunde blifva omöjligt för rektor att uppgöra plan för månadslof och skrifningar å lärorummet.

Läroverkskollegiet i Kalmar anser det ur flera synpunkter lämpligare, att uppgifterna till den skriftliga pröfningen bestämmas af vederbörande lärare eller af rektor i samråd med vederbörande lärare.

Ämneskonferensen i tyska vid h. latinläroverket å Norrmalm uttalar betänkligheter mot en sådan anordning af examen, att text till de skriftliga profven i tyska utgifves af ecklesiastikdepartementet, lika för alla läroverk och utan hänsyn till den olika arten af den litteratur, som läses vid de särskilda läroverken.

Direktionen öfver Nya elementarskolan uttalar den åsikten, att för framtiden större jämnhet borde iakttagas med afseende på beskaffenheten af de till de skriftliga profven utdelade uppgifterna, så att läroverkens lärare ej genom alltför stora fluktuationer föränledas att utan vederbörligt tillstånd höja fordringarna i sina respektive ämnen.

Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan föreslår, att examensvittnena skola, till ett antal af minst tre, utses vid samskola af kommunalstyrelsen, vid andra läroverk af eforalstyrelsen.

§ 5. Direktionen öfver Nya elementarskolan och läroverkskollegiet därstädes önska, att bestämmelser om beskaffenheten af de skriftliga prof, som finge godkännas, i stadgan intagas. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan önskar dessutom, att det vid punkt 1:o tydligt må angifvas, att lärjunge äger att välja ett bland flera uppgifna ämnen.

Beträffande direktionens öfver Nya elementarskolan och läroverkskollegiets darsammastädes uttalanden angående franskan i den skriftliga pröfningen, se ofvan, § 1.

Ämneskonferensen i engelska vid h. allm. läroverket i Malmö anser, att skriftligt prof i engelska ej bör förekomma i examen.

Kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm, som önskar, att målsbestämmelsen angående den skriftliga användningen af tyska och engelska språken formuleras på följande sätt: förmåga att utan svårare grammatiska eller fraseologiska fel till tyska resp. engelska skriftligt öfversätta en lättare svensk text eller på tyska resp. engelska återgifva innehållet af en enklare berättelse, hemställer i öfverensstämmelse härmed, att punkterna 2:o) och 3:o) må erhålla tillägget: eller en reproduktion af en lättare tysk resp. engelsk text.

§ 6. Ämneskonferensen i tyska och några lärare i engelska vid Nya elementarskolan uttala sig mot rätt för lärjunge att vid de skriftliga profven i främmande språk använda ordböcker.

Läroverkskollegiet i Varberg anser, att lärjungarne i den skriftliga pröfningen böra hafva tillåtelse att begagna af läroverket tillhandahållna kartor.

Kollegierna vid h. allm. läroverket å Södermalm (reservation af lektor Brate) och l. allm. läroverket å Kungsholmen äfvensom ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm och h. realläroverket i Stockholm föreslå följande förändrade lydelse af mom. 1: »För den svenska uppsatsen må intet hjälpmedel begagnas, därest icke chefen för ecklesiastikdepartementet med hänsyn till något utgifvet ämnes natur finner för godt annorlunda förordna». Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad anser, att de hjälpmedel må få användas, som för hvarje särskildt tillfälle anvisas.

§ 8. Läroverkskollegiet i Växjö anser, att endast betygen godkänd och icke godkänd böra afgifvas för de skriftliga profven.

§ 9. Lektor Klintberg i läroverkskollegiet i Visby föreslår, att för tillträde till den muntliga pröfningen skall fordras godkänt skriftligt prof i modersmålet, matematik och ett främmande språk.

§ 11. Läroverkskollegiet i Uppsala afstyrker modersmålets upptagande i den muntliga pröfningen.

§ 12. Läroverkskollegiet i Visby önskar bestämd föreskrift därom, att betyget i handstil skall afgifvas af de lärare, som deltaga i bedömandet af de skriftliga profven, äfvensom därom, huru förfaras skall, därest meningarna bland bedömarne äro delade.

§ 13. Läroverkskollegiet i Visby, som ogillar den af kommittén uttalade åsikten, att goda vitsord äfven i öfningsämnena böra räknas lärjunge till godo och tagas i betraktande såväl af lärarne, för den händelse omröstning om examens godkännande anställes, som af censorerna, hemställer, att sista punkten i mom. 1 må så affattas, att faran för dylik sammanblandning af läro- och öfningsämnen förebygges.

§ 15. Läroverkskollegierna i Visby och vid Nya elementarskolan föreslå sådan omformulering af mom. 2, att examen med lärjunge, som i denna § omnämnes, icke ovillkorligen behöfver anställas vid det läroverk, där lärjungen befinner sig.

Läroverkskollegiet i Skara hemställer, att realskolexamen på höstterminen endast må förekomma vid de högre läroverk, där så kräfves, och där anställas så tidigt, att den kan vara avslutad före utgången af höstterminens andra vecka.

§ 20. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan anser, att lärjungar från enskild undervisning, som anmäla sig till examen, böra till rektor erlægga lämplig afgift i analogi med hvad som är bestämdt i Kungl. cirkuläret den 3 september

1878 och senast i Kungl. cirkuläret den 23 januari 1903 angående anställande af viss pröfning med studerande, som ämna söka inträde vid Tekniska högskolan.

§ 21. Läroverkskollegierna i Visby och vid Nya elementarskolan framhålla, att den föreslagna rätten för lärjungar från enskild undervisning att själfva bestämma, vid hvilket läroverk de skola aflägga skriftligt prof, understundom kunde komma att försvåra eller omöjliggöra vidtagandet af sådana anordningar, som för pröfningens effektivitet äro erforderliga.

§ 28. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan har i fråga om denna § uttalat samma uppfattning som vid § 20.

I förslaget till formulär till betyg öfver undergången realskolexamen hafva vissa ändringar påyrkats af läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan.

d) Kompetens på grund af aflagd realskolexamen.

(Sid. 213—235 i kommitténs betänkande.)

A. Läroanstalter.

De tekniska elementarskolorna.

Styrelsen för tekniska elementarskolan i Norrköping, som i föreliggande ämne hört elementarskolans rektor och lärarekollegium och af deras yttrande säger sig hafva hämtat stöd för sin mening, förklarar sig fullkomligt dela kommitténs åsikt, att den ifrågasatta realskolexamen vore att anse som en lämplig förberedelse för de tekniska elementarskolorna.

Styrelsen för tekniska elementarskolan i Malmö har, såvidt det angår området för tekniska elementarskolans i Malmö verksamhet, ej något att mot kommitténs betänkande invända.

Lärarekollegiet vid tekniska elementarskolan i Örebro hemställer, att inträdessökande till de tekniska elementarskolorna må befrias från inträdespröfning, därest han aflagt realskolexamen och därvid erhållit minst betyget godkänd i både den skriftliga och den muntliga examen i matematik samt i teckning eller ock flyttats till realgymnasiets andra ring med minst betyget godkänd i matematik och teckning.

Styrelsen för tekniska elementarskolan i Örebro instämmer till alla delar i lärarekollegiets hemställan.

Styrelsen för tekniska elementarskolan i Borås anför såsom sitt utlåtande i ärendet ett af lärarekollegiet afgifvet yttrande; häri uttalas bland annat, att det af kommittén framställda förslaget borde vara ägnadt att medföra just den skärpning i inträdesfordringarna, som för de tekniska elementarskolorna kan anses lämplig och önskvärd, men att godkänd realskolexamen under inga förhållanden bör medföra kompetens för inträde vid de tekniska elementarskolorna, för så vidt icke i densamma erhållits vitsord om minst godkända insikter i matematik.

Lärarekollegiet vid tekniska elementarskolan i Hernösand anser den föreslagna realskolexamen såsom en lämplig förberedelse till de tekniska elementarskolorna men vill tillika framhålla, att de, som genomgått gymnasiets första ring, torde vara fullt ut lika väl förberedda, hvadan äfven dessa borde äga tillträde till de tekniska elementarskolorna utan pröfning.

Styrelsen för tekniska elementarskolan i Härnösand instämmer i lärarekollegiets utlåtande.

*Tekningslärarekursen, Byggnadsyrkesskolan och Maskinyrkesskolan vid
Tekniska skolan i Stockholm.*

Styrelsen för Tekniska skolan i Stockholm har i ingifvet utlåtande icke yttrat sig angående kommitténs förslag i fråga om inträdesfordringarna till dessa fackkurser.

Bergsskolornas i Falun och Filipstad högre afdelning.

Föreståndaren för Falu bergsskola anser den föreslagna realskolexamen böra godkännas såsom berättigande inträdessökande, om han i ämnet matematik kan uppvisa högre betyg än godkänd, att efter minst ett års praktisk verksamhet vid järnbruk eller grufva vinna inträde i de lägre bergsskolornas öfre afdelning.

Föreståndaren för Filipstads bergselementarskola yttrar, att om den föreslagna realskolexamen blir en verklighet, följande inträdesfordringar till de lägre bergsskolornas högre afdelning böra fastställas: fyllda 18 års ålder, minst 1 års praktik vid masugn, järnverk eller grufva, realskolexamen eller motsvarande kunskaper samt dessutom insikt och färdighet i lösningen af andragradsekvationer och kännedom om Euklides' 5:e och 6:e böcker eller motsvarande geometripensum.

Fullmäktige i Järnkontoret hafva beslutat att till Bruks-Societeten hemställa, att ifrågavarande inträdesfordringar måtte på följande sätt bestämmas: fyllda 18 års ålder, god frejd, minst ett års tjänstgöring vid masugn, järnverk

eller grufva, de sex första böckerna af Euklides' elementer eller motsvarande efter annan lärobok, lösning af algebraiska ekvationer af första och andra graden, någon färdighet i linearritning samt för öfrigt skolkunskaper motsvarande dem, som nu fordras för uppflyttning i de allmänna läroverkens 6:e klass, med rätt för bergsskolas styrelse att i särskilda fall för sökande med synnerligt väl vitsordad praktisk tjänstgöring medgifva dispens från dessa fordringar, dock ej i matematik.¹ På grund häraf anse fullmäktige, att den ifrågasatta nya realskolexamen icke utan komplettering i matematik bör medföra kompetens till inträde i de lägre bergsskolornas högre afdelning.

Skogsinstitutets lägre kurs.

Domänstyrelsen har ej begagnat sig af lämnadt tillfälle att yttra sig angående kommitténs betänkande.

Sjökrigsskolan.

Chefen för Sjökrigsskolan anför bland annat, att den af kommittén föreslagna höjningen af inträdesfordringarna till Sjökrigsskolan skulle medföra den betänkliga följden, att sjöofficersutbildningen komme att i motsvarande grad förlängas; första klassen kunde nämligen ej indragas, enär den vore synnerligen nödvändig för samarbetandet af det från skilda håll utgångna lärjungematerialet; för öfrigt vore det mått af allmänbildning, som den ifrågasatta realskolexamen skulle komma att vitsorda, alldeles otillräckligt för en sjöofficer; äfven om inträdesfordringarna skulle höjas, vore en med den militära undervisningen jämnloppande fortsatt undervisning i de humanistiska ämnena, i vissa utöfver måttet för studentexamen, oundgängligen nödvändig; en föregående fullständigt afrundad kurs i allmänbildning vore därför för Sjökrigsskolan betydelselös; men vid sådant förhållande vore det en orättvisa att gifva dem, som aflagt realskolexamen, någon som helst företrädesrätt till Sjökrigsskolan, och i betraktande af de stora fordringar, som måste ställas på en sjöofficer, både med afseende på intellektuell begåfning och praktiska anlag, vore det för kårens rekrytering en stor olägenhet, för att ej säga olycka, om urvalet skulle komma att begränsas uteslutande till dem, som aflagt realskolexamen. På grund häraf hemställes, att vid en eventuell omorganisation af de allmänna läroverken frågan om aflagd realskolexamen som kompetensvillkor för inträde vid Sjökrigsskolan, måtte blifva lämnad alldeles åsido.

¹ Beslutadt vid Bruks-Societetens allmänna ordinarie sammankomst i maj 1903.

Ultuna och Alnarps landtbruksinstitut.

Landtbruksstyrelsen har ej begagnat sig af lämnadt tillfälle att yttra sig öfver kommitténs betänkande.

Postelevkursen.

Chefen för Postsparbanksbyrån m. m. G. F. Sandberg (hvilken såsom mång-årig censor vid examina med postelever af generalpoststyrelsen anmodats att yttra sig i det föreliggande ärendet) anför bland annat: att en på undervisning enligt den föreslagna realskolans kursplan grundad och under offentlig kontroll aflagd afgangsexamen torde kunna anses lämplig som kompetensfordran för vinnande af tillträde till postelevkurs, under förutsättning dock att denna examen vitsordar godkända insikter i modersmålet, tyska och franska språken, geografi och matematik; att den tid, som förflyter mellan examens afläggande och den ålder af förslagsvis 17 år, som torde böra bestämmas för vinnande af inträde vid den postala utbildningskursen, bör användas för arbete å postanstalt såsom lämplig förberedelse för tillträde till postelevkursen; samt att för tillträde till en påtänkt högre postutbildningskurs, hvilken skulle medföra behörighet till de högre platserna inom postverket, studentexamen icke, såsom påyrkats, bör uppställas såsom kompetensvillkor utan att äfven i detta fall realskolexamen med afseende på allmänbildning må anses som tillräcklig förberedelse.

Generalpoststyrelsen har icke funnit något att erinra däremot, att hvad kunskapsfordringar angår, aflagd realskolexamen skulle berättiga till inträde i postelevkurs, under förutsättning dels att i nämnda examen erhållits vitsord om godkända insikter i modersmålet, tyska och franska språken samt geografi och matematik, dels ock att efter examens afläggande jämväl någon tid ägnats åt praktisk postal tjänstgöring, hvarjämte styrelsen erinrar om sin förut uttalade åsikt, att för erhållandet af annan anställning i postverket än postexpeditörs-tjänst eller lägre postmästarebefattning genomgåendet af vanlig postelevkurs icke i regeln borde vara tillräckligt utan att därtill skulle fordras äfven en högre postutbildningskurs.

Telegrafelevkursen.

Telegrafstyrelsen uttalar som sin åsikt, att den föreslagna realskolexamen, aflagd med åtminstone betyget godkänd i modersmålet, matematik, geografi, naturlära samt tyska, engelska och franska språken, är lämpad att i förening med en därpå följande specialkurs och praktisk tjänstgöring vid telegrafverket tjäna som kompetensfordran för anställning vid stationstjänstgöring inom telegrafverket.

Tandläkareinstitutet.

Lärarerrådet vid Tandläkareinstitutet anför bland annat: att i Tyskland, Danmark och Norge starka sträfvanden göra sig gällande att få maturitetsexamen fastställd som villkor för inträde på tandläkarebanan samt att bestämmelser, gående ut på en sådan ändring, snart äro att förvänta; att äfven i Amerika målsmännen för hithörande undervisning numera äro eniga i att väsentligen höja förkunskaperna för inträde i tandläkareskolorna; att till fullständig tandläkarekurs i Finland hör medicinsk preliminärexamen eller filosofisk kandidatexamen; att det af medicinalstyrelsen i skrifvelse den 20 mars 1899 anmärkta relativt stora underkännandet vid bedömandet af protesprofven för tandläkareexamen under 1890-talet icke, såsom medicinalstyrelsen förmenar, beror af det förhållandet, att eleverna såsom studenter fingo börja vid relativt sen ålder, utan har sin grund däri, att deras utbildning varit bristfällig och ojämn, samt däri, att för teknisk utbildning olämpliga individer inkommit på studiebanan; att vid de examina, som hittills ägt rum vid institutet enligt 1899 års stadga, ingen enda examensökande blifvit underkänd i examen, ehuru de praktiska profven, ej minst inom protesen, blifvit väsentligt skärpta; att tandläkareinstitutets nuvarande organisation saknar förutsättningar och medel för att kunna mottaga elever på det lägre utvecklingsstadium, som motsvarar realskolexamen, och utbilda dem till liknande kunskaper och mogenhet, som nu ägas af dem, som genomgått detta institut. Lärarerrådet uttalar sig på grund häraf allvarligt mot den af kommittén ifrågasatta sänkningen af kompetensfordringarna för tillträde till tandläkarestudierna.

Lärarekollegiet vid Karolinska institutet afstyrker bifall till kommitténs förslag. Vid ärendets behandling förklarade dock 6 bland 16 närvarande professorer vid Karolinska institutet, att de mera af opportunitetsskäl än principiella skäl funne sig förhindrade att biträda kommitténs förslag, och 5 andra professorer reserverade sig mot kollegiets beslut till förmån för nämnda förslag.

Kanslern för universiteten förordar, att mogenhetsexamen fortfarande skall utgöra villkor för tillträde till tandläkarestudierna.

Farmaceutiska institutet.

Lärarekollegiet vid Farmaceutiska institutet framhåller, att vinsten af mogenhetsexamen såsom villkor för tillträde till Farmaceutiska institutet icke uteslutande är den grundligare utbildningen och den större mognaden utan äfven den i de högre klasserna pågående utgallringen af för högskolestudier olämpliga yng-

lingar samt att institutet ej kan undvara denna sofring, om det skall kunna utbilda sina lärjungar till kunniga apotekare; ett fastställande af realskolexamen såsom villkor för inträde vid Farmaceutiska institutet skulle för öfrigt bereda staten högst väsentligt ökade utgifter, i det flere lärare måste anställas och lokalerna vidgas, hvilket senare icke kan ske utan nybyggnader, dragande en kostnad af hundratusentals kronor. Lärarekollegiet anser för sin del mogenhets-examen numera vara ett oeftergiftigt villkor för inträde vid Farmaceutiska institutet och danande af kunniga och bildade apotekare.

Styrelsen för Farmaceutiska institutet afstyrker på de af lärarekollegiet anförda grunder den af kommittén föreslagna förändringen af kompetensvillkoren för anställning som apotekselev.

Ordföranden, medicinalrådet R. A. Wawrinsky, reserverar sig mot majoritetens motivering och anför bland annat: att examensfordringarna vid institutet äro i flera afseenden högre, än hvad omständigheterna kräfvat, samt att det vill synas, som om man vid institutet allt för mycket eftersträfvade att göra hvarje apotekare till en kvasivetenskapsman; att det därför är nödvändigt, att undervisningens omfattning vid läroverket med det snaraste begränsas, så att studieplanen anordnas efter föreliggande behof men icke efter öfverdrifna föreställningar om nyttan af en vetenskaplighet inom yrket, som dock för det alldeles öfvervägande flertalet af alumnerna endast kan blifva mycket ytlig; att om fordringarna på apotekarnas teoretiska kunskaper nedsättas till det rätta måttet, mogenhetsexamen såsom kompetensbestämmelse för inträde på apoteksbanan skall befinnas öfverflödigt och att en allmänbildning, sådan som den af kommittén föreslagna realskolexamen skulle komma att vitsorda, bör blifva fullt tillräcklig för fackutbildningen af blifvande apotekare.

Apotekaresocietetens direktion anför bland annat: att för utöfvande af apotekaryrket numera erfordras studier såväl för farmacie kandidatexamen som vid Farmaceutiska institutet, hvilka äro jämförliga med universitetsstudier, hvarför de kunskaper, hvilka skulle kunna förvärfvas vid realskolan, icke äro för ändamålet tillräckliga; att den tidvinst, som kommittén ansett sitt förslag bereda dem, som ägna sig åt apotekarbanan, icke komme att uppstå, då såväl elevtiden som förberedelserna till studierna vid farmaceutiska institutet skulle behöfva väsentligen förlängas, därest icke studentexamen förblefve obligatorisk för inträde på banan; att svårigheter af praktisk art skulle inställa sig, därest eleverna skulle komma att anställas å apoteken vid 15 å 16 års ålder. Direktionen hemställer, att medicinalstyrelsen ville på det bestämdaste afstyrka kommitténs förslag, i hvad apotekaryrket därigenom beröres.

Medicinalstyrelsen afstyrker borttagandet för *närvarande* af mogenhets-examen såsom kompetensvillkor för inträde på apotekarbanan, enär de fordringar, som ställas på en farmacie kandidat, för att han skall kunna vid Farmaceutiska

institutet fullgöra de föreskrifna studierna på därför bestämd tid, ytterligare skärpts sedan den tid, då medicinalstyrelsen afgaf sitt yttrande med anledning af den vid riksdagen 1899 ifrågasatta afgångsexamen å de allmänna läroverkens mellanstadium. Det kunde emellertid ifrågasättas, om dessa höga fordringar på teoretisk utbildning äro så alldeles nödvändiga för den praktiske utöfvaren af apotekareyrket och om icke möjligen en del af de detaljkunskaper, som förvärfvas under studietiden vid Farmaceutiska institutet, äro en onödig barlast, som inom kort borttappas och som därför borde lämnas å sido; vore förhållandet så, skulle också den föreslagna realskolexamen helt visst befinnas fullt tillräcklig för en blifvande apotekare, hvilket borde lända till nytta såväl för honom själf, efter-som han på så sätt tidigare kunde vinna sin utkomst, som för allmänheten, då genom minskade omkostnader för apoteksrörelsen varornas pris skulle kunna nedsättas.

Folkskolelärareseminariernas tredje årsklass.

Stockholms stads konsistorium hemställer, att kommitténs förslag angående behörighet för den som aflagt realskolexamen, att vinna inträde i folkskolelärareseminariernas 3:e årsklass ej måtte vinna nådigt afseende. Som skäl härför åberopar konsistoriet en af lärarekollegiet vid folkskolelärarinneseminariet i Stockholm ingifven framställning, däri bland annat framhållles: att därest kommitténs förslag blefve antaget, det af seminariernas arbete, som åsyftar att skickliggöra eleverna för öfningsämnenas handhafvande, skulle blifva synnerligen mycket eftersatt; att den realskolebildade seminaristen skulle nödgas umbära de till 2:a klassen förlagda praktiska öfningarna med därtill sig anslutande studier af metodisk och pedagogisk art; att realskoleleven icke haft undervisning i biblisk historia, sedan han tillhörde läroverkets 3:e klass, men omedelbart efter sitt inträde i seminariet skulle börja att undervisa i detta ämne, liksom i moders-målet och räkning; att 2:a klassen omfattar en ganska stor kurs i läran om själen, utan hvilken den till 3:e klassen förlagda kursen i undervisnings- och uppfostringslära ej kan på ett tillfredsställande sätt tillägnas; att, särskildt hvad seminariet i Stockholm angår, inträdesfordringarna på grund af den starka konkurrensen blifvit faktiskt betydligt högre, än hvad stadgan angifver, så att det icke sällan händer, att inträdessökande till 1:a klassen, som genomgått 7-å 8-klassiga flickskolor, icke lyckats täfla sig till en plats utan måst studera de s. k. svenska ämnena ännu ett år för att nå sitt mål; att det under sådana omständigheter icke är möjligt, att den som aflagt realskolexamen skulle vara mogen för inträde i 3:e klassen; samt att slutligen en student, som vill aflägga folkskolelärarexamen, måste vistas ett år vid seminariet, hvadan den, som från

realskolan skulle vinna inträde i seminariets 3:e klass, komme att göra en tidsvinst på två år.

Domkapitlet i Lund anser realskoleexamen väl böra kunna berättiga till inträde i 2:a klassen men icke eller åtminstone endast under vissa villkor i 3:e klassen vid folkskolelärareseminarierne.

En af domkapitlets ledamöter, seminarieriktorn Wingren, anser att den, som aflagt realskoleexamen, må vinna inträde i folkskolelärareseminarierne 3:e årsklass endast under förbehåll, att han uppnått 18 års ålder, erhållit betyget godkänd i alla kunskapsämnen, som förekomma i både realskolan och seminarium, icke underkänts i mer än *två* eller *ett* — allt eftersom han deltagit i undervisningen i slöjd eller icke — af de för båda läroanstalterna gemensamma öfningsämnena, vid anställd pröfning visat sig äga godkända insikter i den 2:a seminarieklassens kurser i pedagogik och metodik, trädgårdsskötsel och trädplantering samt kan förete behörigt intyg om väl vitsordad tjänstgöring i skola under minst ett halft år eller ock i öfningsskolans småskoleafdelning aflägger undervisningsprof, som kan godkännas, i alla de uti denna afdelning förekommande läroämnen — sång dock undantagen för inträdessökande, som saknar musikaliska anlag.

Gymnastiska centralinstitutet.

(Den för kvinnor afsedda kursen.)

Lärarekollegiet vid Gymnastiska centralinstitutet framhåller, att erfarenheten hittills visat, att kvinnliga elever gemenligen brista i de för gymnastikens studium så viktiga ämnena fysik och kemi samt att det skulle vara i hög grad tyngande för undervisningen vid institutet och skadligt för elevernas utbildning, om inträdesfordringarna äfven endast i någon mån nedsattes, hvarför kollegiet afstyrker kommitténs förslag angående inträdesfordringarna till den för kvinnor afsedda kursen vid institutet.

Direktionen öfver Gymnastiska centralinstitutet anser, att då den teoretiska undervisningen vid institutet ställer lika anspråk på manliga och kvinnliga lärjungar, kunskapsfordringarna för inträde böra vara lika samt att de nuvarande mindre inträdesfordringarna för kvinnlig lärjunge varit en olägenhet, som vållat de kvinnliga lärjungarna ökade ansträngningar, särskildt med anledning af deras underlägsenhet i kunskap i fysik, kemi och matematik. På grund af dessa och andra anförda skäl anser sig direktionen ej kunna biträda kommitténs förslag, att aflagd realskoleexamen skall berättiga kvinnlig sökande till inträde vid Gymnastiska centralinstitutet.

B. Tjänstebefattningar.

Musiklärare vid de allmänna läroverken.

Läroverkskollegiet i Filipstad håller före, att för behörighet till lärarebefattning i musik bör fordras realskole- eller studentexamen.

Läroverkskollegiet vid h. realläroverket i Stockholm (reservation pf musiklääaren) anser, att för kompetens till musiklärarebefattning bör fordras realskoleexamen eller, för befattning vid högre allmänt läroverk, helst studentexamen.

Musiklärarne vid de under direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk lydande läroverken uttala såsom sin mening, att kommitténs förslag om höjda kompetensfordringar för musiklärare ej kan anses förenligt med den rent musikaliska utbildningen; de musikaliska studierna vid musikkonservatorium kräfva nämligen i allmänhet mycket tidsödande förberedande studier, hvadan den blifvande läraren skulle komma för sent till dessa och icke hinna förskaffa sig tillräcklig teknik, om fordringarna på genomgående af en fullständigare skolkurs i allmänbildning komme att föreskrifvas.

Musikaliska akademien, som anser en höjning i musiklärarnes allmänna bildningsnivå synnerligen önskvärd, har intet att erinra mot kommitténs förslag uti ifrågavarande punkt.

Teckningslärare vid de allmänna läroverken.

Läroverkskollegiet vid h. realläroverket i Stockholm anser, att för kompetens till teckningslärarebefattning bör fordras realskoleexamen eller, för befattning vid högre allmänt läroverk, helst studentexamen jämte studier vid konstakademien.

Landskontorist, landskanslist, länsman.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands och Jämtlands län hafva ej inkommit med utlåtande öfver kommitténs förslag.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Malmöhus, Älfsborgs, Värmlands, Gäfleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län hafva i ingifna utlåtanden ej yttrat sig om förslaget.

Öfverståthållareämbetet i Stockholm och Kungl. Maj:ts befallningshafvande Kronobergs län hafva i ingifna utlåtanden förklarat sig icke hafva något att mot betänkandet erinra, i hvad det kan anses beröra området för nämnda myndigheters verksamhet.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kalmar och Västmanlands län anse, att aflagd realskolexamen bör i fråga om skolbildning medföra behörighet till anställning som landskontorist, landskanslist och länsman, hvarjämte den förstnämnda myndigheten ifrågasätter, om ej samma kompetensbestämmelse bör gälla i fråga om häradsskrifvarejänster, till hvilka landskontoristbefattningarna fortfarande liksom hittills böra vara öfvergångsplatser.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro och Kopparbergs län instämma i kommitténs förslag, att aflagd realskolexamen bör göras till teoretiskt kompetensvillkor för anställning som landskontorist, landskanslist och länsman.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län anser sig för närvarande och intill dess landskontorister och landskanslister erhålla bättre aflöningsförmåner, icke kunna tillråda, att den föreslagna realskolexamen, såsom eljest skulle vara fördelaktigt, göres till villkor för deras anställning, enär det redan nu är svårt att för dessa tjänstemän anskaffa vikarier; tillstyrker däremot kommitténs förslag i fråga om länsmän, enär dessa äro bättre aflönade och hafva flere tillfällen till biförtjänster samt deras verksamhet är mera själfständig och i många afseenden kräfver större insikter, än i fråga om landskontorister och landskanslister är fallet.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län anser, att realskolexamen bör kunna tillfredsställa berättigade anspråk i fråga om det mått af allmänbildning, som för anställning som landskontorist, landskanslist och länsman minst bör fordras, men att då det under rådande ogynnsamma aflöningsförhållanden ofta är med svårighet förenadt att få lediga befattningar af detta slag besatta, någon ändring i kompetensvillkoren beträffande allmänbildningen för tjänstemännen i fråga icke bör inträda, förr än genom ny lönereglering för landsstaten bättre aflöning blifvit dem beredd.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län, som finner det önskvärdt, att de personer, som eftersträfvat de ifrågavarande befattningarna, besuttit ett högre mått af allmänbildning, än vanligen är till finnandes hos bemälda aspiranter, anser sig dock böra, med hänsyn till den på de senaste åren ytterst knappa tillgången på aspiranter, hemställa, att med frågan om realskolexamens afläggande såsom villkor för befordran till landskanslist och landskontorist måtte få anstå, intill dess beslut angående den ifrågasatta nya löneregleringen för landsstaten meddelats. Hvad länsmansbefattningen angår, skulle, därest realskolexamen blefve obligatorisk för befordran till sådan tjänst, länsstyrelserna sannolikt beröfvas möjligheten att, såsom nu icke sällan händer, till länsmän utse dugliga underofficerare, underofficersvolontärer och polismän i stad, hvilka alla på grund af sin föregående verksamhet måste anses synnerligen lämpade för länsmansskallet — så länge till dettas förnämsta uppgifter hör ordningens upprätthållande. Skulle emellertid vid en blifvande ny lönereglering för landsstaten läns-

männens aflöningsvillkor blifva så förbättrade, att dessa tjänster blefve mera begärliga än förut, vid hvilket förhållande vana vid polisgöromål kunde genom tjänstgöring vid länsmanskontoren förvärfvas och antalet af dem, som där sökte anställning såsom biträde, säkerligen komme att ökas, torde kommitténs förslag vara förtjänt af att åter upptagas till behandling.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län anser, att, enär landskanslist- och landskontorister ej sällan befordras till häradsskrifvare eller landtränsmästare, kompetensvillkoren för de förra böra, om någon ändring i dem skall vidtagas, bringas till öfverensstämmelse med de för erhållande af häradsskrifvare- eller landtränsmästaretjänst nu gällande kompetensvillkoren men att då en ifrågasatt omreglering af landsstaten möjligen kan komma att inverka på denna fråga, med ändrings vidtagande bör få anstå; hemställer därför, att landskanslist-, landskontorist- och länsmanstjänsterna för närvarande ej måtte upptagas bland de tjänster, till hvilkas erhållande aflagd realskolexamen skulle medföra kompetens.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gotlands län hyser icke någon tvekan därom, att det kunskapsmått, om hvars inhämtande godkänd realskolexamen skulle innefatta bevis, är fullt tillräckligt för ett nöjaktigt bestridande af de med landskanslist- och landskontoristtjänsterna förenade göromål. Då emellertid dessa tjänster oftast torde komma att sökas af sådana personer, hvilka hafva för afsikt att söka vidare befordran inom landsstaten, jämväl till sådana tjänster, för hvilka fordras högre examina som kompetensvillkor, torde den af kommittén föreslagna bestämmelsen därom, att realskolexamen skulle medföra behörighet till landskanslist- och landskontoristtjänster, blifva af ganska ringa praktisk betydelse. Detsamma torde i viss mån äga giltighet jämväl beträffande länsmanstjänster.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län anser, att därest den föreslagna realskolexamen kommer till stånd, den väl må erkännas såsom tillräckligt kunskapsprof för anställning såsom landskanslist, landskontorist och länsman men att afläggandet af denna examen ingalunda bör göras till villkor för vinnande af anställning i sådan befattning. Erfarenheten har nämligen i detta och säkerligen äfven i andra län gifvit vid handen, att unge män, hvilka aflagt väsentligen lägre kunskapsprof, kunnat utbildas till fullt duglige tjänstemän af ifrågavarande slag. Länsstyrelserna böra vara oförhindrade att i hvarje fall välja den dugligaste och lämpligaste. Vid behof af person, som kan förordnas till högre tjänst, må person med högre examen föredragas. Förslaget är afsedt att sänka fordringarna men ägnadt att i stället skrufva upp dem.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län anser visserligen, att de kunskaper, som den föreslagna realskolan skulle komma att bibringa sina elever, skulle i regeln uppfylla berättigade anspråk på det mått af allmänbildning, som är högst önskvärdt redan vid inträdet på landsstatstjänstebanan, och alltså kunna bli en god grund för deras framtida utbildning, men afstyrker än-

dock under nuvarande förhållanden kommitténs förslag, enär dess antagande skulle komma att försvåra eller omöjliggöra täflan om dessa befattningar för dem som på annat sätt, exempelvis vid folkhögskolor, underbefälsskolor, privatläroverk eller genom självstudium m. m. förskaffat sig för ändamålet nödig allmänbildning, och sålunda öka de svårigheter för dessa tjänsters nöjaktiga besättande, som på grund af de otillräckliga löneförmånerna redan nu förefinnas.

Järnvägstjänsteman.

Järnvägsstyrelsen gillar, hvad kommittén föreslagit i fråga om behörighet till anställning vid statens järnvägar såväl i fråga om manliga som kvinnliga lärjungar. Styrelsen erinrar därjämte, att den ålder, 15—16 år, vid hvilken realskolexamen i regeln skulle komma att afläggas, gifvetvis ej väl lämpar sig för rätt till inträde i statens järnvägars tjänst, men håller före, att de år, som därutöver må erfordras för vinnande af dylik rätt, lämpligen kunna utfyllas med någon för det praktiska lifvet nyttig sysselsättning.

Tulltjänsteman.

Generaltullstyrelsen anser, att de kunskaper den ifrågasatta realskolekursen skulle komma att bibringa sina elever, endast i den mån de — hvad åtminstone vissa ämnen angår — fullständigas genom kurser, motsvarande fordringarna i mogenhetsexamen, kunna och böra medföra kompetens för anställning såsom tulltjänsteman, och hemställer därför, att kommitténs förslag, i hvad detsamma berör tullverket, ej må vinna afseende.

Riksbankstjänsteman.

Fullmäktige i riksbanken anse, att det mått af skolbildning, som är af afsedt att inhämtas i realskolan, bör, därest det i behörig ordning styrkes vara inhämtadt, anses tillfyllestgörande såsom minimifordran för anställning i egenkap af e. o. tjänsteman i riksbanken, dock att den af kommittén beräknade åldern 15—16 år är alltför låg för inträde i riksbankens tjänst, hvadan det torde blifva nödigt, att sökande, som genomgått realskolan, för att blifva antagen till e. o. tjänsteman i riksbanken visar sig därefter antingen genom studier vid handelsinstitut eller skola i bokhålleri eller på annat lämpligt sätt hafva utbildat sig för bankverksamheten.

Anställning i postsparbanken.

Styrelsen för postsparbanken har ej något att erinra mot kommitténs förslag därom, att, beträffande kvinnliga biträden hos postsparbanksstyrelsen, den ifrågasatta realskolexamen må medföra samma kompetens, som hitintills åtföljt afgångsexamen från högre flickskolor jämte genomgången bokhållerikurs, under förutsättning dock att den sökande i realskolexamen erhållit vitsord om godkända insikter i svenska språket och matematik samt att hon i fråga om ålder och kropps-konstitution uppfyller de villkor, som må komma att af styrelsen bestämmas.

KAP. III.

Gymnasiets organisation.

Frågan om gymnasiets organisation har delvis, nämligen för så vidt den beröres af skolorganisationen i allmänhet, redan behandlats i kap. I. Här redogöres för olika meningar, om de äro oberoende af den allmänna organisationsfrågan eller uttalats angående speciella delar af kommitténs förslag i förevarande fråga.

a) Allmänna grunder.

(Sid. 236—262 i kommitténs betänkande.)

I åtskilliga utlåtanden hafva yrkanden framställts på en mera genomförd koncentration i undervisningen. *Koncentration i undervisningen.*

För ämneskretsens begränsning genom naturhistoriens uteslutande från latinlinjen yttrar sig biskopen i Strängnäs, som icke finner skäl att låta detta ämne öka trängseln af gymnasiets lärofack och tyngden af ungdomens öfveranstängande arbete.

För några ämnens afslutande före den sista klassen uttala sig: domkapitlet i Västerås, som anser, att om valfrihet ej blir införd, franskan å båda linjerna och engelskan å grekiska linjen kunde ställas utom timplanen i III:e och IV:e ringarna; läroverkskollegiet i Uppsala, läroverkskollegiet i Strängnäs, som önskar två läroämnens afslutande med 7:e skolåret, läroverkskollegiet i Falun samt 5 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm; lektor Fehr i Strängnäs domkapitel samt lektor Klintberg i Visby. Rektor Lundquist i Hudiksvall anser lämpligt, att naturhistorien på alla linjer afslutas i II:a ringen för vinnande af mera tid åt kristendom och historia. Läroverkskollegiet i Kristianstad framhåller, att antalet undervisningsämnen i II:a ringen borde inskränkas, för att större utrymme må kunna beredas vissa ämnen.

Såsom en följd af dessa förslag om vissa ämnens afslutande före den sista klassen yrkas från några håll på delning af studentexamen, under det att man från andra håll, t. ex. i läroverkskollegierna i Falun och Visby, uttalar sympati

för delad studentexamen utan att beröra den därmed i samband stående frågan om ämnesbegränsning.

Vissa besläktade ämnens sammanförande förordas af lektor Fehr i Strängnäs domkapitel, hvilken exempelvis föreslår, att historien skulle omfatta såväl kyrko- som litteratur- och konsthistoria.

För undervisningens koncentrerings genom mera specialiserade linjer med begränsadt antal ämnen hafva uttalat sig: domkapitlet och läroverkskollegiet i Karlstad, som tillstyrka införandet af tre skarpt skilda linjer i de två öfversta ringarna: en klassisk, en nyspråklig och en reallinje, med uteslutande af vissa ämnen och, enligt kollegiet, inskränkning af veckotimmarnas antal till 24 à 26, lektor Sohlberg i Strängnäs domkapitel, hvilken som sin mening uttalar, att gymnasiet bör hafva en mera fri arbetsordning med fem särskilda bildningslinjer, biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel, lektor Bergman i läroverkskollegiet i Norrköping, lektor Petrini i läroverkskollegiet i Växjö samt kollegerna Dufvenberg och Lundell i kollegiet vid Jakobs l. allm. läroverk. I flertalet af nu nämnda utlåtanden uttalas jämväl, att de ifrågasatta gymnasielinjerna böra hafva ett mera begränsadt antal ämnen.

För begränsning i undervisningsämnenas antal utan att närmare angifva sättet därför uttala sig i princip domprosten Norberg i Strängnäs domkapitel och rektor Rosberg i Kalmar.

För yrkandena på koncentration i språkundervisningen, särskildt beträffande de lefvande språken, har redogörelse lämnats i kap. I.

Då den af kommittén föreslagna valfriheten, som äfven är en koncentrationsfråga, i allmänhet gjorts till föremål för särskild diskussion, behandlas den i ett sammanhang här nedan (sid. 40).

Hvad ämneskretsen i öfrigt beträffar, hafva följande uttalanden gjorts.

*Ämneskretsen i öfrigt.
Kristendom.*

Lektor Petrini i läroverkskollegiet i Växjö auser beträffande kristendomen, att religionsläran liksom i realskolan bör ingå i historieundervisningen och moral-läran meddelas i samband med samhällslära. För professor Wicksells i Lund, lektor Bergmans i Norrköping och lektor Hagelins i Nyköping åsikter om kristendomsundervisningen hänvisas till sid. 19.

Klassiska språk.

Lektor Petrini i Växjö anser i fråga om de klassiska språken, att dessa böra förvisas från de allmänna läroverken till universiteten.

Grekiskans inträde på timplanen.

För grekiskans inträde i gymnasiet II:a ring uttala sig domkapitlet i Kalmar, lektor Lindvall i läroverkskollegiet i Kalmar samt vederbörande ämneskonferens jämte 4 ledamöter af läroverkskollegiet i Karlstad.

Beträffande den frågan, hvilka ämnen grekiskan skulle utesluta, anser lektor Lundgren i Nyköping, att engelskan bör utgå från timplanen för grekerna, medan domkapitlet i Västerås såsom sin mening uttalar, att engelskan bör ställas utom timplanen på A-linjen. Lektor Lindvall i läroverkskollegiet i Kal-

mar vill i likhet med kommittén låta grekiskan utesluta matematik och teckning men förordar därjämte, att åt grekerna medgifves dispens från franskan, hvilket ämne för dessa skulle göras frivilligt i de bägge högsta ringarna. Läroverkskollegiet i Uppsala föreslår, att grekiskan antingen utesluter teckning och matematik eller också teckning och andra ämnen, exempelvis naturhistoria, tyska, engelska eller fysik. Professor Wiman i filos. fakulteten i Uppsala finner ej nödvändigt att beröfva grekerna möjlighet till fortsatt undervisning i matematik. Enligt hans mening kunde man lämna lärjungarna på grekiska linjen 11 timmars valfrihet med nödig begränsning i fråga om ämneskombinationer, ifall mera än 6 timmar af denna rättighet toges i anspråk.

Beträffande geografin yttra sig vederbörande ämneskonferenser vid läro- *Geografi.*
verken i Skara och Jönköping samt vid h. realläroverket i Stockholm mot uteslutan-
tande af detta ämne i de två högsta ringarna.

För kommitténs förslag, att ämnet filosofisk propedeutik sättes utom tim- *Filosofisk
propedeutik.*
planen, hafva yttrat sig: läroverkskollegierna i Uppsala, Västerås (9 röster
mot 9), vid h. latinläroverket i Göteborg (11 röster mot 6) och h. allm. lärover-
ket å Södermalm; rektor Röding och lektor Laurin i Göteborgs domkapitel, lektor
Fagerholm i Visby domkapitel samt adjunkten Rydberg vid Nya elementarskolan
jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet.

För filosofiska propedeutikens bibehållande å timplanen hafva uttalat sig:
kanslern för universiteten; teologiska och filosofiska fakulteterna vid Uppsala
universitet; domkapitlen i Uppsala, Linköping, Strängnäs, Västerås, Växjö, Göte-
borg, Kalmar, Karlstad och Hernösand samt direktionen öfver Nya elementarskolan;
läroverkskollegierna i Linköping, Norrköping, Strängnäs, Örebro, Falun, Växjö,
Jönköping, Lund, Malmö, Kristianstad, Helsingborg, Halmstad, Kalmar (10
röster mot 8), Karlstad, Umeå, Visby (8 röster mot 7), vid h. latinläro-
verket å Norrmalm, Nya elementarskolan och i Landskrona; professor Larson i
filos. fakulteten i Lund, biskopen och lektor Landtmanson i Skara domkapitel,
professorerna Holmström och Johansson i Lunds domkapitel, biskopen och kyrko-
herden Odin i Visby domkapitel, riksarkivarien Hildebrand och f. d. professor
Sahlin i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, rektor Lundqvist
jämte en ledamot af kollegiet i Hudiksvall, lektor Haller jämte en annan leda-
mot af läroverkskollegiet i Vänersborg, rektor Wadstein jämte en ledamot af läro-
verkskollegiet i Karlskrona, rektor Jakobsson jämte 5 ledamöter af läroverks-
kollegiet i Härnösand, som anse, att behöfliga timmar kunna tagas från teckning,
samt lektor Norelius i Luleå. Några af dessa yrka ämnets bibehållande som
obligatoriskt.

Vid motiveringen härför hänvisas i allmänhet till professor Boëthius' reservation samt till ett yttrande i filos. fakulteten i Uppsala af professor K.

R. Geijer, som betecknar kommitténs framställning af den filosofiska propeutikens ställning i andra länder såsom vilseledande och befarar, att ett bifall till kommitténs förslag skulle innebära icke blott en olycka för universitetet utan tillika en väsentlig försämring af alla våra abiturienters allmänbildning.

*Hälsolära
och hygien.*

Att hälsolära och hygien äfven på gymnasiet, särskildt i sista åldersklassen, böra vara starkt företrädade, anser lektor Hagelin i Nyköping.

Angående professor Widmans uttalande om kemien m. m., se ofvan, sid. 19.

b) Valfriheten.

(Sid. 263—280 i kommitténs betänkande.)

*Principiella
tillstyrkan-
den.*

Förslaget om en viss valfrihet å högsta stadiet har i princip gillats af de flesta, som yttrat sig i frågan, och af många lifligt förordats. Så anser domkapitlet i Skara valfriheten komma att verka gagneligt för studierna. Läroverkskollegiet i Linköping finner den vara en af kommittéförslagets största förtjänster och tillstyrker den lifligt. Läroverkskollegiet i Örebro instämmer i alla afseenden i kommitténs förslag med betonande af valfrihetens betydelse för lärjungar, som vilja särskildt ägna sig åt vissa ämnen, äfvensom för afhjälpan det af öfveransträngning. Kollegiet vid h. realläroverket i Stockholm uttalar sig för kommitténs princip, som innebär ett godt och löftesrikt uppslag. Läroverkskollegiet i Lidköping anser medgifvandet af valfrihet vara en välgrundad och välbetänkt åtgärd. Sex ledamöter af lärarekollegiet vid Karolinska institutet uttala sitt fulla instämmande i det gjorda förslaget. Professorna Lundell, Erdman, K. R. Geijer och Danielsson i filos. fakulteten i Uppsala uttala sin synnerliga tillfredsställelse öfver valfrihetetsprincipens upptagande i kommitténs förslag. Rektor Bagge i Västerås anser valfriheten komma att befrämja bedrifvandet af själfständiga studier, motverka öfveransträngning och afsmak för studier samt för läraren blifva en sporre att väcka och underhålla intresset för sitt ämne. För en vidsträckt valfrihet i princip, utan att ingå på någon af nedan angifna detaljer, har äfven uttalat sig medicinska fakulteten i Uppsala, med instämmande af större akademiska konsistoriet darsammastädes.

*Valfria
ämnen.*

I fråga om valfrihetens utsträckning med afseende på de olika undervisningsämnena hafva några myndigheter afgifvit sina utlåtanden och däraf föranledda förslag utan afseende på någon viss organisation; andra hafva angifvit, hvilka ämnen de önska från valfriheten undantagna på ett eventuellt fyraårigt och på ett eventuellt treårigt gymnasium; andra hafva slutligen yttrat sig i frågan med tanke endast på en viss organisationstyp. Då emellertid den principiella

uppfattningen, huruvida ett ämne bör vara valfritt eller obligatoriskt, ej nödvändigt behöfver vara beroende på ståndpunkten i organisationsfrågan, hafva samtliga dessa utlåtanden här nedan förts tillsamman, med undantag för de fall, då det uttryckligen betonats, att utlåtandet i föreliggande fråga uteslutande gäller en viss, från kommitténs förslag afvikande organisation (jfr nedan »Valfrihetens inträdande»).

De som yttrat sig i frågan om valfrihetens utsträckning med afseende på ämnena, hafva icke alltid gjort bestämda förslag, men de olika ståndpunkterna låta i allmänhet inordna sig under nedan upptagna yrkanden. Följande hafva sålunda yttrat sig för valfrihet i nedan nämnda omfattning eller åtminstone icke tydligt uttalat sig för flere eller färre undantag än de nedan under N:o 2 — N:o 15 angifna.

1) i alla ämnen:¹⁾ 7 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm, kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm (16 röster mot 9) och kollegiet vid h. realläroverket i Stockholm samt professor Aurivillius i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk;

2) i alla ämnen utom modersmålet, i likhet med reservanten Fries' förslag: filos. fakulteten i Uppsala (prof. P. A. Geijer ville ej uttala sig i frågan); läroverkskollegierna i Jönköping, Västervik, Vänersborg, Västerås, Malmö, Häl-singborg, Jönköping, Umeå, Luleå, Sundsvall, Ystad, Landskrona, Oskarshamn, Skellefteå och vid l. allm. läroverket å Östermalm; lektor Fehr i Strängnäs domkapitel, lektor Laurin i Göteborgs domkapitel, riksarkivarien Hildebrand och rektor Örtenblad i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, lektor Himmelstrand i Hudiksvall jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet, rektor Örtenblad och 4 ledamöter af kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm samt lektor Klintberg i Visby;

3) i alla ämnen utom modersmålet och å reallinjen matematik: läroverkskollegiet i Kristianstad;

4) i alla ämnen utom kristendom och modersmålet, i likhet med kommitténs förslag: domkapitlen i Lund och Växjö; läroverkskollegierna i Hudiksvall, Linköping, Norrköping, Örebro, Växjö, Karlskrona, vid h. latinläroverket i Göteborg, h. realläroverket i Göteborg (6 röster för reservanten Fries' förslag mot 10, som afgåfvos för kommitténs förslag), Kalmar, Enköping, Alingsås, Uddevalla, Åmål; medicinalstyrelsen; lektorerna Billbergh och Kempe i Västerås domkapitel, rektor Röding och lektor Österberg i Göteborgs domkapitel, rektor Lagergren i Jönköping jämte 6 ledamöter af läroverkskollegiet, rektor Sö-

¹⁾ De, som tillstyrka valfrihet i modersmålet, synas i allmänhet härmed afse den del af ämnet, som ej direkt berör de skriftliga arbetena, d. v. s. den i flera af hithörande utlåtanden så kallade litteraturläsningen.

derbaum i Malmö jämte 4 ledamöter af läroverkskollegiet, lektor Norelius i Luleå jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet, rektor Törnvall i Sundsvall jämte 1 ledamot af läroverkskollegiet, 1 ledamot af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm, lektor Brate vid h. allmänna läroverket å Södermalms jämte en annan ledamot af kollegiet, lektor Afzelius och adjunkten Jakobsson vid Nya elementarskolan samt kollega Gullin i Landskrona;

5) i alla ämnen utom modersmålet och latin: läroverkskollegiet i Nyköping.

6) i alla ämnen utom modersmålet och historia: läroverkskollegiet i Lund, 5 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm samt rektor Oldin och kollega Nevander i Landskrona;

7) i alla ämnen utom modersmålet och filosofisk propedeutik: direktionen öfver Nya elementarskolan och läroverkskollegiet darsammastädes, hvilka dock anse, att det sistnämnda ämnet skall kunna bortväljas vid anmälan till studentexamen (reservation beträffande filosofisk propedeutik af adjunkten Rydberg jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet);

8) i alla ämnen utom modersmålet samt å latinlinjen latin och å reallinjen matematik: läroverkskollegiet i Uppsala (där 7 af 25 röstade äfven för historiens obligatoriska ställning och 8 af 21 för latinets och matematikens valfrihet); professorerna Lundell, Högbom, K. R. Geijer och Johansson i filos. fakulteten i Uppsala samt lektor Fagerholm i Visby domkapitel;

9) i alla ämnen utom kristendom, modersmålet och historia, i likhet med reservanterna Carlson och Boëthius: domkapitlen i Skara, Göteborg och Kalmar; läroverkskollegiet i Härnösand, 8 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm, läroverkskollegierna i Borås och Lidköping samt lektor Åkeson i Helsingborg.

10) i alla ämnen utom modersmålet och historia samt å latinlinjen latin och å reallinjen matematik: läroverkskollegiet i Halmstad;

11) i alla ämnen utom kristendom, modersmålet och historia samt å latinlinjen latin: professor Holmström i Lunds domkapitel;

12) i alla ämnen utom kristendom, modersmålet, historia och filosofisk propedeutik: domkapitlet i Härnösand och biskopen i Skara;

13) i alla ämnen utom kristendom, modersmålet och historia samt å latinlinjen latin och å reallinjen matematik: kanslern för universiteten; läroverkskollegiet i Skövde;

14) i alla ämnen utom kristendom, modersmålet, latin, historia och filosofisk propedeutik: teologiska fakulteten i Uppsala;

15) i alla ämnen utom kristendom, modersmålet, historia och filosofisk propedeutik samt å latinlinjen latin och å reallinjen matematik: domkapitlet i Uppsala.

Beträffande den detaljbestämmelsen i kommitténs förslag, att lärjunge, som åtnjuter undervisning i grekiska, jämväl skall deltaga i undervisningen i latin och tyska, hafva de 8 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm, hvilka röstat för reservanterna Carlsons och Boëthius' förslag (se ofvan n:r 9) samt de 5 dårsammastädes, som yrkat valfrihet i alla ämnen utom modersmålet och historia (se ofvan n:r 6), förordat, att äfven tyskan skall för dessa lärjungar vara valfritt ämne. I samma riktning uttala sig ock ämneskonferensen i klassiska språk i Karlstad och lektor Lundgren i Nyköping.

För historiens obligatoriska ställning hafva dessutom uttalat sig: vederbörande ämneskonferenser vid h. allm. läroverken i Skara, Karlstad och vid h. latinläroverket å Norrmalm samt adjunkten Blomgren i Vänersborg jämte 2 andra ledamöter af läroverkskollegiet.

I Strängnäs läroverkskollegium afgåfvos 4 röster för kommitténs och 4 för reservanten Fries' förslag.

Biskopen i Strängnäs, professor Johansson i Lunds domkapitel, kyrkoherden Bergman i direktionen öfver Nya elementarskolan, lektor Haller i Vänersborg jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet, lektor Esscher i Lund jämte 2 andra ledamöter af läroverkskollegiet, adjunkterna Nilson, Lilja, Arfvidsson och Christer-Nilsson i Malmö, vederbörande ämneskonferens i Skara, inspektor och två andra ledamöter af vederbörande ämneskonferens vid h. allm. läroverket i Kristianstad, rektor Lagergren i Jönköping jämte 6 ledamöter af läroverkskollegiet, lektor Norelius i Luleå jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet samt rektor Törnvall och adjunkten Lindahl i Sundsvall betona, i likhet med domkapitlet i Lund, nödvändigheten af kristendomens obligatoriska ställning, de flesta af dem utan att för öfrigt ingå på frågan.

Lektor Bergman samt adjunkterna Sundblad och Linder i Örebro framhålla uttryckligen, att enligt deras åsikt latinet ej bör vara valfritt ämne.

Professor Persson i filos. fakulteten i Uppsala uttalar betänkligheter mot att utsträcka valfriheten till latin å latinlinjen och matematik å reallinjen.

Professorerna Wiman, Ångström, Falk, Dunér, Hildebrandsson och Lundquist dårsammastädes uttala sig emot valfrihet i matematik å reallinjen, bland annat framhållande de skadliga följderna däraf för undervisningen i fysik.

Lektor Hagelin i Nyköping vill från valfriheten undantaga modersmålet samt hälsolära och hygien.

Professor Aurivillius i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk uttalar, att om den af honom förordade utsträckningen af valfriheten icke skulle vinna bifall, han sluter sig till kommitténs förslag oförändradt. Kammarrättsrådet Östberg dårsammastädes framhåller som sin mening, att om valfrihet skall införas, åtminstone kristendom och modersmålet böra blifva obligatoriska,

och f. d. professor Sahlin darsammastädes uttalar, att historia och filosofisk propedeutik ej böra tillhöra de valfria ämnena.

Professor Wiman (se här ofvan) framkastar den tanken, att lärjunge å reallinjen, i stället för valfrihet i matematik, kunde erhålla rätt att vid inträdet i gymnasiet III:e ring öfvergå till latinlinjen, med bortväljande af latin och eventuellt fortsatt deltagande i undervisningen i reallinjens kemi.

*Valfrihetens
inträdande.*

De myndigheter, som förorda en organisation med treårigt gymnasium å båda linjerna, utgå i allmänhet från den förutsättningen, att valfrihet skall omfatta alla ringarna. De som anslutit sig till det Almquist—Juhlska organisationsförslaget, hafva i regeln instämt i dit hörande förslag om valfrihet, enligt hvilket denna, med undantag för vissa ämnen, likaledes inträder i I:a ringen (se bil. A). — Rektor Söderbaum i Malmö vill dock inskränka valfriheten till de två högsta ringarna.

Mot kommitténs förslag, att valfriheten å det fyraåriga gymnasiet skall inträda i III:e ringen, hafva mycket få erinringar blifvit gjorda. Professor Lundell i filos. fakulteten i Uppsala önskar dess inträdande redan i I:a ringen, vare sig gymnasiet blir tre- eller fyraårigt. Några lärare i franska vid h. latinläroverket i Göteborg förorda valfrihetens inträdande i II:a ringen, i uppgifvet syfte att kunna bereda vissa ämnen bättre plats å timplanen. Ofvannämnda 6 ledamöter af lärarekollegiet vid Karolinska institutet skulle finna det tilltalande att medge valfrihet äfven i nedre delen af gymnasiet. Medicinska fakulteten i Uppsala, med hvilken större akademiska konsistoriet darsammastädes instämmer, och generaldirektör Linroth i medicinalstyrelsen hafva uttryckt sympatier för en stor utsträckning af valfriheten.¹

*Antal
bortvalda
timmar.*

Professor Aurivillius hemställer, att två bortvalda ämnen under vissa förhållanden borde kunna få upptaga mer än det af kommittén föreslagna maximumantalet, 6 timmar, såvidt kollegiet därtill gäfvit sitt bifall. Rektor Söderbaum vill inskränka valfriheten till 4 timmar i veckan. Beträffande eventuellt föreslagen valfrihet af 11 timmar för lärjungar å grekiska linjen, se ofvan, sid. 39.

*Valfrihet
med kom-
pensation.*

För medgifvande af valfrihet endast på det villkor, att ett större mått af kunskaper presteras i ett eller flera af de icke bortvalda ämnena, hafva, i olikhet med kommittén, uttalat sig: domkapitlet i Skara, som förordar ett väl afvägdt kompenstationssystem, läroverkskollegiet i Jönköping, som (med 18 röster mot 8) tillstyrker kompenstation i form af öfverbetyg i vissa ämnen i studentexamen, samt lektor Young i Kristianstad, som anser, att valfrihet bör beviljas endast

¹ Generaldirektör Linroth har i medicinalstyrelsen endast yttrat sig i ett inskränkt antal frågor och i några af dessa blott i största allmänhet, men då han, utom i fråga om vissa uttalanden angående realskolexamen, instämt i ett af honom bifogadt utlåtande af en af Svenska läkaresällskapet tillsatt kommitté, upptagas de i nämnda utlåtande framställda meningar och förslag såsom afgifna af generaldirektör Linroth.

mot kompensation eller på grund af vederbörligt sjukbetyg. Rektor Wadstein i Karlskrona jämte 6 ledamöter af läroverkskollegiet samt lektor Olsson i Jönköping uttala betänkligheter mot valfrihet utan kompensation.

I olikhet med kommittén, som föreslår, att valfrihet skall beviljas på målsmans anhållan, förordar professor Holmström i Lunds domkapitel, att valfrihet beviljas först efter lärarekollegiets pröfning och tillstyrkande; och ett stadgande, att sådant bifall skulle lämnas af vederbörande lärare, har förordats af 11 lärare i Lunds läroverkskollegium.

*Valfrihet
efter kolle-
giets hö-
rande.*

Kommittén hade föreslagit, att lärjunge efter af målsman gjord skriftlig anmälan skulle äga rätt att vid läsårs början bortvälja ämnen.

*Anmälan
om bortval.*

Rektor Söderbaum hemställer, att anmälan om bortval skall ske senast i midten af april månad före den termin anmälan åsyftar; läroverkskollegiet i Karlskrona tillstyrker valfriheten på det villkor bland andra, att sådan anmälan sker vid näst föregående vårtermins slut; rektor Wadstein darsammastädes jämte 6 ledamöter af kollegiet anser sådana bestämmelser nödvändiga, att schemats definitiva uppgörande i god tid före läsårets början möjliggöres; läroverkskollegiet i Växjö hemställer att i Förslag till ändringar i stadgan § 11 orden »vid läsårs början» må utgå och en bestämmelse tilläggas, att ingen lärjunge under läse-termin får välja bort ämne utan rektors medgifvande. Lektor Klintberg i Visby anser, att lärjunge må hafva rätt att bortvälja ämne ej blott vid läsårs utan äfven vid vårtermins början.

Läroverkskollegierna i Norrköping och Örebro föreslå följande tillägg till § 12 mom. 2: »Sådant återtagande under pågående läsår vare icke medgifvet, om därigenom en förändring af den för läsåret fastställda arbetsordningen skulle göras nödvändig.» Rektor Söderbaum hemställer, att bortvaldt ämne ej må få återupptagas.

*Återupp-
tagande af
bortvaldt
ämne.*

För en ökad kontroll och flere garantier mot missbruk särskildt af den lediga tiden uttala sig: läroverkskollegiet i Karlskrona, till hvars utlåtande rektor Wadstein darsammastädes jämte 6 ledamöter af kollegiet fogat ett särskildt yttrande, hvari behovet af åtgärder i sådant syfte kraftigt framhålles; biskopen i Lund samt rektor Söderbaum, hvilken äfven fordrar, att lärjunge, för att få bortvälja ett ämne, bör hafva blifvit godkänd i detsamma.

*Ökad
kontroll.*

Mot den af kommittén förordade valfriheten hafva från en del håll mer eller mindre bestämda uttalanden gjorts. Så anser rektor Klingberg i Strängnäs domkapitel valfriheten vara den svagaste punkten i kommitténs förslag. Domprosten Norberg darsammastädes uttalar den farhågan, att resultatet af valfrihetens tillämpande kommer att erbjuda en profkarta på en lika ensidig som olikartad bildning. Lektor Levin i Västerås, till hvilken domkapitlet darsättes i

*Invänd-
ningar mot
kommitténs
förslag.*

det hela ansluter sig, anser den väg, som kommittén i denna punkt inslagit, vara principiellt oriktig och för våra läroverk betänklig. Lektor af Sillén i Strängnäs domkapitel befarar, i likhet med åtskilliga andra, att lärjungarne och deras målsmän ej skulle förstå att på ett lämpligt sätt begagna sig af en så farlig rättighet som valfriheten och att af densamma skulle uppstå förvirring och oreda i skolans verksamhet. Läroverkskollegiet i Vänersborg, biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel samt lektor Levin i Västerås läroverkskollegium framhålla som en brist i kommitténs förslag, att valfrihetens inträdande ej står i samband med kursafslutningar i de olika ämnena. F. d. professor Sahlin och kammarrättsrådet Östberg i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk gilla ej den form och utsträckning, kommittén velat gifva valfriheten, lektor Bergman i Norrköping anser valfriheten riktig till tanken, ehuru mindre lyckligt tillämpad i kommitténs detaljplan, och läroverkskollegiet i Visby underkastar förslaget om valfrihet en utförlig kritik ur flera af de nyssnämnda synpunkterna samt afstyrker detsamma. Kommitténs förslag afstyrkes äfven af f. d. rektor Ehrnberg i Kristianstad jämte 2 ledamöter af läroverkskollegiet samt af rektor Rosberg i Kalmar, som uttalar sig mot all valfrihet utöfver den som kan anses ligga i den nuvarande rättigheten att välja mellan linjer. Kollega Dufvenberg vid Jakobs l. allm. läroverk yttrar bland annat att kommittén söker afhjälpa en brist (den ofullständiga specialiseringen) genom att tillägga ytterligare en (luckor i fackbildningen).

Några af dem, som yttrat sig emot kommitténs förslag, vilja ej förneka det behjärtansvärda i de syften, man med detsamma velat vinna men förorda i och för dessas ernående helt andra åtgärder, såsom en begränsning af undervisningsämnena genom upprättandet af ett flertal linjer eller ett tidigare afslutande af vissa ämnen och en därmed i samband stående delning af studentexamen. Redogörelse för sådana yrkanden har redan blifvit lämnad i det föregående (sid. 37—38). Af de där uppräknade gilla dock läroverkskollegiet i Uppsala och lektor Fehr i Strängnäs domkapitel samt, såsom det vill synas, lektor Klintberg i Visby i hufvudsak kommitténs förslag om valfrihet (se ofvan n:r 8 och n:r 2). Vidare må tilläggas, att lektor af Sillén tänker sig en sådan valfrihet, att man medgäfvat lärjungarne rätt att utöfver ett för alla lika skolprogram få åtnjuta undervisning i något eller några icke oeftergifligen nödvändiga ämnen, som uteslutits från detta program, t. ex. de klassiska språken, samt att några, såsom läroverkskollegiet i Falun och rektor Rosberg i Kalmar anse, det öfveranstängningen kan minskas genom lärokursernas begränsning. I läroverkskollegiet i Karlstad afgifvos 10 röster af 21 och i läroverkskollegiet i Visby 7 röster af 14 för kommitténs förslag.

Rektor Wadstein i Karlskrona som uttalar starka betänkligheter mot valfrihet i den af kommittén föreslagna formen (jfr här ofvan), ifrågasätter i stället

därför en under bestämda kompensationsvillkor efter förutgången ansökan och pröfning af kollegium beviljad dispens i lämplig utsträckning med afseende på ämnen och timantal, å latinlinjen inom den reala och å reallinjen inom den humanistiska ämnesgruppen, dock med undantag för modersmålet.

I åtskilliga af ofvannämnda uttalanden framhållas jämväl vissa praktiska olägenheter af valfrihetens inträdande, särskildt med afseende på den genom bortval lediga tiden.

De grunder för ett afstyrkande af kommittéförslaget, hvilka här ofvan ej blifvit antydda, återfinnas i hufvudsak i kommitténs framställning af valfriheten.

c) Undervisningsplanen.

(Sid. 281—340 i kommitténs betänkande.)

Frånsedt de ändringar, hvilka kunna blifva en följd af de i det föregående omnämnda förslagen, hafva följande erinringar gjorts mot den af kommittén föreslagna timplanen. *Timplan.*

Läroverkskollegiet i Strängnäs yrkar, att intet läroämne må i någon afdelning läsas blott *en* timme i veckan. I princip uttalar sig äfven läroverkskollegiet i Uppsala härför. I öfrigt hafva endast beträffande ämnena kristendom och naturhistoria af ett större antal myndigheter anmärkningar riktats mot den af kommittén föreslagna timplanen för gymnasiet.

Så uttala sig för bibehållandet af 2 veckotimmar åt ämnet kristendom i II:a ringen: teologiska fakulteten i Uppsala; domkapitlen i Skara, Västerås, Växjö, Lund, Göteborg (reservation af lektorerna Laurin och Österberg), Kalmar, Karlstad och Härnösand; läroverkskollegierna i Örebro, Växjö och Skövde; biskopen och domprosten Norberg i Strängnäs, rektor Lundquist i Hudiksvall, lektor Haller jämte en ledamot af läroverkskollegiet i Vänersborg, lektor Esscher i läroverkskollegiet i Lund, rektor Wadstein i Karlskrona, lektor Börjeson i Karlstad, lektor Magnusson jämte en medlem af läroverkskollegiet i Härnösand, lektor Norelius i Luleå, inspektör jämte en ledamot af läroverkskollegiet i Alingsås samt kollega Gullin i Landskrona; ämneskonferenserna i kristendom vid h. allm. läroverken i Skara, Malmö, Kristianstad, vid h. allm. läroverket å Norrmalm, h. allm. läroverket å Södermalm samt vid h. realläroverket i Stockholm. Biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel uttala sig emot den af kommittén föreslagna inskränkningen i kristendomsundervisningen.

Läroverkskollegierna i Linköping, Norrköping, vid h. allm. läroverket å Södermalm, vederbörande ämneskonferens vid h. realläroverket i Stockholm samt lektor Lindman vid h. latinläroverket å Norrmalm anse nödvändigt, att naturhistorien erhåller 2 veckotimmar äfven i ringarna III och IV (angående motiveringen, se bil. B, sid. 204); domkapitlet och läroverkskollegiet i Växjö framhålla önskvärdheten af en sådan ökning i timantalet. Professor Aurivillius i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk anser, att för den händelse 45-minuterslektioner införas, vissa ämnen, såsom naturhistoria, oundgängligen måste hafva mer än en timme i veckan.

I motsats härtill anse domkapitlet och läroverkskollegiet i Uppsala, att det nuvarande timantalet för zoologi och botanik icke bör ökas.

Beträffande öfriga ämnen hafva endast från enstaka håll mindre anmärkningar gjorts mot timplanen. Så hafva kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm, rektor Lundquist i Hudiksvall, adjunkten Blomgren i Vänersborg, vederbörande ämneskonferenser vid läroverken i Skara, Jönköping, Kristianstad och vid h. latinläroverket å Norrmalm uttalat sig för ökning af timantalet i historia i II:a ringen. Angående förslag om ökad timtal åt franskan i ringarna II—IV, se ofvan, sid. 16. I fråga om ämnet matematik finner kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm timantalet betänkligt knappt i ringarna I—III af realgymnasiet. Läroverkskollegiet i Strängnäs vill införa filosofisk propedeutik i näst högsta ringen med 2 timmar i veckan, och läroverkskollegiet i Malmö önskar, att ämnet må inträda i högsta ringen med 2 timmar i veckan. Professor K. R. Geijer i filosofiska fakulteten i Uppsala hemställer, att detta ämne i stället för 1 veckotimme under två år finge disponera 2 veckotimmar under ett år, helst i ring III. Lektor Klintberg i Visby önskar, att språktimmarnas antal å gymnasiet, särskildt i fråga om engelska, må inskränkas. Styrelsen för Tekniska skolan i Stockholm uttalar önskvärdheten af flere timmar åt ämnet teckning å reallinjen.

Kursplan.

Med afseende på kursplanen anser kollegiet vid h. realläroverket i Stockholm, att det vore fördelaktigt, om, såsom i 1878 års stadga, gemensamma kurser bestämdes för de båda högsta ringarna af gymnasiet, och lektor Fehr i Strängnäs domkapitel är af den meningen, att kurserna på många områden böra förkortas. För inskränkning i skrifningarnas antal har uttalat sig lektor Klintberg i Visby. I öfrigt hafva beträffande kurserna åtskilliga ändringsförslag framställts, särskildt beträffande ämnena kristendom, modersmålet och naturhistoria, för hvilka redogörelse lämnas i bilaga B.

d) Studentexamen.

(Sid. 341—372 i kommitténs betänkande.)

Åtskilliga af de i det föregående omnämnda ändringsförslagen i fråga om såväl läroverkens organisation i allmänhet som gymnasiets organisation särskildt betinga vissa ändringar i formen för studentexamen. Hit höra exempelvis förslagen om dubbla språklinjer, om gymnasiets uppdelning i flere linjer, om ett eller annat ämnes avslutande före studentexamen, om den filosofiska propedeutikens upptagande å timplanen, om annan form af valfrihet än den kommittén föreslagit, om rätt för dem, som läsa grekiska, att äfven läsa matematik, om franskans bibehållande i sin nuvarande ställning vid vissa läroverk o. s. v. I allmänhet hafva icke vederbörande förslagsställare undersökt, hvilken återverkan dylika anordningar skulle utöfva på själfva studentexamen.

Här nedan redogöres, paragraf efter paragraf, för de erinringar och däraf föranledda yrkanden, som framställts i fråga om kommitténs förslag till stadga för studentexamen.

§ 3. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan anser, att den tid, inom hvilken rektor till statskontoret skall inleverera de i mom. 2 omtalade medel, borde utsättas till en månad efter ansökningstidens utgång.

§ 4. Läroverkskollegiet i Uppsala framhåller såsom önskvärdt, att den skriftliga profningen utsträcker öfver flere dagar, än nu är fallet, på det att alltid åtminstone en dag må vara ledig mellan de särskilda skriftliga profven. Ämneslärarna i tyska vid h. latinläroverket å Norrmalm betvifla lämpligheten däraf, att ämnen för skriftliga uppsatser på tyska utgifvas af chefen för ecklesiastikdepartementet, då antagligen olika litteratur läses vid de olika läroverken.

§§ 5—6. Professor Lundell i filos. fakulteten i Uppsala förordar, att de skriftliga profven inskränkas till tre å hvardera linjen, nämligen å reallinjen i modersmålet, ett främmande lefvande språk efter examinandens eget val samt matematik-fysik, å latinlinjen i modersmålet, ett främmande lefvande språk efter examinandens eget val samt latin. Direktionen öfver Nya elementarskolan och lärarekollegiet darsammanstädes hemställa, att bestämmelser gifvas med afseende på beskaffenheten af skriftligt arbete för dess godkännande, hvarjämte kollegiet anser, att det i punkt 1) af §§ 5 och 6 tydligt bör angifvas, att lärjunge äger att välja ett bland flera uppgifna ämnen, samt som sin mening uttalar, att hvad därom i § 8 mom. 2 nämnes med hänsyn till arbetena i matematik och fysik, hör till § 5.

Läroverkskollegiet vid h. realläroverket i Göteborg förordar borttagandet af det franska skrifprofvet men ogillar införandet af tyskt skrifprof. Professor

Hildebrandsson i filos. fakulteten i Uppsala finner ingen fördel af att afskaffa franskt stilprof och i stället införa tyskt. Direktionen öfver Nya elementarskolan och läroverkskollegiet darsammastädes förorda, att lärjunge må äga rätt att utbyta skriftligt prof i tyska eller engelska mot sådant i franska. Professor P. A. Geijer i filos. fakulteten i Uppsala samt lärare i franska vid h. latinläroverket å Norrmalm förorda, att lärjunge må äga rätt att utbyta tyskt skrifprof mot franskt.

Läroverkskollegiet i Visby föreslår, att den skriftliga afgangspröfningen i tyska förläggas till gymnasiet näst högsta ring samt att därvid erhållet vitsord inflyter i afgangsbetyget.

Professor Erdmann i filos. fakulteten i Uppsala hemställer, att lärjunge å latinlinjen må äga rätt att aflägga skriftligt prof i engelska i stället för i tyska.

Professorerna Dunér och Hildebrandsson i filos. fakulteten i Uppsala ogilla förslaget, att det geometriska skrifprovet å reallinjen försvinner eller sammanslås med det matematiska till ett enda.

§ 7. Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm, ämneskonferenserna i modersmålet vid h. allm. läroverket i Kalmar och h. realläroverket i Stockholm samt lärare i modersmålet vid h. latinläroverket å Norrmalm föreslå en sådan omformulering af mom. 1, att hjälpmedel må kunna förekomma vid den skriftliga pröfningen i modersmålet i de fall, då sådant af chefen för ecklesiastikdepartementet pröfvas lämpligt. Ämneskonferensen i modersmålet vid h. allm. läroverket i Jönköping uttalar önskvärdheten af att vid den svenska uppsatsens utarbetande vissa handböcker måtte få användas. Läroverkskollegiet i Varberg anser, att lärjungarne i den skriftliga pröfningen böra hafva tillåtelse att begagna af läroverket tillhandahållna kartor.

Ämneskonferensen i tyska och några ledamöter af ämneskonferensen i engelska vid Nya elementarskolan uttala sig mot rätt för lärjunge att använda ordböcker vid de skriftliga profven i främmande levande språk.

§ 9. Läroverkskollegiet i Växjö anser, att vid bedömandet af det skriftliga profvet i modersmålet lärarne borde hafva rätt att taga hänsyn till lärjungarnes under sista året å lärorummet under uppsikt skrifna uppsatser.

Ämneskonferensen i modersmålet vid läroverket i Karlstad anser, att vid bedömandet af det skriftliga profvet i modersmålet skilda betyg böra afgifvas för språkbehandlingen och för innehållet.

§ 11. Professor Lundell i filos. fakulteten i Uppsala föreslår, att de skriftliga profven bedömas i sammanhang med den muntliga examen och att följaktligen tillträde till denna ej göres beroende af den skriftliga pröfningens utgång.

Läroverkskollegiet vid h. realläroverket i Stockholm anser, att lärjunge å realgymnasiet, som aflagt godkänt skriftligt prof i modersmålet och två andra

ämnena, må kunna erhålla tillträde till den muntliga pröfningen, eller att om sådant ej kan medgifvas, detta åtminstone — eventuellt efter omröstning bland lärarna — må gälla lärjunge, som bortvalt matematik och blifvit underkänd i skrifningen i fysik. Till det senare alternativet hafva anslutit sig rektor Örtenblad, riksarkivarien Hildebrand och professor Aurivillius i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk.

Domkapitlet i Göteborg (reservation af lektor Laurin) anser, att lärjunge, som läser grekiska, skall vara godkänd i det skriftliga proftet i modersmålet, latin och ytterligare ett skriftligt prof för att erhålla tillträde till den muntliga pröfningen.

§ 12. Läroverkskollegiet i Uppsala uttalar sig mot uppvisandet af lärjungarnes växtsamlingar.

§ 13. Domkapitlet i Strängnäs, direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och öfver Nya elementarskolan, läroverkskollegierna i Uppsala, Strängnäs, Nyköping, Kristianstad, Hälsingborg och vid h. allm. läroverket å Södermalm, ämneskonferenserna i modersmålet vid läroverken i Jönköping, Kalmar, och h. realläroverket i Stockholm, lärare i modersmålet vid h. latinläroverket å Norrmalm, rektor Jacobson i Visby samt lektor Haller i Vänersborg jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet uttala sig mot förslaget, att modersmålet skall kunna förekomma som examensämne i den muntliga pröfningen, enligt några åtminstone såvidt det angår läroverkens egna lärjungar. I åtskilliga af ifrågakvarande utlåtanden förordas emellertid, att vitsord i ämnet, afgifvet af vederbörande lärare, skall upptagas i afgangsbetyget.

Domkapitlet och läroverkskollegiet i Växjö anse, att lärjunge, som icke begagnat sig af sin rätt till bortval i hela dess utsträckning, må, om han så önskar, befrias från muntlig pröfning i modersmålet.

Inspektor vid läroverket i Kristianstad anser, att kristendomsämnet bör såsom obligatoriskt förekomma i studentexamen.

§ 14. Läroverkskollegiet vid h. realläroverket i Stockholm föreslår, att senare delen af mom. 1 erhåller ungefärligen följande lydelse: »med hänsyn till lärarens föregående kännedom af lärjungens kunskaper samt, i den mån skäligt kan vara, till hans muntliga examen».

§ 20. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan anser, att privatister borde till rektor erlägga lämplig afgift i analogi med hvad som är bestämdt i Kungl. cirkuläret den 3 sept. 1878 och senast i Kungl. cirkuläret den 23 jan. 1903 angående anställande af viss pröfning med studerande, som ämna söka inträde vid Tekniska högskolan.

§ 21. Direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och öfver Nya elementarskolan samt läroverkskollegierna i Kalmar, vid h. realläroverket i Stockholm och Nya elementarskolan uttala sig mot förslaget, att lärjunge från enskild undervisning skall äga rätt att aflägga den skriftliga pröfningen vid det läroverk, där han anmält sig, och förorda bibehållandet af i detta afseende nu gällande bestämmelser.

Läroverkskollegiet i Visby föreslår sådant tillägg till § 21, att skriftlig pröfning med lärjunge från enskild undervisning ej ovillkorligen måste anställas vid det läroverk, där han anmält sig.

Läroverkskollegiet vid h. realläroverket i Stockholm, direktionen öfver Nya elementarskolan samt läroverkskollegiet darsammastädes förorda, att den muntliga examen med lärjungar från enskild undervisning i regeln förläggas till tiden efter terminens afslutning och anställas inför därtill särskildt förordnade kommissioner.

Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk uttalar sig för önskvärdheten af en bättre anordning af examen med lärjungar från enskild undervisning än den nuvarande och den af kommittén föreslagna.

§ 27. Läroverkskollegiet vid h. realläroverket i Stockholm föreslår, att samma bestämmelser skola gälla i fråga om fyllnadspröfning som i fråga om examen med lärjungar från enskild undervisning eller ock att ansökan om undergående af sådan pröfning skall underställas chefen för ecklesiastikdepartementet, på hvilken det ankommer att bestämma, vid hvilket läroverk sådan pröfning skall afläggas. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan anser, att fyllnadspröfning bör anställas tvenne gånger om året, eventuellt inför examenskommission, eller att om dylik pröfning ansåges oftare böra förekomma, den lämpligen borde kunna anordnas på liknande sätt, som i Kungl. knngörelsen den 20 maj 1898 angående volontärers kompletteringsexamen bestämts.

§ 28. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan har vid denna § uttalat samma önskemål som vid § 20.

I förslaget till Formulär till betyg öfver undergången studentexamen hafva vissa ändringar påyrkats af läroverkskollegierna i Visby och vid Nya elementarskolan.

KAP. IV.

Lärotidens fördelning.

a) Läsårets längd.

(Sid. 379—388 i kommitténs betänkande.)

Frågan om läsårets längd har, såsom af nedanstående redogörelse framgår, af några myndigheter gjorts beroende af öfriga spörsmål rörande lärotidens fördelning, i all synnerhet af frågan om feriearbetet. Andra återigen hafva uppenbarligen betraktat dessa båda frågor hvar för sig, hvilket bevisas däraf, att några med samma ståndpunkt i den ena kommit till olika yrkanden i den andra och att några afgifvit utlåtande i den ena frågan utan att yttra sig i den andra.

För en förlängning af läsåret har flertalet af de myndigheter, som berört denna fråga, uttalat sig. De flesta af dem, som förorda en sådan åtgärd, tillstyrka kommitténs förslag att förlänga läsåret med två veckor, sålunda från nu stadgade 36 till 38 veckor; andra ansluta sig till reservanten Boëthius, som i princip motsätter sig kommitténs förslag och anser, att om de af kommittén förordade 6 lofdagarna skulle göra en förlängning af läsåret alldeles oundviklig, denna strängt bör begränsas till blott en ersättning härför, d. v. s. till en vecka, samt till sist yrkar, att sommarferierna må blifva såvidt möjligt oafkortade och förbindas med en i hufvudsak valfri men i vissa fall obligatorisk ferieläsning; andra åter sluta sig till reservanten Höjer, som anser läsåret böra utsträckas med så många dagar, att förlängningen fullt uppväger den ökade ledighet under läsåret, som kommitténs förslag till lofdagar medför, d. v. s. med en vecka; andra uttala sig slutligen mera obestämdt i tillstyrkande riktning.

Tillstyrkande utlåtanden.

1) För kommitténs förslag hafva uttalat sig: domkapitlen i Växjö, Göteborg och Karlstad; läroverkskollegierna i Hudiksvall, Strängnäs (med 7 röster mot 4, som afgåfvos för en förlängning med en vecka), Örebro, Nyköping (med 10 röster mot 7, som afgåfvos för Boëthius' förslag), Falun, Malmö, som förklarar sig icke mot kommitténs förslag vilja göra någon invändning, Karlskrona,

Karlstad (med 13 röster mot 8, som afgåfvos för bibehållandet af läsårets nuvarande längd), vid h. allm. läroverket å Södermalm (16 röster mot 10), i Norrtälje, Enköping, Lidköping, Uddevalla, Åmål, Piteå och vid Katarina l. allm. läroverk; medicinalstyrelsen, som bland annat anser, att den långa ferietiden är af mycket tvifvelaktig nytta såsom medförande ett alltför ojämnt fördelande af själsverksamheten hos vår ungdom; 6 ledamöter af lärarekollegiet vid Karolinska institutet, lektor Lind i Västerås domkapitel, rektor Örtenblad och kammarrättsrådet Östberg i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk samt rektor Lindskog i Vänersborg jämte 4 ledamöter af läroverkskollegiet.

2) I anslutning till reservanten Boëthius hafva mer eller mindre bestämdt uttalat sig: domkapitlet i Uppsala; läroverkskollegierna i Uppsala (med 13 röster mot 9, som afgåfvos för kommitténs förslag), Skara, Luleå (i fråga om sommarferierna), Borås och Trelleborg; professorerna K. R. Geijer och Johansson i filos. fakulteten i Uppsala, riksarkivarien Hildebrand och professor Aurivillius i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, lektor Lundgren i Nyköping och lektor Brate vid h. allm. läroverket å Södermalm. Rektor Elmquist jämte en ledamot af kollegiet vid l. allm. läroverket å Östermalm har med instämmande i reservanten Boëthius' motivering uttalat sig emot läsårets förlängning.

3) I anslutning till reservanten Höjer hafva uttalat sig: domkapitlet i Strängnäs samt läroverkskollegierna i Hälsingborg och vid l. allm. läroverket å Kungsholmen. — Läroverkskollegiet i Sala instämmer med reservanterna Boëthius och Höjer.

Lektor Fagerholm i domkapitlet i Visby anser den af läroverkskollegiet darsammastädes föreslagna förkortning af vissa lärotimmar med 10 minuter (se sid. 60) böra medföra en förlängning af läsåret med en vecka.

Kanslern för universiteten anser hvarken nödigt eller nyttigt, att en lärjunge samlar sitt obligatoriska arbete under $34\frac{1}{2}$ veckor för att under $17\frac{1}{2}$ veckor vara fullständigt lös och fri, och finner, att antingen någon förlängning af läsåret eller något obligatoriskt feriearbete väl låter försvara sig.

Åtskilliga af de ofvanstående uttala jämväl vissa önskemål, som med denna fråga stå i samband, eller uppställa vissa villkor för en förlängning af läsåret. Så instämmer domkapitlet i Uppsala med reservanten Boëthius i den förhoppning, att frihet från läxor medgifves till vissa dagar (jfr sid. 62). Läroverkskollegierna i Hudiksvall och Örebro förorda bifall till förslaget om läsårets förlängning under den förutsättning, att rektor får rätt att bevilja allmänt lof, motsvarande minst en dag hvar 4:e vecka, och det senare tillägger, att i så fall det nuvarande pingstloftet skulle kunna inskränkas till pingstafton; läroverkskollegiet i Luleå tillstyrker, på villkor att rektor bemyndigas under läsårets lopp i realskolan lämna ledighet från undervisningen — utöfver de af kommittén föreslagna 6 lofdagarna — under ett antal timmar, motsvarande den vecka, hvarmed läsåret

Tillstyrkande på vissa villkor.

förlängts, så att lektionerna efter frukostlofet en eller två gånger i månaden bortfalla och tiden i stället användes till ordnade lekar o. dyl. Kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm och rektor Örtenblad i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk tillstyrka under den förutsättning, att kommitténs förslag om lektionstidens inskränkande till 45 minuter vinner bifall. Läroverkskollegiet i Piteå tillstyrker, under förutsättning att hvarje bestämmelse om feriearbete uteslutes ur skolstadgan. Läroverkskollegiet i Lidköping har intet i och för sig att invända mot kommitténs förslag men anser en tillfredsställande löneförbättring vara ett oeftergiftigt villkor för läsårets förlängning. — Till denna kategori höra gifvetvis alla, som anslutit sig till reservanten Boëthius' förslag. De båda frågorna om läsårets längd och om feriearbetet hafva dessutom af flera andra ansetts stå i en viss förbindelse med hvarandra, ehuru sådant ej i deras utlåtanden gifvit anledning till särskilda framställningar.

Beträffande den frågan, till hvilken del af läsåret förlängningen bör för- *Julferiernas
längd.* läggas, och den därmed i samband stående frågan om julferiernas längd — angående hvilken kommittén föreslagit, att den nuvarande bestämmelsen »minst tre veckor» skulle ändras till »högst tre veckor» — hafva följande uttalanden gjorts.

Domkapitlet i Strängnäs anser, att den af domkapitlet tillstyrkta förlängningen med en vecka bör förläggas till vårterminen och att julferierna böra bestämmas till minst fyra veckor. Läroverkskollegiet i Örebro finner rörande julferiernas längd ingen annan bestämmelse nödig än den nuvarande. Läroverkskollegierna i Hälsingborg, Luleå och vid l. allm. läroverket å Kungsholmen föreslå, att ökningen i lästid skall ske på bekostnad af jullofet, hvilket äfven synes vara deras mening, som instämt med reservanten Boëthius. Läroverkskollegiet i Visby hemställer, att oberoende af läsårets längd den nu gällande bestämmelsen om minst tre veckors ledighet under och omkring julhelgen bibehålles. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan förordar likaledes, att julferierna såsom hittills må hafva en längd af minst tre veckor.

Samtliga, som tillstyrka en förlängning af läsåret, utgå från den förutsättningen, att en veckas lof vid påsk, liksom för närvarande och liksom äfven kommittén föreslagit, inräknas i antalet läsveckor.

Mot hvarje förlängning af läsåret har i främsta rummet uttalat sig *Afstyrkande
utlåtanden.* medicinska fakulteten i Uppsala, som motiverar sitt afstyrkande med den mening, att »en förkortning af den hvilotid, under hvilken ungdomen kan återhämta krafter efter terminernas ansträngningar, skulle innebära en fara för dess andliga och kroppsliga hälsa». I denna fakultetens åsikt hafva instämt: större akademiska konsistoriet i Uppsala; domkapitlet i Härnösand; läroverkskollegierna i Vänersborg, Västerås (11 röster mot 9, som afgåfvos för kommitténs förslag) och Haparanda samt lektor Sohlberg i Strängnäs domkapitel. Äfven lärarekollegiet vid Karolinska institutet instämmer med medicinska fakulteten i Uppsala

och vill därjämte uttala, att kollegiet i likhet med reservanten Boëthius icke under några förhållanden kan tillstyrka en förlängning af läsåret med större antal dagar än de lofdagar, som ytterligare föreslagits, samt att kollegiet, därest en förstärkning i studiearbetet befinnes oundgängligen nödvändig såsom följd af öfriga medgifna lättnader, hellre skulle förorda ett feriearbete i öfverensstämmelse med reservanten Boëthius' förslag. Hvarje förlängning af läsåret afstyrkes vidare af: domkapitlet i Västerås, domkapitlet i Kalmar, som åberopar reservanten Boëthius' grunder, och direktionen öfver Nya elementarskolan; läroverkskollegierna i Växjö, Kristianstad och Umeå, läroverkskollegiet i Visby (med 13 röster mot 5, hvilka afgåfvos för Höjers reservation), som stöder sig på ett af skolläkaren afgifvet yttrande, kollegierna vid h. latinläroverket å Norrmalm (med 17 röster mot 12, som afgåfvos för kommitténs förslag), Nya elementarskolan, i Arboga och Oskarshamn (med åberopande af reservanten Boëthius' grunder); professorerna Lundell och Högbom i filos. fakulteten i Uppsala, biskopen i Göteborg och generaldirektör Linroth i medicinalstyrelsen, som i händelse af en oundvikligen behöflig förlängning af läsåret på sin höjd vill gå in på reservanten Boëthius' förslag, d. v. s. förlängning med en vecka.

De grunder, som anförts för de afstyrkande utlåtandena, återfinnas i hufvudsak i kommitténs betänkande. Domkapitlet i Västerås framhåller de större svårigheter, som skulle uppstå för fattiga lärjungar dels genom ökade omkostnader för uppehållet i läroverksstaden, dels genom minskadt tillfälle till arbetsförtjänst under ferierna.

b) Feriearbetet.

(Sid. 389—394 i kommitténs betänkande.)

Såsom ofvan framhållits, har i utlåtandena öfver förslaget om läsårets förlängning frågan om feriearbetet i flera fall spelat en viktig roll. Ett motsvarande förhållande kan iakttagas i utlåtandena öfver frågan om feriearbetet, i det att, såsom af nedanstående redogörelse framgår, några myndigheter vilja tillstyrka dettas bibehållande i någon form endast på det villkor, att läsåret icke alls eller ej i nämnvärdare mån förlänges.

Nästan alla, som yttrat sig i frågan om feriearbetet, önska en ändring i de nuvarande förhållandena. Läroverkskollegiet i Kristianstad hemställer dock om bibehållande af nuvarande anordning. Biskopen i Visby hänvisar till domkapitlets underdåniga utlåtande den 30 maj 1894 öfver kommitterades den 9 mars samma år afgifna förslag till ändring i gällande undervisningsplan och afgångsstadga m. m., där han uttalar sig till förmån för ett obligatoriskt ferie-

arbete. Läroverkskollegiet i Falköping ingår i en utförlig kritik af kommitténs förslag, som anses vara otillräckligt motiveradt, under det att det nu föreskrifna feriearbetet betraktas som en lyckligt funnen åtgärd, men synes dock icke göra något positivt yrkande.

I öfrigt hafva de myndigheter, som yttrat sig i frågan, anslutit sig antingen till kommitténs förslag, som går ut på att afskaffa det nuvarande obligatoriska feriearbetet och i stället anordna ett frivilligt feriearbete enligt i läroverksstadgan närmare angifna grunder, eller till ettdera af reservanterna Andersson, Boëthius och Höjer framställda förslag eller med vissa modifikationer uttalat sig för något eller några af nämnda förslag eller för de principer, som ligga till grund därför. Skillnaden mellan de tre reservanternas förslag är i hufvudsak följande. I fråga om nederstadiet vill reservanten Andersson lämna nuvarande feriearbete i det hela orubbadt, reservanten Höjer däri införa vissa förenklingar och reservanten Boëthius, bland andra modifikationer, borttaga all ferieläsning till klasserna 2 och 3. I fråga om öfverstadiet önska samtliga, att feriearbete skall åläggas lärjungarne; enligt reservanterna Andersson och Boëthius bör valet mellan ämnen och uppgifter vara fritt, enligt reservanten Höjer böra vissa af uppgifterna vara obligatoriska.

1) I anslutning till kommitténs förslag hafva de flesta, som berört frågan, uttalat sig, nämligen: domkapitlet i Göteborg; läroverkskollegierna i Hudiksvall, Västervik, Strängnäs (med 8 röster mot 3, som afgåfvos för reservanten Anderssons förslag), Örebro, Jönköping, Lund, Malmö, Karlskrona, vid h. latinläroverket och h. realläroverket i Göteborg, i Kalmar, 3 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm, vid h. allm. läroverket å Södermalm, i Norrtälje, Eksjö, Mariestad, Borås, Skövde, Alingsås, Arboga, Sölvesborg, Uddevalla, Oskarshamn, Kristinehamn, Åmål, Skellefteå och vid Katarina l. allm. läroverk; medicinalstyrelsen; 6 ledamöter af lärarekollegiet vid Karolinska institutet, lektor Lind i Västerås domkapitel och rektor Örtenblad i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk. Utan anslutning till visst förslag hafva dessutom för feriearbetets afskaffande uttalat sig läroverkskollegiet i Falun, professorerna Söderblom och Lundström i Uppsala domkapitel samt lektor Hagelin i Nyköping.

2) I anslutning till reservanten Andersson hafva uttalat sig: domkapitlet i Växjö (»med läsårets förlängande till 38 veckor»); läroverkskollegiet i Växjö, under förutsättning att feriernas nuvarande längd bibehålles, och 6 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm.

3) I likhet med eller i nära öfverensstämmelse med reservanten Boëthius hafva uttalat sig: domkapitlet i Uppsala, Skara, Västerås, Kalmar (jämför dock nedan); läroverkskollegierna i Uppsala (med 13 röster mot 9, som afgåfvos för kommitténs förslag), Skara, Luleå, 17 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm samt läroverkskollegiet i Trelleborg; professorerna K. R. Geijer, Erdmann

och Johansson i filos. fakulteten i Uppsala, lektor Österberg i Göteborgs domkapitel, riksarkivarien Hildebrand och professor Aurivillius i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, lektor Lundgren i Nyköping, lektorerna Lindvall, Isberg och Holm samt adjunkterna Neander och Klefbeck i Kalmar, lektor Brate vid h. allm. läroverket å Södermalm, rektor Björling vid Katarina l. allm. läroverk samt generaldirektör Linroth i medicinalstyrelsen. Rektor Elmquist jämte en ledamot af kollegiet vid l. allm. läroverket å Östermalm har med instämmande i reservanten Boëthius' motivering uttalat sig för obligatoriskt feriearbete.

4) I anslutning till reservanten Höjer har uttalat sig kollegiet vid l. allm. läroverket å Kungsholmen.

5) I anslutning till reservanterna Andersson och Boëthius har uttalat sig läroverkskollegiet i Gäfle.

6) I anslutning till reservanterna Boëthius och Höjer har uttalat sig läroverkskollegiet i Sala.

7) I anslutning till de tre reservanternas förslag om ett obligatoriskt valfritt feriearbete hafva uttalat sig professorerna Lundell och Högbohm i filos. fakulteten i Uppsala.

8) För bibehållande af nuvarande feriearbete ehuru med vissa modifikation, hvaribland särskildt förordas införandet af en viss valfrihet mellan ämnen och uppgifter å gymnasiet, hafva utan att ansluta sig till någon eller några af kommittéreservanterna uttalat sig: domkapitlet i Strängnäs, som hänvisar till lektor Fehrs yttrande (se här nedan), domkapitlet i Karlstad och direktionen öfver Nya elementarskolan; läroverkskollegiet i Västerås (11 röster mot 9, som afgåfvos för kommitténs förslag), läroverkskollegiet i Hälsingborg, under den förutsättning, att feriernas nuvarande längd bibehålles eller minskas med högst en vecka, läroverkskollegierna i Karlstad och vid Nya elementarskolan, hvilket senare åberopar den fördelaktiga erfarenhet, som vunnits i fråga om det vid nämnda läroverk införda feriearbetet, samt biskopen i Göteborg, som anser, att de obligatoriska uppgifterna dels skola utgöras af repetitioner, dels ingå i det kommande läsårets kurs. Lektor Fehr i Strängnäs domkapitel uttalar sig för att feriearbetet, ehuru modifieradt i ungefärlig öfverensstämmelse med reservanten Boëthius' förslag, bibehålles, under förutsättning att terminerna ej nämnvärdt förlängas. Läroverkskollegiet i Lidköping anser, att därest feriearbetet skall fortfarande bibehållas i de nedre klasserna, det bör vara obligatoriskt.

I Enköpings läroverkskollegium uppgifvas meningarna hafva varit jämnt delade mellan kommitténs och reservanten Boëthius' förslag.

Rektor Sprinchorn i Lund uttalar betänkligheter mot ett frivilligt feriearbete och förordar särskildt ferieläsning i geografi å gymnasialstadiet.

Domkapitlet i Kalmar och rektor Klingberg i Strängnäs domkapitel uttala sig särskildt för att feriearbete må anordnas äfven till klasserna 2 och 3.

Läroverkskollegiet i Visby, med hvilket kyrkoherden Odin i domkapitlet instämmer, förordar lifigt det obligatoriska feriearbetets afskaffande men afstyrker kommitténs förslag i öfrigt, anseende, att frivilligt feriearbete bör helt och hållet vara en privatangelägenhet. Mot allt intagande i stadgan af bestämmelser om frivilligt feriearbete hafva äfven uttalat sig: läroverkskollegiet i Norrköping, läroverkskollegiet i Piteå (se ofvan, sid. 55), rektor Rosberg i Kalmar och 3 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm.

Läroverkskollegiet i Nyköping vill icke tillstyrka något slags feriearbete utom den för undervisningen i botanik nödiga växtinsamlingen.

Ämneskonferenserna i modersmålet vid h. latinläroverket å Norrmalm och h. realläroverket i Stockholm framhålla, att om feriearbete skall förekomma, sådant i främsta rummet bör anordnas i modersmålet. Läroverkskollegiet i Hudiksvall betonar, att i alla händelser intet feriearbete må anordnas i väl-skrifning.

Flera af dem, som afstyrka kommitténs förslag om ett alldeles frivilligt feriearbete, framhålla, att erfarenheten af de nuvarande feriearbetena på det hela taget varit god samt att ett antagande af kommitténs förslag förmodligen skulle leda till ett totalt upphörande af all ferieläsning. Åtskilliga uttala den meningen, att bland annat praktiska arbeten af olika slag böra medföra befrielse från feriearbete.

Nästan alla, som yttrat sig i frågan, synas, i likhet med kommittén, vilja bibehålla den af gammalt föreskrifna växtinsamlingen (jfr dock sid. 205); de flesta betrakta den som ett arbete, oberoende af feriearbetet i inskränkt mening, men i reservanten Höjers och i någon mån, efter hvad det vill synas, i reservanten Boëthius' förslag räknas dock växtinsamlandet som en del af feriearbetet.

c) Arbetets fördelning under terminerna.

(Sid. 395—404 i kommitténs betänkande.)

Frågan om arbetets fördelning under terminerna har gifvit anledning till följande utlåtanden.

För kommitténs förslag i dess helhet hafva mera allmänt hållna uttalanden gjorts af: domkapitlet i Göteborg; läroverkskollegierna i Lund, vid h. latinläroverket i Göteborg, i Norrtälje, Enköping, Uddevalla och vid Katarina l. allm. läroverk samt medicinalstyrelsen.

*Antal läro-
timmar i
veckan.*

Beträffande antalet veckotimmar yrkas af läroverkskollegiet i Malmö, att timtalet i klasserna 2—3 måtte minskas från 30 i veckan till 27, och af läroverkskollegiet i Visby, att timtalet för ingen klass eller ring må öfverstiga 30 i veckan.

*Lärotim-
marnas
längd.*

För kommitténs förslag att minska lärotimmarnas längd till 45 minuter hafva särskildt uttalat sig: läroverkskollegierna i Uppsala (med vissa förbehåll), Nyköping, Falun, Lund, vid h. allm. läroverket å Södermalm (se ofvan, sid. 55), h. realläroverket i Stockholm; medicinalstyrelsen; sex ledamöter af lärarekollegiet vid Karolinska institutet, rektor Örtenblad i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk (se ofvan sid. 55), adjunkten Österberg vid Nya elementarskolan samt skolläkaren i Visby.

Läroverkskollegiet i Sundsvall och i princip äfven läroverkskollegiet i Uppsala framhålla, att lektionerna för de lägre klasserna böra vara kortare än för de högre. Medicinska fakulteten i Uppsala, med instämmande af lärarekollegiet vid Karolinska institutet, anser 45-minuterslektioner vara för långa i fråga om andra ämnen än öfningsämnena, särskildt på skolans lägre stadium. Större akademiska konsistoriet i Uppsala instämmer i medicinska fakultetens darsammastädes utlåtande i denna liksom i öfriga frågor.

Kanslern för universiteten yttrar, att den af kommittén föreslagna förkortningen i och för sig kan förefalla onödig men i hvarje fall bör synas fullt tillräcklig för alla studier och alla undervisningsämnena.

Generaldirektör Linroth i medicinalstyrelsen framhåller, att lektionstimmarnas afkortning ej får medföra en inskränkning i preparationen af hemarbetet.

Mot kommitténs förslag och för bibehållandet af lärotimmarnas nuvarande längd hafva uttalat sig: läroverkskollegiet i Kristianstad, kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm (med 15 röster mot 10, som afgåfvos för kommitténs förslag), läroverkskollegierna vid Nya elementarskolan och i Falköping samt lektor Moll vid h. realläroverket i Stockholm. Läroverkskollegiet i Visby vill hafva hvarje åt undervisning i läsämne, teckning och välskrifning anslagen timme begränsad till 50 minuter.

Läroverkskollegierna i Visby och vid h. latinläroverket å Norrmalm uttala sig mot det splittrade minutschema, som skulle blifva en följd af kommitténs förslag om 45-minuterslektioner och 10-minutersraster.

*Småraster-
nas längd.*

Angående smårasterens längd, som enligt kommitténs förslag skulle bibehållas vid 10 minuter, antyder medicinska fakulteten i Uppsala, att den af fakulteten föreslagna ytterligare förkortningen af lärotimmarna bör ske till förmån för föregående eller efterföljande rast. Skolläkaren vid h. allm. läroverket i Visby förordar raster å 15 minuter, och generaldirektör Linroth anser, att rastera böra förlängas för de lägsta klasserna.

Läroverkskollegiet i Uppsala vill öfverlämna åt rektor och kollegium att bestämma rasternas längd.

Läroverkskollegiet i Falköping vill inskränka frukostrasten ännu mera än kommittén — som föreslagit en minimitid af $1\frac{1}{4}$ timme — t. ex. till $\frac{1}{2}$ timme. Läroverkskollegiet i Sundsvall motsätter sig däremot bestämdt förkortning af frukostloftet, och läroverkskollegiet i Haparanda yrkar på införandet i stadgan af en bestämmelse, att mellan morgon- och förmiddagslektionerna bör gifvas en rastetid af minst 2 timmar, möjligen afbruten af 30 minuters gymnastik i anslutning till morgon- eller förmiddagslektionerna.

*Frukost-
rastens
längd.*

Kommitténs förslag att i regeln förlägga den obligatoriska undervisningen till förmiddagarna har ingenstädes gifvit anledning till erinring men å ett par håll lifigt förordats.

*Undervis-
ningstim-
marnas för-
delning un-
der dagen.*

Medicinska fakulteten i Uppsala, kollegiet vid västra femklassiga läroverket i Göteborg, generaldirektör Linroth och skolläkaren vid h. allm. läroverket i Visby framhålla kraftigt önskvärdheten af att äfven öfningstimmar må förläggas till förmiddagen.

Läroverkskollegiet i Haparanda anser, att högst tre lektioner i läsåmnena böra förekomma i följd efter hvarandra. Medicinska fakulteten i Uppsala, med instämmande af lärarekollegiet vid Karolinska institutet, och generaldirektör Linroth i medicinalstyrelsen uttala sig emot att fyra sammanhängande undervisningstimmar skola kunna följa på hvarandra, hvaruti äfven kanslern för universiteten instämmer, och anse, att när tre undervisningstimmar följa på hvarandra, en af dessa äfven i fråga om gymnasiet skall användas till sådant arbete, som mindre anstränger lärjungarna.

Ett afsevärdt antal myndigheter har uttalat sig för att någon ledighet, utöfver det af kommittén föreslagna allmänna loftet af 4—6 dagar årligen, eller annan lindring i arbetet må kunna beviljas lärjungarne, särskildt för idkande af lekar och annat friluftslif.

*Tillfällig
ledighet.*

Så anse professorerna Lundell och Högbom, att åtminstone en dag i veckan bör efter morgontimmarna vara fri från lektioner och läxor. Domkapitlet i Göteborg och kollegiet vid h. latinläroverket darsammastädes hemställa, att rektor bemyn digas gifva hvarje afdelning i realskolan ledigt under t. ex. 8 å 10 (enligt domkapitlet 10) förmiddagar årligen. Kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm föreslår, att i klasserna 1—3 lof efter frukosten må medgifvas en gång i månaden. Direktionen öfver Nya elementarskolan föreslår, att rektor bör få rätt att efter omständigheterna medgifva särskildt lof å lämplig dag efter frukost eller ock läxfrihet till följande dag, mot skyldighet för lärjungarne att infinna sig å lekplatsen.

Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan yrkar, att åt lärjungarne beviljas $\frac{1}{2}$ dags ledighet midt i veckan i stället för den i § 21 mom. 4 om-

nämnda ledighet utöfver den, som skulle användas till skrifningar å lärorummet.

Angående läroverkskollegierna i Hudiksvall, Örebro och Luleå, se ofvan (sid. 54—55.)

För att en dag i veckan lämnas fri från hemarbete hafva uttalat sig: medicinska fakulteten i Uppsala, med hvilken lärarekollegiet vid Karolinska institutet instämmer, domkapitlet i Uppsala, som i likhet med biskopen i Strängnäs och kollega Wallberger vid l. allm. läroverket å Östermalm yrkar läxfrihet till måndagen, direktionen öfver Nya elementarskolan, direktionen öfver Gymnastiska centralinstitutet, kollegiet vid Östermalms l. allm. läroverk, som framhåller såsom önskvärdt, att hemarbetet till måndagen såvidt möjligt inskränkes, samt generaldirektör Linroth. För läxfrihet en dag i veckan, mot skyldighet för lärjungarne att infinna sig å lekplatsen, uttalar sig ock gymnastikläraren vid h. allm. läroverket i Lund. Till denna grupp af utlåtanden böra gifvetvis hänföras alla sådana, som innebära anslutning till professor Carlsons reservation angående ungdomens fysiska uppfostran (se nedan, sid. 161—162).

Kollegiet vid l. allm. läroverket å Östermalm önskar i stadgan ett normalförslag, angifvande antalet läxor, som får gifvas (rektor och två ledamöter af kollegiet ansågo sådant öfverflödigt), och läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan förordar, att å arbetsordningen för realskolan angifves, till hvilka timmar hemläxor skola förekomma.

Lektor Hagelin i Nyköping beklagar, att kommittén ej föreslagit en fixering af tiden för hemarbetet.

Månadslof.

Rektor Jacobson i Visby läroverkskollegium, hvilken vill hafva systemet med fasta skrifningar tillämpadt ända från 4:e klassen, hemställer, att kommitténs förslag om månadslof i klasserna 4—7 ej må till någon åtgärd föranleda.

d) Begränsning af lärjungarnes arbete.

(Sid. 405—407 i kommitténs betänkande.)

Angående kommitténs allmänna ståndpunkt i fråga om de hygieniska kraf, som vid en läroverksorganisation böra tillgodoses, hafva uttalanden gjorts endast från ett par håll.

Medicinska fakulteten i Uppsala säger sig villigt erkänna, att kommitténs förslag ur hygienisk synpunkt innebär icke oväsentliga förbättringar, men kan dock icke finna, att de hygieniska krafven blifvit i önskvärd mån tillgodosedda.

Medicinalstyrelsen gillar i allt hufvudsakligt kommitténs uttalanden angående begränsning af lärjungarnes arbete. Sex ledamöter af 15 i lärarekollegiet vid Karolinska institutet anse, att kommittén vid utarbetandet af sina förslag så omsorgsfullt beaktat hygienens kraf och föreslagit så många åtgärder, genom hvilka faran för öfveransträngning minskas, att något mera svårligen står att vinna, därest man icke vill minska ämneskurserna eller ämnenas antal på ett sätt, som för närvarande näppeligen torde kunna ifrågasättas. Skolläkaren vid l. allm. läroverket i Norrtälje uttalar sig för det berättigade i de hygieniska grunder, som för kommittéförslaget varit bestämmande.

KAP. V.

Ombildning och indragning af läroverk.

a) Ombildning till högre allmänt läroverk.

(Sid. 457—467 i kommitténs betänkande.)

Stadsfullmäktige i Ystad gifva utryck åt samhällets tillfredsställelse med och tacksamhet för kommitténs förslag att på statens bekostnad i Ystad inrätta ett högre allmänt läroverk med realgymnasium samt förklara, att staden är villig att, om den ifrågasatta utvidgningen kommer till stånd, bekosta läroverkshus och rektorsbostad, men hemställa tillika, att då realgymnasium redan finnes vid läroverket upprättadt, detta redan första året efter det beslut angående omorganisationen blifvit fattadt, må öfvertagas af staten, antingen så, att samtliga nya erforderliga lärareplatser då med ordinarie innehafvare besättas eller att dessa befattningar tillsättas successivt under loppet af 4 år, såsom kommittén föreslagit, med skyldighet dock för staten att under tiden aflöna de extra ordinarie lärare, som utöfver de ordinarie erfordras för undervisningens upprätthållande å realgymnasiet.

Magistraten har till alla delar instämt med stadsfullmäktige.

Kommitténs åtgärd att afstyrka inkomna framställningar om utvidgning af de femklassiga läroverken i Borås och Landskrona har gifvit anledning till följande utlåtanden.

Domkapitlet i Skara, till hvilket stadsfullmäktige i Borås inkommit med en skrifvelse, däri de af kommittén för dess afstyrkande förslag anförda skäl upptagas till bemötande och hvori nämnda myndighet anhåller om domkapitlets medverkan därtill, att åtminstone ett s. k. realgymnasium må blifva förlagdt till Borås, tillstyrker på det lifigaste bifall till stadsfullmäktiges framställning.

I nämnda skrifvelse framhålles bland annat följande. Kommittén hade som skäl för sitt afstyrkande förslag anført, att stationssamhällena Rydboholm, Fritsla, Kinna, Skene, Svenljunga och Herrljunga, hvilka stadsfullmäktige i en tidigare framställning räknat till läroverkets lärjungeområde, hade kortare väg än Borås till någon eller några af de fyra kringliggande, med högre läroverk försedda städerna Vänersborg, Skara, Jönköping och Göteborg. Detta påstående vore riktigt endast beträffande det minst betydande bland dessa samhällen, nämligen Herrljunga. Hvad åter de öfriga fem vidkomme, ginge kortaste vägen för deras innevånare till någon af de nämnda städerna öfver Borås, hvadan sålunda för dessa förhållandet vore alldeles motsatt mot hvad kommittén påstått vara fallet. Kommittén hade vidare anført, att Borås tekniska elementarskola borde för en stor del af läroverkets lärjungar fylla behovet af fortsatt utbildning. Verkliga förhållandet vore emellertid, att det är ett mindretal af de afgående lärjungarne, som gå in vid tekniska elementarskolan; af de lärjungar, som under de senaste 7 åren utgått ur läroverkets femte klass, hade 26 gått till tekniska skolan, under det att 60 fortsatt vid högre allm. läroverk. Kommittén hade med tystnad förbigått de öfriga skäl stadsfullmäktige i en tidigare framställning i ärendet anført, såsom icke »tillräckliga». Dessa skäl gäfvé dock vid handen, att industri, handel, odling och kommunikationer för staden Borås, dess omnejd och hela södra delen af Älfsborgs län medfört ett storartadt och, som det syntes, varaktigt uppsving, hvilket gjort förhållandena i dessa orter till något helt annat än fordome och åtminstone i viss mening flyttat länets tyngdpunkt dit. Det vore därför utom allt tvifvel, att en högre allmän bildningsanstalt i centrum af denna ort skulle fylla ett trängande behof. För denna fråga kunde det ej heller vara utan all betydelse, att Borås stad med betydande ekonomisk uppoffring ställt i beredskap en ny, tidsenlig och tillräcklig byggnad till den tid, då den väntade läroverksreformen kunde komma till stånd.

Vid en jämförelse med Ystads läroverk, som enligt kommitténs förslag skulle erhålla ett realgymnasium, befunnes det, att Borås läroverk hade lika många eller sannolikt flere lärjungar än nämnda stads läroverk i de fem lägre klasserna; och dock hade Borås ej det lockmedel för rekrytering af lärjungar från landsbygden, som Ystad hade, nämligen möjligheten för lärjungarne att få fortsätta ända till studentexamen vid samma läroverk. Under de 5 åren 1897—1901 hade lärjungeantalet i Ystads läroverks fem lägre klasser ökats med 18, i Borås med 48. Då kommittén som skäl mot Borås läroverks utvidgning anført det ringa afståndet till städer med högre läroverk, kunde anmärkas, att Ystad hade kortare väg till sådana städer än Borås. Ej kunde mängden af lärjungar i de kringliggande städernas högre läroverk åberopas särskildt till förmån för Ystad, enär Göteborgs realläroverk hade flere lärjungar än Malmö, Göteborgs latinläroverk lika många som Lunds samt Skara och Jönköpings hvartdera betydligt flere än Kristianstads.

Kommittén hade för läroverket i Vänersborg föreslagit bibehållande af både latin- och reallinje. Emellertid hade lärjungeantalet vid detta läroverk under de sex sista år kommitténs statistik omfattar, varit i ständigt sjunkande och antalet i de fem lägre klasserna minskats med 63. Under samma tid hade antalet i motsvarande klasser vid Borås läroverk ökats med 51, så att i dessa klasser läroverket i Borås år 1901 hade 40 lärjungar mera än läroverket i Vänersborg.

Kommittén hade föreslagit, att läroverket i Strängnäs skulle utvidgas med realgymnasium. Under tioårsperioden 1891—1900 hade detta läroverk i medeltal haft 117,4 och i de fem lägre klasserna 79,7 lärjungar. Under samma tid hade Borås i fem klasser haft i medeltal 118,3 lärjungar, således flere än det högre läroverket i Strängnäs i sin helhet. Dessutom funnes i Strängnäs stift förut två läroverk med reallinje, Örebro och Nyköpings, af hvilka det senare vore jämförelsevis fåtaligt besökt, hvadan det lättare kunde upptaga och behöfva upptaga realister från Strängnäs lärjungeområde än t. ex. Göteborgs mycket besökta realläroverk från Borås lärjungeområde.

Läroverksskollegiet i Landskrona uttalar sitt beklagande däröfver, att kommittén afstyrkt därvarande läroverks ombildning till högre allm. läroverk.

I utlåtandet meddelar kollegiet, att lärjungarnes antal vid läroverket stigit, så att det höstterminen 1902 uppgick till 142. Orsaken därtill, att läroverket icke i någon högre grad anlitades af lärjungar från den kringliggande landsbygden vore icke endast att söka i de bekväma järnvägsförbindelserna med grannstäderna utan — och kanske hufvudsakligen — i saknaden af ett högre läroverk, enär föräldrarna föredroge att sätta sina söner i sådana läroverk, där de kunde få stanna, tills de aflagt mogenhetsexamen. I betraktande däraf, att realisternas antal i förhållande till klassisternas med hvarje år betydligt ökades, vore sannolikt, att om gymnasisterna från Landskrona fördelades på de närbelägna högre läroverken, klasserna inom samma linje vid dessa läroverk i den närmaste framtiden skulle blifva så stora, att en eljest möjlig samundervisning mellan olika linjer mycket försvårades och delvis omöjliggjordes. Intet annat samhälle i vårt land med jämförligt innevånareantal — undantagandes Borås och Eskilstuna — saknade högre läroverk, men många med långt mindre folkmängd hade förmånen att äga ett sådant. Behovet af ett högre läroverk måste vara större för Landskrona än för både Borås och Eskilstuna, så länge förstnämnda stad icke såsom dessa städer ägde förmånen af en teknisk skola, där fortsatt undervisning och utbildning stode lärjungarne till buds. I skrifvelsen meddelas slutligen, att innevånareantalet ökats med 27 % under tiden 1887—1902 och med 22 % under tiden 1890—1902 samt att lärjungeantalet vid läroverket under samma perioder ökats med resp. 75 % och 50 %.

Läroverkskollegiet i Sköfde anför bland annat angående det l. allm. läroverket därstädes, som af kommittén föreslagits till realskola för gossar, att det folkrika Skaraborgs län komme i en ogynnsam ställning, om det, enligt kommitténs förslag, erhöles endast ett högre läroverk, och förordar, att ett realgymnasium inrättas i någon af länets öfriga städer. Lämpligaste platsen härför vore enligt kollegiets mening Sköfde.

b) **Ombildning till samskolor.**

(Sid. 413—456 i kommitténs betänkande,)

1. **Samundervisningen i allmänhet.**

Följande myndigheter hafva i en eller annan form principiellt uttalat sig för eller förklarat sig icke hafva något af större vikt att erinra emot att under vissa förhållanden å mindre orter samundervisning anordnas för gossar och flickor i den för realskolan beräknade åldern:

stadsfullmäktige i Norrtälje, Söderköping, Strömstad, Falköping, Askersund, Ängelholm, stadsfullmäktige och magistrat i Skellefteå, Piteå samt stadsfullmäktige och municipalstyrelse i Haparanda;

domkapitlen i Linköping, Strängnäs och Göteborg, direktionen öfver H. lärarinneseminariet i Stockholm samt lektorerna Dahlgren och Linnarsson i domkapitlet i Skara;

läroverkskollegierna i Nyköping, Västerås, Karlskrona, Söderköping, Vimmerby, Falköping, Askersund, Arboga (4 röster mot 4), Sölvesborg, Trelleborg, Ängelholm, Oskarshamn, Piteå, Haparanda och Skellefteå, H. lärarinneseminariets och Normalskolans förenade kollegier, 14 ledamöter (af 29) af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm samt lektor Klintberg i Visby.

Läroverkskollegiet i Falköping synes anse, att samundervisning bör införas vid alla allm. läroverk, »möjligen med undantag af de öfverbefolkade i rikets största städer».

Några myndigheter hafva anslutit sig till Fries—Åmarks reservation (se nedan, sid. 77) utan att bestämdt angifva sin ställning till frågan om samundervisning i allmänhet.

En del myndigheter anse sig ej kunna uttala eget omdöme om samundervisningen, men anse kommitténs utredning ägnad att undanröja större farhågor.

Mer eller mindre bestämda utlåtanden mot samundervisningen, åtminstone i den af kommittén föreslagna utsträckningen, hafva afgifvits af följande:

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Skaraborgs och Jönköpings län;

stadsfullmäktige och magistrat i Enköping, stadsfullmäktige i Lidköping, Arboga och Eksjö; de kommunala myndigheterna i Köping, Oskarshamn, Trelleborg och Sala, hvilka anföra, att allmänheten å respektive orter hyser obenägenhet mot eller misstro till den föreslagna nya skolformen;

stadsfullmäktige i Lidköping, som särskildt framhålla, att stadens folkskola sedan lång tid tillbaka varit synnerligen mån att genom särundervisning söka skydda sina elever från samundervisningens faror i sedligt afseende;

domkapitlet i Skara samt biskopen, domprosten Rosell och lektor Friedlander i domkapitlet i Göteborg, hvilka tre sistnämnda anse, att samundervisning icke bör äga rum längre än på sin höjd till och med 3:e klassen;

läroverkskollegierna i Falun, Sundsvall, Visby, Eksjö, Vadstena, Lidköping, Sala, Karlshamn, två ledamöter af kollegiet vid H. latinläroverket å Norrmalm; hvarjämte lektor Keyser vid H. lärarinneseminariet afstyrker hvarje förslag om samskola med gossar och flickor öfver fyllda 13 år och lektor Humble vid nämnda läroanstalt hemställer, att därest samskolor anses böra inrättas i de mindre städerna, deras klassantal inskränkes till fyra.

Stadsfullmäktige i Örnköldsvik förklara sig vara tveksamma angående ett allmännare tillämpande af samskoleidén men vilja hellre mottaga en samskola, än att samhället går förlustigt hvarje slag af anstalt för högre undervisning.

Domkapitlet i Västerås vill ej i princip motsätta sig inrättandet af samskolor men anser alltför vågadt att anställa ett experiment i denna riktning i den omfattning, som kommittén förordat.

Tretton ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm, hvilka hysa flera betänkligheter mot samskoleidéns tillämpning, anse sig likväl med hänsyn till åtskilliga mindre landsortsstäders säregna lokala förhållanden icke böra afstyrka kommittéförslaget.

Flertalet af här omnämnda utlåtanden mot samundervisning innebära icke ett bestämdt afstyrkande af kommittéförslaget i dess helhet utan gifva snarare uttryck åt ovisshet eller tvifvel angående den ifrågasatta skolformens lämplighet. Samskoleidén har, framhålles det, ännu icke blifvit så pröfvad, att de invändningar, som blifvit gjorda mot densamma ur pedagogisk, hygienisk och moralisk synpunkt, kunna anses fullständigt vederlagda. Det vore därför icke tillrådligt att på en gång anordna samundervisning i så stor utsträckning, som kommittén föreslagit. I ett utförligt utlåtande mot samundervisningen betonar läroverkskollegiet i Lidköping i fråga om de af kommittén åberopade intygen af före-

ståndare och föreståndarinnor för samskolor, att just dessa måste vara mest frestade att framställa allt i fördelaktigaste dager för att icke rubba förtroendet hos den allmänhet, af hvilken de i de flesta fall äro mycket beroende, samt att dessa intyg för öfrigt äro hvarandra mycket motsägande. Några, såsom Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län, biskopen i Göteborg, läroverkskollegiet i Visby och de två nämnda ledamöterna af läroverkskollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm, afstyrka samskoleförslaget i dess helhet, bland annat hänvisande till olikheten mellan mannens och kvinnans natur och däraf beroende ställning i lifvet samt de hygieniska och moraliska vådor, hvilka samundervisning anses medföra.

Om de organisatoriska grunder, som föranledt afstyrkande af kommittéförslaget, se här nedan.

2. Samskolans organisation.

Om man bortser från sådana i det föregående omnämnda ändringsförslag, hvilka kunna hafva återverkan på samskolorna, hafva flertalet myndigheter, som tänkt sig införandet af sådana skolor, i hufvudsak icke haft något att erinra mot den för dessa läroanstalter föreslagna organisationen. Här redogöres för de hufvudsakligaste invändningar och ändringsförslag, som i detta afseende blifvit framställda.

H. lärarinneseminiariets och Normalskolans förenade kollegier, som granska kommittéförslaget hufvudsakligen från synpunkten af den inverkan de ifrågasatta samskolorna skulle komma att utöfva på den högre skolbildningen för landets kvinnliga ungdom, anföra därvid bland annat följande. Äfven om ett fullgodt afgångsbetyg från en åttaklassig flickskola komme att gifva samma kompetens som intyg om aflagd realskoleexamen, torde de allra flesta föräldrar för sina döttrars räkning föredraga en sexårig kurs framför en åttaårig, som ej medförde högre kompetens än den förra. De fullständiga högre flickskolorna af Normalskolans typ skulle få öfvermäktiga konkurrenser i sexklassiga flickskolor, som toge realskolan till mönster för sin organisation och satte realskoleexamen såsom sitt mål. Men en ombildning af den åttaklassiga flickskolan till en sexklassig skulle innebära, att kurser, som i det hela motsvarade den högre flickskolans pensa men i vissa ämnen vore ej oväsentligt större, skulle inhämtas under loppet af sex år, en förändring, som måste vålla en försämring af de inhämtade kunskapernas kvalitet och därmed äfven motverka eller fördröja lärjungarnes intellektuella mognad. Förverkligandet af kommitténs samskoleplan skulle alltså medföra en sänkning af den högre kvinnliga bildningens nivå i vårt land; och ett sådant resultat kunde med desto större sannolikhet emotses, som rättigheten för pri-

*Utlåtande af
H. lärarin-
nesemina-
riets och
Normal-
skolans
kollegier.*

vatister att aflägga realskolexamen skulle främja uppkomsten af s. k. kurser, hvilka skulle täfla om att på kortaste möjliga tid hos sina lärjungar inpressa det erforderliga examensvetandet.

Denna de högre flickskolornas sannolika anpassning efter realskolan med dess under offentlig kontroll ställda examen skulle jämväl utsätta det stora flertalet af dessa skolors lärjungar för examensläsningens ansträngningar just under den utvecklingsperiod, då flickorna vore som mest känsliga och särskildt mottagliga för kraftnedsättande sjukdomar, samt vid den ålder, under hvilken i regeln konfirmationsundervisningen inträdde. Det vore vidare anmärkningsvärdt, att ett för flickornas utbildning så viktigt ämne som kvinnligt handarbete gjorts valfritt och förlagts till tid utanför det ordinarie skolschemat. Af detta förhållande framginge, att det i de separata flickskolor, som komme att ordnas i öfverensstämmelse med de föreslagna realskolorna och satte som sin uppgift att bereda sina lärjungar till realskolexamen, skulle blifva svårt att, utan flickornas öfveransträngande, bereda tillräckligt utrymme för de ämnen, som afsåge att utbilda eleverna för verksamhet i hemmet.

På grund af dessa och öfriga anmärkningar anse sig kollegierna böra afstyrka samskoleförslagets antagande i den form, hvori det nu föreligger. För att blifva i någon mån antagligt måste detta förslag underkastas väsentliga förändringar, bland hvilka i främsta rummet framhållas följande:

1:o) realskolexamen bortfaller vid samskolorna såväl som vid öfriga realskolor;
2:o) fullständigt afgangsbetyg från sju- eller åttaklassig högre flickskola med statsunderstöd tillmätas officiellt samma värde som afgangsbetyg från real- eller samskola;

3:o) i 4:e klassen lämnas valfrihet mellan franska och engelska;

4:o) kvinnliga handarbeten göres till obligatoriskt ämne;

5:o) samskolans första lärarinna blir själfskrifven ledamot af lokalstyrelsen, i hvilken dessutom skall finnas minst en af kommunen vald kvinnlig ledamot.

Om kollegiernas uppfattning angående lärjunges rätt till befrielse från ett främmande språk, se sid. 15 och 19.

*Utlåtande af
direktionen
öfver H.
lärarinne-
seminariet.*

I direktionen öfver H. lärarinneseminariet har majoriteten, bestående af ordföranden och f. d. riksarkivarien Odhner, i anslutning till kollegiernas utlåtande bland annat framhållit, att de föreslagna samskolorna skulle komma att blifva normerande mönster för de separata högre flickskolorna i landet, hvaraf följden skulle blifva, att den högre kvinnliga allmänbildningen försvagades, att de högre flickskolornas fria utveckling mot deras särskilda mål omintetgjordes och att den fara för fysisk och psykisk öfveransträngning, som jämväl under nuvarande förhållanden hotar den kvinnliga ungdomen i våra högre skolor, blefve väsentligen ökad. Direktionen afstyrker på grund häraf kommitténs samskoleförslag men tillägger, att detta afstyrkande ej innebär ett förkastande af

samskoleidén såsom sådan; det vore nämligen ej omöjligt att så ordna en samskola, att gossarnes och flickornas olika bildningsbehof hvar för sig blefve fullt tillgodosedda; men kommitténs samskoleplan vore ej sådan, att flickornas behof af utbildning för sina särskilda lifsuppgifter därigenom komme till sin rätt; och denna omständighet vore ett ytterligare skäl för förslagets afstyrkande.

Vid ärendets behandling i direktionen afgåfvo dess öfriga ledamöter, rektor Lundberg och professor Mörner, reservationsvis hvar för sig särskilda yttranden.

Rektor Lundberg framhåller, att läroverkskommitténs förslag endast vore ett närmare utförande af den tanke, som legat till grund för åtskilliga Kungl. propositioner angående samundervisning liksom äfven för flickolekommitténs betänkande af år 1888. Införandet af den ifrågasatta nya skolformen i städer, som eljest skulle vara i fara att sakna all möjlighet att bereda sin såväl manliga som kvinnliga ungdom välgärningen af högre undervisning, vore ett viktigt statsintresse och stode i öfverensstämmelse med rättvisa och billighet. Emellertid vore det, i betraktande af de manliga följder, en dylik åtgärd kunde komma att medföra för den högre kvinnliga bildningen i vårt land, af behovet påkalladt att i det af läroverkskommittén uppgjorda förslaget vidtaga åtskilliga modifikationer till undanröjande af de, som det syntes, i hufvudsak berättigade farhågor, hvilka kommit till uttryck i H. lärarinneseminariets och Normal-skolans förenade kollegiers gemensamma utlåtande. Realskolexamen kunde visserligen ej afskaffas, enär den skulle medföra en viss kompetens och jämväl kunna afläggas af lärjungar från enskild undervisning, men den behöfde icke anordnas under de rigorösa former, som af kommittén föreslagits; tillräckligt vore, om densamma anställdes i närvaro af inspektor och ett par tillkallade vittnen. Fullständigt afgangsbetyg från sju- eller åttaklassig flickskola borde medföra samma behörighet som afgangsbetyg från realskola eller samskola. Valfrihet mellan franska och engelska vore af ekonomiska grunder knappast möjlig vid *samma* läroverk, men om sådan valfrihet efter olika orters behof gällde *läroverket*, skulle helt visst engelskan segra på en del orter, åtminstone i västra Sverige, franskan åter på andra, exempelvis i Stockholm. Kvinnliga handarbeten borde blifva obligatoriskt ämne och förläggas till det ordinarie schemat. Samskolans första lärarinna borde vara själfskrifven ledamot af lokalstyrelsen, och billigt vore jämväl, att vid samskolor anställda kvinnliga filosofie kandidater och licentiater, som nöjaktigt genomgått profärskurs, i befodringsrätt och löneförmaner likställdes med männen. För att förhindra uppkomsten af s. k. kurser, som »med tidsvinst» inplugga det för realskolexamens afläggande erforderliga vetandet, vore välbetänkt, att därest kvinnliga handarbeten gjordes till obligatoriskt ämne, kvinnlig privatist, som anmäler sig till nämnda examen, skulle vara skyldig att förete intyg af kompetent person om godkänd färdighet i sådana

arbeten till det omfång och den beskaffenhet, som för en samskola blefve stad-gadt. Med sålunda angifna modifikation kunde kommittéförslaget tillstyrkas.

Professor Mörner uttalar som sin mening, att införandet af realskolexamen vid de allmänna läroverken är att anse som en vinst icke blott för de manliga eleverna utan äfven för de kvinnliga, af hvilka många sannolikt skola önska att komma i åtnjutande af de förmåner, som afläggandet af denna examen medför. Upprättandet af samskolor å sådana orter, där det på grund af ringa lärjunge-antal skulle möta svårigheter att uppehålla särskilda skolor för gossar och flickor, vid hvilka realskolexamen kunde afläggas, skulle under sådana omstän-digheter erbjuda påtagliga fördelar. De olägenheter, som man å flera håll ansett förknippade med vidtagandet af en sådan åtgärd, vore ej af den betydighet, att de kunde föranleda ett afstyrkande af samskoleförslaget i dess helhet. Erfarenheten och gjorda uttalanden ginge öfvervägande i den riktningen, att samundervisning, äfven vid den ålder, som det här skulle blifva frågan om, icke skulle erbjuda betänkligheter i moraliskt eller dylikt afseende, och skulle på någon plats betänk-ligheterna mot samundervisningen vara öfvervägande, så kunde dessa göra sig gällande vid behandlingen af frågan om det kommunala bidraget till skolan och förhindra dess upprättande. De farhågor, som uttalats beträffande flickornas öfveranstängning, syntes icke vara tillräckligt grundade i de erfarenheter och upplysningar, som i fråga härom från andra håll blifvit inhämtade. Hvad i detta afseende mot kommittéförslaget blifvit anfördt, vore emellertid förtjänt af beak-tande, och det borde tillses, att den ifrågasatta examen och kurserna för under-gående af densamma icke gjordes mera betungande, än förslaget afsåge. Förutom den af kommittén föreslagna rätten till befrielse från vissa ämnen i samskolan, hvilken i sin mån vore ägnad att minska farhågorna för öfveranstängning, åtminstone hvad beträffade en del af lärjungarne, borde man tillse, huruvida det ej läte sig göra att utsträcka den för gymnasiet öfre del föreslagna valfriheten till skolans lägre stadier. Hvad åter anginge påståendet, att de föreslagna sam-skolorna skulle komma att sänka nivån af den högre kvinnliga bildningen i vårt land, så kunde man med lika fog påstå, att realskolexamen äfven komme att sänka nivån af den manliga bildningen, då sannolikt mången, som under nuva-rande förhållanden skulle sträfvat till studentexamen, komme att åtnöja sig med afläggandet af realskolexamen och ernåendet af den kompetens, som medföljde densamma. Men ansåges realskolexamen för dessa manliga lärjungar medföra kvalitativt och kvantitativt tillräckliga kunskaper, så borde väl samma kunska-per vara tillräckliga för de kvinnliga lärjungar, hvilka ville vinna nyssnämnda kompetens. Visserligen skulle utbildningen i kvinnligt handarbete sannolikt blifva mindre för de elever, hvilka sålunda inriktade sin lefnadsbana, liksom fallet torde blifva beträffande slöjd för gossarne, men denna omständighet vore dock ej af den art, att den kunde tillmätas en för frågan i dess helhet afgö-

rande betydelse. Det hade vidare befarats, att realiserandet af kommitténs förslag skulle komma att förkväfa flickskolornas fria utveckling. Och sannolikt vore äfven, att öfriga skolor för kvinnlig undervisning komme att vid läroplanens uppgörande taga hänsyn till realskolexamen, men de torde icke behöfva binda sig vid realskolexamen såsom sitt enda mål, och det vore ej att betvifla, att de fördelar, som den friare undervisningen för flickorna kunde erbjuda, åtminstone i de något större städerna skulle trygga fortvaron af själfständiga flickskolor med annat mål än realskolexamen.

Hvad slutligen lokalstyrelsens sammansättning anginge, syntes det helt naturligt, att såväl gossarnes som flickornas intressen borde vara i densamma representerade, men det vore dock ingen bristfällighet i kommittéförslaget, att det föreskrefves, att styrelsen skulle — fränsedt rektor — hafva ett bestämdt minimiantal af vare sig manliga eller kvinnliga ledamöter, då nämligen ingendera kategorien i förslaget erhållit ett särskildt fastslaget företråde.

I ett afseende, nämligen i fråga om franskans ställning å undervisningsplanen, innebure emellertid kommittéförslaget ett så stort steg från de nuvarande förhållandena, att det med skäl kunde väcka betänkligheter. Det förslag, som i detta afseende framställes af H. lärarinneseminariets och Normalskolans förenade kollegier, vore därför mycket beaktansvärdt.

I öfrigt föreläge, såvidt bekant, inga skäl, som kunde tvinga att afstå från de fördelar, hvilka enligt reservantens uppfattning skulle komma den kvinnliga ungdomen tillgodo genom realiserande af kommitténs förslag om samskolor och införande därstädes af realskolexamen.

Läroverkskollegiet i Visby yttrar i fråga om samskolorna bland annat följande:

»Det har ofta framhållits, att flickskolan står högre i vårt land än i våra grannländer, beroende därpå, att den fått fritt utveckla sig. Att afbryta eller hämma denna utveckling och tvinga flickskolan in i nya former och pålägga den samma tvångströja som gosskolan förefaller föga tillrädligt. Och dit måste dock kommitténs förslag konsekvent leda. Om, såsom meningen är, afgångsbetyget från en 6-klassig samskola skulle medföra större kompetens än ett från en 8-årig flickskola undfånget, är det klart, att den senare måste skynda sig att likaledes få rätt att anställa realskolexamen och därmed också komma att insnöras i den uniformitet, som af många vittnesgilla anses vara det största onda, hvaraf gosskolan lider. En dylik utveckling vill kollegium icke genom sitt votum befordra.»

Domkapitlet i Västerås uttalar önskvärdheten däraf, att vid samskolornas organisation större hänsyn måtte tagas till de kvinnliga lärjungarnas intressen.

Läroverkskollegiet i Falun anser erforderligt, att om samskolor inrättas, förhållandet mellan samskolor och flickskolor noga öfverväges och lämp-

Öfriga utlåtanden angående samskolornas organisation.

ligare ordnas med afseende på den kompetens, som genom afgångsbetyg borde vinnas, samt med afseende på skolafgifter och med afseende på lärarinnornas anställning och lön.

Läroverkskollegiet i Sala anser omöjligt att i de föreslagna samskolorna gifva flickorna tid till sysselsättning med sådana ämnen, som höra till deras praktiska utbildning, såsom kvinnlig slöjd och huslig ekonomi.

Läroverkskollegiet i Piteå anser, i anslutning till reservanten Carlson, att kvinnlig lärjunge, som gjort bruk af den föreslagna bortväljningsrätten, må hafva tillträde till realskolexamen.

Läroverkskollegiet i Falköping uttalar sig mot den föreslagna valfriheten för flickorna men önskar, att sådan befrielse må åt enskild lärjunge kunna meddelas af rektor efter skolläkarens och första lärarinnans hörande.

Läroverkskollegiet i Falköping anser ej önskvärdt, att de kvinnliga ämneslärarne skola vara lika många som de manliga, och läroverkskollegierna i Vadstena och Haparanda hemställa, att antalet kvinnliga ämneslärare bestämmes till två.

Läroverkskollegierna i Norrtälje och Vadstena uttala sitt ogillande däraf, att de manliga lärarne vid samskolorna skulle få större tjänstgöring än vid statens öfriga läroverk.

Läroverkskollegiet i Haparanda, som i regeln önskar adjunkts kompetens för de kvinnliga ämneslärarna, förordar anställandet vid samskola af fyra adjunkter och två lärarinnor i stället för af kommittén föreslagna tre adjunkter och tre lärarinnor.

Domkapitlen i Linköping och Göteborg, professorerna Lundell, Högbom och Almqvist i filos. fakulteten i Uppsala föreslå, att första lärarinna skall vara själfskrifven ledamot af skolstyrelsen.

Professor Lundell i filos. fakulteten i Uppsala föreslår därjämte, att en af de två ledamöter, som kommunalstyrelsen äger att utse, skall vara kvinna.

Stadsfullmäktige och läroverkskollegiet i Skellefteå önska sådan ändring i § 1 af de föreslagna bestämmelserna, att däraf tydligen framgår, att manlig eller kvinnlig ledamot kan väljas af läroverkskollegium och af kommunalstyrelsen

3. Lokalstyrelse för samskola.

Följande myndigheter hafva uttalat sig mot lokalstyrelse för samskola eller särskildt mot sådan styrelses befogenhet att afgifva utlåtande angående sökande till ledig rektorsbefattning, angående eventuellt förnyande af rektorsförordnande äfvensom angående lärares och lärarinnors uppflyttning i högre löne-

grad, nämligen: läroverkskollegierna i Falun, Norrtälje, Södertälje, Enköping, Vadstena, Borås, Lidköping, Ängelholm, Arboga, Varberg, Marstrand, Filipstad, Piteå, Haparanda och Skellefteå samt stadsfullmäktige i Skellefteå.

Domkapitlet i Härnösand anser styrelsen böra befrias från yttrande om sökande till rektorsbefattning och om förnyande af rektorsförordnande samt från uppgiften att träffa bestämmelser angående lärotimmarnas fördelning under dagen och angående tid för läseterminernas början och slut samt ifrågasätter, huruvida det ej kunde anses tillräckligt med en af kommunen utsedd ledamot i styrelsen.

Särskildt afstyrkes af vederbörande myndigheter lokalstyrelse i Haparanda, där undervisningen i samskolan enligt förslaget helt och hållet skulle bekostas med statsmedel.

Som skäl mot den af kommittén föreslagna lokalstyrelsen anföres bland annat, att det skulle blifva förenadt med stora svårigheter att finna personer, lämpliga att utöfva en sådan styrelses tämligen omfattande och grannliga befogenhet. De sociala förhållandena i småstäderna äro, framhålles det, ofta sådana, att en lokalstyrelse, hvars flertal skulle komma att bestå af i skolfrågor ringa eller alldeles icke hemmastadda personer, långt ifrån att, såsom kommittén uttrycker sig, blifva ett stöd och en hjälp för rektor och lärare, skulle försätta dessa i en svår och vansklig ställning, olidligt beroende, som de helt visst måste blifva, af vissa lokal-kommunala, lika oberättigade som pedagogiskt ovederhäftiga inflytanden. Hvad för öfrigt angår sökande till ledig rektorsbefattning, skulle en dylik styrelse knappast vara i stånd att uttala sig med nödig kännedom om någon annan af dessa än den på platsen tjänstgörande, och i fråga om förnyande af rektorsförordnande skulle den oegentligheten äga rum, att en kollegieledamot komme att afgifva offentligt utlåtande öfver sin förman, hvilket svårigen torde kunna få tillbörlig objektivitet. Och skulle lokalstyrelsen afgifva utlåtande öfver uppflyttning i högre lönegrad, så blefve samskolans lärare försatta i en annan och vida mera beroende ställning än lärarne vid statens öfriga läroverk. Detta förhållande i förening med andra omständigheter såsom samskolelärarnes drygare och mera maktpåliggande tjänstgöring skulle medföra, att ingen, som kunde få anställning på annat håll, skulle söka eller behålla anställning vid samskola. Kommittén, som anser, att undervisningen i samskola ställer synnerligen höga anspråk på läraren, hade sålunda förfarit i hög grad inkonsekvent genom att föreslå en åtgärd, som säkert komme att aflägsna de bästa krafterna från samskolan.

Läroverkskollegiet i Piteå tänker sig möjligheten däraf, att det med samskolestyrelsen åsyftade ändamålet kunde vinnas genom stadgande af den bestämmelsen, att vederbörande kommunalrepresentation ägde tillsätta eller åtminstone föreslå inspektor för skolan samt därjämte utse två delegerade, bland dem en

kvinnlig, hvilka skulle äga rätt att deltaga i kollegiets öfverläggningar samt i ekonomiska frågor äfven i dess beslut.

Läroverkskollegiet i Borås uttalar den meningen, att de ofvan omnämnda befogenheterna att afgifva utlåtande i fråga om tillsättning af rektorsbefattning och förnyande af rektorsförordnande samt om lärarnes uppflyttning i högre lönegrad borde tillkomma samskolestyrelsens ordförande.

Läroverkskollegiet i Skellefteå önskar följande lydelse af § 9 mom 15 i bestämmelser rörande styrelse för samskola: »att inom sig utse en ledamot, som ej är medlem af kollegium, att jämte kollegiets medlemmar granska och underskrifva räkenskaperna öfver de kassor, för hvilka rektor ansvarar.»

En medlem af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm har uttalat sig mot den föreslagna rätten för kollegium vid samskola att inom sig utse en ledamot af lokalstyrelsen.

Angående yrkanden om första lärarinnan såsom själfskrifven ledamot af lokalstyrelsen och om kvinnors inväljande i densamma, se ofvan Samskolans organisation.

4. Samskolan i ekonomiskt afseende.

Det kommunala bidraget.

Mot kommitténs förslag, att kommunerna i de städer, där samskolor komma att upprättas, skola till statskassan årligen inbetala ett belopp, motsvarande en tredjedel af lärarepersonalens minimilöner, hafva följande myndigheter uttalat sig, nämligen: de kommunala myndigheterna i Södertälje, Norrtälje, Enköping, Eksjö, Vadstena, Askersund, Arboga, Sala, Köping, Strömstad, Piteå, Skellefteå och Örnsköldsvik; läroverkskollegierna i Södertälje, Norrtälje, Arboga, Sala, Falköping, Piteå och Skellefteå.

Som skäl anföres hufvudsakligen, att förslaget innebär en öfverflyttning af en del af kostnaden för den högre undervisningen i småstäder från staten på kommuner och enskilde, hvilket är en orättvisa mot de mindre städerna, enär dessa med deras ringa ekonomiska bärkraft skulle nödgas lämna för dem mycket betungande bidrag till lärarnes aflöning, under det att de större städerna, hvilka äga större förmåga att utgöra en sådan pålaga, skulle vara befriade från dylika bidrag. Ingen säkerhet finnes för att landsting, sparbanker eller enskilde, såsom kommittén tänkt sig, skulle träda hjälpende emellan, då det vore fråga om ett statens läroverk, till hvilket kommunen hade att lämna bidrag.

I allmänhet yrkas, att det kommunala bidraget må helt och hållet bortfalla; vederbörande myndigheter i Skellefteå hemställa, att det må bestämmas till en fjärdedel, och myndigheterna i Piteå till en sjättedel af lärarnes minimilöner; stadsfullmäktige i Köping påyrka minskning utan angifvande af bestämdt belopp;

stadsfullmäktige i Norrtälje önska, att det kommunala bidraget sättes lika med kommunens nu utgående afgifter till stadens flickskola samt att sådana terminsavgifter, som af kommittén föreslagits, inbetalas till statsverket, och stadsfullmäktige i Köping anse rättvist, att äfven större städer bidraga till undervisningens bekostande.

Mot kommitténs förslag, att kommunerna i de städer, där samskolor upprättas, af lärjungarne skulle kunna upptaga terminsavgifter till ett visst belopp, hafva uttalat sig: de kommunala myndigheterna i Södertälje, Vadstena, Lidköping, Falköping, Alingsås, Askersund, Arboga, Sala, Strömstad, Oskarshamn, Filipstad, Åmål och Skellefteå; läroverkskollegierna i Arboga, Lidköping, Åmål och Piteå. *Terminsavgifter af lärjungarne.*

För befrielse från terminsavgifter för gossarne, eventuellt under förutsättning af större avgifter för flickorna, hafva uttalat sig stadsfullmäktige i Sölvesborg, stadsfullmäktige och läroverkskollegiet i Vadstena.

Som skäl mot terminsavgifter anföres bland annat, att förslaget innebär en orättvisa mot gossarne i samskolorna, att gossarne å den kringliggande landsbygden hellre skulle söka inträde i en realskola än i en samskola, hvilket skulle vålla en afsevärd minskning af antalet gossar i samskolorna, samt att mången fattig yngling, som under nuvarande förhållanden kan förvärfva sig en högre bildning, på grund af terminsavgifterna skulle därifrån afstängas. Skulle, har i flera utlåtanden (jfr sid. 144—145) anmärkts, terminsavgifter betalas vid samskolorna, borde sådana upptagas vid alla statens läroverk, enär det, såsom reservanten Carlson uppvisat, vore olämpligt att pålägga olika avgifter vid statsläroverken.

Domkapitlet i Härnösand anser lärarekollegiernas i Piteå och Skellefteå yttranden angående det kommunala bidraget och terminsavgifterna mycket behjärtansvärda.

5. Föreslagna samskolor.

Kommittén hade föreslagit, att läroverk, som har eller synes kunna påräkna ett antal af minst 50 intill 100 lärjungar i fem klasser, skall ombildas till samskola; två ledamöter, f. d. professor Fries och rektor Åmark, hade i afgifven reservation yrkat, att sådana femklassiga läroverk, som hafva eller synas kunna påräkna ett antal af minst 75 lärjungar i fem klasser, skola ombildas till sexklassiga realskolor. *Grunderna för läroverks ombildning till samskola.*

För kommitténs förslag hafva uttalat sig läroverkskollegierna i Falköping och Sölvesborg.

För reservanterna Fries—Åmarks förslag hafva, utom de kommunala myndigheterna i de städer, som af frågan beröras (se nedan) uttalat sig: domkapitlet i Uppsala, Växjö, Kalmar och Göteborg samt lektor Fagerholm i domkapitlet i

Visby; läroverkskollegierna i Västerås, Växjö, vid h. latinläroverket och h. realläroverket i Göteborg, i Härnösand, Norrtälje, Enköping, Borås, Lidköping, Mariestad, Alingsås, Uddevalla, Filipstad, Åmål, Oskarshamn och Skellefteå.

Domkapitlet i Skara uttalar, att om samskolor anses böra inrättas, den af kommittén föreslagna gränsen med afseende på lärjungeantalet är för högt satt och att i hvarje händelse samskola icke bör påtvingas ett samhälle, som nu äger femklassigt läroverk och som är villigt att åtaga sig kostnaderna för undervisningen i sjätte klassen, intill dess det bestämda minimiantalet af lärjungar kan varda uppnådt.

Domkapitlet i Västerås anser olämpligt, att samskolor upprättas å sådana orter, där man kan förutse, att i en jämförelsevis nära liggande framtid genom elevantalets tillväxt parallellklasser måste inrättas. I sådant fall kunde man nämligen vänta, att snart nog åter fråga skulle uppkomma om en separering från hvarandra af den manliga och kvinnliga undervisningen, en separering, som icke skulle kunna åvägabringas utan nya och betydliga ekonomiska uppoffringar för de på grund af samskolans upprättande och underhåll redan förut i och för elementarundervisningen betungade samhällena. Domkapitlet framhåller på grund häraf önskvärdheten af att, i öfverensstämmelse med Fries—Åmarks reservation i denna fråga, det lärjungeantal, som erfordras för bibehållande af endast för manlig ungdom afsedda läroverk, betydligt nedsättes samt att frågan om samskolas inrättande ej göres till ett enbart räkneproblem utan att skälighänsyn tages till i enskilda fall rådande lokala förhållanden. I samma riktning, med särskildt betonande af att parallellklasser snart behöfvas och alltså utbildningens syfte blir förfeladt, yttra sig åtskilliga kommunala myndigheter.

Läroverkskollegiet i Lidköping yttrar bland annat: »Kommittén säger visserligen, att därest det skulle visa sig, att samskolan blefve i något samhälle öfverbefolkad, man blott hade att ingå till regeringen med begäran att ånyo få skilda skolor. Men då enligt kommitténs förslag afvecklingen skulle ske icke på en gång utan under fem år och återupprättandet af skilda skolor väl skulle taga någon tid, så finge man i ett sådant samhälle under en följd af år synnerligen trassliga skolförhållanden. Är det verkligen skäl i att för den obetydliga besparing, som under dessa år kunde uppstå, tillskapa sådana förhållanden? Är det icke bättre att genast skapa sådana förhållanden, som ha utsikt att få större varaktighet?» Kollegiet framhåller därjämte, att om samskolor anses böra komma till stånd, de endast böra upprättas i sådana samhällen, där lärjungeantalet äfven efter sammanslagningen blefve afsevärdt lägre än det normala antal, som nu förekommer vid skild undervisning, alldestund en särskild vaksamhet från lärarepersonalens sida vore nödvändig, därest samundervisningen icke skall medföra vådor.

Äfven några andra myndigheter framhålla, att samskoleklasserna ej få vara för stora, enär i dessa skolor större hänsyn måste tagas till de individuella anlagen och större vaksamhet är af nöden, samt påpeka, att därest parallellklasser måste införas, det egentliga skälet till samskolornas inrättande, det ekonomiska, skulle falla bort. Andra åter anmärka, att kommittén vid beräkning af det lärjungeantal, som de olika läroverken kunna påräkna, ensidigt fäst sig vid lärjungeantalet under en viss period och ej tagit hänsyn till andra faktorer, såsom städernas innevånareantal och utvecklingsmöjligheter m. m.

Läroverksskollegiet i Sala afstyrker förslaget om inrättande af samskola i vissa städer och föreslår, att i samma städer upprättas realskolor för gossar på samma villkor som realskolor och högre läroverk i andra städer.

Här följer en kortfattad redogörelse för de utlåtanden, som afgifvits öfver kommitténs förslag, i hvad detsamma afser de särskilda läroverkens ombildning till samskolor. *Föreslagna samskolor.*

Alingsås.

Stadsfullmäktige hemställa, att läroverket må ombildas till ett sexklassigt allmänt läroverk eller s. k. realskola, som helt och hållet underhålles af staten.

Som skäl åberopas dels den omständigheten, att läroverket, ehuru på stat blott treklassigt, under åren 1891—1900 i medeltal hade flere lärjungar än något af de läroverk, som reservanterna Fries och Åmark, i olikhet med kommittén, ansett böra ombildas till realskolor för gossar, dels ock läroverkets ålder, som ginge tillbaka till tiden före 1642.

Magistraten delar ej kommitténs mening i fråga om läroverkets ombildning och stöder sig härvid hufvudsakligen på de grunder, som af stadsfullmäktige anförts. Men därjämte framhålles, att det nya läroverkshus, som staden nyligen med stor uppoffring låtit uppföra, icke skulle kunna rymma den ifrågasatta samskolans lärjungar, hvadan en om- eller tillbyggnad blefve nödvändig. För öfrigt borde Alingsås, hvars läroverk under åren 1891—1900 i medeltal haft 82,7 lärjungar, kunna påräkna en realskola för gossar med större skäl än Arvika, hvars läroverk under samma tid i medeltal haft blott 72 lärjungar; då därtill staden under den sista tiden visat en afsevärd tillväxt i folkmängd, torde man däraf kunna sluta, att lärjungeantalet vid läroverket skulle i samma mån ökas.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Älfsborgs län hemställer, att läroverket må ombildas till ett sexklassigt allmänt läroverk eller s. k. realskola, som helt och hållet underhålles af staten.

Läroverksskollegiet instämmer i ett af läroverkets inspektör afgifvet utlåtande, däri på anförda skäl yrkas, att läroverket må ombildas till en af staten helt och hållet bekostad sexklassig realskola eller att om så ej genast kunde ske, en sådan skola må upprättas på det villkor, att samhället aflönar en lärare, till

dess det minimiantal lärjungar, som kan komma att bestämmas såsom erforderligt för inrättande af en realskola, blefve uppnådt, något som utan tvifvel i en snar framtid skulle komma att inträffa.

Arboga.

Stadsfullmäktige hemställa, att, vid en omdaning af landets skolväsende, i Arboga måtte, under enahanda villkor som de nu för därvarande allmänna läroverk gällande, inrättas en sexklassig realskola.

Som skäl anföres bland annat, att det nuvarande läroverkshuset, hvars uppbyggande och iordningställande för staden medfört en kostnad af ej mindre än 49,279 kronor, icke skulle kunna tillfredsställa en samskolas kraf på ökad utrymme, att därför nya lokaler nödvändigtvis måste anskaffas, att kostnaderna härför skulle belöpa sig till minst 20,000 kronor, att räntan å detta belopp jämte det kommunala bidraget till statskassan, hvilket, såsom för lågt beräknadt, nog måste åtskilligt höjas, skulle åstadkomma en höjning i kommunalskatten af omkring 75 öre pr bevillningskrona och blifva en tryckande börda, enär kommunalskatten för närvarande i följd af kostsamma men behöfliga kommunala anläggningar utginge med i det närmaste 7 kronor för hvarje bevillningskrona och antagligen ej på lång tid kunde sänkas. Något bidrag från landstinget vore, af redan vunnen erfarenhet att döma, icke att påräkna, och inkomsten af terminsafgifterna från lärjungarne vore ingen faktor af betydighet att räkna med, enär en stor del af stadens innevånare befunne sig i det ekonomiska läge, att de, därest ej billig undervisning kunde beredas åt deras barn, måste se sig nödsakade att afhålla dem från besökande af skolan.

Läroverkskollegiet har, utan att särskildt yttra sig om läroverket i Arboga, såsom sid. 67 omnämnts (med 4 röster mot 4) anslutit sig till kommitténs förslag om åtskilliga lägre läroverks ombildning till sexklassiga samskolor. Kollegiet finner en dylik åtgärd vara den enda rimliga och praktiskt genomförbara utvägen att åt en del smärre städer bevara deras nuvarande allmänna läroverk.

Askersund.

Stadsfullmäktige förklara sig hafva med stor tillfredsställelse tagit del af förslaget om upprättandet i staden af en undervisningsanstalt med väl afvägda kurser, öppen för såväl gossar som flickor och hvilkens fullständiga genomgående skulle komma att medföra en bestämd kompetens på åtskilliga områden, men framhålla — under förväntan att den af kommittén föreslagna respittiden af två år efter den nya organisationens trädande i kraft kommer att i blifvande nådig proposition upptagas och af riksdagen beviljas — att de föreslagna vill-

koren om kommunalt bidrag och höjda terminsafgifter synas för närvarande omöjliga att uppfylla. Det ifrågasatta kommunala bidraget skulle nämligen förorsaka staden en utgift af omkring 4,000 kronor utöfver det belopp, som för närvarande utginge till läroverket och flickskolan, och detta skulle medföra en höjning af kommunalskatten med omkring en krona pr bevillningskrona. Därjämte skulle befrielse från terminsafgifter, då målsman ej hade 3,000 kronors årlig inkomst, öfverflytta största delen af terminsafgifternas beräknade belopp på kommunen. Härtill komme ytterligare utgifterna för en sannolikt erforderlig ny- eller ombyggnad af läroverkshuset.

Magistraten instämmer i hvad stadsfullmäktige anført och framhåller därjämte, att med hänsyn till den stora fördel länets innebyggare skulle draga af samskolan i Askersund, som skulle blifva den enda i sitt slag inom länet, det syntes obilligt, att staden, utom uppförande och underhåll af läroverkshus samt bekostande af bostad åt rektor, jämväl skulle bidraga till lärarepersonalens aflöning.

Läroverkskollegiet, som ej vill yttra sig om samhällets bärkraft att efter de grunder, som kommittén föreslagit, bidraga till lärarnes aflöning, enär stadsfullmäktige i denna fråga kunde uttala sig med mera sakkunskap, framhåller som sin mening, att en sexklassig realskola för gossar och flickor i Askersund bör kunna påräkna ett stort lärjungeantal, allra helst som denna skola skulle blifva den enda inom länet, där flickor kunde genom att klass för klass deltaga i undervisningen vinna kompetens på flera områden.

Eksjö.

Stadsfullmäktige hemställa, att för så vidt med anledning af och i anslutning till kommitténs betänkande någon ändring af den nuvarande läroverksorganisationen kommer till stånd, Eksjö allmänna läroverk måtte ombildas till en sexklassig, af staten helt och hållet bekostad realskola för gossar.

I motiveringen framhålles, att lärjungeantalet vid läroverket sedan hösten 1897 ständigt ökats, så att det år 1902 var mer än dubbelt så stort som vid början af 1890-talet, och att ytterligare ökning af stadens mera burgna befolkning samt därmed äfven af lärjungeantalet vore att vänta i följd af Smålands husarregementes nyligen beslutade förläggning till Eksjö. Redan nu hade läroverket den storlek, som af kommittén ansetts böra vara bestämmande för inrättande af sexklassig af staten bekostad realskola. Höstterminen 1902 hade 1:a klassen 29 lärjungar. Då nu antalet kvinnliga elever i en samskola på grund af den lägre terminsafgiften otvifvelaktigt komme att betydligt öfverskrida antalet i motsvarande klasser af flickskolan, så komme det fastställda maximiantalet af 35 lärjungar i hvarje klass att öfverskridas, hvilket komme att medföra nödvändighet att anordna

parallellklasser och dryga kostader för anskaffande af ny skollokal. Stadsfullmäktige hänvisa slutligen till kommitténs egen grundsats om lärjungeantalet och till Fries—Åmarks reservation.

Magistraten hemställer, att läroverket må ombildas till en sexklassig realskola för gossar, och åberopar till stöd härför läroverkets lärjungeantal, 114 under höstterminen och 110 under vårterminen läsåret 1902—03, Smålands husarregementes förläggning till Eksjö samt Fries—Åmarks reservation.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län åberopar som eget yttrande, hvad de kommunala myndigheterna i ärendet anför.

Äfven läroverkskollegiet hemställer, att läroverket måtte ombildas till en sexklassig af staten helt och hållet bekostad realskola för gossar.

Kollegiet anför i hufvudsak de skäl, som af de kommunala myndigheterna blifvit anförda. Till stöd för påståendet, att läroverkets nuvarande byggnader skulle blifva alldeles otillräckliga för en samskola, anføres särskildt, att den vidsträckta kompetensen af examen skulle betydligt öka flickornas antal och att med all sannolikhet kunde påräknas en alltmer växande kontingent af lärjungar från det blott 21 km. aflägsna stationssamhället Nässjö, sedan kommunikationerna så förbättrats, att lärjungar från nämnda samhälle kunna bo i sina hem och sålunda bespara sig kostnaderna för inackordering i Eksjö.

Domkapitlet i Linköping åberopar kollegiets yttrande och hemställer, att läroverket må ombildas till en sexklassig realskola för gossar.

Enköping.

Stadsfullmäktige yrka, i anslutning till Fries—Åmarks reservation, att läroverket ombildas till en af staten helt och hållet bekostad sexklassig realskola för gossar.

Fullmäktige anför i hufvudsak följande. Stadens på häfd grundade rätt att behålla sin skola går tillbaka till medeltiden och reformationstiden. Folkmängden utvisar en jämn tillväxt — från 1,989 år 1872 till 4,395 år 1902 —, lärjungeantalet vid läroverket har stigit från 60 höstterminen 1892 till 90 höstterminen 1902. Toge man vidare i betraktande den märkbart tilltagande benägenheten hos allt flere föräldrar, särskildt bland den kringliggande bördiga landsbygdens befolkning, att anlita stadens läroverk för att förskaffa sina söner en högre utbildning än folkskolans äfvensom den omständigheten, att införandet af en sjätte klass med bestämdt mål för studierna och däraf följande kompetens till vissa befattningar, kurser och fackskolor skulle ej blott öka skolans lärjungeantal med den nämnda klassen utan ock dels draga flere lärjungar till skolan, dels kvarhålla flere än hittills af de öfriga klassernas lärjungar, så kunde man på goda grunder antaga, att lärjungeantalet, redan innan den föreslagna läro-

verksreformen hunne fullständigt genomföras, skulle hafva uppnått och kanske öfverskridit den af kommittén föreslagna minimisiffran 100 samt vid en sexklassig realskola för gossar inom den närmaste framtiden uppnå siffran 120. Och hvad de ekonomiska förhållandena anginge, vore det ej antagligt, att så stort antal som 60 % af lärjungarne skulle kunna utgöra den beräknade terminsafgiften, hvadan alltså kommunen skulle få fylla bristen. Härtill komme ytterligare den omständigheten, att de för skolans ändamål använda lokalerna i läroverkshuset ej kunde upptaga den föreslagna samskolans elever utan en genomgripande och kostsam förändring, som antagligen skulle medföra, att den nuvarande rektorsbostaden måste för skolan tagas i anspråk och staden sålunda, utom kostnaderna för en gång för förändringen, äfven finge vidkännas en årlig utgift af omkring 800—1,000 kronor till hyresersättning åt rektor.

Magistraten instämmer i hvad stadsfullmäktige anført.

Läroverkskollegiet ansluter sig till Fries—Åmarks reservation.

Domkapitlet i Uppsala hemställer i anslutning till Fries—Åmarks reservation, att läroverket må ombildas till en sexklassig realskola för gossar.

Falköping.

Stadsfullmäktige hemställa, att staden erhåller ett jämväl för flickor tillgängligt sexklassigt läroverk, bekostadt af staten, men förklara tillika, att om en delning af någon eller några af de lägre klasserna blefve nödvändig, staden åtager sig ansvaret för de därigenom uppkommande utgifterna.

I fullmäktiges skrifvelse framhålles först, att samhället i 24 år eller alltsedan år 1879 bekostat undervisningens utsträckning till 4:e och 5:e klasserna såsom fyllande ett samhällsbehof. Detta behof hade ökats genom stadens utveckling under de senare åren, hvarom anläggandet af en del större fabriker, tillkomsten af ett andra postkontor samt tillväxten i folkmängden vittnade. Af särskild betydelse för frågan om behofvet af en utvidgad undervisning vore den omständigheten, att antalet af de i staden eller dess omedelbara närhet boende tjänstemän och betjante vid statens järnvägar under sista tiden högst betydligt ökats och att dessa i följd af sin samhällsställning kände det som ett behof att bereda sina barn mer än folkskoleundervisning men vore för svagt aflönade för att hålla sina barn i skola i annan stad; det kunde vidare antagas som säkert, att antalet järnvägsmän efter några år skulle ytterligare ökas, sedan västra centralbanan eller järnvägen Falköping—Landeryd kommit till stånd. Visserligen hade läroverket under de senaste åren endast haft omkring 66 lärjungar, men detta hade sin förklaringsgrund dels däruti, att undervisning i 4:e och 5:e klasserna endast meddelats å latinlinjen, dels däruti, att hela anordningen med undervisning i de öfre klasserna varit provisorisk och för hvarje år gjorts till föremål för nya

öfverläggningar och beslut inom stadsfullmäktige; inrättades i staden ett sexklassigt läroverk, syntes det ej otroligt, att antalet gossar skulle blifva så stort, att det af kommittén för inrättande af en sexklassig realskola uppställda villkoret blefve uppfyllt. Väl vore samhället villigt att åtaga sig äfven de stora utgifter, som af kommittén ifrågasatts, men de stora omkostnader staden redan fått vidkännas för läroverket och den ökning i skuldsumman, som däraf blifvit en följd, gjorde det icke osannolikt, att de föreslagna nya bördorna icke under en längre tid kunde bäras; den lindring däri, som skulle blifva en följd af de i utsikt ställda terminsafgifterna, verkade ej så, som kommittén beräknat, ty dessa afgifter komme att till största delen betalas just af stadens skattdragande innevånare, enär åtskilliga lärjungar från den kringliggande landsbygden helt säkert skulle söka sig in vid andra läroverk, där kostnadsfri undervisning meddelades.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län anser önskligt och rättvist, att staten i Falköping inrättar och upprätthåller ett sexklassigt läroverk för gossar.

Om läroverkskollegiets uppfattning, se ofvan, sid. 67.

Filipstad.

Stadsfullmäktige uttala i anslutning till Fries—Åmarks reservation önskvärdheten däraf, att samhället måtte erhålla en sexklassig realskola för gossar, samt anhålla att, därest detta ej kan medgifvas, blifva satta i tillfälle att yttra sig, innan Filipstads läroverksfråga afgöres.

I skrifvelsen framhålles, att läroverket räknade 70 lärjungar höstterminen 1900, 76 höstterminen 1901 och 80 höstterminen 1902, att inrättandet af en samskola med terminsafgifter skulle drifva större delen af de manliga lärjungarne från den kringliggande landsbygden till annan stad, där realskola för gossar utan terminsafgifter funnes, att staden äger en flickskola, som åtnjuter mycket godt anseende och hvars anordnande varit förenadt med icke obetydliga kostnader, samt att inrättandet af en samskola ovillkorligen skulle kräfvat ett nytt läroverkshus.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län anser de skäl, som stadsfullmäktige anfört för inrättandet af en sexklassig realskola för gossar, vara beaktansvärda, och finner den af dem ifrågasatta ändringen af kommitténs förslag med afseende på omorganisationen af Filipstads läroverk förtjänt af nådigt afseende.

Läroverkskollegiet hemställer, att läroverket må ombildas till en realskola för gossar, och åberopar till stöd härför i hufvudsak de omständigheter, som af stadsfullmäktige blifvit anförda.

Domkapitlet i Karlstad afstyrker upprättandet af samskola i Filipstad.

Haparanda.

Stadsfullmäktige instämma på det lifligaste i kommitténs förslag, att läroverket ombildas till en af staten bekostad sexklassig samskola.

Till stöd för kommitténs förslag framhålles särskildt, att det skulle vara hart när omöjligt för Haparanda att bära sådana utgifter, som ifrågasatts för öfriga städers erhållande af samskolor.

Municipalstyrelsen instämmer i stadsfullmäktiges yttrande med särskildt betonande däraf, att stadens ekonomi icke skulle tillåta stadens deltagande i kostnaderna för den föreslagna ombildningen.

Läroverkskollegiet tillstyrker enhälligt förslaget om samskola.

Köping.

Stadsfullmäktige uttala önskvärdheten däraf, att stadens pedagogi ombildas till en sexklassig, af staten bekostad realskola för gossar med 5 ämneslärare från början och med utsikt att i mån af lärjungeantalets ökning erhålla ytterligare två, den ene, när lärjungeantalet uppgått till minst 100, och den andre, när detsamma stigit till 120. Skulle detta önskemål ej vinna afseende, medgifva fullmäktige inrättandet af en samskola, men önska, att afgifterna till statsverket för kommunerna ställas så billiga som möjligt och de mindre städerna, som hafva mindre betalningsförmåga, icke betungas mera än de större.

I motiveringen framhålles, att den rätt betydliga minskning i pedagogiens lärjungeantal, som ägde rum under senare delen af 1890-talet, berodde på tillfälliga omständigheter, som numera icke förefinnas; under båda terminerna af läsåret 1902—03 var lärjungeantalet 80. Toge man i betraktande, att lärjungeantalet i många treklassiga läroverk och pedagogier ökats betydligt, sedan skolorna på kommunernas bekostnad utvidgats till 5-klassiga, så kunde man förutse, att det skulle komma att ytterligare ökas, om skolorna blefve utvidgade med ännu en klass, och detta så mycket mera som afgångsexamen från en dylik skola skulle medföra en ganska vidsträckt kompetens. Under sådana förhållanden vore det antagligt, att åtskilliga till samskolor föreslagna läroverk, som vore stadda i utveckling och som redan hade ett ganska stort lärjungeantal, inom kort skulle uppnå det minimiantal, som kommittén uppställt som villkor för utbildning till realskola för gossar. För att man då icke efter några år skulle behöfva återgå till skilda läroverk för gossar och flickor, hvilket blefve förenadt med kostnader och olägenheter för kommunerna, kunde man begagna sig af den erfarenhet, som vid åtskilliga läroverk vunnits angående undervisning af två klasser samtidigt af samma lärare, och i de städer, hvilkas skolor vore stadda i rask utveckling, inrätta sexklassiga läroverk för gossar men icke genast till-

sätta alla för en dylik skola med normalt lärjungeantal erforderliga lärare utan låta några lärarebefattningar vara obesatta samt först i mån af lärjungeantalets ökning anslå lönemedel för dem och förse dem med innehafvare.

Domkapitlet i Västerås har i afgifvet utlåtande ej yttrat sig i denna fråga. Se för öfrigt ofvan, sid. 78.

Lidköping.

Stadsfullmäktige uttala i anslutning till Fries—Åmarks reservation den förvisningen, att i händelse en reform å läroverksområdet kommer att äga rum i hufvudsaklig öfverensstämmelse med kommitténs förslag, sådana omständigheter skola befinnas föreligga, att det femklassiga läroverket i Lidköping bör ombildas icke till samskola utan till sexklassig, af staten bekostad realskola för gossar.

I sin skrifvelse framhålla stadsfullmäktige, att läroverkets lärjungeantal på grund af ett vidsträckt och långvarigt vikariatsystem bland lärarepersonalen under 1890-talet varit lågt i jämförelse med t. ex. tioårsperioden 1875—85, då det varit i medeltal 95 och ett år uppgått till 122, men nu en följd af år, sedan fastare förhållanden i nämnda afseende inträdt, oupphörligen stigit, så att det höstterminen 1901 uppgick till 96 och vårterminen 1902 till 99. Då härtill komme, att staden bland annat på grund af pågående större industrianläggningar vore stadd i tillväxt samt att med införandet af en sjätte klass med en af kompetens åtföljd afgangsexamen fördomen om ett högre läroverks företråde skulle minskas, rädslan för ombyte af läroverk ej längre inverka och följaktligen det förhållandet upphöra, att lärjungarne i stor utsträckning lämnade skolan i 3:e och 4:e klassen, så vore med all säkerhet att förvänta, att läroverket inom kort skulle fyllas af ett fullt tillfredsställande antal lärjungar. Att förvandla Lidköpings femklassiga läroverk till samskola, under det att exempelvis Arvika treklassiga läroverk skulle ombildas till sexklassig gosskola, endast därför att det räknade ett fåtal flere lärjungar, syntes vara föga rättvist och ej heller förenligt med den häfdens rätt, som kommittén själf erkänt. Dessutom öppnade samskole-systemet utan tvifvel stora möjligheter till sedliga förvillelser, och af fruktan därför hade särundervisning länge i stort omfång tillämpats i stadens folkskola. För öfrigt skulle den ifrågasatta ombildningen vålla samhället betydande uppföringar och olägenheter. Särskilda byggnader funnes för såväl det allmänna läroverket som flickskolan; i händelse särskolor komme att bibehållas, skulle dessa byggnader väl fylla sitt ändamål: läroverkshuset kunde inrymma en realskola med omkring 140 lärjungar och flickskolehuset, som uppförts med stora kostnader och för två år sedan försetts med centraluppvärmning, rymde omkring 100 lärjungar; men intetdera kunde tillbyggas så, att det kunde rymma en samskola, och om en sådan komme till stånd, måste båggedera utdömas och staden vidkännas de oerhörda kostnaderna för uppförandet af ett nytt läroverkshus.

Härtill komme bidraget till statskassan, som helt och hållet eller åtminstone till allra största delen måste täckas af kommunens medel, enär en stor del af samskolans lärjungar helt säkert komme att utgöras af obemedlade, liksom för närvarande vore förhållandet. En ytterligare stegring af kommunalskatten, som under de senare åren uppgått till 6: 50 å 7 kronor pr bevillningskrona, kunde emellertid icke utan fara emotses.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län anser önskligt och rättvist, att staten i Lidköping inrättar och upprätthåller en sexklassig realskola för gossar, samt förklarar sig i allt hufvudsakligt omfatta de åsikter, som Lidköpings stadsfullmäktige uttalat.

Läroverkskollegiet anser, att därest läroverk af synnerligen talande ekonomiska skäl måste ombildas till samskolor, åtminstone de läroverk, som nämnas i Fries-Åmarks reservation, måtte jämte de af kommittén föreslagna blifva sexklassiga, af staten bekostade realskolor.

Kollegiet har, jämte hvad som ofvan (sid. 78) anförts, framhållit, att största delen af de barn, som bevista det allmänna läroverket äro från fattiga hem och sålunda ur stånd att erlagga de ifrågasatta terminsafgifterna, hvadan tillfälle till högre bildning skulle blifva dem beröfvadt. Vidare skulle gossarne från den kringliggande landsbygden begifva sig till något af de läroverk, där inga terminsafgifter till kommunens kassa ifrågakomme. Slutligen skulle många bemedlade föräldrar, som hysa betänkligheter mot samskolan, sända sina barn till samhällen med särskolor eller bekosta privat undervisning; följden häraf skulle blifva den, att kommunen finge bära den drygaste delen af bördan. Då intet af de två nuvarande läroverkshusen är lämpligt att inrymma en samskola, skulle kommunen hafva att motse betydande byggnadskostnader, hvarigenom kommunens utgifter för skolväsendet skulle blifva så stora, att de måste väcka de allvarligaste bekymmer i ett fattigt samhälle. Kommunen hade nämligen minst lika stort behof af förskoning från utgifter för nya skolhus som Varberg och Arvika, och likställighet med dessa samhällen vore för öfrigt fullt berättigad.

Domkapitlet i Skara afstyrker på det kraftigaste upprättandet af samskola i Lidköping.

Mariestad.

Stadsfullmäktige hemställa i anslutning till Fries—Åmarks reservation, att stadens läroverk måtte ombildas till en sexklassig realskola för gossar, som bekostas af statsverket, dock att om lärjungeantalet skulle anses för litet för att efter eventuell organisation af staten helt och hållet bekostas, den bestämmelse måtte göras, att läroverket ombildas till sexklassig realskola för gossar på det villkor, att staden bekostar de lärarekrafter, som kunna ytterligare behövas för läroverkets utbildning till sådan skola, som ofvan nämnts, intill dess lärjungeanta-

let i de fem lägre klasserna därstädes uppgår till det antal, som kan komma att bestämmas som minimum för införande af ifrågavarande skolor, hvarefter staten helt och hållet bekostar lärarnes aflöning liksom vid andra läroverk af samma slag.

I skrifvelsen framhålles bland annat, att lärjungeantalet, som steg från 62 år 1891 till 81 år 1895, därefter på en gång nedgick till 59, emedan staden i december 1895 härjades af en eldsvåda, som lade den förnämsta delen där af i aska. Sedermera hade lärjungeantalet tillväxt, så att det nu uppginge till 72, och det vore all anledning att hoppas, att denna ökning komme att fortgå, så att 100-talet inom några få år blefve uppnådt och öfverskridet. Folkmängden vore nämligen i beständigt stigande, och inflyttningar ägde oupphörligt rum, så att bostäderna, oaktadt byggnadsverksamheten hade varit och fortfarande vore ganska liflig, ej räckte till för alla, som önskade bosätta sig där. En storindustri hölle på att uppblomstra, och det vore nog endast en tidsfråga, när en projekterad järnväg till länets norra del blefve anlagd. Man hade jämväl anledning att förvänta, att Skaraborgs regemente skulle förläggas till staden. Det vore jämväl att beakta, att staden redan ägde ett förträffligt skött och allmänt ansedt åttaklassigt elementarläroverk för flickor, där dessa åtnjöte fullständig elementarbildning och dessutom god öfning i rent kvinnliga ämnen, såsom handarbeten och huslig ekonomi, samt sålunda allt gjordes för att uppfostra alumnerna till bildade kvinnor. Den kvinnliga bildningen i staden skulle därför ej höjas utan tvärtom försämrans genom slopandet af denna flickskola och införandet af en af kommittén föreslagen samskola, där huslig ekonomi ej förekomme, där flickorna ej finge tid öfrigt för kvinnliga handarbeten, om de ej kastade öfver bord ett språk och en del matematik samt afstode från afgangsexamen med tillhörande kompetens, och där följaktligen kvinnornas bildningsbehof ej blifvit nöjaktigt tillgodosedda; följden här af skulle sannolikt blifva den, att många fäder skulle se sig tvungna att sända sina döttrar till någon bättre läroanstalt för flickor; detta skulle helt visst särskildt blifva förhållandet i Mariestad, där länsstyrelsen har sitt säte och flera ämbetsmannafamiljer sålunda hafva sina hem. För öfrigt skulle införandet af en dylik skola vålla staden vida större utgifter, än kommittén beräknat, nämligen: en tredjedel af lärarnes minimilöner eller kr. 7,100, förlust på flickskolehuset af dels kr. 450 i ränta på kostnaden för ändringar till boningsrum, dels kr. 700 genom minskad hyra, dels kr. 7,475 i ränta och amortering på 40 år för nytt läroverkshus, eller inalles kr. 15,725; droges härifrån kommunens af kommittén beräknade intäkt af terminsafgifter jämte det nu utgående anslaget till flickskolan, tillsammans kr. 5,442, skulle alltså stadens årliga utgifter för samskolan belöpa sig till kr. 10,283, hvilket skulle komma att öka skattebördan med i det närmaste 1 krona pr bevilningskrona. Detta vore så mycket betänkligare, som stora kommunala utgifter för andra ändamål förestode.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län anser önskligt och rättvist, att staten i Mariestad inrättar och upprätthåller ett sexklassigt läroverk för gossar, samt förklarar sig i allt hufvudsakligt omfatta de åsikter, som Mariestads stadsfullmäktige uttalat.

Läroverkskollegiet hyser enhälligt den förhoppningen, att intet afseende må fästas vid kommitténs förslag om läroverkets ombildning till samskola och att stadsfullmäktiges uttalade och fullt motiverade önskan om inrättande därstädes af en realskola för gossar må blifva förverkligad.

Kollegiet hänvisar till stadsfullmäktiges skrifvelse och till deras förbindelse att deltaga i kostnaden för en sexklassig realskola samt åberopar några af de i skrifvelsen anförda skälen, särskildt det, att den kvinnliga undervisningen genom en samskolas inrättande skulle sänkas.

Domkapitlet i Skara afstyrker på det kraftigaste inrättandet af samskola i Mariestad.

Norrtälje.

Stadsfullmäktige uttala såsom sin mening, att om, såsom lämpligt synes, vissa mindre besökta allmänna läroverk ombildas till sexklassiga samskolor, kostnaden för dessa samskolor ej måtte drabba respektive samhällen på annat sätt, än att kommunen erlägger till statsverket ett belopp, motsvarande kommunens nuvarande anslag till sin flickskola, samt terminsafgifter för lärjungarne, såsom de af kommittén föreslagits, samt att, hvad särskildt Norrtälje beträffar, dess femklassiga allmänna läroverk helst måtte ombildas till sexklassig realskola.

I skrifvelsen meddelas bland annat, att lärjungeantalet vid läroverket stigit från 43 år 1896 till 78 år 1902; läroverket ägde alltså numera det antal lärjungar, som af reservanterna Fries-Åmark ansetts erforderligt för att femklassigt läroverk skall ombildas till sexklassig gosskola; att detta antal fortfarande kunde påräknas, vore sannolikt på den grund, att stadens folkmängd vore i jämnt stigande och vuxit från 2,471 år 1894 till 3,394 år 1903. Härtill komme, att Norrtäljes närmaste större städer, Stockholm och Uppsala, hade läroverk med så hårdt anlitadt utrymme, att spärningsåtgärder måst vidtagas, ett förhållande, hvari ändring näppeligen torde vara att emotse. Det vore vidare antagligt, att antalet kvinnliga lärjungar skulle blifva väsentligen större, än kommittén beräknat. Man kunde nämligen af antalet kvinnliga lärjungar i den nuvarande flickskolan ej sluta sig till antalet sådana lärjungar i samskolan; stadens flickskola lede nämligen ännu af följderna efter det förfall, hvari den iråkat under 1890-talet, då den i enskild ägares hand, utan tillräckligt stöd utifrån, alltmera försvagades och var nära att gå till upplösning; sedermera hade emellertid skolan blifvit omhuldad af det allmänna och enskilda intresset och befunne sig nu i det

skick, att den återvunnit förtroendet och kunde motse en rätt snar uppblomstring äfven hvad lärjungeantalet beträffade. Det vore vidare antagligt, att de mindre terminsafgifterna i samskolan, den för medellösa elever ifrågasatta befrielsen från sådana afgifter samt den kompetens, som genomgåendet af skolan komme att medföra, skulle tillföra samskolan ett icke oväsentligt ökad antal kvinnliga lärjungar. Lärjungeantalet i samskolan skulle under sådana omständigheter med ens blifva minst 30 per klass eller större, än för undervisningen vore lämpligt, och behofvet af en total ombyggnad af det nuvarande läroverkshuset, som med en lätt verkställbar utvidgning kunde göras lämpligt för en sexklassig gosskola, skulle snart inställa sig. Blefve så parallellklasser behöfliga, finge kommunen nya, högst betungande utgifter, och den ekonomiska grundtanken vore förfelad. För öfrigt skulle det kommunala bidraget till statskassan blifva väsentligen större, än kommittén tänkt; det vore nämligen icke antagligt, att de mera enskilda bidrag, som lämnats flickskolan, skulle, såsom kommittén förmodat, komma samskolan tillgodo, sedan den öfvertagits af stat och kommun. I betraktande häraf skulle det kommunala bidraget ej stanna vid den af kommittén uppgifna summan 2,471 kr., utan ökas dels med garantiföreningens 855 kr., dels med 1,000 kr., som motsvara en tillfällig gåfva för ett år af enskild person, samt sålunda uppgå till 4,326 kr. eller i vidrigt fall, om Norrtälje stads och angränsande tre tingslags sparbank indroge sitt understöd, 4,826 kr. Dessa jämte ombyggnadskostnader vore så stora, att Norrtälje samhälle, som ej hade att glädja sig åt någon lysande ekonomi och som stode inför den bjudande nödvändigheten af stora uppoffringar inom den närmaste framtiden för andra kommunala ändamål, ej utan stort bekymmer skulle kunna motse den föreslagna lösningen af stadens läroverksfråga.

Magistraten förklarar sig såsom eget utlåtande i allo åberopa, hvad stadsfullmäktige i ärendet anført.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län hemställer om nådigt bifall till hvad de kommunala myndigheterna föreslagit.

Läroverkskollegiet anser, att Norrtälje allmänna läroverk bör ombildas till sexklassig realskola, och åberopar som skäl härför i hufvudsak de grunder, som af stadsfullmäktige blifvit andragna.

Domkapitlet i Uppsala anser, att Norrtälje läroverk bör ombildas till sexklassig realskola för gossar.

Oskarshamn.

Stadsfullmäktige uttala sig, i anslutning till Fries—Åmarks reservation, på det nuvarande bestämdaste mot förslaget att i staden inrätta en samskola istället för det allmänna läroverket samt uttrycka den förhoppningen, att läroverket måtte ombildas till en af staten helt och hållet bekostad sexklassig realskola för gossar.

I motiveringen framhålles, att lärjungeantalet vid läroverket, hvilket i medeltal under de tre senaste 5-årsperioderna utgjorde resp. 65.4, 75.6 och 83.6, steg till 94 vårterminen 1902 och uppgick till 90 vårterminen 1903. Att läroverket inom en mycket snar framtid skulle uppnå 100-talet, vore ställdt utom allt tvifvel med hänsyn till stadens raska tillväxt äfvensom därtill, att ombildningen till realskola med ett bestämdt mål för studierna och däraf följande kompetens skulle, särskildt i en stad med så utprägladt praktiska — industriella och kommersiella — intressen som Oskarshamn, dels draga flere lärjungar till läroverket, dels motverka den för närvarande mycket vanliga starka afgången från 3:e och 4:e klasserna. Hvad stadens flickskola anginge, hade den under de tre senaste femårsperioderna haft resp. 55.2, 66.7 och 75.2 lärjungar, således en jämn och betydande tillväxt. Sammansloges nu det allmänna läroverket och flickskolan till en samskola och finge denna, såsom kommittén antagit, ungefärligen lika många kvinnliga lärjungar som motsvarande klasser i flickskolan, så skulle genast från början — d. v. s. omkring år 1908, då organisationen tidigast kunde tänkas genomförd — behovet af parallellklasser göra sig gällande, alltså upprättandet af samskola icke för statsverket medföra någon besparing. Redan den af kommittén beräknade siffran af 32 lärjungar i medeltal för hvarje klass talade ingalunda för införandet af samskola. Och den af kommittén i utsikt ställda återgången till särskolor gjorde, hvad Oskarshamn beträffade, samskoleförslaget ingalunda mera tilltalande, alldenstund det säkerligen mycket kortvariga experimentet med en samskola skulle onödigtvis tillskynda staden särdeles stora kostnader. För närvarande förfogade såväl det allmänna läroverket som flickskolan öfver tidsenligt inrättade lärohus, hvart för sig tillräckliga för sitt nuvarande ändamål men alldeles otillräckliga för en samskola med det af kommittén beräknade lärjungeantalet: att använda bägge dessa byggnader för samskolan ginge ej för sig, enär de låge på nära en km. afstånd från hvarandra och dessutom lärorummen ej vore stora nog för klasser med ett trettiotal elever. Staden, som sedan 1886 offrat öfver 240,000 kr. på skolhusbyggnader, blefve alltså nödgad att bestrida omkostnaderna för en sådan om- och tillbyggnad af läroverkshuset, att det kunde rymma samskolan. Lades härtill det kommunala bidraget, så framstode den tilltänkta ombildningen såsom alltför dyrköpt i förhållande till den därmed vunna förmånen. Visserligen skulle kommunen vara berättigad att upptaga terminsafgifter, men dessa skulle åter afskräcka mången från att skicka sina söner till samskolan, hvadan denna ej komme att medföra det gagn, som därmed åsyftats. Inrättandet af samskola kunde på andra orter vara fördelaktigt för höjande af den kvinnliga bildningen men ej så i Oskarshamn, där flickskolan arbetade under gynnsamma förhållanden, vore omfattad med stort förtroende af allmänheten, understödd af staden och landstinget samt syntes väl ägnad att fylla sin uppgift; infördes åter en samskola, så vore det mycket sannolikt, att den

till följd af allmänhetens utpräglade obenägenhet för denna skolform ej skulle komma att i någon större omfattning anlitas af den kvinnliga ungdomen. Vare sig alltså kommitténs antagande med afseende på tilloppet af kvinnliga lärjungar i samskolan visade sig riktigt, eller, såsom sannolikt vore, antalet af sådana lärjungar blefve väsentligen mindre, framstode den föreslagna ombildningen af läroverket till samskola såsom antingen omotiverad eller rent af skadlig. Som sammanfattning af sin motivering framhålla stadsfullmäktige: 1) att en realskola för gossar i Oskarshamn utan tvifvel skall få tillräckligt antal elever; 2) att en samskola skall antingen få parallellklasser eller ock i följd af allmänhetens motvilja mot samundervisning och terminsafgifter verka en tillbakagång af allmänbildningen i orten; 3) att samskolan skulle framkalla alltför tunga byggnadskostnader.

Magistraten instämmer för sin del till alla delar uti det af stadsfullmäktige afgifna yttrandet.

Läroverkskollegiet uttalar sig mot förslaget om inrättande af samskola i Oskarshamn samt ansluter sig till Fries—Åmarks reservation på de grunder, som finnas angifna i stadsfullmäktiges i detta hänseende afgifna yttrande.

Domkapitlet i Kalmar afstyrker lifligt inrättande af samskola i Oskarshamn, ansluter sig till Fries—Åmarks reservation samt åberopar de grunder, som af stadsfullmäktige blifvit anförda, tilläggande, att den föreslagna förändringen af Oskarshamns läroverk skulle medföra en sådan tillströmning till läroverket i Kalmar, att därvarande redan öfverbefolkade läroverkshus icke mäktade rymma dem, som komme att anmäla sig till inträde.

Piteå.

Stadsfullmäktige vilja ej bestrida lämpligheten af att en samskola inrättas i staden men anse, att det kommunala bidraget ej bör sättas högre än till en sjättedel af samskolans minimistat.

I skrifvelsen meddelas, att staden i förlitande på sin alltsedan år 1622 häfdvunna rätt till eget läroverk uppfört ett nytt och tidsenligt läroverkshus, så tilltaget, att där kan inrymmas en läroanstalt med det antal klasser och lärjungar, som föreslagits och beräknats för en samskola. I fråga om det kommunala bidraget till statskassan anse sig stadsfullmäktige med skäl kunna ifrågasätta, huruvida ej den befrielse från sådan afgift, hvilken föreslagits i fråga om Haparanda, jämväl kunde komma öfriga läroverk i öfre Norrland till del, där afstånden mellan de allmänna läroverken vore stora och där nutidens snabba och billiga kommunikationsmedel ännu saknades, hvarför de dit förlagda allmänna läroverken vore, så att säga, bildningscentra för hvar sin älfalds befolkning. Med hänsyn därtill, att stadens bidrag till den enskilda flickskolan efter införan-

det af samskola efter all sannolikhet skulle upphöra, äfvensom därtill, att de familjer, som hade flickor i skolåldern, finge utgifterna för dessas undervisning minskade, vore visserligen skäligt, att staden lämnade något bidrag till bekostande af samskolan, men detta borde ej sättas så högt, som kommittén ifrågasatt. Samskolans minimistat skulle enligt förslaget uppgå till kr. 21,260; afdroges härifrån dels statens bidrag till flickskolan, kr. 1,400, samt stadens bidrag till samskolan, kr. 7,100, eller inalles kr. 8,500, blefve statens kostnader för samskolan kr. 12,760; minimistaten för femklassigt läroverk utgjorde, inberäknadt dyrtidstillägg, kr. 17,242: 50; införandet af samskola skulle således för statsverket medföra en vinst eller rättare nedbringa dess kostnader med kr. 4,482: 50. I betraktande häraf samt af de fördelar, som upprättandet af en samskola kunde medföra för staden, borde dess bidrag sättas till allrahögst en sjättedel af samskolans minimistat, hvilket dock blefve mer än 2,000 kr:s höjning af stadens nuvarande utgifter.

Läroverkskollegiet förordar kommitténs förslag om inrättande af samskolor i vissa mindre städer och detta, hvad Piteå beträffar, så mycket hellre som staden förfogar öfver ett nytt och fullt tidsenligt läroverkshus, som just med hänsyn till väntad omorganisation af läroverket tilltagits så, att det när som helst kan inrymma en läroanstalt med det antal klasser och lärjungar, som föreslagits och beräknats för en samskola, men hemställer, att för den händelse något bidrag från kommunerna anses böra utgå till samskolorna, det må tagas i öfvervägande, huruvida ej, åtminstone hvad Piteå och likställda städer vidkommer, detta bidrag skäligen må bestämmas till lägre belopp, än kommitterade föreslagit.

Domkapitlet i Härnösand hänvisar i fråga om det kommunala bidraget till läroverkskollegiets skrifvelse.

Sala.

Stadsfullmäktige hemställa, att kommitténs förslag om upprättandet af en sexklassig samskola i staden icke måtte vinna nådigt bifall utan att i stället en sexklassig realskola för gossar må inrättas, som underhålls af staten ensamt.

Som stöd härför anför stadsfullmäktige, att den tid ej torde vara aflägsen, då lärjungeantalet i därvarande läroverk öfverskrider 100-talet. Staden hade nämligen de sista åren varit i snabb tillväxt, så att folkmängden för närvarande uppginge till öfver 7,000 personer; och denna ökning torde komma att än mer tilltaga under de närmaste åren, bland annat därför att ett trängetablisement skall till staden förläggas hösten 1905. Denna förläggning medförde för staden ett offer af öfver 65,000 kr., och då borde ock staten äga en viss förpliktelse att ensam underhålla läroverket i Sala likaväl som i de långt mindre samhällena Varberg och köpingen Arvika. För öfrigt skulle missnöjet med de ifrågasatta terminsafgifterna och kommunala bidragen inom de samhällen, som drabbades

af sådana pålagor, blifva så stort, att samskolorna ej förmådde draga till sig ett större antal lärjungar utan måste föra en tynande tillvaro. Hvad särskildt Sala beträffade, vore det därvarande läroverkshuset till utrymmet så begränsadt, att det med svårighet kunde mottaga det nuvarande lärjungeantalet, hvadan upprättandet af en samskola, äfven om den icke komme att medföra den ökning af lärjungeantalet, som kommittén beräknat, likväl skulle kräfva uppförande af nytt läroverkshus eller en betydlig utvidgning af det gamla, som sannolikt komme att uppgå till en kostnad af öfver ett hundra tusen kronor. Utgifterna härför jämte det föreslagna, för hvarje år utgående kommunala bidraget skulle blifva mycket betungande för samhället, som på grund af åtskilliga större anläggningar, såsom vatten- och afloppsledning, elektrisk belysning, epidemisjukhus och folkskolehus, måst ikläda sig en skuld af omkring 1,140,000 kronor, till följd hvaraf kommunalskatten innevarande år måst höjas till 7 kronor för bevillningskrona. Inrättandet af en samskola skulle ock föra med sig, att lärarinnorna vid stadens flickskola förlorade sina platser. Slutligen anföres, att samhället väntat sig, att de bördor, det åtagit sig för läroverkets utvidgning skulle upphöra vid en läroverksreforms genomförande.

Magistraten tillstyrker nådigt bifall till hvad stadsfullmäktige hemställt och anser på grund af stadens nuvarande utgiftsbörda hvarje dyrbar förändring och utvidgning af läroverket böra undvikas. Magistraten åberopar några af de grunder, som stadsfullmäktige anført, och framhåller dessutom, att Sala är i vida högre grad stadt i framåtskridande än flera af de städer, för hvilka kommittén föreslagit realskola för gossar, att detta förhållande har sin grund bland annat i de lätta järnvägsförbindelser, som sedan ett par år tillbaka finnas åt ej mindre än fyra olika håll, att denna utveckling dock är så ny, att den ej hunnit att i afsevärd grad öka lärjungeantalet i goss- och flickskolan, enär de inflyttade familjer, som äro i den ställning, att de kunna väntas sända sina barn till någon af dessa läroanstalter, ännu äro unga, att hittills flera ynglingar i skolåldern redan på ett tidigare stadium sökt inträde i Västerås och Uppsala, hufvudsakligen på grund af olägenheterna af skolombyte men kanske äfven i någon mån till följd af de få vid läroverket anställda lärarnes ansträngda arbete med uppehållandet af de af kommunen bekostade 4:e och 5:e klasserna, att om samskola nu inrättades, en öfvergång till realskola och statsunderstödd flickskola på grund af lärjungeantalets tillväxt inom en ganska kort tidrymd skulle visa sig erforderlig samt att ett sådant öfvergångsstadium skulle vålla samhället betydande kostnader, lärarekåren olägenheter och enskilda af stadens innevånare svårigheter utan någon vare sig reell valuta eller ideellt utbyte.

Samskoleidén betraktades i samhället med tämligen stor misstro, hvilket i förening med terminsafgifterna kanske skulle vålla afsevärd minskning i lärjungeantalet. Bland för staden betungande utgifter nämnas de, som åtagen ränte-

garanti för Sala-Gysinge järnväg samt förestående rådhusbyggnad med brandstation kräver.

Läroverkskollegiet afstyrker förslaget om samskolas inrättande i Sala och tillstyrker upprättandet af en sexklassig realskola för ensamt manliga lärjungar. Som stöd härför har kollegiet, hvad ombildning af läroverket i Sala angår, framhållit några af de synpunkter, som finnas angifna i de kommunala myndigheters utlåtanden.

Domkapitlet i Västerås yrkar med stöd af Sala läroverkskollegii utlåtande i denna fråga, att en realskola för ensamt manliga lärjungar i nämnda stad må upprättas.

Skellefteå.

Stadsfullmäktige instämma med kommittén däruti, att samskolan vore en synnerligen lämplig skolform för Skellefteå, men hemställa, huruvida det ej vore rättvist och billigt, att, såvida ej höjda terminsafgifter införas vid alla statens allmänna läroverk, kommunens bidrag till samskolan nedsattes från $\frac{1}{3}$ till $\frac{1}{4}$ af lärarnes minimilön, och anhålla därjämte, att, därest enligt reservanterna Fries och Åmarks förslag de läroverk, som hafva omkring 75 lärjungar, ombildas till sexklassiga realskolor, Skellefteå måtte jämsställas med de af nämnda reservanter uppräknade städerna.

Stadsfullmäktige anföra bland annat, att den ifrågasatta samskolan på grund af de föreslagna terminsafgifterna antagligen skulle komma att gå miste om en del af de gossar, som bo så till, att det blir fördelaktigare att skicka dem till de af staten fullständigt underhållna läroverken i Umeå eller Luleå; att statens utgifter för en blifvande samskola enligt kommitténs förslag ej torde öfverstiga statens nuvarande utgifter för Skellefteå allmänna läroverk och flickskola utan snarare tvärtom och att statens anslag till flickskolorna antagligen snart nog måste ytterligare höjas samt att det väl därför vore rättvist och billigt, att det kommunala bidraget till samskolan nedsattes till $\frac{1}{4}$ af lärarnes minimilöner, hvarigenom samskolans styrelse skulle kunna sätta gossarnes afgifter lägre än flickornas.

Magistraten, som ej tror samskolan vara menlig för lärjungarnas hälsa eller sedlighet, yttrar i sitt utlåtande bland annat, att för den händelse den tilltänkta samskolan i Skellefteå finge åtnjuta det bidrag, som från landstingets sida kommit därvarande flickskola till godo, densamma icke torde komma att kräva större ekonomiska uppoffringar från stadens och enskildas sida, än hvad de efter gossläroverkets utvidgning med 4:e och 5:e klasserna fått vidkännas för nuvarande läroverk för gossar och flickor, och anser sig därför kunna föreslå, att en samskola måtte inrättas i Skellefteå, men hemställer tillika, dels huruvida det ej vore med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att stadens bidrag nedsattes

från $\frac{1}{3}$ till $\frac{1}{4}$ af lärarnes minimilöner, dels att, därest det af någon anledning ej skulle befinnas lämpligt att i staden inrätta en samskola, läroverket, som är det enda inom norra delen af Västerbottens län, ej måtte indragas utan ombildas till sexklassig realskola för gossar.

Som skäl för den påyrkade nedsättningen af det kommunala bidraget anför magistraten dels, att statens utgifter för en samskola ej blefve större utan snarare mindre än dess nuvarande kostnader för läroverket och flickskolan, dels att om den ifrågasatta minskningen af kommunens bidrag komme lärjungarne till godo, medelafgiften för lärjunge skulle kunna nedsättas från 24 kronor, som kommittén tänkt sig, till 11 kronor, hvarigenom i någon mån förebyggdes faran, att de närbelägna läroverken, där undervisningen för gossar vore fri, droge till sig en del af ynglingarne från de kring staden liggande orterna, hvilka hade lika bekväma kommunikationer till af staten fullständigt underhållna läroverk som till Skellefteå.

Läroverkskollegiet anser i likhet med kommittén samskolan vara en synnerlig lämplig skolform för mindre städer men hemställer i enlighet med Fries—Åmarks reservation, att minimisiffran för lärjungeantalet i de skolor, som böra ombildas till af staten underhållna realskolor för gossar, bestämmes till 75 i stället för af kommittén föreslagna 100, och föreslår i fråga om kommunens bidrag till samskolan, att detta ej må sättas högre än till $\frac{1}{4}$ af lärarnes minimilöner. Kollegiet har i sin motivering i hufvudsak anført de grunder, som i de kommunala myndigheternas utlåtanden åberopats.

Domkapitlet i Härnösand hänvisar, i fråga om kommunernas bidrag till lärarnes aflöning och terminsafgifter vid de föreslagna samskolorna, till läroverkskollegiets yttrande.

Strömstad.

Stadsfullmäktige förorda tacksamt förslaget om inrättandet af en samskola i Strömstad men anhålla tillika om befrielse från den föreslagna skyldigheten i fråga om bidrag till skolans lärarepersonal. Skulle dock mot förmodan denna anhållan icke kunna villfaras och staden således nödgas lämna bidrag till samskolan, så hemställa stadsfullmäktige, att bidraget, genom införande af terminsafgifter vid samtliga läroverk eller annan åtgärd, måtte nedbringas så mycket som möjligt samt att, på det att bidrag från sparbanken måtte möjliggöras, erforderligt stadgande om hufvudmännens befogenhet att för sådant ändamål anslå medel, måtte i sparbankslagen inflyta.

Som skäl för att det ifrågasatta bidraget från stad med samskola kan och bör bortfalla eller väsentligen nedsättas, anföra stadsfullmäktige bland annat, att sammanlagda summan af dylika bidrag skulle föga öfverstiga 4 % af normalstaten enligt kommittéförslaget, att läroverken ej allenast äro till gagn

för vederbörande städer utan jämväl för landsorten, enär, såsom kommittén påvisat, mer än 25 % af lärjungarne vid de allmänna läroverken hafva sina hemvist utom läroverksstaden, att verkan af större terminsafgifter vid en samskola i Strömstad än vid Göteborgs och Uddevalla läroverk uppenbarligen skulle blifva den, att många lärjungar från annan ort på Bohuslans kust, hvilka eljest skulle besöka samskolan i Strömstad och betydligt öka dess numerär, i stället skulle för undgående af terminsafgifter låta inskrifva sig vid något af sistnämnda läroverk, att terminsafgifter snarare borde införas vid alla statens läroverk och få användas till minskande af de mindre städernas bidrag, att det vore omtvistadt, huruvida sparbankens hufvudmän ägde befogenhet att lämna bidrag till stadens utgifter för samskolan, samt att de mindre städerna, som under en följd af år i afvaktan på en läroverksreform underkastat sig betydande ekonomiska uppoffringar för att tillgodose det ständigt växande bildningsbehovet, ehuru omsorgen härom rätteligen bort tillkomma staten, icke borde lönas härför genom att fortfarande belastas med någon del af sådana utgifter, som rättvisligen böra drabba staten.

Domkapitlet i Göteborg tillstyrker förslaget om samskolor med den ändring, som i särskildt yttrande yrkats af professor Fries och rektor Åmark.

Söderhamn.

Kyrkostämman hemställer, att ett på reallinjen fullständigt läroverk måtte anordnas i Söderhamn.

Som skäl härför anføres, jämte referat af några yttranden vid stämman, bland annat, att få städer i vårt land haft att uppvisa en så snabb tillväxt i folkmängd som staden Söderhamn, hvilken på ett halft århundrade mer än femdubblats i innevånareantal. Staden vore centrum för en liflig exportrörelse och omgifven af en folkrik landsbygd. Folkmängden i södra Hälsingland i dess helhet, d. v. s. Hälsinglands östra och västra nedre kontrakt, uppginge till omkring 70,000 personer, af hvilka 40,320 tillhörde det Söderhamn närmast belägna Hälsinglands östra kontrakt. Visserligen hade läroverkets lärjungeantal ännu icke uppgått till 100, en siffra, som dock torde komma att uppnås under den närmaste höstterminen, men denna omständighet berodde dels därpå, att många lärjungar icke genomginge de högre klasserna, enär afgångsbetyg från 5:e klassen ej medförde några särskilda förmåner för deras framtida verksamhet, dels därpå att många föräldrar både från själfva staden och än mer från kringliggande landsbygd sände sina gossar till högre läroverk redan i de lägre klasserna, för att de sedan skulle slippa att byta om läroverk under skoltiden. Inrättades ett fullständigt läroverk i Söderhamn, skulle lärjungeantalet tvifvelsutan komma att icke blott vida öfverstiga 100 i de fem lägre klasserna utan ock, hvad läroverket i dess helhet anginge, blifva lika

stort, om ej större, än i många andra städers läroverk. Under nuvarande ogynnsamma förhållanden uppginge antalet af de lärjungar från staden Söderhamn, hvilka studerade vid andra fullständiga läroverk, till omkring 30, för att icke tala om ett än större antal sådana studerande från grannförsamlingarna i södra Hälsingland. Det vore oegentligt af kommittén att föreslå ombildning af Söderhamns läroverk till samskola men utvidgning af Hudiksvalls läroverk till fullständigt på bägge linjerna, särskildt därför att innevånareantalet i Hudiksvall ej uppginge till hälften af Söderhamns — 4,848 emot 11,460 vid 1902 års slut —, samt att Söderhamns läge vore centralare än Hudiksvalls i förhållande till en stor del af Hälsinglands landsbygd. Rättvisan torde därför kräva en sådan likställighet, att den större staden Söderhamn erhöles ett fullständigt realläroverk och Hudiksvall bibehölle sitt på klassiska linjen fullständiga läroverk. Härtill komme, att läroverkshuset i Hudiksvall och Gäfle för närvarande ej befunne sig i det skick, att de kunde användas för ett ökad lärjungeantal, såsom varande dels otillräckligt stora, dels mindre tidsenligt anordnade, under det att Söderhamns läroverkshus, byggt af sten, lätt kunde tillbyggas, hvarjämte ett prydligt och för högre läroverk väl passande gymnastikhus af sten för några få år sedan blifvit uppfördt. Under inga förhållanden kunde förslaget om det nuvarande läroverkets ombildning till samskola vinna gillande, alldenstund en sådan anordning skulle medföra en försämring, särskildt i fråga om flickornas skolorbildning. Stadens flickskola hade redan 7 klasser, och lärjungeantalen i båda skolornas lägre klasser vore för stora för en sammanslagning, hvadan parallellklasser genast från början måste inrättas och nybyggnader blifve erforderliga. Införandet af samskola skulle jämväl medföra en stor ekonomisk förlust för Söderhamn därigenom att samhällets utgifter till lärarnes aflöning skulle betydligt ökas.

Stadsfullmäktige hemställa, att till riksdagen aflåtes nådig framställning om erforderligt anslag för inrättande i Söderhamn af ett högre allmänt läroverk å reallinjen. Om likväl emot förmodan tillräckliga skäl för bifall till denna framställning ej skulle finnas förebragta, och då en så kallad samskola icke under några förhållanden motsvarade samhällets behof eller önskningsar, hemställa stadsfullmäktige, att framställning till riksdagen må göras om inrättande i Söderhamn af en sexklassig realskola för gossar såsom det minsta, som i fråga om statsläroverk bör kunna komma Söderhamn till del.

Förutom det hufvudsakliga af de grunder, som återfinnas i kyrkostämmans utlåtande, anföra stadsfullmäktige bland annat, att om samskola inrättades, det antal lärarekrafter, som för närvarande erfordras för bestridande af gossarnes och flickornas undervisning, skulle nedbringas med mer än hälften, hvilket innebure en oerhörd försämring af den högre undervisningen inom staden. Införandet af samskola skulle för öfrigt innebära en försämring af den kvinnliga undervis-

ningen, enär stadens 7-klassiga flickskola, åt hvilken staden med en kostnad af 63,000 kr. uppfört ett vackert och ändamålsenligt läroverkshus å stor, dyrbar och välbelägen tomt och hvilken på flera andra sätt understöds af samhället samt utan tvifvel snart komme att tillökas med en åttonde klass, lämnade en i vissa ämnen längre utsträckt och för flickorna mera lämpad undervisning, än hvad som kunde blifva fallet i en samskola. Beträffande Kristinehamn och Arvika hade kommittén föreslagit anordnandet af sexklassig realskola och såsom skäl därför framhållit, att den ena staden ägde en byggnadsfond, den andra inköpt lämpligt hus för skola. Då emellertid Söderhamn ägde väl belägna och väl inrättade byggnader af sten för såväl allmänna läroverket som flickskolan, kunde kommitténs förslag beträffande ordnandet af skolväsendet i Söderhamn ej motiveras därmed, att erforderliga lokaler saknades. I betraktande af Söderhamns läge, utveckling och betydelse hade kommittén, som föreslagit, att Hudiksvalls läroverk skall blifva fullständigt icke blott, såsom nu är fallet, på latinlinjen utan äfven på reallinjen, handlat mera i öfverensstämmelse med rättvisa och billighet, om den hemställt, att dessa förmåner fördelades på de båda städerna, som ligga på ett afstånd af sex timmars järnvägsfärd ifrån hvarandra, med rik landsbygd kring båda. Om Söderhamn erhöle ett fullständigt läroverk, skulle med tillämpande af kommitténs beräkningsgrund, att 32 % af det blifvande lärjungeantalet skulle vara från annan ort än läroverksstaden, läroverket komma att räkna 165 lärjungar. Om, såsom förhållandet vore i Hudiksvall, 50 % komme från landsbygden, skulle lärjungeantalet komma att uppgå till 224 eller, om ej detta tal uppnåddes, åtminstone blifva större än nuvarande lärjungeantalet i Strängnäs (139), Hudiksvall (149), Visby (162), Västervik (181) och Nyköping (188). Enligt kommitténs beräkning erfordrades för ett fullständigt realläroverk, utom rektor, 4 lektorer och 7 adjunkter. Om Söderhamn, som redan hade 5 kolleger, erhöle de 2 lektorer och 2 adjunkter, hvilka enligt kommitténs beräkning erfordrades för att förse ett fullständigt latinläroverk såsom Hudiksvalls med reallinje, skulle alltså endast erfordras ytterligare 2 lektorer, alltså en kostnad af 8—11,000 kronor för södra Hälsinglands 70,000 innevånare.

Magistraten instämmer i stadsfullmäktiges hemställanden.

Läroverksskollegiet afstyrker kommitténs förslag om inrättande af samskola i Söderhamn och hemställer, att stadens allmänna läroverk måtte utvidgas till fullständigt på reala linjen. De af kollegiet anförda grunder äro i hufvudsak desamma, som af de kommunala myndigheterna blifvit åberopade.

Domkapitlet i Uppsala anser förslaget om Söderhamns läroverks utvidgning till ett å reala linjen fullständigt läroverk hafva goda skäl för sig, men då inrättandet af ett sådant likväl icke torde vara möjligt, utan att Hudiksvalls läroverk inskränktes till det omfång, som det nu hade, och ej heller utan att Söderhamns stad gjorde något betydande anbud att åtaga sig en del af kostnaderna

för läroverkets utvidgning, föreslår domkapitlet, att frågan om Söderhamns läroverks förändring till ett å reallinjen fullständigt läroverk må afgöras i sammanhang med den ansökan, som ingifvits från Hudiksvall angående därvarande läroverks utvidgning till fullständigt å båda linjerna, samt för den händelse att i den närmaste framtiden ansökan och anbud i nyss nämnda syfte från Söderhamn inkomma, i samband med pröfvande af sådan ansökan och anbud. Skulle Söderhamns läroverk ej kunna utvidgas, på sätt vederbörande myndigheter föreslagit, bör det enligt domkapitlets mening ombildas till en sexklassig realskola för gossar.

Södertälje.

Stadsfullmäktige anhålla, att vid blifvande nådig proposition till riksdagen rörande omorganisation af rikets allmänna läroverk och pedagogier förslag måtte framläggas om Södertälje pedagogis utvidgning till sexklassig realskola för gossar såsom den af många skäl för samhället mest lämpliga skolformen. Skulle emellertid denna anhållan ej kunna beviljas, ville stadsfullmäktige, alldenstund en sexklassig samskola måste anses vara för samhället fördelaktigare än en tvåklassig pedagogi, afgifva den förklaringen, att Södertälje stad för erhållande af en sexklassig samskola vore villig ingå på de villkor, som kommittén ansett böra fordras af de samhällen, i hvilka sådana samskolor skulle upprättas. Enär likväl det skulle lända samskolan till skada, att kommunen upptog förhöjda terminsavgifter af skolans lärjungar, uttala stadsfullmäktige önskvärdheten däraf, att staten, på samma sätt som vid de allmänna läroverken och realskolorna för gossar, åtager sig aflöningen af vid samskolan anställda lärare och lärarinnor, mot det att kommunen afstår från sin rätt att upptaga sådana terminsavgifter.

I skrifvelsen hänvisas till Fries—Åmarks reservation och de däri anförda skäl, hvilka stadsfullmäktige finna tillräckligt talande. Nämnda reservanter hade emellertid icke medräknat Södertälje, enär dess skola icke vore femklassigt läroverk utan tvåklassig pedagogi. Man kunde emellertid ej inse, att skolans benämning eller förutvarande ställning utgjorde skäl nog, hvarför den ej skulle komma i åtnjutande af de förmåner, på hvilka den med rätta kunde göra anspråk. Pedagogien, som under 8 år arbetat på fem klasser, hade under de tre sista åren haft i medeltal något öfver 84 lärjungar, och stode år 1901 framom Enköping, Söderhamn och Mariestad samt ungefär lika med Oskarshamn. Man finge emellertid icke, såsom kommittén gjort, enbart räkna med lärjungeantalet utan äfven taga hänsyn till andra omständigheter, såsom städernas folkmängd, denna folkmängds tillväxt under de senare åren samt städernas utvecklingsmöjligheter, då ju den tilltänkta omorganisationen vore beräknad för en längre tid framåt. Hvad då Södertälje anginge, hade dess folkmängd på något öfver 30 år fyrdubblats, och ökningen

hade varit synnerligen stark under de senare åren, från 4,590 i slutet af år 1890 till 8,551 i slutet af år 1902. Flera skäl talade för att denna ökning ej blott skulle fortgå utan äfven i proportion tilltaga. Staden ägde nämligen ett fördelaktigt läge vid två sjöar, en vacker natur och hälsosam luft, som lockade flera personer att bosätta sig där; kommunikationerna vore ganska goda och torde komma att ytterligare förbättras, då förslag vore å bane att framdraga västra stambanan genom staden. Med hänsyn till den hos Stockholms innevånare tilltagande sträfvan att söka sig bostäder utom staden kunde man, därest förbindelserna med hufvudstaden blefve bättre och snabbare, påräkna, att många familjer i Stockholm skulle söka sig bostad i Södertälje. Vidare hade fråga uppstått om att förlägga Södermanlands regementes öfningsskolor till staden, hvarigenom dess innevånareantal hastigt skulle ökas. Det vore sålunda sannolikt, att lång tid ej komme att förflyta, innan lärjungeantalet i stadens skola skulle uppnå och till och med öfverstiga den för upprättande af sexklassigt gossläroverk af kommittén föreslagna minimisiffran 100. Som pedagogiens fem klasser redan år 1901 hade 88 lärjungar, skulle en femklassig samskola med lika många flickor få nära 180 lärjungar eller i medeltal 36 per klass och alltså parallellklasser i stor omfattning inom kort blifva nödvändiga, hvarigenom det egentliga syftet med den ifrågasatta ombildningen blefve förfeladt. Då denna omständighet af kommittén anförts som skäl för att läroverken i Kristinehamn, Arvika och Varberg föreslagits till realskolor för gossar, borde den äfven få gälla i fråga om Södertälje. Utvidgades pedagogien till sexklassig gosskola, skulle måhända det hus, där pedagogien för närvarande vore inrymd, kunna i sin helhet upplåtas för skolans räkning och för en ganska lång tid framåt vara tillräckligt för dess behof. Beslutades åter inrättandet af en samskola, blefve det nödvändigt att uppföra nytt läroverkshus, som därtill måste byggas så, att parallellklasser kunde inrättas uteder hela linjen från och med klass 1 till och med klass 6. Härtill komme bidraget till lärarepersonalens aflöning, hvilket säkerligen ej skulle stanna vid den summa kommittén beräknat, utan ställa sig väsentligt högre, bland annat på grund af nödvändigheten att inrätta parallellklasser och sålunda anställa lärare öfver ordinarie stat. Visserligen hade kommittén föreslagit rätt för kommunen att upptaga terminsafgifter, men dessa skulle göra gossarnes undervisning dyrare i en samskola än i allmänt läroverk eller realskola för gossar, hvilket åter skulle väcka familjefädernas missnöje, minska sympatierna för samskolan och åvägabringa en olämplig konkurrens mellan närbelägna läroverk, enär säkerligen mången yngling från landet skulle resa förbi den stad, i hvilken samskola funnes, för att erhålla undervisning vid sådant läroverk, där sådan lämnades till billigare pris. Slutligen borde erinras om att genom en samskolas upprättande i staden största delen af de vid elementarläroverket för flickor anställda lärarinnorna komme att förlora sina platser.

Magistraten instämmer i hvad stadsfullmäktige anført.

Kungl. Majts befallningshafvande i Stockholms län hemställer om bifall till hvad de kommunala myndigheterna föreslagit.

Läroverkskollegiet uttalar som sin mening, att Södertälje pedagogi bör ombildas till sexklassig, af staten helt och hållet bekostad realskola för gossar. De grunder, som kollegiet anført, återfinnas i stadsfullmäktiges skrifvelse. Dessutom framhålles, att därest staden, såsom vore att hoppas, erhöile snabbare förbindelse med Stockholm, de lärjungar från stationssamhällena i Södertörn och dess omnejd, hvilka icke kunde mottagas vid hufvudstadens öfverbefolkade läroverk, skulle kunna erhålla undervisning i Södertälje läroverk utan att behöfva inackorderas i staden.

Domkapitlet i Strängnäs hemställer med åberopande af hvad läroverkskollegiet i Södertälje anført, att Södertälje framför allt med fästadt afseende vid den utomordentligt snabba utveckling, som detta samhälle för närvarande företer, måtte medräknas bland de städer, i hvilka inrättandet af sexklassig realskola anses böra ifrågakomma.

Trelleborg.

Stadsfullmäktige anhålla, att i en blifvande proposition till riksdagen hemställes, att Trelleborgs treklassiga allmänna läroverk må utvidgas till en af staten bekostad sexklassig realskola för gossar, men förklara tillika, att om ööfvervinneliga hinder skulle möta för uppfyllandet af denna anhållan, de villigt underkasta sig de upppoffringar, som kräfas af samhället för upprättandet inom detsamma af en samskola, sådan kommittén i sitt betänkande föreslagit.

Stadsfullmäktige förklara sig ansluta sig till Fries—Åmarks reservation, meddela, att lärjungeantalet vid stadens läroverk uppgick till 78 vårterminen 1901 men sedan hållit sig vid siffran 71 samt att orsaken härtill är, att terminsavgifter, varierande mellan 100 och 75 kronor för läsåret, upptagits af lärjungarne i 4:e och 5:e klasserna, på grund hvaraf medellösa och mindre bemedlade föräldrar i staden samt föräldrarna å den kringliggande landsbygden afhållits från att sända sina barn till läroverket, hvars lärjungeantal utan denna särskilda skolavgift säkerligen skulle varit ett å två tiotal högre. Ett afsevärdt inflytande på lärjungeantalet skulle den föreslagna inkorporeringen af landtkommunen samt delar af Kyrkoköpinge kommun, en fråga, som endast väntade på Kungl. Majts afgörande, utan tvifvel komma att utöfva, enär stadssamhället genom en sådan åtgärd skulle komma att betydligt tillväxa och uppgå till omkring 8,000 personer. Staden hade med ej obetydliga kostnader anskaffat ett läroverkshus, som syntes fullt tillräckligt för en realskola men vore alldeles otillräckligt för en samskola med dess till allraminst 156 beräknade lärjungeantal.

För en flickskolebyggnad kunde samhället påräkna en betydande fond, som redan uppginge till i rundt tal 38,000 kronor, och för sådant ändamål hade ock inköpts en väl belägen och lämplig tomt. Beslutades läroverkets ombildning till samskola, skulle staden nödgas underkasta sig stora uppföringar för uppförandet af en dyrbar samskolebyggnad, kostnader, som helt visst snart skulle visa sig hafva varit onödiga, då troligt vore, att många år icke komme att förflyta, innan lärjungeantalet så vuxit, att samskolan måste upplösas och särskilda skolor med särskilda lokaler anordnas. Nödgades man därtill måhända från början inrätta parallellklasser, så vore det mest talande skälet för upprättandet af en samskola — det ekonomiska — bortfallet. Särskilda förhållanden talade för att samhället ej betungades med ytterligare utgifter, enär det på grund af en mängd nödvändiga kommunala anläggningar, däribland hamnförbättringar särskildt för den nya kontinentalroutens kraf, nödgats ådraga sig en jämförelsevis mycket hög skuldsumma, uppgående till inemot en och en half million kronor. Denna skuldsättning hade varit enda medlet att tillfredsställa utvecklingens stora och stigande kraf, enär samhället, som blef stad år 1865 och således vore jämförelsevis nytt, icke ägde några stadsjordar eller andra dylika inkomstkällor och alltså dess enda tillgångar utgjordes af de uttaxerade skatterna. Till slut framhålla stadsfullmäktige, att inom samhället icke finnas några sympatier för samskoleformen.

Magistraten anser, att den af stadsfullmäktige föreslagna utvidgningen af stadens allmänna läroverk till en af staten bekostad sexklassig realskola för gossar skulle blifva för staden synnerligen lämplig och ändamålsenlig, samt biträder i öfrigt innehållet i det af stadsfullmäktige afgifna yttrande.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län framhåller, att såväl med afseende å förslaget om inkorporering med Trelleborg af landsförsamlingen och delar af Kyrkoköpinge socken som ock med afseende på den utveckling, som staden företer, grundad anledning torde finnas till det antagandet, att stadens folkmängd under de närmaste åren kommer att ökas, äfvensom att staden under senare åren underkastat sig icke obetydliga uppföringar för kommunala arbeten.

Läroverkskollegiet i Trelleborg och domkapitlet i Lund hafva i ingifna utlåtanden icke yttrat sig i detta ärende.

Vadstena.

Stadsfullmäktige önska helst en sexklassig realskola för gossar och en särskild flickskola, i hufvudsak sådana, som de länge varit och nu äro, samt utan nya pålagor och utgifter. Skulle detta ej medgifvas, så önska stadsfullmäktige därefter en sexklassig samskola utan kommunalbidrag och utan extra termins-

afgifter, åtminstone för gossarne. Stadsfullmäktige anse betänkligt, att utbyttandet af en femklassig skola för gossar och en sjukklassig flickskola mot en sexklassig med billigare lärarekrafter utrustad samskola skall framkallas blott af förmenta besparingar för staten, vunna på de små kommunernas bekostnad, samt framhålla bland annat, att de af en ifrågasatt samskola föranledda kostnaderna kunde komma att öka kommunalutskylderna med omkring en krona pr bevilningskrona, att detta skulle komma att af de mindre bemedlade inom samhället, hvilka af samskolan hafva ringa eller ingen direkt nytta, kännas såsom en orättvis pålaga, att de extra terminsafgifterna skulle medföra, att tillströmningen af gossar till de större och bättre organiserade läroverken blefve ännu ymnigare, än hvad den redan till känd och erkänd olägenhet är, hvarigenom samskolan, åtminstone i sina högre klasser, blefve hufvudsakligen flickskola, samt att samskolan skulle kunna bättre bestå i konkurrensen med öfriga läroverk, om så ordnades, att flickorna finge betala höjda terminsafgifter men gossarne från sådana befriades. Slutligen uttalas, att läroverkets ombildning enligt kommitténs förslag skulle i allt medföra en försämring, bidraga till att trycka ned samhället samt möjligen kunna få till följd, att ett samhälle, som en gång var medelpunkten för Sveriges andliga odling och hvars läroverk har en på halftusenårig häfd grundad rätt att vara till, skulle alldeles sakna hvarje högre bildningsanstalt.

Läroverkskollegiet instämmer i frågan om Vadstena läroverks ombildning i de af stadsfullmäktige framställda önskemålen.

Kollegiet, som gör sig till tolk för den ofvan omnämnda uppfattningen, att samskolan skulle få nöja sig med de svagare lärare, som ej funne plats på bättre håll, sammanfattar på följande sätt sina betänkligheter mot den föreslagna skolformen: att en skola, hvars värde ur pedagogisk, hygienisk och moralisk synpunkt åtminstone är tvifvelaktig, med endast ofullständig bildningskurs, med för gossarne ej obetydligt högre afgifter, med ringare resurser och med svagare lärarekrafter skall kunna hålla sig uppe gent emot i alla dessa afseenden bättre rustade läroverk, har man ej rätt att vänta, och ej heller, att hon skall kunna fylla sin viktiga och mycket grannlaga uppgift.

Domkapitlet i Linköping anser, att Vadstena läroverk bör ombildas till sexklassig realskola.

Åmål.

Stadsfullmäktige uttala önskvärdheten och billigheten däraf, att stadens allmänna läroverk ombildas till sexklassigt realläroverk för gossar.

I motiveringen anföres bland annat, att på grund af samskolornas mycket omtvistade värde kommittén endast bort föreslå, att sådana försöksvis inrättades i ett mindre antal städer med små goss- och flickskolor, och att det därför i öfverensstämmelse med Fries—Åmarks reservation hade varit lämpligare att sätta

minimisiffran, som bör berättiga till inrättandet af en sexklassig realskola för gossar, till 75 i stället för 100. Om så blefve fallet, borde Åmåls allmänna läroverk, hvilket från och med höstterminen 1895 meddelat undervisning i 5 klasser, hänföras till den kategori af läroverk, som skulle ombildas till realskolor för gossar. Lärjungeantalet hade nämligen under de 8 år, som läroverket varit femklassigt, i medeltal uppgått till 78,4 och under femårsperioden 1896—1900 till 82,6; endast en enda termin, nämligen höstterminen 1901, under de sista 6 läsåren hade antalet understigit 75 och utgjort blott 72, men detta hade sin grund däri, att staden på våren samma år hemsöktes af en svår eldsolycka, som lade en stor mängd hus i aska och gjorde det svårt för föräldrar i landsorten att i staden anskaffa inackordering för sina barn. Sedan folkmängden genom stadens återuppbyggande börjat starkt tillväxa och då man kunde motse, att denna tillväxt (från 2,936 till 3,565 inv. åren 1895—1902) skulle komma att fortgå, kunde med visshet antagas, att lärjungeantalet vid läroverket skulle komma att stiga afsevärdt. Härtill komme, att Åmål vore landskapet Dalslands enda stad, att afståndet till de närmaste läroverksstäderna, Karlstad och Vänersborg, vore ganska stort, resp. 75 och 85 km., hvadan den landsbygd, som kunde tänkas sända lärjungar till stadens läroverk, vore ganska vidsträckt. Detta framginge ock däraf, att en rätt betydande del af lärjungarna, i medeltal fullt $\frac{1}{3}$ af gossläroverkets och ännu större del af flickskolans, hade sina hemvist utom staden. Stadens skolbyggnader voro nyligen inrättade på ett sätt, som beräknats för en längre framtid: så erhöll den höstterminen 1900 ett tidsenligt inrättadt läroverkshus af sten, beräknadt för sex klasser och intill 120 lärjungar; nytt gymnastikhus af sten uppfördes 1902; vidare ägde läroverket för flickor en egen lokal, hvilken vore fullt tillräcklig för det nuvarande elevantalet och, om så behöfdes, kunde ytterligare utvidgas. Beslutades inrättandet af en samskola med, såsom kommittén beräknat, 134 å 136 lärjungar, hvilken siffra med största visshet komme att betydligt öfverskridas, skulle staden nödgas ikläda sig ytterligare så betydande kostnader för tillhandahållande af större undervisningslokaler, än som beräknades vid det nya läroverkshusets uppförande, att det torde öfverstiga dess bärkraft. Dessutom skulle staden nödgas betala bidrag till statskassan, hvilket med afdrag af de uppburna terminsafgifterna skulle uppgå till 3,884 kronor. Att det för ett samhälle, hvars finansiella ställning redan länge varit dålig och på grund af den stora eldsolyckan ytterligare försämrats, skulle blifva mycket kännbart att åtaga sig en så stor, årligen återkommande utgiftssumma, låge i öppen dag. Visserligen kunde förhoppning finnas, att stadens sparbank ville träda hjälpande emellan, men huru länge detta kunde komma att fortfara, vore omöjligt att beräkna, så mycket mera som det syntes vara statsmakternas afsikt att göra starka inskränkingar i sparbanks rätt att disponera öfver sina reserverade medel. Införandet af samskola skulle slutligen föra med sig, att en del af lärjungarne från lands-

orten komme att söka inträde vid de högre läroverken i närliggande städer, hvarvid svårighet torde uppstå att bereda de inträdessökande utrymme, åtminstone vid Karlstads redan nu talrikt besökta läroverk. Det skulle följaktligen kunna betraktas som en orättvisa mot staden och orten att ersätta nuvarande goss- och flickläroverk med en samskola, som i ringare grad fyllde ortens behof och dessutom ådroge samhället högst betungande nya utgifter.

Magistraten instämmer till alla delar i hvad stadsfullmäktige hemställt och anført.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Älfsborgs län hemställer, att läroverket i Åmål ombildas till sexklassigt allmänt läroverk eller så kallad realskola, som helt och hållet underhålles af staten.

Läroverkskollegiet ansluter sig till Fries—Åmarks reservation med det tillägg, att äfven Åmåls läroverk måtte ombildas till sexklassigt realläroverk för gossar, och instämmer kollegiet därvid till alla delar med stadsfullmäktige.

Domkapitlet i Karlstad afstyrker upprättandet af samskola i Åmål.

Ängelholm.

Stadsfullmäktige förklara sig i princip icke hafva något väsentligt att erinra emot ombildning af Ängelholms allmänna läroverk till sexklassig samskola på sätt och under villkor, som af kommittén föreslagits.

Magistraten förklarar sig ej finna anledning att afgifva särskildt yttrande.

Läroverkskollegiet håller före, att upprättandet af en samskola i staden är en god utväg till att undanröjda de svårigheter, med hvilka såväl allmänna läroverket i staden som flickskolan därstädes har att dragas.

Domkapitlet i Lund har i afgifvet utlåtande ej yttrat sig i denna fråga.

Örnsköldsvik.

Stadsfullmäktige anhänga, att därest kommitterades förslag varder af Konung och Riksdag i öfrigt antaget, den ändring göres i förslaget, att Örnsköldsvik hugnas med en sexklassig realskola. Skulle sådant likväl ej vara möjligt, anse sig stadsfullmäktige böra nämna, att de, om ock tveksamma rörande frågan om ett allmännare tillämpande af samskoleidén, naturligtvis hellre tacksamt mottaga en dylik skola än gå förlustiga hvarje slag af undervisningsanstalter.

Stadsfullmäktige frambålla bland annat, att vid bestämmande af gränsen mellan de läroverk, som skola ombildas till realskolor för gossar, och dem, som skola förändras till samskolor, olika lärjungeantal bort fastställas för de lägre läroverken i södra och mellersta Sverige å ena sidan och i Norrland å den andra. I södra och mellersta delarna af riket vore nämligen befolkningssiffran mera kon-

stant, i Norrland däremot vore allt stadt i utveckling, och folkmängden växte årligen hastigt nog i vissa trakter. Staden Örnsköldsvik — knappast 10-årig — räknade nu nära 3,000 innevånare, och kring Örnsköldsviks fjärden funnes redan och uppstode efter hand nya industrietablisement med talrik befolkning. Det lede därför intet tvifvel, att lärjungeantalet vid läroverket inom kort tid skulle komma att uppgå till 100 eller mera. Kommittén hade i fråga om de norrländska lägre läroverken bort uppgöra sina förslag med hänsyn till den framtida utveckling de sannolikt ginge till mötes, och därvid jämväl bort taga större hänsyn till de långa afstånden mellan dessa läroverk. Att lärjungeantalet i Örnsköldsvik under sista årtiondet ej nått högre än 50—60, berodde väsentligen därpå, att föräldrar, ovisst, om utsikt funnits att få hafva sina söner i läroverket mera än 3 år, ansett fördelaktigare att direkt sända dem till fullständigt läroverk för att undgå ombyte af läroverk och lärare för barnen. Den föreslagna skyldigheten för samhällen, där samskolor upprättades, att lämna bidrag till statskassan vore ej öfverensstämmande med rättvisa och billighet, som kräfde, att likställighet härvidlag finge råda och att fördenskull vid blifvande samskolor lärarepersonalen erhöles sin fulla aflöning af staten. Visserligen hade samhället under flera år gjort uppoffringar för läroverkets utvidgning med 4:e och 5:e klasserna samt för flickskolan till ungefär det ifrågasatta beloppet, men detta hade skett under förhoppning, att vid en blifvande reform ett sexklassigt statsläroverk skulle erhållas.

Magistraten åberopar, hvad stadsfullmäktige i sitt yttrande i frågan anför.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västernorrlands län förklarar sig i fråga om kommitténs betänkande icke hafva något att tillägga utöfver hvad de kommunala myndigheterna i Örnsköldsvik anför.

c) Föreslagen indragning af läroverk och pedagogier.

(Sid. 438—456 i kommitténs betänkande).

De anmärkningar, som blifvit framställda mot de grunder, från hvilka *Grunder för indragning af läroverk.* kommittén utgått vid afgifvande af förslag om indragning af läroverk och pedagogier, återfinnas i vederbörande myndigheters här nedan i sammandrag afgifna yttranden.

Dessutom hafva i denna fråga följande uttalanden blifvit gjorda. Läroverkskollegiet i Falköping, som synes dela kommitténs mening angående grunderna för läroverks ombildning till sexklassiga samskolor men håller före, att dessa böra bekostas af staten, föreslår, att läroverk och pedagogier, som icke synas kunna påräkna 100 lärjungar, gossar och flickor, i klasserna 1—5 men icke anses böra indragas, ombildas till fyrklassiga samskolor med rätt för kommunen att, om den vill underkasta sig de därför erforderliga utgifterna, få undervis-

ningen vid läroverket utsträckt till 6:e klassen, hvarvid de terminsafgifter, som, ifall läroverket af staten underhållits som sexklassigt, skulle hafva i klasserna 5 och 6 erlagts till staten, ingå till stadskassan.

Biskopen i Lund förordar, att vid frågan om läroverks indragning så stort tillmötesgående som möjligt måtte visas vid en eventuell uppgörelse mellan staten och enskilda personer eller korporationer.

Till indrag-
ning före-
slagna läro-
verk.

Här följer en kortfattad redogörelse för utlåtanden öfver kommitténs förslag till indragning af läroverk och pedagogier.

Marstrand.

Stadsfullmäktige anhålla, att åtgärder må vidtagas, för att Marstrands läroverk antingen måtte ombildas till en af staten helt och hållet bekostad samskola med det antal klasser, som Kungl. Maj:t finner lämpligt, eller ock att läroverket i sin nuvarande egenskap bibehålles.

I skrifvelsen framhålles, att läroverket höstterminen 1902 hade 30 lärjungar i 3 klasser, hvadan, om läroverket varit femklassigt, den af kommittén uppställda minimisiffran 50 antagligen uppnåtts, att det skulle vara underligt, om Marstrands månghundraåriga läroverk indroges nu, då elevantalet under de sista åren tigit så, att det aldrig varit så stort som nu, att Marstrand har ett isolerad läge ute i hafsbandet med några och 40 km. sjöväg till närmaste läroverksstad, Göteborg, att förbindelsen med Göteborg under vintern är svår och, när s. k. isvinter inträffar, omöjlig att uppehålla, att Marstrands kommun är fattig och ur stånd att bidraga med $\frac{1}{3}$ af lärarnes minimilöner vid en sexklassig samskola, enär inkomsterna äro synnerligen små, sedan sillfisket vid denna del af västkusten i det närmaste upphört, att kommunen har öfver 126,000 krs skuld och att kommunalutskylderna uppgå till nära 8 kronor pr bevillningskrona samt att Marstrand är Sveriges mest frekventerade badort, mer och mer besökt af utlänningar, hvadan det bör vara af kulturellt intresse för staten, att skolbildningen därstädes är så god som möjligt. Till slut framhålles, att Strömstads läroverk med sitt sjunkande lärjungeantal och blott 39 lärjungar i 5 klasser föreslagits till sexklassig samskola, oaktadt Strömstad efter Bohusbanans fullbordande finge bättre förbindelse, än Marstrand hade, med större läroverksstad.

Läroverkskollegiet hänvisar till hvad stadsfullmäktige anfört och framhåller dessutom den föreliggande frågans nära sammanhang med ett förslag till förläggande af en underbefälsskola till fästningen Karlsten, hvilket förslag, om det vunne nådigt bifall, måste anses som tungt vägande skäl för läroverkets fortfarande bestånd.

Domkapitlet i Göteborg har i afgifvet utlåtande ej yttrat sig i denna fråga.

Söderköping.

Stadsfullmäktige anse sig böra på det kraftigaste protestera mot den föreslagna indragningen af Söderköpings allmänna läroverk och anhålla, att detsamma må ombildas till en sexklassig samskola, dock att något bidrag från kommunens sida ej må ifrågakomma utan att i stället terminsafgifter af flickorna upptagas att till statsverket ingå, ankommande det på kommun, sparbank, bolag, enskilda eller donationer att härvid helt eller delvis träda emellan. I skrifvelsen uttalas, att kommitténs förslag beträffande organisationen af de små läroverken gör hela frågan till en penningfråga i stället för en social fråga och är i så måtto alldeles otillfredsställande, då grunden därför bryter häfdens rätt samt är godtycklig och obillig. Att, såsom kommittén föreslagit, indraga ett äldre läroverk, som för det lilla samhället varit en af dess danande krafter och fortfarande utgjorde en af dess uppehållande men som icke ännu kunde uppvisa det af kommittén helt godtyckligt uppsatta antalet lärjungar, och därigenom beröfva det medellösa eller mindre bemedlade uppväxande släktet därstädes all del i den högre bildningen och hänvisa den ekonomiskt bättre lottade till närgränsande större stad, vore att på ett orättfärdigt sätt privilegiera det stora samhället och handla trolöst mot det mindre. Då staten för sina intressen samlade bildningsbara element, borde den samla dem från hela folket, ej blott från stora städer och förmodna landtbor. Indragning af Söderköpings läroverk skulle medföra ett väsentligen förökadt tillopp af inträdessökande till det närmast belägna Norrköpings h. allm. läroverk; men detta vore redan öfverbefolkadt, och en ytterligare stegring af lärjungeantalet skulle nödvändiggöra upprättandet af ett lägre läroverk därstädes, något som kunde undvikas, därest läroverket i Söderköping finge äga bestånd. Indragningen af läroverket skulle alltså icke för statsverket medföra någon vinst. Man kunde på goda grunder antaga, att lärjungeantalet vid läroverket, hvilket vårterminen 1903 uppgick till 47, under närmaste tiden skulle komma att stiga och detta i väsentlig grad, om läroverket ombildades till sexklassigt. Byggnadsverksamheten, som en tid legat nere, hade på senare tiden blifvit lifigare; förslag om järnväg till Valdemarsvik låge före, och elektrisk kraft hade blifvit inledd. Man kunde därför på goda grunder beräkna, att staden stode redo till en kanske icke så ringa utveckling. Skulle åter dess läroverk indragas, måste detta för stadens framtid i flera hänseenden blifva ödesdigert och bland annat medföra, att den nuvarande flickskolan måste nedläggas. Kommittén hade genom förslaget om samskolor anvisat den principiellt rätta vägen till småläroverksfrågans lösning; men kommittén hade förfarit felaktigt dels därigenom, att den vid förslagets utarbetande ej tillräckligt beaktat häfdens rätt, dels därigenom, att den genom de i utsikt ställda kommunala bidragen på ett orättfärdigt sätt fördelat kostnaderna för samskolorna.

Att statsverket åtminstone tillsvidare kräfde ersättning för den undervisning, som det skulle lämna den kvinnliga ungdomen, vore i sin ordning, men då måste rättvisans enklaste utväg vara, att statsverket upptager denna ersättning i form af skäliga terminsafgifter just af flickorna men låter gossarne som hittills gå fria; kommitténs påstående, att det skulle vara ett brytande mot själfva samundervisningens idé, därest de båda lärjungekategorierna inom samskolan ej likställdes i fråga om terminsafgifter, vore minst sagdt obegripligt. Hvad Söderköping anginge, vore staden ej i stånd att bära de kostnader, som erfordrades vare sig för att upprätthålla en egen samskola eller för att lämna bidrag med $\frac{1}{3}$ af minimilönerna till en samskola, sådan som kommittén för vissa andra städer föreslagit.

Läroverkskollegiet anför i anslutning till stadsfullmäktiges yttrande bland annat, att den omständigheten, att läroverkets lärjungeantal — som ökats från 26 höstterminen 1900 till 47 vårterminen 1903 — icke uppgått till den af kommittén på måfå satta siffran 50, beror dels därpå, att några föräldrar föredragit att från början sända sina barn till högre läroverk för att undvika ombyte af inackordering och för att ej behöfva hafva barnen inackorderade i olika städer, dels på bristande tillämpning af distriktsindelningen, så att lärjungar kunnat vinna inträde vid ett högre läroverk, oaktadt de ej tillhöra dess distrikt, dels slutligen på den sedan årtionden tillbaka ifrågasatta indragningen af läroverket, som framkallat ovisshet om dess existens. Vidare framhålles: att lärjungeantalet, som i väsentlig mån ökats, sedan läroverket år 1890 utvidgades till femklassigt på reallinjen, skulle hafva varit mer än tillräckligt för betryggande af läroverkets bibehållande, därest denna utvidgning tidigare kommit till stånd; att läroverket saknar latinlinje i klasserna 4—5 och således måst fransäga sig de lärjungar, som önskat undervisning på denna linje, och att det i betraktande häraf torde kunna få medräknas bland läroverk, som, såsom kommittén uttrycker sig, kunna påräkna ett antal af minst 50 gossar i 5 klasser; att det af de mindre läroverkens indragning föranledda hopdragandet af lärjungar från skilda håll till större städer icke kan vara till fromma för undervisningen och ännu mindre för ungdomens moraliska uppfostran; att indragningen kränker samhällets genom uppförande af läroverks-hus vunna rätt till ett läroverk; samt att samhället länge önskat och redan för flera år sedan ingått till Kungl. Maj:t med begäran att få sitt läroverk ombildadt till ett försöksläroverk på samskolans grund.

Domkapitlet i Linköping hemställer, att läroverket må ombildas till samskola.

Sölvesborg.

Stadsfullmäktige yrka, att Sölvesborgs läroverk må såsom statsläroverk bibehållas samt att kommun med en statens samskola må i sitt förhållande till

skolan ekonomiskt jämsställas med kommun med en statens gosskola och en kommunens flickskola.

Stadsfullmäktige, som anse det vara i sin ordning, att ekonomiska förhållanden räknas med till de afgörande faktorerna, äfven när det gäller mer eller mindre ideella frågor, protestera på det bestämdaste emot att den ekonomiska synpunkten i kommitténs förslag fått göra sig gällande endast i fråga om de lägre läroverken. Några högre läroverk, såsom de i Nyköping, Vänersborg och Strängnäs, hade nämligen haft så ringa lärjungeantal i de öfre klasserna, att lärjungarnes undervisning där blifvit vida dyrare än i Söderköping, Vimmerby och Sölvesborg. Den föreslagna indragningen af vissa lägre läroverk hade konsekvent bort följas af förslag om ombildning af vissa högre läroverk till sexklassiga realskolor. Visserligen kunde lärjungeantalet betraktas såsom den bästa mätaren af ett läroverks betydelse, men det vore dock en ganska variabel storhet, hvadan ett tillämpande af kommitténs grundsats i förevarande afseende måste leda till att tillfälliga omständigheter blefve afgörande för ett läroverks vara eller icke vara. Enär den föreslagna realskolexamen med åtföljande kompetens med all säkerhet komme att betydligt öka antalet af de lägre läroverkens lärjungar, vore det snarare skäl att bibehålla och utvidga dessa läroverk än att indraga vissa af dem. Hvad Sölvesborg anginge, berodde lärjungeantalets sjunkande under de senare åren, utom af diverse tillfälliga omständigheter, till icke ringa del just därpå, att läroverket stått på indragningsstat. Oaktadt de ogynnsamma omständigheter, under hvilka läroverket arbetade, hade emellertid antalet nyintagna lärjungar under de två sista åren varit i starkt stigande, och att döma efter antalet af de preliminära anmälningar, som blifvit gjorda, komme det att läsåret 1903—4 stiga i ännu högre proportion. Kommitténs förslag angående bestridande af utgifterna för de projekterade samskolorna vore ej lämpligt: blefve det ej betungande för kommunen att betala $\frac{1}{3}$ af lärarelönerna, så blefve det ej heller betungande för staten att öfvertaga samskolans underhåll och härför använda terminsafgifter och indragna flickskoleanslag; skulle resultatet blifva lyckligt, om flickornas terminsafgifter afsevärdt sänktes samt gossarnes terminsafgifter höjdes, så måste det gå ungefär lika bra ihop, om flickornas terminsafgifter blefve lika höga i samskolan, som de för närvarande äro i flickskolorna, under det att gossarnes terminsafgifter blefve desamma i samskola som vid öfriga läroverk, hvarigenom föräldrarna i mindre och i större samhällen blefve likställda, såsom rättvisa och billighet kräfde.

Läroverksskollegiet förklarar sig ansluta sig till kommitténs förslag, att läroverk, som har och synes kunna påräkna ett antal af minst 50 intill 100 gossar i 5 klasser, ombildas till sexklassig samskola.

Domkapitlet i Lund har i afgifvet utlåtande ej yttrat sig i denna fråga.

Vimmerby.

Stadsfullmäktige hemställa, att kommitténs förslag om indragning af läroverket i Vimmerby icke måtte vinna afseende utan att läroverket vid en eventuell omorganisation måtte jämföras med de af staten helt eller delvis bekostade statsläroverken.

Stadsfullmäktige anföra bland annat, att läroverket, sedan det utvidgats till femklassigt, första terminen, höstterminen 1901, hade 57 lärjungar och därpå följande läsår 65. All anledning förefunnes att antaga, att antalet under påföljande läsår skulle komma att stiga till 70. En jämförelse med andra läroverk — såsom Askersunds med 68—66, Engelholms med 56—62, Falköpings med 67—66, Sala med 70—69, Trelleborgs med 71—71 lärjungar under samma terminer —, hvilka längre tid än Vimmerbys varit utvidgade till femklassiga och hvilka samtliga enligt kommitténs förslag skulle bibehållas, utfölle ingalunda ogynnsamt för Vimmerby läroverk utan talade för en ovanlig lifskraft hos detsamma, om det tillätes att fortleva. Att läroverkets lärjungeantal skulle komma att stiga, vore sannolikt af flera skäl. Vimmerby stad syntes för närvarande äga alla förutsättningar för ett lifligare framtidskridande. Förbättrade, delvis redan färdiga och delvis med sannolikhet inom en rätt snar framtid fullbordade kommunikationer bidroge till ökande af stadens redan förut innehafda betydelse som centrum för ett vidsträckt område. En under de senare åren ökad liflig och ganska omfattande industriell verksamhet häntydde på att staden befunno sig i uppsving. De genom reglering af Stångån nyvunna odlingsbara fälten af flera tusen tunnlands vidd alldeles invid staden måste äfven verka lifvande på stadens utveckling. Också befunno sig innevånareantalet i jämn tillväxt, och grundad anledning föreläge att hoppas, att denna tillväxt skulle fortgå med ökad hastighet. Antalet bevillningskronor hade under de senaste fem åren stigit från 2,900 till 4,500. Den landsbygd, som utsträcker sig rundt Vimmerby, vore bebodd af en i allmänhet välbärgad allmogebefolkning, hvars söner i stort antal begagnade sig af tillfället till förvärfvande af den mera omfattande bildning, som de allmänna läroverken kunna lämna. Den af kommittén som skäl för läroverkets indragning åberopade omständigheten, att staden har järnvägsförbindelser åt olika håll, vore ingen giltig grund, helst afstånden till grannstäderna (83 å 101 km) i alla fall vore ganska afsevärda, och kunde för öfrigt med ännu större fog åberopas i fråga om andra städer, såsom Ängelholm, Falköping och Trelleborg, hvilkas läroverk skulle komma att bibehållas. Slutligen åberopas samhällets uppoffringar och läroverkets ålder (minst från 1604).

Äfven magistraten hemställer, att vid företaget af frågan om de allmänna läroverkens omorganisation läroverket i Vimmerby måtte jämföras med sådana

läroverk, som föreslås att bibehållas såsom af staten helt eller delvis bekostade läroverk.

Till stöd härför anföras delvis samma skäl som i stadsfullmäktiges utlåtande. Men särskildt betonas, att det nuvarande och för närmaste framtiden påräkneliga lärjungeantalet bör läggas till grund, och framhålles, att enligt kommitténs egna grunder Vimmerby läroverk, som i 20 år haft 32 lärjungar i 3 klasser, motsvarande öfver 50 i 5 klasser, och nu betydligt vuxit, bort föreslås till bibehållande, om inga starka skäl talade däremot. Men det enda af kommittén anförda, om stadens järnvägsförbindelser, vore lika fullt ett skäl för som mot Vimmerby läroverks bibehållande, om man nämligen såge frågan ur den synpunkten, huru stort lärjungeantal ett ombildadt läroverk i staden kunde hafva att påräkna. Äfven omnämnas häfdens rätt.

Läroverkskollegiet, som anser, att det i grunden är en stor orättvisa att endast af små kommuner fordra kontanta bidrag till läroverkens upprätthållande, inlägger med hänsyn till både lärjungeantalet och afståndet till andra läroverksstäder sin allvarliga och bestämda gensaga mot kommitténs förslag om Vimmerby läroverks indragning och hemställer, att läroverket må bibehållas, helst som femklassig samskola.

I skrifvelsen framhålles i hufvudsak det, som af de kommunala myndigheterna i frågan blifvit anfördt, hvarjämte kollegiet anvisar några utvägar att lindra den förhatliga bördan för kommuner, där samskolor komma att upprättas. En sådan utväg vore att tillåta småsamhällen, som sådant önska, att upprätta femklassiga samskolor. Med de af kommittén i öfrigt föreslagna förutsättningarna skulle genom anordnandet af en sådan samskola kommunens bidrag, utan kostnad för statsverket kunna minskas med ett tusen kronor årligen, ett belopp, som för ett litet samhälle vore så afsevärdt, att det på mer än ett ställe säkert skulle få en afgörande betydelse för ett läroverks vara eller icke vara. En annan anordning, som ytterligare skulle öka möjligheten för ett litet samhälle att upprätta en samskola, vore att afsevärdt höja beloppet af lärjungarnes till kommunens kassa ingående terminsavgifter, så att de, efter olika ekonomiska villkor, sattes exempelvis till 20, 40, 60 kronor för termin, med rätt för medellösa lärjungar att från sådan afgift befrias.

Domkapitlet i Linköping hemställer, att läroverket må ombildas till samskola, enär dess indragning skulle utan motsvarande vinst medföra stora olägenheter och mycket missnöje.

Nora.

Allmänna rådstugan uttalar den önskan, att statsanslaget till den skola, som kan komma att efterträda och ersätta pedagogien, måtte blifva afsevärdt

högre än det i kommittébetänkandet omnämnda af 45 kr. pr lärjunge samt att denna skola må erhålla dimissionsrätt till statens allmänna läroverk.

I skrifvelsen framhålles det orättvisa uti att genom indragning af läroverk i de mindre städerna beröfva deras ungdom möjlighet att förvärfa sig en högre bildning. Den tydliga tendens statsmakterna sedan år 1849 lagt i dagen, att centralisera den undervisning åt landets ungdom, som staten bekostar, kunde ej vara till ungdomens bästa, liksom ej heller förenlig med häfdens rätt, hvilken för Nora läroverk ginge 250 år tillbaka. Vidare anføres, att pedagogiens ringa lärjungeantal beror dels på det större tillfället till förvärf i det praktiska lifvet äfven för gossar, som endast genomgått fullständig folkskolekurs, dels på det förhållandet, att pedagogien ej haft dimissionsrätt till andra läroverk. Icke desto mindre hade under de senaste 30 åren 25 lärjungar från pedagogien intagits i 5:e klassen och 17 i 4:e klassen vid högre läroverk samt 9 i tekniska elementarskolan i Örebro. Staden ägde en donationsfond, nu uppgående till 38,000 kronor, afsedd till skolhusbyggnad åt pedagogien eller det läroverk, som, om pedagogien indroges eller förändrades, i likartadt syfte komme att inrättas. Dessutom funnes vid pedagogien donationer till stipendier eller premier, hvilka donationer, därest pedagogien utan ersättning indroges, skulle tillfalla annat läroverk eller inrättning.

Magistraten åberopar, hvad som i allmänna rådstugans utlåtande anförts mot den ifrågasatta indragningen af pedagogien i Nora.

Domkapitlet i Västerås har i afgifvet utlåtande ej yttrat sig i frågan.

Simrishamn.

Stadsfullmäktige anhålla, att förslag måtte framläggas om inrättande af en sexklassig samskola i Simrishamn, samt förklara sig villiga att åtaga sig de utgifter, som enligt kommitténs förslag skulle åligga de samhällen, inom hvilka samskolor komma att upprättas.

I skrifvelsen framhålles, att pedagogien, oaktadt den endast haft tre klasser, under den senaste tioårsperioden haft i medeltal 53.6 lärjungar och alltså enligt kommitténs grunder bort inräknas bland de läroverk, som enligt förslaget skola ombildas till samskolor. Grunden till kommitténs påstående, att pedagogien sannolikt besökes af ej så få lärjungar, som, därest undervisningsplanen vore uppgjord i öfverensstämmelse med gällande stadga och dennas bestämmelse rörande skolavgifter tillämpades, i stället skulle anlita undervisningen i folkskolan, kunde stadsfullmäktige ej förstå. Tvärtom visade en jämförande statistik, hvarur utdrag för höstterminerna 1882, 1893 och 1898 bifogades, att befrielse från de nu utgående avgifterna behöft lämnas åt ett mindre antal lärjungar i Simrishamn än i Ängelholm; och om i enlighet med kommitténs förslag $\frac{2}{5}$ af samskolans lärjungar finge befrias från terminsavgifter, så rymdes

inom denna gräns alla lärjungar i Simrishamn, hvilka kunde vara i behof af befrielse. Hvad vidare skolkursernas inflytande på lärjungefrekvensen anginge, låge det väl i öppen dag, att fördelen af att sända barnen till ett läroverk, som ej ens förlänade sina lärjungar den kompetensen att utan särskild examen vinna inträde vid annat läroverk, vore mycket ringa i jämförelse med fördelen att få sända dem till ett statens läroverk, från hvilket de afginge antingen med en afslutningsexamen, som gjorde dem berättigade till inträde i en stor del af rikets ämbetsverk, fortbildningsanstalter och tillämpningsskolor, eller ock för att utan pröfning direkt vinna inträde vid något högre läroverk. Den omständigheten, att realskolexamen sattes som villkor för inträde på så många olika lefnadsbanor, borde i och för sig vara en borgen för att ett stegradt tilllopp till ett sådant läroverk i staden skulle äga rum. Vidare skulle lärjungarne, som under nuvarande förhållanden afginge efter två å tre års skolgång, i regeln kvarstanna till den sexåriga skolkursens slut, en omständighet, som jämväl komme att bidra till lärjungeantalets ökning. Men äfven antalet i skolådern varande flickor måste härvid tagas i betraktande, liksom kommittén gjort i fråga om de städer, där samskolor föreslagits; då läroverkskommitténs betänkande afgafs, hade sådant ej kunnat ske, enär staden då ej ägde något af staten understödt flickläroverk; nu hade emellertid från och med ingången af år 1903 den flickskola, som staden i 4 år ägt, öfvergått till ett af staten understödt läroverk, hvars lärjungeantal trots de höga terminsafgifterna stigit från 34 till 42, oberäknadt 21 barn i flickskolans förberedande klasser; en sådan stegring visade ju tydligt, att en samskola med dess lägre terminsafgifter skulle fylla ett verkligt behof. Och då nu samhället vore villigt att åtaga sig kostnaden för en samskola, borde väl ej såsom skäl för att ej det skulle erhålla en sådan kunna åberopas den omständigheten, att staten hittills haft så små utgifter för Simrishamnsortens skolväsen. Då slutligen staden och kanske ändå mera orten företedde en ganska allmän välmåga och då i den allra närmaste trakten finnes stora och blomstrande samhällen, såsom kustsamhällena Kivik, Skillinge och Brantevik, med omkring ett tusental innevånare hvardera, kunde man, i betraktande däraf att lärjungeantalen i goss- och flickskolan redan under närvarande, mera ogynnsamma förhållanden tillsammans uppginge till 95, med sannolikhet påräkna, att en sexklassig samskola snart skulle erhålla det antal af 120 lärjungar, som kommittén för en sådan läroanstalt tänkt sig.

Magistraten finner sig i allo kunna ansluta sig till det af stadsfullmäktige afgifna yttrandet.

Domkapitlet i Lund har i afgifvet utlåtande ej yttrat sig i denna fråga

KAP. VI.

Ifrågasatt centralstyrelse för de allmänna läroverken.

(Sid. 468—470 i kommitténs betänkande.)

Mot kommitténs beslut att icke afgifva något förslag i frågan om en centralstyrelse för läroverken hade reservation afgifvits dels af professor Carlson, som, med instämmande af en annan kommittéledamot, framlagt förslag till anordnande af en sådan styrelse, dels af lektor Höjer, som angifvit allmänna grunder för organiserandet af en dylik.

De allra flesta bland de myndigheter, som yttrat sig i frågan, hafva förordat upprättandet af en centralstyrelse, några principiellt och i största allmänhet men flertalet med anslutning i hufvudsak eller i allo till reservanten Carlson.

*Uttalanden
för förslaget
om en cen-
tralstyrelse.*

För anordnandet af en centralstyrelse hafva sålunda uttalat sig: domkapitlet i Karlstad, direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk och direktionen öfver Nya elementarskolan; läroverkskollegierna i Uppsala, Hudiksvall, Västervik, Vänersborg, Strängnäs (med 6 röster mot 5), Västerås, Falun, Malmö, Kristianstad, Karlskrona, vid h. realläroverket i Göteborg, i Halmstad, Karlstad, Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå, Sundsvall, 9 ledamöter af h. latinläroverket å Norrmalm, kollegierna vid h. allm. läroverket å Södermalm, h. realläroverket i Stockholm, Nya elementarskolan, i Södertälje, Arboga, Sala, Ystad, Landskrona, Sölvesborg, Oskarshamn, Åmål, Filipstad och Haparanda, vid Jakobs och Katarina l. allm. läroverk samt läroverkskollegiet vid Östermalms l. allm. läroverk, som instämmer med reservanterna Carlson och Höjer; professor Noreen i filos. fakulteten i Uppsala, lektorerna Fehr och Sohlberg i domkapitlet i Strängnäs, lektor Laurin i Göteborgs domkapitel, lektor Hagelin i Nyköping, lektor Klintberg i Visby samt adjunkten Ringholm i Kalmar.

Beträffande den ifrågasatta myndighetens befogenhet förordar lektor Fehr i Strängnäs domkapitel, med instämmande af lektor Sohlberg därsammastädes, upprättandet af en central skolöfverstyrelse, som öfvertager alla eforernas och domkapitlens rättigheter och skyldigheter, i hvad till läroverken hör.

Åtskilliga af de ofvannämnda betona i sina utlåtanden önskvärdheten af att rätten att utnämna lärare öfverflyttas från läroverksstyrelserna, enligt någras mening till centralstyrelsen, enligt andras, i likhet med reservanten Carlsons förslag, till Kungl. Maj:t (jfr sid. 159). Läroverkskollegiet i Haparanda uttalar

dock (reservation af kollega Palmgren) som sin mening, att domkapitlen böra bibehålla nämnda rätt. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan, med instämmande af direktionen, ansluter sig till reservanten Carlsons förslag med vissa modifikationer, bland andra den, att förordnandet af extra lärare och vikarier öfverlämnas åt eforns efter rektors hörande.

Läroverkskollegiet i Uppsala och lektor Sohlberg i Strängnäs domkapitel förorda inrättandet af en centralstyrelse särskildt med hänsyn till önskvärdheten af en mera omfattande inspektion.

Angående frågan om domkapitelsprofvns afskaffande, som af några myndigheter satts i samband med frågan om en centralstyrelse, se sid. 158.

Beträffande centralstyrelsens sammansättning yrka kollegierna vid h. real-läroverket i Göteborg och Härnösand samt kollegiet vid Katarina l. allm. läroverk, att minst hälften af ledamöterna må utses på förslag af lärarekåren bland i tjänst varande läroverkslärare; den sistnämnda myndigheten anser, att olika hufvudgrupper af ämnen böra bland ledamöterna blifva representerade, för att styrelsen måtte vara i stånd att bedöma sökandes vetenskapliga förtjänster.

Rektor Söderbaum i Malmö instämmer i läroverkskollegiets utlåtande med den reservation, att ifall tillsättandet af läraretjänster uppdrages åt centralstyrelsen, denna erhåller en fastare organisation och mera stabilitet, än reservanten Carlsons förslag tyckes innebära.

Några af de ofvannämnda betona, att deras utlåtande ej afser detaljerna i reservantens förslag, t. ex. om styrelsens befogenhet och sammansättning,

Mot inrättandet af en centralstyrelse för de allmänna läroverken hafva följande uttalat sig.

Domkapitlet i Härnösand vill för närvarande ej understödja förslaget härom bland annat af det skälet, att en omorganisation af domkapitlen härigenom antagligen skulle betydligt försvåras och kanske för en lång framtid omöjliggöras. Läroverkskollegiet i Linköping afstyrker förslaget om en centralstyrelse (med 10 röster mot 8, som afgåfvos för reservanten Carlsons förslag). Läroverkskollegiet i Lidköping finner det välbetänkt af kommittén att icke nu föreslå någon öfverstyrelse för de allm. läroverken. Professor Lundell i filos. fakulteten i Uppsala betviflar, att en centralstyrelse skulle befordra den pedagogiska utvecklingen, och anser, att man snarast kunde förorda upprättandet af ett rådgifvande kollegium med periodiska sammanträden, sammansatt af akademiskt bildade personer från olika lefnadsbanor; därjämte behöfdes inspektörer med mera fast anställning. Dessutom hafva mot vederbörande läroverkskollegiers beslut att förorda en sådan styrelse reserverat sig rektor Lundquist i Hudiksvall jämte en ledamot af kollegiet, hvilka bland annat anse, att domkapitlen böra bevaras i sin utnämningsrätt, samt inspektor och rektor Danielsson vid pedagogien i Södertälje.

Invändningar mot förslaget om centralstyrelse.

KAP. VII.

Förslag till ny stat för de allmänna läroverken.

a) Reglering af lärarnes löner.

(Se beträffande kommitténs förslag sid. 480—531 samt angående reservationer sid. 692, 725, 732, 792, 818, 819—822 och 823—824 i kommitténs betänkande.)

I. Ämneslärarnes löneförhållanden.

I löneruleringsfrågan hafva alla läroverksstyrelser och läroverkskollegier läroverkskollegiet i Falköping yttrat sig.

*Allmänna
anmärk-
ningar mot
kommitténs
förslag.*

Mot kommitténs löneruleringsförslag, jämfördt med förslaget af år 1879, göres den allmänna anmärkningen, att den egentliga lönen minskats dels på grund af försämrade lönetursberäkning, hvarigenom lärarne skulle gå i mistning af ett belopp, motsvarande 200 kronor årligen under 15 år, dels på grund af den i utsikt ställda pensionsavgiften, under det att ökningen endast gäller tjänstgöringspenningarna. Vidare säges af kommittébetänkandets bil. XIII framgå, att bland där uppräknade tjänstemän — med undantag endast af några jägmästare och provinsialläkare, hvilka hafva utsikt att genom transport kunna vinna bättre aflöning och relativt högre lön i förhållande till tjänstgöringspenningarna — inga intaga en så ogynnsam ställning som den kommittén föreslagit för de allmänna läroverkens lärare.

Mot kommitténs förslag, att begynnelselönerna för adjunkter och lektorer bestämmas till respektive 3,000 och 4,000 kronor hafva de flesta myndigheter intet haft att invända, om ock dessa lönebelopp af flera betecknats såsom de minsta möjliga. Ett antal läroverkskollegier (se här nedan) hafva dock med anledning af kommitténs uppgifter å sid. 504—505 i betänkandet, att medelstudietiden för adjunkter blott med 2 år understeg medelstudietiden för lektorer och att utnämningssåldern för adjunkter under sista decenniet varit 3 år högre än för lektorer, föreslagit en höjning af begynnelselönen för adjunkterna.

Däremot hafva mot kommitténs förslag till slutlöner — 4,500 och 5,500 kronor för respektive adjunkter och lektorer — och inskränkning i antalet nu utgående

ålderstillägg anmärkningar så godt som enhälligt framställts. Det har påpekats, att det statistiska material, hvarpå kommittén byggt sitt förslag och som utgjorts af uppgifter från lärare hufvudsakligen i 3:e lönegraden, konsekvent bort leda till en mot den föreslagna förhöjningen af lönen i de lägre lönegraderna svarande förhöjning af slutlönen. Vidare anmärkes, att om kommitténs förslag blefve genomfördt, lärarne i högsta lönegraden, hvilka utgöra bortåt hälften af den nuvarande lärarkåren i dess helhet, till och med skulle blifva sämre lottade än under de sista åren, då dyrtidstillägg utgått, samt att detta vore så mycket obilligare, som just dessa lärare under mer än 20 år i afvaktan på en oupphörigen uppskjuten löne-reglering erhållit lägre ersättning för sitt arbete, än statsmakterna själfva ansett skäligt. I samband härmed framhåller en ledamot af läroverkskollegiet i Jönköping, att då hvarje medlem af lärarkåren i 20 år uppburit 500 kronor mindre, än hvad som år 1882 af statsmakterna ansågs rättvist, staten under dessa 20 år på lärarekåren med räntor förtjänat mer än 10 millioner kronor, hvaraf årliga räntan alltså bör vara något mer än den halfva million, hvarmed läroverksbudgeten enligt kommitténs förslag skulle komma att ökas. Med afseende på lektors slutlön påpekas från ett håll, att då universitetsprofessorerna fått sina löner höjda till 7,000 kronor och skillnaden mellan professorslön och högsta lektorslön förut varit 1,000 kronor, konsekvensen bort fordra, att högsta lektorslön bestämts till 6,000 kronor.

Såsom skäl för bibehållandet af de 4 ålderstilläggen anföres bland annat, att dessa hafva 40-årig häfd för sig och att de hittills ansetts utgöra en ersättning för lärarnes ringa befordringsutsikter till bättre tjänst, hvilka, såsom kommittén visat, under de sista 20 åren ytterligare minskats. Vidare erinras om den i utsikt ställda skyldigheten för lärarne att bidraga till egen pensionering, om den föreslagna förlängningen af läsåret med 2 veckor äfvensom om penningvärdets sjunkande å ena sidan och skattebördans tilltagande tryck å den andra, hvilket för familjeförsörjare i de högre lönegraderna framträder mest kännbart. Då våra dagars praktiska verksamhet i allt vidsträcktare mån finner användning för personer med vetenskaplig utbildning, är, heter det, fara redan för handen, att sådana föredraga att ingå på andra banor och att läroverken, särskildt i vissa ämnen, därigenom få åtnöjas med mindre väl kvalificerade krafter.

Kommitténs förslag, att tjänstgöringspenningarna i hvarje lönegrad skulle bestämmas till 1,500 kronor för adjunkt och 1,900 kronor för lektor, har från alla håll betecknats såsom obilligt. En för sjukdom tjänstledig adjunkt skulle, heter det, i ingen lönegrad äga att uppbära 3,000 kronor, och en lektor skulle vid sjukdom nödgas afstå 100 kronor mer än det belopp, hvarför en vikarie kunde anskaffas. Vidare anföres från åtskilliga håll, att en för sjukdom tjänstledig adjunkt i 5:e lönegraden enligt kommitténs förslag visserligen skulle erhålla en ökning af 15 kronor 77 öre mot hvad han haft att uppbära före år 1901, men där-

emot få vidkännas en minskning af 315 kronor mot hvad han under år 1901 och 1902 fått uppbära, samt att en lektor i 5:e lönegraden vid sjukdom skulle få sina löneförmåner minskade med 250 kronor 75 öre mot hvad han haft rättighet att uppbära före år 1901, och med 664 kronor 22 öre mot hvad han fått uppbära under år 1901 och 1902. I sammanhang härmed har påvisats, att kommittén vid sina beräkningar i fråga om de belopp, som skulle tillkomma för sjukdom tjänstledig lärare, utgått från oriktiga grunder.

Med afseende på rektorernas löneförhållanden har framhållits vikten af förbättrade löneförmåner, om man ville tillförsäkra läroverken lämpliga personer för dessa ansvarsfulla och kräfvande tjänster. Hvad rektorer vid realskolor beträffar har från ett håll anförts, att de af kommittén föreslagna löneförmånerna icke kunna anses motsvara det arbete och det ansvar, som skulle åligga dem, sedan ifrågavarande läroverk utvidgats med en klass och realskolexamen tillkommit. I samband härmed har påpekats, att rektorerna vid realskolorna i Stockholm i vissa fall skulle komma att åtnjuta mindre aflöning än under nuvarande förhållanden, då dyrtidstillägg utgå.

Beträffande tjänstgöringspenningar för rektorer anmärker läroverkskollegiet i Askersund, att om kommitténs förslag blefve genomfördt, en för sjukdom tjänstledig rektor i första lönegraden vid realskola skulle få uppbära 300 kronor mindre än en tjänstledig adjunkt i högsta lönegraden, och läroverkskollegiet i Karlshamn påpekar samma skillnad beträffande pensionen för en rektor i första och en adjunkt i högsta lönegraden samt hänvisar till ett speciellt fall, då en rektor i första lönegraden afgått med pension.

Läroverkskollegiet i Piteå, som ej finner kommitténs förslag tillfredsställande, uttrycker den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte finna någon lösning, som på samma gång har utsikt att vinna riksdagens bifall och motsvarar såväl lärarnes skäliga anspråk på en nödtorftig bärgning som arten och omfattningen af deras arbete i fosterlandets tjänst.

Här nedan redogöres för de särskilda utlåtanden och förslag, som afgifvits beträffande lönereglering för ämneslärare.

Adjunkternas löneförmåner.

Lön.

Med afseende på lönen hafva 3 förslag framställts:

	I	II	III	IV	V	
N:o 1 . . .	3,000	3,500	4,000	4,500	5,000	} 5 år mellan lönegraderna.
N:o 2 . . .	3,500	4,000	4,500	5,000	5,500	
N:o 3 . . .	3,500	4,000	4,500	5,000	—	

För förslaget n:o 1 hafva uttalat sig: 12 läroverksstyrelser, nämligen: domkapitlen i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, domkapitlet i Göteborg, som alternativt föreslår 3 ålderstillägg med höjda belopp, domkapitlen i Kalmar, Karlstad och Härnösand, direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan samt därjämte biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel; 23 kollegier vid högre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Hudiksvall, Gäfle, Västervik, Skara, Vänersborg, Nyköping, Falun, Växjö, Malmö (med 22 röster mot 10, som afgåfvos för förslaget n:o 3), Karlskrona (med en stark minoritet för förslaget n:o 2), vid h. latinläroverket och h. realläroverket i Göteborg, i Halmstad, Kalmar, Karlstad, Östersund (jfr nedan n:o 2), Umeå, Luleå, Visby, vid h. latinläroverket å Norrmalm, h. allm. läroverket å Södermalm, h. realläroverket i Stockholm samt Nya elementarskolan; 34 kollegier vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Norrtälje, Enköping, Eksjö, Vadstena, Söderköping, Vimmerby, Borås, Lidköping, Sköfde, läroverkskollegiet i Mariestad (som, om ålderstilläggen skulle inskränkas till 3, anser en begynnelse-lön af 3,500 kronor nödvändig), läroverkskollegierna i Alingsås, Eskilstuna, Askersund, Södertälje, Arboga, Sala, Karlshamn, Landskrona, Trelleborg, Ängelholm, Sölvesborg, vid västra femklassiga läroverket i Göteborg, i Uddevalla, Varberg, Marstrand, Oskarshamn, Arvika, Åmål, Filipstad, Skellefteå samt vid Jakobs, Katarina, Östermalms och Kungsholmens l. allm. läroverk.

För förslaget n:o 2 hafva uttalat sig: 8 kollegier vid högre och ett kollegium vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegiet i Uppsala (med 12 röster mot 10, hvilka afgåfvos för förslaget n:o 1), läroverkskollegiet i Linköping (med 12 röster mot 11, hvilka afgåfvos för förslaget n:o 1), läroverkskollegierna i Norrköping, Strängnäs, Örebro, Hälsingborg, Härnösand, Sundsvall och Haparanda, 7 reservanter i läroverkskollegiet i Vänersborg samt adjunkterna och extralärarne vid h. allm. läroverket i Östersund.

För förslaget n:o 3 hafva uttalat sig: 4 kollegier vid högre och 3 kollegier vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Västerås, Jönköping (med 14 röster mot 12, hvilka afgåfvos för förslaget n:o 1), läroverkskollegierna i Lund (med reservation af rektor, som uttalar sig för förslaget n:o 1, dock med 3 ålderstillägg å kronor 666,66), Kristianstad, Söderhamn, Ystad och Kristinehamn. Några af dessa hafva endast fixerat begynnelse-lön och slutlön utan att nämna något om antalet ålderstillägg.

Med undantag af läroverkskollegiet i Haparanda, som anser, att tjänstgöringspenningarna böra bestämmas till 25 % af hela aflöningen, föreslå samtliga de myndigheter, som uttalat sig angående lönebeloppen, äfvensom domkapitlet i Lund, att tjänstgöringspenningarna i hvarje lönegrad bestämmas till 30 % af hela lönen. Läroverkskollegiet i Lund hemställer, att adjunkt, som undervisar på gymnasium eller i 6:e klassen, må åtnjuta tjänstgöringspenningar i likhet med

Tjänstgöringspenningar.

lektorer. Att adjunkter, som tjänstgöra på gymnasialstadiet, därför erhålla särskild ekonomisk ersättning, yrkas jämväl af läroverkskollegiet i Falun.

Pension. Att pensionen sättes lika med den egentliga lönen i högsta lönegraden, d. v. s. 70 % af hela aflöningen, föreslås af alla, som yttrat sig i pensionsfrågan, utom läroverkskollegiet i Uppsala, som med afseende på lön uttalat sig för förslaget n:o 2 men hemställer, att adjunkternas pension må utgå med 3,500 kronor.

Lektorernas löneförmåner.

Lön. Med afseende på lönen hafva 2 förslag framställts:

	I	II	III	IV	V	
N:o 1 . . .	4,000	4,500	5,000	5,500	6,000	} 5 år mellan lönegraderna.
N:o 2 . . .	4,500	5,000	5,500	6,000	—	

För förslaget n:o 1 hafva uttalat sig: 12 läroverksstyrelser, nämligen: domkapitlen i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, domkapitlet i Göteborg, som alternativt föreslår 3 ålderstillägg med höjda belopp, domkapitlen i Kalmar, Karlstad och Härnösand, direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan samt därjämte biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel; 32 kollegier vid högre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Uppsala, Hudiksvall, Gäfle, Linköping, Norrköping, Väster-
vik, Skara, Vänersborg, Strängnäs, Örebro, Nyköping, Västerås (8 röster af 21 afgåfvos för förslaget n:o 2), Falun, Växjö, Malmö, Karlskrona, Hälsingborg, vid h. latinläroverket i Göteborg, h. realläroverket darsammastädes, i Halmstad, Kalmar, Karlstad, Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå, Sundsvall, Visby, vid h. latinläroverket å Norrmalm, h. allm. läroverket å Södermalm, h. realläroverket i Stockholm samt Nya elementarskolan; 30 kollegier vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Norrtälje, Enköping, Eksjö, Vadstena, Söderköping, Borås, Lidköping, Sköfde, Alingsås, Eskilstuna, Askersund, Södertälje, Arboga, Sala, Karlshamn, Landskrona, Trelleborg, Uddevalla, vid västra femklassiga läroverket i Göteborg, i Varberg, Marstrand, Oskarshamn, Arvika, Åmål, Filipstad, Skellefteå samt vid Jakobs, Katarina, Östermalms och Kungsholmens l. allm. läroverk i Stockholm.

För förslaget n:o 2 hafva uttalat sig 3 kollegier vid högre och 1 kollegium vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Jönköping (med 14 röster mot 12, hvilka afgåfvos för förslaget n:o 1), Lund (med 12 röster mot 11, hvilka afgåfvos för förslaget n:o 1, dock med 3 ålderstillägg å kr. 666,66), Kristianstad och Ystad.

Tjänstgöringspenningar. Att tjänstgöringspenningarna i hvarje lönegrad bestämmas till 30 % af hela aflöningen, yrkas af alla, som yttrat sig angående lektorernas aflöning, afvensom af domkapitlet i Lund.

Att pensionen sättes lika med den egentliga lönen i högsta lönegraden, *Pension.*
d. v. s. 70 % af hela aflöningen, föreslås af alla, som yttrat sig i pensionsfrågan.

Dessutom har läroverkskollegiet i Lund hemställt, att för lärarne vid prof- *Arfvode vid*
årsläroverken ett fast arfvode af 500 kronor utöfver de vanliga löneförmånera *profärläro-*
mätte fastställas, hvilket förslag läroverkskollegiet i Uppsala förordar. *verken.*

Läroverkskollegierna i Varberg och Marstrand uttala som sin mening, *Arfvode*
att öfvertimmar (enligt det förstnämnda högst 2 i veckan) utöfver det af dem *för öfver-*
föreslagna maximum af undervisningsskyldighet för adjunkter och lektorer (se *timmar.*
nedan, sid. 139) borde ersättas med respektive 125 och 150 kronor pr veckotimme.

Rektorernas löneförmåner.

För rektor vid realskola föreslås en begynnelse-lön af 5,000 kronor af 4 *Lön.*
läroverksstyrelser, nämligen: domkapitlen i Skara och Karlstad samt direk-
tionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan; af
9 kollegier vid högre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Norrköping,
Skara, Vänersborg, Lund, vid h. realläroverket i Göteborg, i Karlstad, Umeå,
vid h. allm. läroverket å Södermalm och Nya elementarskolan; af 7 kollegier
vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Norrtälje, Eksjö, Vadstena,
Söderköping, Borås, Ystad, Filipstad samt kollegiet vid l. allm. läroverket å
Kungsholmen. — För en begynnelse-lön af 5,500 kronor uttala sig läroverkskolle-
gierna i Linköping och Haparanda.

För rektor vid högre läroverk föreslås en begynnelse-lön af 6,000 kronor
af 7 läroverksstyrelser, nämligen: domkapitlen i Uppsala, Linköping, Skara, Växjö,
Karlstad samt direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya
elementarskolan; af 14 kollegier vid högre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna
i Uppsala, Hudiksvall, Linköping, Norrköping, Skara, Vänersborg, Örebro, Västerås,
Lund, vid h. realläroverket i Göteborg, i Karlstad, Umeå, vid h. allm. läroverket
å Södermalm och Nya elementarskolan; af 7 kollegier vid lägre allmänna läroverk,
nämligen: läroverkskollegierna i Norrtälje, Eksjö, Vadstena, Söderköping, Borås,
Ystad och Filipstad.

Samtliga ofvannämnda myndigheter, med undantag af kollegiet vid l. allm.
läroverket å Kungsholmen, som föreslår endast ett ålderstillägg, å 500 kronor
efter 10 års tjänstgöring, förorda 2 ålderstillägg å 500 kronor efter 5 och 10 års
tjänstgöring åt de rektorer, som i löneförslagen afses.

För 2 ålderstillägg å 500 kronor åt rektorer efter 5 och 10 års tjänst-
göring utan att nämna något om lönebeloppen hafva, utom de ofvan uppräknade,
uttalat sig: 2 domkapitel, nämligen: domkapitlen i Västerås och Härnösand
samt därjämte biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel; 17 kollegier
vid högre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Gäfle, Västervik, Nyköping,

Ålders-
tillägg.

Falun, Växjö, Jönköping, Malmö, Kristianstad, Karlskrona, Hälsingborg, vid h. latinläroverket i Göteborg, i Halmstad, Härnösand, Östersund, Luleå, Sundsvall och Visby; 20 kollegier vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Enköping, Vimmerby, Borås, Lidköping, Sköfde, Mariestad, Alingsås, Askersund, Södertälje, Arboga, Sala, Karlshamn, Landskrona, Uddevalla, vid västra femklassiga läroverket i Göteborg, i Varberg, Oskarshamn, Kristinehamn, Åmål och Skellefteå.

Kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm föreslår, att rektorernas löner höjas i proportion till ämneslärares, så att lärare, som äro särskildt lämpliga för den ansvarsfulla rektorsbefattningen, må känna sig lockade att söka sådan.

*Tjänstgöringspennin-
gar och
pension.* Beträffande frågan om rektors tjänstgöringspennningar och pension hafva endast några myndigheter uttryckligen föreslagit, att dessa skulle bestämmas efter samma grunder som för adjunkter och lektorer, d. v. s. att tjänstgöringspennningarna bestämdes till 30 % af hela aflöningen och pensionen sattes lika med den egentliga lönen i högsta lönegraden. De flesta åter hafva härom ej yttrat sig, ehuru det i allmänhet vill synas, som om förslagen härom angående ämneslärarne äfven gällde rektorer.

Läroverkskollegiet i Lund framhåller, att dess förslag i lönefrågan afgifvits, under förutsättning att lärarnes änke- och pupillkassa får behålla det hittills åtnjutna årliga statsbidraget, som är att betrakta såsom vederlag för afträdt nådarsprivilegium och hvartill alltså ämneslärarne vid de allm. läroverken hafva en privilegierad rätt, samt att afgifterna till änke- och pupillkassan ej ökas och änkors och barns pension ej sänkes.

Domkapitlet i Uppsala hemställer, om icke, i sammanhang med höjandet af lärarnes löner, hvarigenom lärarne torde kunna vinna sitt uppehälle utan att åtaga sig bisysslor, någon föreskrift torde böra utfärdas angående den utsträckning, i hvilken det kan vara för lärare tillåtet att åtaga sig undervisning vid andra läroanstalter än de, vid hvilka de äro anställda. Kammarrättsrådet Östberg i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk uttalar som sin mening, att då en lönereglering för rektorer och lärare vid de allm. läroverken företages, det synes böra komma under ompröfning, huruvida ej vederbörande kommuners nuvarande skyldighet att förse rektor med bostad borde upphöra, liksom det synes böra vid denna lönereglering tagas hänsyn därtill, att de nu i vissa städer till de allm. läroverkens lärare utgående så kallade hyresbidrag icke äro i gällande författningar särskildt grundade och därför icke kunna vara att påräkna såsom stadigvarande.

I fråga om pensionsrätten anse läroverkskollegierna i Uppsala och Ystad kommitténs uttalande om pensionsålderns sänkande till 65 år i hög grad berättigadt. En pensionsålder af 35 tjänsteår och 65 lefnadsår föreslås af läroverkskollegiet i Lund. För 35 tjänstår och 65 lefnadsår uttalar sig äfven domkapitlet i Härnösand, som dock anser, att lärare vid 65 år äfven skall hafva skyldighet att afgå, ankommande det på Kungl. Maj:t att i särskilda fall göra undantag. Läroverkskollegiet i Piteå gör samma uttalande, utan att dock i sistberörda afseende nämna något om undantag, men förordar därjämte, att lärare under vissa villkor skall vara berättigad till afgång vid respektive 60 och 30 år med proportionsvis reducerad pension. Om lärare blefve skyldig att afgå vid 65 år, anser kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm, att pensionen ytterligare borde ökas. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan uttalar som sin mening, att lärare bör vid 65 år hafva rätt till pension och vid 67 år vara skyldig att afgå, mot hvilken senare bestämmelse reserverat sig rektor Hernlund, som föreslagit, att lärare vid fyllda 65 år skulle vara skyldig att afgå med pension.

*Villkor för
erhållande
af pension.*

Beträffande villkor för erhållande af rektorspension yrka läroverkskollegierna i Lund och vid h. allm. läroverket å Södermalm, att lärare, som vid pensionstagandet tjänstgjort 15 år eller därutöfver såsom rektor, måtte äga rätt till sådan pension. Samma mening torde omfattas af åtskilliga, som instämt i ett af rektor Juhlin framlagdt förslag till lönereglering, hvori äfven ingår nyssnämnda yrkande.

Läroverkskollegiet i Marstrand protesterar uttryckligen mot den senaste pensionskommitténs förslag om afkortad pension enligt §§ 6 c och 7* af den föreslagna pensionslagen, och läroverkskollegierna i Norrköping, Vänersborg, Örebro och Karlstad yrka, att om bland villkoren för åtnjutande af de af kommittén föreslagna aflöningsförmåner förbehåll intages om lärares skyldighet att vara underkastad förändrade bestämmelser i fråga om pensionsrätt i enlighet med pensionskommitténs den 7 nov. 1902 afgifna betänkande, lärarne dock måtte fritagas från bestämmelserna om pensionering enligt §§ 6 c och 7 i nämnda betänkande eller, om detta ej bifalles, att åtminstone de lärare, som erhållit full-

* De här afsedda bestämmelserna i pensionskommitténs förslag hafva följande lydelse:

§ 6 c: för tjänstinnehafvare, som icke uppnått den i 5 § stadgade lefnadsålder, där han, efter att under fem på hvarandra följande år i följd af sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen;

§ 7: — — — — —

Tjänstinnehafvare, som afgår från tjänsten på grund af bestämmelsen i 6 § c), vare, ändå att han icke uppnått den i 5 § stadgade lefnadsålder, berättigad till pension. Uppgår antalet tjänstår till det i 5 § föreskrifna antal, utgår pensionen med helt belopp; i annat fall afkortas pensionen i förhållande till tjänstårens antal.

makt före utfärdandet af Kungl. kungörelsen den 31 mars 1900, antingen måtte befrias från att underkasta sig nämnda pensionering eller i motsatt fall få rättighet att uppbära samma belopp, som de hittills fått uppbära, då de måst taga tjänstledighet på grund af invaliditet.

Såsom skäl härför anføres, att de enligt nyssnämnda §§ 6 c och 7 föreslagna pensionsbeloppen äro otillräckliga, att lärarne sakna medel att genom invaliditetsförsäkring skydda sig mot följderna af en sådan bestämmelse, att de flesta af lärarne ej skulle drabbats af nämnda bestämmelse, om en lönereglering i tid blifvit genomförd, samt att statskassan skulle genom samma pensionering få vidkännas större utgifter än enligt nuvarande ordning.

Läroverkskollegiet i Askersund förordar, att minskad pension icke må under några förhållanden understiga, hvad lärare äger uppbära under tjänstledighet för sjukdom.

För den händelse läroverkskommitténs och pensionskommittéernas (eller blott den senaste pensionskommitténs) förslag blifva genomförda, hemställer läroverkskollegiet i Jönköping, att Kungl. Maj:t tacktes utverka tillstånd för de nuvarande ordinarie lärare, hvilka för sin bärgnings skull icke anse sig kunna gå in på de nya bestämmelserna, att varda bibehållna vid nuvarande pensions- och löneförmåner, inklusive extra löneförbättringsmedel och dyrtidstillägg, eller att, om denna förmån icke ansåges kunna utsträckas till alla, den åtminstone måtte beredas innehafvarne af högsta lönegraden, enär dessa längst förbjudat en löneförbättring och kännbarast beröras af de nya förslagen.

**Löneturs-
rätt.**

Kommittén hade föreslagit, att ordinarie lärare eller lärarinna för uppflyttning i högre lönegrad skulle få räkna sig till godo väl vitsordad extra ordinarie tjänstgöring efter vunnen behörighet att till ordinarie utnämnas samt att för behörighet till ordinarie tjänst skulle erfordras, utom stadgade examina och profårskurs, två års tjänstgöring vid allmänt eller examensberättigadt enskildt läroverk. Mot detta förslag hade kommittéledamoten greffe Klingspor, med instämmande af kommitténs ordförande, samt kommittéledamoten Larsson i särskilda yttranden reserverat sig.

Läroverkskollegierna i Nyköping och Sundsvall, hvilka afstyrkt det föreslagna nya kompetensvillkoret, se sid. 158, hemställa, att under alla förhållanden de ifrågavarande tvenne åren må få medräknas vid lönetursberäkningen.

Läroverkskollegierna i Uppsala, Hudiksvall, Linköping, Norrköping, Örebro, Falun, Karlstad, Kristianstad, Kristinehamn och Ängelholm hafva i en eller annan form uttalat sig för att lärare vid lönetursberäkning må få tillgodoräkna sig de år, under hvilka de som extra ordinarie lärare tjänstgjort, efter det att

de fullgjort de i afseende på examina och profårskurs föreskrifna fordringarna för behörighet till ordinare tjänst.

Läroverkskollegiet i Umeå förordar, att lärare vid befordran till ordinare tjänst må få tillgodoräkna sig lönetur för all den tjänstgöring han som lärare haft efter vunnen kompetens till läraresyssla.

Läroverkskollegierna i Norrtälje, Söderköping, Vadstena och Filipstad anse, att extra ordinare lärare vid befordran till ordinare tjänst bör få tillgodoräkna sig lönetur för all sin föregående tjänstgöring.

Läroverkskollegiet i Trelleborg håller för rättvist och billigt, att extra ordinare lärare få börja räkna lönetur från och med det första år de börja tjänstgöra vid allmänt läroverk.

Läroverkskollegiet i Malmö uttalar sig för att vid lärares uppflyttning i högre lönegrad alla de år han tjänstgjort som extra ordinare lärare måtte räknas honom till godo utan något sådant afdrag, som kommittén föreslagit.

Läroverkskollegiet i Varberg anser, att nu gällande bestämmelser angående beräkning af begynnande lönetur böra bibehållas för ämneslärare.

I afseende på lönetursberäkning hafva dessutom följande uttalanden blifvit gjorda.

Läroverkskollegiet i Karlshamn yttrar, sedan det yrkat på bibehållandet af nu utgående 4 ålderstillägg, att nu gällande rätt till lönetursberäkning för extra tjänstgöring må kunna upphävas.

Biskopen i Lund yttrar, att det kan ifrågasättas, huruvida, efter löne-regleringens tillämpning, nyss anställda extra eller vikarierande lärare böra få med afseende på uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo tjänsteår före tillträddandet af ordinare befattning. En sådan förmån hade hittills beviljats såsom en kompensation för att i förväntan på ny läroverksorganisation en stor mängd ordinare befattningar icke blifvit tillsatta och nödvändigt behöfliga befattningar ej blifvit på ordinare stat uppförda. Snarare torde på annan väg än denna bättre lönevillkor böra beredas, om sådana befinner af billighet påkallade.

II. Öfningslärares löneförhållanden.

Af de myndigheter, som yttrat sig angående öfningslärares löneförhållanden, hafva de flesta anslutit sig antingen till ett af öfningslärares vid Stockholms allmänna läroverk afgifvet förslag eller till en vid ett läraremöte i Göteborg antagen resolution.

*Allmänna
anmärk-
ningar mot
kommitténs
förslag.*

I ett meddelande från Stockholms öfningslärare, hvilket som bilaga åtföljer en del läroverkskollegiers utlåtanden, samt i särskilda yttranden från öfningslärare anføres, att kommitténs förslag beträffande öfningslärares skulle, om det

blefve antaget, i vissa fall medföra en försämring i jämförelse med de löneförhållanden, som dessa lärare åtnjutit under de senaste åren. I sammanhang härmed påpekas, att kommittén likväl förordar för tecknings- och musiklärarebefattningar en höjning i kompetensfordringarna samt en termins profkurs, hvartill kommer 14 dagars förlängning af läsåret. Därjämte hänvisas beträffande tecknings- och musiklärarne till de dryga utbildningskurserna och till omfattningen af det hemarbete, som ofta blir nödvändigt. Kommitténs förslag, att öfningslärarne, som vid sjukdomsfall enligt nuvarande bestämmelser äga att uppbära $\frac{3}{4}$ af sin lön (teckningslärarne både af lön och arfvode), endast skulle ha rätt att uppbära $\frac{2}{3}$ af hela aflöningsbeloppet vid sjukdom och således äfven i detta hänseende få sin ställning försämrade, anses obilligt med särskild hänsyn till dessa löners små belopp och till det förhållandet, att riksdagens senaste åtgöranden, åtminstone hvad teckningslärarne beträffar, gått i motsatt riktning. I fråga om tjänsteårsberäkning framhålles obilligheten af nu gällande bestämmelse, att två års tjänstgöring vid lägre läroverk endast räknas lika med ett års tjänstgöring vid högre läroverk.

Beträffande gymnastiklärarne anmärkes, att den ökning kommittén föreslagit i det anslag, som för närvarande delvis utgår till gymnastiklärare, är för ringa för att kunna fylla det verkliga behovet. Gymnastikläraren i Lund framhåller därjämte, att det ej är tillfyllest, att gymnastiklärarelönen ökas i samma proportion som öfriga lärares löner, utan att den bör höjas vida mera, enär gymnastikläraren, om, såsom å flera håll föreslagits, gymnastiken förläggas till ordinarie arbetstimmar, får en betydligt ökad arbetstid.

Beträffande öfningslärarnes löneförhållanden i allmänhet hafva följande myndigheter uttalat sig.

Domkapitlen i Västerås och Karlstad, läroverkskollegierna i Kristianstad, Hälsingborg, Karlskrona, Falun, Karlstad, Sundsvall, Enköping, Södertälje, Karlshamn, Oskarshamn, Arvika och Skellefteå yrka, att öfningslärarnes löne- och pensionsförhållanden ordnas på ett för dem gynnsammare sätt än enligt kommitténs förslag.

Läroverkskollegierna i Gäfve, Västerås, Lund och Alingsås yrka, att öfningslärarnes löner höjas i proportion till ämneslärarnes.

Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk uttalar, med hänvisning till det af öfningslärarne vid Stockholms läroverk afgifna förslaget, önskvärdheten af en förbättrad ekonomisk ställning för öfningslärarne. Samma förslag anbefalles till det bästa af kollegiet vid h. realläroverket i Stockholm. Till detta förslag hänvisa äfven direktionen öfver Nya elementarskolan samt kollegierna vid Nya elementarskolan, Jakobs, Östermalms och Kungsholmens l. allm. läroverk utan att vidare yttra sig därom eller däremot något anmärka.

Teckningslärarnes löneförmåner.

Beträffande teckningslärarnes löneförmåner hafva följande förslag framställts.

1:o) Stockholms öfningslärares förslag. Detta går ut på att, med hänsyn till det växlande antal timmar, hvartill teckningslärarnes tjänstgöring vid olika läroverk belöper sig, och den omständigheten, att undervisning i välskrifning ofta ingår i och möjligen torde komma att tillhöra den normala tjänstgöringen, två löneklasser för lärare vid högre läroverk och tre löneklasser för lärare vid realskolor må fastställas.

Angående löneförmåner föreslås:

För teckningslärare vid högre läroverk:

	I.	II.	III.	
1:a löneklassen med högst 24 veckotimmar	2,000	2,500	3,000	} 5 år mellan lönegraderna.
2:a " " " 30 " 	3,000	3,500	4,000	
för öfvertimmar pr veckotimme i båda löneklasserna	100	115	130	

Vid sjukdom åtnjute teckningslärare $\frac{3}{4}$ af hela aflöningsbeloppet, d. v. s. lön och arfvode.

För teckningslärare vid realskola:

	I.	II.	III.	
1:a löneklassen med högst 8 veckotimmar	700	800	900	} 5 år mellan lönegraderna.
2:a " " " 15 " 	1,300	1,550	1,800	
3:e " " " 20 " 	1,800	2,150	2,500	
för öfvertimmar pr veckotimme i alla löneklasserna	90	105	120	

Vid sjukdom $\frac{3}{4}$ af hela aflöningsbeloppet.

Dessutom framhålles önskvärdheten däraf, att åtminstone tre års tjänstgöring vid lägre läroverk måtte få räknas som två års tjänstgöring vid högre.

I anslutning till eller i nära öfverensstämmelse med förslaget n:o 1 hafva uttalat sig: domkapitlet i Härnösand; 11 kollegier vid högre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Linköping, Norrköping, Västervik, Strängnäs, Nyköping, Jönköping, läroverkskollegiet i Karlskrona, som därjämte föreslår, att tjänstgöringspenningarna må utgöra 30 % och pensionen 70 % af totalaflöningen, läroverkskollegierna i Härnösand, Umeå, vid h. latinläroverket å Norrmalm samt h. allm. läroverket å Södermalm; 11 kollegier vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegiet i Norrtälje, läroverkskollegiet i Eksjö, som endast yttrar sig angående realskolor, läroverkskollegierna i Vadstena, Söderköping, Lidköping, Asker-

sund, Arboga, Marstrand, Filipstad, Haparanda, som dock anser, att teckningslärare vid sjukdom må åtnjuta lönen ofskortad, samt vid Katarina l. allm. läroverk.

Läroverkskollegierna i Linköping, Norrköping, Umeå, Norrtälje, Eksjö, Vadstena, Söderköping och Filipstad hafva dessutom uttalat sig för att pension bör utgå med 75 % af lönen i högsta lönegraden.

Angående direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan samt läroverkskollegierna vid h. realläroverket i Stockholm, Nya elementarskolan, Jakobs, Östermalms och Kungsholmens l. allm. läroverk, se här ofvan, sid. 128.

2:o) Göteborgsmötets resolution. Häri uttalas önskvärdheten af 2 eller 3 löneklasser i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag år 1887, 1890 och 1892 och Stockholms öfningslärares förslag.

Angående löneförmåner föreslås:

För teckningslärare vid högre läroverk:

	I.	II.	III.
för 20 veckotimmar, inklusive välskrifningstimmar	1,800	2,150	2,500
för öfvertimmar pr veckotimme	90	105	120

5 år mellan
lönegraderna.

För teckningslärare vid realskola:

Lönen bör beräknas efter antalet undervisningstimmar i lika proportion med aflöningen vid de högre läroverken.

Vid sjukdomsfall åtnjute teckningslärare $\frac{3}{4}$ af hela aflöningsbeloppet; pensionen sättes lika med lönen i högsta lönegraden.

I anslutning till förslaget n:o 2 eller i nära öfverensstämmelse därmed hafva uttalat sig: 3 domkapitel, nämligen: domkapitlet i Uppsala, som instämt i läroverkskollegiets i Uppsala förslag (se nedan), domkapitlet i Skara och domkapitlet i Kalmar, som instämt i läroverkskollegiets i Kalmar förslag (se nedan); 11 kollegier vid högre läroverk, nämligen: läroverkskollegiet i Uppsala, som ej yttrat sig om pension och rätt till lön vid sjukdom, Skara, läroverkskollegiet i Vänersborg, som för teckningslärare vid högre läroverk föreslår en 4:e lönegrad med 2,850 kr. och arfvodet för öfvertimmar beräknadt efter resp. 90, 100, 110 och 120 kr. pr veckotimme, mot hvilka förslag rektor Lindskog reserverat sig, läroverkskollegierna i Falun och Växjö, läroverkskollegiet i Malmö, som förordar, att där antalet teckningstimmar ej uppgår till 20, det skall utfyllas med välskrifningstimmar, kollegierna vid h. latinläroverket i Göteborg, vid h. realläroverket darsammastädes, i Halmstad, läroverkskollegiet i Kalmar, som ej yttrat sig angående rätt till lön vid sjukdom, och i Luleå; 7 kollegier vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Borås, Skövde, Sala, vid västra femklassiga läroverket i Göteborg, i Varberg och Åmål samt teckningsläraren i Södertälje. Härvid

är att märka, att af nu uppräknade myndigheter domkapitlen i Uppsala och Kalmar samt läroverkskollegierna i Uppsala, Kalmar och Luleå icke uttalat sig angående frågan om löneklasser och om realskolor. Domkapitlet i Göteborg inskränker sig till att hänvisa till uttalandena i Göteborgsmötets resolution.

3:o) Att teckningslärare vid högre läroverk för högst 24 timmar i veckan må erhålla en lön af 1,500 kr. med 2 ålderstillägg å 500 kr. efter 5 och 10 års tjänstgöring och för högst 30 timmar en lön af 2,000 kr. med 2 ålderstillägg å 500 kr. samt arfvodet för öfvertimmar beräknadt efter resp. 100, 115 och 130 kr. pr veckotimme i de olika lönegraderna, yrkas af läroverkskollegiet i Hudiksvall.

4:o) Att teckningslärare vid högre läroverk för 16 timmars tjänstgöring i veckan må erhålla en lön af 1,400 kr. med 3 ålderstillägg å 200 kr. efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring, att ersättningen för öfverarbete beräknas pr veckotimme efter den ordinarie aflöningen, att 30 % af hela aflöningen i hvarje lönegrad må betraktas som tjänstgöringspenningar samt att det fulla pensionsbeloppet sättes lika med den egentliga lönen i högsta lönegraden, yrkas af läroverkskollegiet i Örebro.

5:o) För en lön af 1,400 kr. med 2 ålderstillägg å 300 kr. samt vid sjukdom rätt att bibehålla $\frac{3}{4}$ af hela aflöningsbeloppet har läroverkskollegiet i Visby, med instämmande af biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel, uttalat sig.

6:o) Att teckningslärare vid realskola må erhålla en lön af 800 kr. med 2 ålderstillägg å 100 kr. efter 5 och 10 års tjänstgöring, föreslås af läroverkskollegiet i Söderhamn.

7:o) För en lön af 720 kr. med 2 ålderstillägg å 140 kr. samt ett arvode för öfvertimmar af resp. 90, 105 och 120 kr. i de olika lönegraderna för teckningslärare vid lägre läroverk uttala sig läroverkskollegierna i Mariestad och Kristinehamn, enligt det senare kollegiet för en tjänstgöring af 10 veckotimmar, hvilket timantal eventuellt utfylles med välskrifningstimmar, och med framhållande af att lärarne vid sjukdom må åtnjuta $\frac{3}{4}$ af hela aflöningsbeloppet samt såsom pension erhålla lönen i sista lönegraden.

8:o) Läroverkskollegiet i Uddevalla uttalar som sin åsikt, att aflöning för öfningslärare vid lägre läroverk bör bestämmas efter antalet undervisningstimmar i lika proportion med aflöningen vid högre, att för samtliga öfningslärare 3 lönegrader må bestämmas, att de vid sjukdom må behålla $\frac{3}{4}$ af sin aflöning samt att lönen i högsta lönegraden bör bestämmas som pension.

Styrelsen för Tekniska skolan hemställer, att Kungl. Maj:t måtte genom lämpliga förhöjningar af de af kommittén föreslagna löneförmanerna för teckningslärarne bereda äfven dessa lärare en välförtjänt och bättre tryggad ekonomisk ställning.

Musiklärarnes löneförmåner.

Beträffande musiklärarnes löneförmåner hafva följande förslag framställts.

1:o) Stockholms öfningslärares förslag:

För musiklärare vid högre läroverk:

	I.	II.	III.
för högst 12 veckotimmar	1,200	1,500	1,800
för högst 3 öfvertimmar pr veckotimme	100	115	130

5 år mellan
lönegraderna.

För musiklärare vid realskola:

	I.	II.	III.
för högst 6 veckotimmar	600	750	900
för högst 3 öfvertimmar pr veckotimme	100	115	130

5 år mellan
lönegraderna.

Vid sjukdom åtnjute musiklärare $\frac{3}{4}$ af hela aflöningsbeloppet.

I förslaget betecknas den nu gällande bestämmelsen, att två års tjänstgöring vid lägre läroverk skulle motsvara ett års tjänstgöring vid högre, såsom olämplig och omotiverad, enär kompetensfordringarna för musiklärare vid högre och lägre läroverk äro desamma och tjänstgöringen likartad.

I anslutning till förslaget n:o 1 eller i nära öfverensstämmelse därmed hafva uttalat sig: domkapitlet i Härnösand; 12 kollegier vid högre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Hudiksvall, Linköping, Norrköping, Västervik, Strängnäs, Nyköping, Jönköping, läroverkskollegiet i Karlskrona, som därjämte anser, att 30 % af hela aflöningen må betraktas som tjänstgöringspenningar och pension utgå med 70 % af totalaflöningen i högsta lönegraden, läroverkskollegierna i Härnösand, Umeå, vid h. latinläroverket å Norrmalm, h. allm. läroverket å Södermalm; 11 kollegier vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegiet i Norrtälje, läroverkskollegiet i Eksjö, som endast yttrar sig angående lägre läroverk, läroverkskollegierna i Vadstena, Söderköping, Lidköping, Åsersund, Arboga, Marstrand, Filipstad, läroverkskollegiet i Haparanda, som anser, att musiklärare vid sjukdom må åtnjuta lönen oafkortad, samt kollegiet vid Katarina l. allm. läroverk.

Läroverkskollegierna i Linköping, Norrköping, Umeå, Norrtälje, Eksjö, Vadstena, Söderköping och Filipstad uttala sig dessutom för att pension bör utgå med lönen i högsta lönegraden.

Angående direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan samt läroverkskollegierna vid h. realläroverket i Stockholm, Nya elementarskolan, Jakobs, Östermalms och Kungsholmens l. allm. läroverk, se ofvan, sid. 128.

2:o) Göteborgsmötets resolution:

För musiklärare vid högre läroverk:

	I.	II.	III.
för högst 12 veckotimmar	1,200	1,500	1,800
för hvarje nödig extratimme utöfver 12 timmar	90	105	120

För musiklärare vid realskola:

	I.	II.	III.
för högst 6 timmar	600	750	900
för hvarje nödig extratimme utöfver 6 timmar	90	105	120

Vid sjukdomsfall åtnjute musiklärare $\frac{3}{4}$ af hela aflöningsbeloppet; pensionen sättes lika med lönen i högsta lönegraden.

I anslutning till förslaget n:o 2 eller i nära öfverensstämmelse därmed hafva uttalat sig: 3 domkapitel, nämligen: domkapitlet i Skara och Göteborg samt domkapitlet i Kalmar, som instämt i läroverkskollegiets i Kalmar förslag (se nedan); 10 kollegier vid högre läroverk, nämligen: läroverkskollegierna i Skara, Vänersborg, Falun, Växjö, Malmö, vid h. latinläroverket i Göteborg, h. realläroverket darsammastädes, i Halmstad, läroverkskollegiet i Kalmar, som endast yttrar sig angående högre läroverk, och läroverkskollegiet i Luleå; 7 kollegier vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegiet i Mariestad, som dock endast yttrar sig om realskolor och intet nämner om rätt för lärare att vid sjukdom åtnjuta lön, läroverkskollegierna i Borås, Sköfde, Sala, vid västra femklassiga läroverket i Göteborg, läroverkskollegiet i Varberg, som dock föreslår 125 kr. för extratimme i högsta lönegraden, och läroverkskollegiet i Åmål.

3:o) Att musiklärare vid högre läroverk för 12 timmars tjänstgöring i veckan må erhålla en lön af 1,100 kr. med 2 ålderstillägg å 250 kr., förorda domkapitlet och läroverkskollegiet i Uppsala.

4:o) Att musiklärare vid högre läroverk för 12 timmars tjänstgöring i veckan må erhålla en lön af 1,200 kr. med 3 ålderstillägg å 200 kr. efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring, att ersättningen för öfvertimmar beräknas efter den ordinarie lönen, att 30 % af hela aflönningen må betraktas som tjänstgöringspenningar samt att pensionen sättes lika med den egentliga lönen i högsta lönegraden, yrkas af läroverkskollegiet i Örebro.

5:o) För en lön af 1,200 kr. med 2 ålderstillägg å 250 kr. samt vid sjukdom rätt att bibehålla $\frac{3}{4}$ af hela aflöningsbeloppet har läroverkskollegiet i Visby, med instämmande af biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel, uttalat sig.

6:o) Att musiklärare vid realskola må erhålla en lön af 600 kr. med 2 ålderstillägg å 125 kr. efter 5 och 10 års tjänstgöring, föreslås af läroverkskollegiet i Söderhamn.

Angående läroverkskollegiets i Uddevalla förslag, se ofvan, sid. 131.

Musikaliska akademien uttalar den förhoppningen, att kommitténs initiativ i fråga om förbättrandet af musiklärarnes löner måtte krönas med framgång.

Gymnastiklärarnes löneförmåner.

I fråga om gymnastiklärarnes löneförmåner hafva framställts följande förslag.

1:o) Stockholms öfningslärares förslag. Häruti hemställles:

att annan och för gymnastiklärarne förmånligare beräkningsgrund vid bestämmande af lönerna än den af kommittén föreslagna måtte uppställas, exempelvis i löneklasser efter läroverkens storlek och antal undervisningstimmar i veckan;

att, vid bestämmandet af arfvoden för mera betungande arbete på grund af större antal lärjungar m. m., en bestämd beräkningsprincip för sådana arfvodens fördelning måtte uppställas samt att större anslag än det af kommittén föreslagna måtte begäras;

att vid lektionstidernas beräkning i timmar enahanda grunder som vid sådan beräkning för andra lärare äfven måtte för gymnastiklärare följas; samt

att vid sjukdom gymnastiklärare måtte äga rätt att uppbära $\frac{3}{4}$ af hela aflöningsbeloppet.

I anslutning till detta förslag eller i nära öfverensstämmelse därmed hafva uttalat sig: domkapitlet i Härnösand; 12 kollegier vid högre läroverk, nämligen: läroverkskollegiet i Hudiksvall, som dock intet yttrar om bestämd beräkningsprincip för arfvodenas fördelning och lektionstidernas beräkning i timmar, läroverkskollegierna i Linköping, Norrköping, Västervik, Strängnäs, Jönköping, Malmö (som dock icke uttalar sig angående punkt 4), läroverkskollegiet i Karlskrona, som därjämte föreslår, att tjänstgöringspenningarna må utgöra 30 % och pensionen 70 % af total aflönningen, läroverkskollegierna i Härnösand, Umeå, vid h. latinläroverket å Norrmalm och h. allm. läroverket å Södermalm; 11 kollegier vid lägre läroverk, nämligen: läroverkskollegiet i Norrtälje, läroverkskollegiet i Eksjö, som endast yttrar sig angående realskolor, läroverkskollegierna i Vadstena, Söderköping, Lidköping, Askersund, Arboga, Varberg, Marstrand, Filipstad samt vid Katarina l. allm. läroverk; gymnastikläraren vid h. allm. läroverket i Lund, som, under förutsättning att hvarje gymnastikafdelning öfvas under 45 minuter hvarje dag (se sid. 166) och att dessa 45 minuter liksom i fråga om ämneslärare gälla såsom hel undervisningstimme, beräknar, att vid Lunds h. allm. läroverk fordras af gymnastikläraren 38 timmars tjänstgöring i veckan, och anser, att begynnelselönen bör sättas till minst 3,000 kronor, samt gymnastiklärarne vid h. allm. läroverket i Nyköping och h. allm. läroverket i Östersund.

Läroverkskollegierna i Linköping, Norrköping, Umeå, Norrtälje, Eksjö, Vadstena, Söderköping och Filipstad hafva därjämte uttalat sig för att pension bör utgå med hela lönen i högsta lönegraden.

Angående direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan samt läroverkskollegierna vid h. realläroverket i Stockholm, Nya elementarskolan, Jakobs, Östermalms och Kungsholmens l. allm. läroverk, se ofvan, sid. 128.

2:o) Läroverkskollegiet i Uppsala anser, att lönen för gymnastiklärarne bör ökas i samma proportion som för teckningslärarne, så att timlönen för båda blir densamma.

3:o) Läroverkskollegiet i Örebro föreslår för gymnastiklärare vid högre läroverk en lön af 1,400 kr. med 3 ålderstillägg å 200 kr. efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring, att ersättningen för öfverarbete beräknas efter den ordinarie aflöningen, att 30 % af hela aflöningen må betraktas som tjänstgöringspenningar, samt att pensionen sättes lika med lönen i högsta lönegraden.

4:o) Läroverkskollegiet i Nyköping föreslår, att gymnastiklärare måtte få sitt arbete aflönadt efter timmar, lönen fastställd i lönegrader och samma öfverbetalning för extra timmar som de andra öfningslärarne samt att särskildt en maximitid för gymnastiklärare vid real- och samskola måtte fastställas.

5:o) Läroverkskollegiet i Visby, med hvilket biskopen och kyrkoherden Odin i Visby domkapitel instämt, föreslår för gymnastiklärare vid högre läroverk en lön af 1,400 kr. med 2 ålderstillägg å 300 kr. samt vid sjukdom rätt att bibehålla $\frac{3}{4}$ af hela aflöningsbeloppet och framhåller, att om den af kommittén föreslagna bestämmelsen i Bil. D § 20:1 om 30 minuters gymnastiklektioner, tid för omklädnad och uppställning oberäknad, vinner afseende, gymnastikläraren, som nödvändigt måste vara vid omklädnaden närvarande, får sin tjänstgöringstid ökad från 30 till ungefär 45 minuter, hvarföre sådan lektion lika väl för honom som för teckningsläraren bör betraktas som hel undervisningstimme och hans aflöning därefter beräknas (jfr sid. 166).

6:o) Läroverkskollegiet i Söderhamn föreslår för gymnastiklärare vid realskola en lön af 800 kr. med 2 ålderstillägg å 100 kr. efter 5 och 10 års tjänstgöring.

7:o) Läroverkskollegiet i Mariestad anser, att gymnastiklärare vid realskola bör åtnjuta en lön af 720 kr. med 2 ålderstillägg å 140 kr. samt för öfvertimmar ett arfvode af resp. 90, 105 och 120 kr. pr veckotimme.

8:o) Läroverkskollegiet i Kristinehamn föreslår för gymnastiklärare vid realskola en lön af 1,000 kr., med ett ålderstillägg å 200 kr. efter 10 års tjänstgöring.

Läroverkskollegiet i Haparanda föreslår för gymnastiklärare vid realskola samma löneförmåner, som det förordat för teckningslärare (se sid. 129—130).

Angående läroverkskollegiets i Uddevalla förslag, se ofvan, sid. 131.

Direktionen öfver Gymnastiska Centralinstitutet uttalar som sin mening, att innehafvarne af sådana platser, som taga gymnastiklärarens krafter fullt i anspråk, böra hafva samma lön som läroverksadjunkter och reglerade pensionsförhållanden för sig själfva och sina änkor. Lärarekollegiet därstädes föreslår, att gymnastikläraren, som har samma eller större antal undervisningstimmar än maximum för adjunkt vid samma läroverk, skall likställas med honom i löneförmåner och att gymnastiklärare med mindre ansträngande tjänstgöring må erhålla löner i proportion därefter, samt uttalar sig för införande af löneklasser.

III. De extra ordinarie lärarnes löneförhållanden.

Mot de af kommittén föreslagna arfvodena af 1,800 kr. för lärare med ofullständig kompetens och 2,000 kr. för lärare med full kompetens, göres den anmärkningen, att kompetent extra ordinarie lärare, som under de sista åren, då dyrtidstillägg utgått, åtnjutit ett arvode af 1,980 kr., trots förlängningen af läsåret ej skulle få arfvodet ökad med mer än 20 kr. samt att kompetent lektorsvikarie skulle förlora 200 kr. årligen, om kommitténs förslag blefve fastställt, att därjämte dessa lärare skulle beröfvas rätten att räkna de två första åren af sin tjänstgöring för lönetur samt att endast extra ordinarie lärare med ofullständig kompetens skulle skörda någon fördel af den föreslagna löneregleringen. Ett dylikt sätt att reglera, hvarigenom den lägre kompetensen uppmuntras, anses icke vara att förorda.

Läroverkskollegiet i Västerås anser ingen bättre utväg finnas att förbättra extralärarnes ställning, än att det faktiska behovet af ordinarie lärarekrafter tillgodosåges (jfr sid. 138—139).

Angående extra ordinarie lärares årliga arvode hafva följande förslag framställts:

1:o) 1,800 kr. för extra ordinarie lärare med ofullständig kompetens och 2,000 kr. för lärare med fullständig kompetens — i öfverensstämmelse med kommitténs förslag —: läroverkskollegiet i Trelleborg.

2:o) 1,800 kr. för extra ordinarie lärare med ofullständig kompetens och 2,000 kr. för lärare med full kompetens men med ett ålderstillägg å 500 kr. efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring: domkapitlet i Uppsala samt läroverkskollegierna i Uppsala, Linköping (16 röster mot 7 som afgåfvos för förslaget n:o 7), och kollegiet vid Katarina l. allm. läroverk, som dock endast förordar ålderstillägget åt kompetenta extralärare och vikarier;

3:o) 2,000 kr. för extra ordinarie lärare med rätt till ett ålderstillägg efter 5 års oförvitlig tjänstgöring: direktionen öfver Nya elementarskolan; läroverkskollegierna vid Nya elementarskolan, i Sala och Kristinehamn; domkapitlet

i Kalmar samt läroverkskollegierna i Kalmar och Åmål, de tre sistnämnda myndigheterna dock under förutsättning att kompetens vunnits;

4:o) 2,200 kr. för e. o. och vikarierande lektorer med full lektorskompetens samt extra lärare, som med full lektorskompetens fullgöra lektors tjänstgöring, 2,000 kr. för öfriga extra lärare samt vikarierande adjunkter och lektorer, dessutom i båda fallen 500 kr. efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring: läroverkskollegiet i Hudiksvall;

5:o) 2,200 kr. för kompetent extra ordinarie lärare med rätt till ett ålders-tillägg å 300 kr. efter 5 års tjänstgöring: läroverkskollegiet i Skellefteå.

6:o) 2,000 kr. för extra ordinarie lärare med ofullständig kompetens och 2,250 kr. för lärare med full kompetens: domkapitlet i Härnösand;

7:o) 2,000 kr. för extra ordinarie lärare med ofullständig kompetens och 2,500 kr. för lärare med full kompetens: domkapitlet i Linköping, läroverkskollegierna i Norrköping, Umeå, Norrtälje, Eksjö, Vadstena, Söderköping, Vimmerby, Uddevalla, Marstrand och Filipstad.

8:o) 2,500 kr. för extra ordinarie lärare med full kompetens: läroverkskollegierna i Örebro, Falun och Sundsvall.

9:o) 2,500 kr. för extra ordinarie lärare: läroverkskollegierna i Asker-sund och Ystad.

10:o) 2,000 kr. för extra ordinarie lärare och 2,500 kr. för till lektorsbe-ställning kompetent lektorsvikarie: läroverkskollegiet i Östersund.

För ett ålderstillägg å 500 kronor efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring hafva jämväl uttalat sig läroverkskollegiet i Jönköping samt, i fråga om kompetent extra ordinarie lärare, läroverkskollegiet i Västervik och lektor Fagerholm i Visby.

Läroverkskollegiet i Visby, med instämmande af biskopen och kyrkoherden Odin i domkapitlet, föreslår, att för den händelse de ordinarie lärarnes löner komma att utgå med högre belopp än de af kommittén föreslagna, de extra ordinarie lärarnes arfvoden må höjas i proportion därtill.

Slutligen uttalar läroverkskollegiet i Uppsala som sin mening, att tillfälle måtte beredas den extra ordinarie lärare, som sådant önskar, att vinna inträde i lärarnes vid elementarläroverken änke- och pupillkassa.

IV. Samskolelärarinnornas löneförhållanden.

Domkapitlet i Göteborg finner den för samskolans lärarinnor föreslagna aflöningen alltför låg i förhållande till den utbildning, som af dem fordras, och yrkar, utan att framställa förslag om bestämda belopp, på dess höjande.

Professor Lundell, med instämmande af professor Almkvist, i filos. fa-kulteten i Uppsala finner de föreslagna lärarinnelönerna oskäligt låga i för-hållande till de manliga kamraternas.

Rektor Lundberg i direktionen öfver H. lärarinneseminariet yttrar, att det vore billigt, att i samskola anställda kvinnliga filosofie kandidater och licentiater, som nöjaktigt genomgått profårskurs, i befodringsrätt och löneförmåner likställdes med männen.

Läroverkskollegiet i Norrtälje uttalar som sin mening, att den af kommittén föreslagna aflöningen för lärarinnor vid samskolor, äfven med hänsyn tagen till den något lindrigare tjänstgöringen och den tidigare pensioneringen, ej står i rättvis proportion till den aflöning, som föreslagits för lärarne, utan ganska väsentligt bör höjas, och läroverkskollegiet i Haparanda anser rätt och billigt, att lärarinna med adjunkts kompetens får uppbära adjunkts lön.

b) Förslag till ordinarie ämneslärareplatser.

I. Grunderna för kommitténs beräkning.

I fråga om grunderna för kommitténs beräkning af det erforderliga antalet ordinarie ämneslärareplatser hafva flera anmärkningar gjorts och ändringsförslag framställt. Särskildt har kommitténs uppfattning om det lärjungeantal, hvarpå beräkningen bör grundas, blifvit föremål för kritik. Ur olika utlåtanden sammanföres här det hufvudsakliga, som i detta afseende blifvit anfördt.

*Lärjungar-
nes antal.*

Kommittén hade vid sin beräkning utgått från medeltalet lärjungar under tioårsperioden 1891—1900, hvilket utgjorde 15,721. Ett sådant förfaringssätt vore oriktigt, enär lärjungeantalet alltjämt ökas. Höstterminen 1902 utgjorde det 18,808, alltså öfver 3,000 flere, än kommittén beräknat. Någon sannolikhet för att detta antal på grund af den nya organisationen eller andra omständigheter skulle nedgå, föreläge ej. Tvärtom hade man all anledning att förvänta, att den föreslagna utvidgningen af flera läroverk, realskolexamens sannolika inverkan att längre kvarhålla lärjungar, som eljest skulle afgå på ett tidigare stadium, samt kvinnliga lärjungars tillträde till vissa läroverk skulle komma lärjungeantalet att tillväxa i starkare proportion, än förut varit fallet. Toge man vidare i betraktande, att alltid några år komme att förflyta, innan den ifrågasatta organisationen blefve genomförd, vore det påtagligt, att det af kommittén föreslagna antalet ordinarie lärare skulle komma att visa sig alldeles otillräckligt och att sålunda det öfverklagade extraläraresystemet till skada för undervisningen och lärarekåren fortfarande komme att vidmakthållas. Kommitténs förhoppning, att utnämningssåldern efter den nya organisationens genomförande skulle komma att nedgå, vore sålunda illusorisk. På grund häraf uttala sig följande myndigheter, ofta under hänvisning till Kungl. cirkuläret den 20 mars 1858 angående ökning af det ordinarie antalet lärare i förhållande till lärjungeanta-

lets tillväxt, för åtgärders vidtagande, i syfte att flere ordinarie lärareplatser må inrättas eller att alla för närvarande behöfliga läraretjänster må med ordinarie innehafvare besättas: domkapitlen i Linköping, Göteborg och Härnösand samt direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk; läroverkskollegierna i Gäfve, Linköping, Norrköping, Västervik, Vänersborg, Strängnäs, Örebro, Nyköping, Västerås, Falun, Malmö, Karlskrona, Hälsingborg, vid h. latinläroverket och h. realläroverket i Göteborg, i Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå, Sundsvall, vid h. realläroverket i Stockholm, i Norrtälje, Eksjö, Vadstena, Söderköping, Askersund, Borås, Sölvesborg, Uddevalla, vid västra femklassiga läroverket i Göteborg, i Varberg, Marstrand, Kristinehamn, Filipstad, Arvika, Skellefteå, Haparanda och vid Katarina l. allm. läroverk i Stockholm, professorerna Lundell och Högbom i filos. fakulteten i Uppsala samt Bäcklund och Rydberg i filos. fakulteten i Lund. Domkapitlet i Härnösand framhåller särskildt svårigheten att för läroverken inom dess stift anskaffa kompetenta extralärare.

Ämneskonferensen i modersmålet vid h. allm. läroverket i Jönköping anser, att i de klasser, där valfrihet förekommer, maximiantalet af de lärjungar, som äga att gemensamt deltaga i modersmålsundervisningen, måste sättas afsevärdt lägre än 30, samt uttala, att 20 torde kunna anses som ett lämpligt tal. *Maximiantalet lärjungar i hvarje afdelning.*

Angående utlåtanden om samskoleklassernas storlek, se sid. 78—79.

I fråga om lärarnes tjänstgöringsskyldighet, som enligt några blifvit af kommittén för högt beräknad, hafva följande förslag blifvit framställda:

Lärarnes tjänstgöringstid.

1) maximum för lektor 20 och för adjunkt 24 timmar med rätt för lärare att uppbära tilläggsarfvode å resp. 150 och 125 kr. för hvarje öfverskjutande veckotimme: läroverkskollegiet i Marstrand;

2) maximum för lektor 21 och för adjunkt 25 timmar, med skyldighet för lärare att, där så påfordras, ytterligare åtaga sig 2 timmars tjänstgöring pr vecka, skolande i sådant fall ett tilläggsarfvode utgå efter resp. 150 och 125 kr. pr veckotimme: läroverkskollegiet i Varberg;

3) maximum för adjunkt 24 timmar i veckan: läroverkskollegierna i Västerås och Lund;

4) maximum för adjunkt 26 timmar: rektor Högmark i Alingsås;

5) för lektor, som är domkapitelsledamot, 20—24, för annan lektor och adjunkt, hvars hufvudsakliga tjänstgöring är förlagd till 6:e klassen och gymnasiet, 22—26, för annan adjunkt 26—30 timmar i veckan: adjunkten Ringholm i Kalmar, som motiverar den föreslagna ökningen i tjänstgöringstimmarnas antal därmed, att undervisningstimmarna skulle komma att förkortas, och framhåller, att en besparing för statsverket därigenom åstadkommes, ungefärligen motsvarande kostnaderna för ett fjärde ålderstillägg;

6) maximum för lärare 24 timmar i veckan: läroverkskollegiet i Ystad.

I fråga om kommitténs beräkning af lärarnes tjänstgöringsskyldighet hafva dessutom följande erinringar och yrkanden blifvit gjorda.

Läroverkskollegiet i Uppsala yrkar, att åtminstone vid läroverk med ett större antal lärjungar det för adjunkts tjänstgöring bestämda timantalet inskränkes.

Läroverkskollegierna vid h. realläroverken i Göteborg och Stockholm framhålla behovet af lindring i tjänstgöringen för lärare vid läroverk med stora klasser.

Läroverkskollegiet vid h. realläroverket i Stockholm har dessutom erinrat, att rektor vid profärläroverk har rätt att få sin tjänstgöring nedsatt till 8 timmar i veckan, och läroverkskollegiet i Lund yrkar, att minimum af lagstadgad tjänstgöring skall beräknas för rektor och lärare vid profärläroverk.

Angående uttalanden om lärarnes tjänstgöringsskyldighet vid samskolorna, se sid. 74.

*Proportionen mellan
lektorer och
adjunkter.*

Domkapitlet i Göteborg samt läroverkskollegierna i Nyköping, Falun, Vänersborg, vid h. latinläroverket i Göteborg och i Östersund uttala sig för att undervisningen å gymnasiet må bestridas af lektorer i större omfattning, än kommittén beräknat.

Däremot yrkar adjunkten Börring i Lund, med instämmande af 5 andra ledamöter af läroverkskollegiet, att efter respektive lektorers afgang undervisningen i franska, latin och grekiska skall uppehållas af adjunkter. Förslaget motiveras därmed, att ehuru dessa ämnen tillhöra gymnasium, undervisningen i desamma måste blifva af elementär natur, hvarjämte den föreslagna anordningen skulle för statsverket medföra en besparing, beräknad till 55,500 kr. årligen.

II. De särskilda läroverkens behof af ordinarie ämneslärare.

Gäfle. Kommittén hade föreslagit indragning af ett lektorat, tillsättning af 3 nya adjunkturer, inalles 19 lärare. Läroverkskollegiet anser, att det nuvarande antalet lektorer bör bibehållas samt att läroverket för närvarande har behof af inalles 21 lärare.

Linköping. Kommittén hade föreslagit inrättande af en ny adjunksplats. Läroverkskollegiet anför, att vid läroverket tjänstgöra 7 extralärare, och anser därför, att det föreslagna antalet ordinarie lärare är alldeles för litet.

Norrköping. Kommittén hade föreslagit indragning af en lektorsbefattning. Läroverkskollegiet anför, att undervisningen vid läroverket höstterminen 1903 kräfver 6 extralärare, och anser det vara synnerligen beklagligt, om de ordinarie ämneslärarnes antal skulle komma att minskas.

Borås. Kommittén hade föreslagit inrättande af en ny adjunktsbefattning i samband med läroverkets utvidgning till sexklassig realskola. Läroverkskollegiet uttalar med hänvisning till Kungl. cirkuläret den 20 mars 1858, att åtminstone 2 nya ordinarie lärare borde tillsättas vid läroverket, enär dess lärjungeantal utgjorde 200 mot 62 för 20 år sedan.

Örebro. Kommittén hade föreslagit indragning af en lektors- och två adjunktsbefattningar, hvarigenom de ordinarie lärarnes antal skulle nedsättas från 24 till 21. Läroverkskollegiet anför, att om det sannolika antalet behöfliga läraretimmar skulle fördelas på dessa 21 lärare, hvarje lärare, såväl lektor som adjunkt, i medeltal skulle tjänstgöra 27 timmar i veckan; kollegiet uttalar, att kommitténs beräkning af antalet behöfliga ämneslärare sväfvar i luften och inlägger mot denna beräkning en allvarlig gensaga.

Västerås. Kommittén hade föreslagit indragning af en adjunktsbefattning. Läroverkskollegiet framhåller, att läroverkets behof af extra lärarekrafter för läsåret 1903—04 vore beräknadt till 3 extralärare, och anser det fördenskull vara så långt ifrån att någon indragning af ordinarie lärareplatser kunde ifrågakomma, att fastmera antalet af dessa borde ökas, så att det motsvarade läroverkets faktiska behof. Rektor Bagge anför, att läroverket för närvarande är i behof af en lektorsbefattning i kemi och naturhistoria samt två adjunktsbefattningar, den ena i modersmålet, tyska och engelska, den andra i matematik och fysik.

Malmö. Kommittén hade, med hänsyn till upprättandet af ett nytt läroverk i Malmö, föreslagit indragning af 5 adjunktsplatser vid h. allm. läroverket därstädes. Läroverkskollegiet anför, att antalet lärjungar inom de fem lägre klasserna är så stort, att de båda läroverkens 4 parallellafdelningar inom nämnda klasser om några år icke skola vara tillräckliga för att mottaga alla dem, som vid stadens läroverk söka inträde, och yrkar på grund häraf att få behålla de läraretjänster, som nyligen blifvit vid läroverket upprättade.

Göteborg. H. realläroverket: kommittén hade föreslagit inrättandet af en ny lektorsbefattning; läroverkskollegiet påyrkar inrättandet af ett nytt lektorat inom hvar och en af följande tre ämnesgrupper: 1) kristendom, modersmålet, filosofi, historia och geografi, 2) matematik och fysik, 3) tyska, engelska och franska; samt anför, att antalet adjunktsbefattningar, särskildt på grund af klassernas storlek, ej kan minskas.

Västra femklassiga läroverket: kommittén hade föreslagit indragning af en kollegabefattning; läroverkskollegiet erinrar, att för närvarande 3 tjänster vid läroverket uppehållas af extra lärare.

Härnösand. Kommittén hade föreslagit inrättandet af 2 nya adjunktsbefattningar. Läroverkskollegiet uppgifver läroverkets behof vara 2 nya lektors-

befattningar, den ena i naturhistoria och kemi, den andra i tyska och engelska, samt minst 2 nya adjunktsbefattningar.

Stockholm. Kommittén hade föreslagit indragning af en lektorsbefattning vid h. realläroverket i Stockholm, hvarigenom lärareantalet, som utgjorde 23 ordinarie och 5 extralärare, eller inalles 28, skulle minskas till 22. Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, som förklarar sig ej kunna biträda kommitténs förslag angående ordinarie lärareplatser för Stockholms stads fullständiga läroverk, anser antagligt, att hvart och ett af de tre då fullständiga läroverken i hufvudstaden tillsvidare komme att räkna tolf gymnasieafdelningar och att det under sådana förhållanden allra minst syntes vara skäl att minska antalet ordinarie lektorer. Läroverkskollegiet finner ingen anledning att minska klassafdelningarnas antal vid läroverket, ej heller att öka den tjänstgöring, som lärarne för närvarande hafva, och anser därför, att lärareantalet bör bibehållas vid sin nuvarande siffra 28.

KAP. VIII.

Ifrågasatta terminsafgifter till statsverket.

(Sid. 546—578 i kommitténs betänkande.)

Mot kommitténs beslut att icke föreslå införandet af till statsverket ingående terminsafgifter hade inom kommittén reserverat sig dels lektor Höjer, dels, på grund af särskild motivering, professor Carlson med instämmande i hufvudsak af en annan kommittéledamot, dels ock landtbrukaren Oscar Larsson.

Reservanten Höjers yrkande innebär i hufvudsak, att — under förutsättning att den af kommittén föreslagna löneregleringen för lärarne fastställs — manlig lärjunge i realskola eller samskola samt kvinnlig lärjunge vid Haparanda samskola skall för hvarje termin till statsverket erlägga 20 kronor och lärjunge å gymnasiet 30 kronor, att befrielse från hela eller halfva denna afgift måtte kunna beviljas af en på i reservationen närmare angifvet sätt tillsatt nämnd samt att terminsafgifter af kvinnlig lärjunge vid samskola — utom Haparanda — skola bestämmas af kommunalstyrelse och ingå till kommunens kassa.

Reservanten Carlson instämmer i nyssnämnda förslag, dock med den skillnad, att han yrkar, att de ifrågasatta afgifterna för manlig och kvinnlig lärjunge vid samskola böra bestämmas till samma belopp (liksom vid öfriga realskolor ej öfverstigande 20 kronor), samt, i likhet med reservanten Larsson, anser, att dessa afgifter vid sådana skolor böra tillfalla kommunens kassa.

I nedanstående redogörelse upptagas endast de utlåtanden, som angå terminsafgifter till statsverket. Beträffande utlåtanden öfver kommitténs förslag om till kommunens kassa ingående terminsafgifter vid samskola hänvisas till sid. 77; beträffande afgifter till läroverkens kassor, se sid. 164.

I kommitténs uttalande emot införandet af terminsafgifter till statsverket hafva instämt: direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk; läroverkskollegierna i Uppsala, Falun, Lund, Kristianstad, Visby, 14 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm, kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm, läroverkskollegierna i Lidköping, Alingsås, Sala och Åmål; biskopen och kyrkoherden Odin i Visby.

*Uttalanden
mot termins-
avgifter.*

*Uttalanden
för termins-
avgifter.*

I anslutning till reservanten Höjer hafva uttalat sig: direktionen öfver Nya elementarskolan, som äfven framhåller önskvärdheten af befrielse för lärjungar af samma familj; läroverkskollegiet darsammastädes, som dock ej anser sig böra göra något uttalande angående terminsavgifter af kvinnliga lärjungar vid samskolor, läroverkskollegierna i Ystad samt vid Katarina (reservation af kollega Hagelin och en annan ledamot för kommitténs förslag) och Kungsholmens l. allm. läroverk; lektor Melander i Växjö domkapitel, lektor Klintberg i Visby, som dock anser, att avgifterna till läroverkens kassor böra uttagas efter andra grunder än avgifterna till statsverket, enär läroverkens inkomster eljest kunde komma att i alltför hög grad minskas, lektor Brate vid h. allm. läroverket å Södermalm samt adjunkten Blomgren i Vänersborg jämte 3 andra ledamöter af läroverkskollegiet.

I anslutning till reservanten Carlson hafva yttrat sig kollegiet vid Jakobs l. allm. läroverk och rektor Röding i domkapitlet i Göteborg.

I hufvudsaklig anslutning till reservanterna Höjer och Carlson hafva uttalat sig: 14 ledamöter af kollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm; professorerna Lundell och Högbom i filos. fakulteten i Uppsala; läroverkskollegiet i Enköping, som hyser den uppfattningen, att eventuella samskolor böra stå i samma ställning till stat och kommun som realskolor för gossar, och vill införa terminsavgifter till statsverket för lärjungar vid realskola och samskola utan åtskillnad samt särskildt i fråga om rätt till befrielse instämna med nämnda reservanter.

De flesta af dem, som instämt med någon af reservanterna eller med båda, hafva emellertid icke bestämdt yttrat sig om de särskilda punkterna i deras förslag; så hafva åtskilliga uttalat sig mera i allmänhet i fråga om avgifternas storlek och endast betonat, att de böra bestämmas till måttliga belopp.

För införandet af terminsavgifter, utan anslutning till viss reservant, hafva uttalat sig: kollegiet vid h. realläroverket i Göteborg (10 röster mot 5, som instämt med kommittén), läroverkskollegiet i Falköping, som anser, att införandet af låga terminsavgifter till statsverket skulle, om det skedde vid alla läroverk, vara både rättvist och nyttigt, samt adjunkten Ringholm i Kalmar, som yttrar, att terminsavgifter ej behöfva medföra några olägenheter, om icke blott medellösa utan äfven mindre bemedlade under viss förutsättning kunde befrias från hela avgiften. Äfven i några af de öfriga utlåtandena har framhållits önskvärdheten af att befrielsen må ske efter en liberal måttstock i allmänhet.

Direktionen öfver Nya elementarskolan tager i sin motivering särskildt hänsyn till behöfligheten af en lönereglering, och kollegiet vid l. allm. läroverket å Kungsholmen förordar terminsavgifter till statsverket, under förutsättning att fjärde ålderstillägget, 500 kronor, bibehålles. De som anslutit sig till reservanten Höjer, kunna gifvetvis icke anses hafva omfattat den af honom ut-

talade förutsättningen om fastställelse af den af kommittén föreslagna löneregleringen (jfr kap. VII).

Lektor Laurin i Göteborgs domkapitel gillar reservanten Höjers motivering men finner beloppen godtyckligt valda och otillräckliga samt yrkar: att en afgift, som fullt motsvarar statsverkets kostnad för hvarje elev, erlägges af den målsman, hvilken enligt själfdeklarationen har en årsinkomst, som öfverstiger ett visst, fixeradtt belopp; att för målsmän med lägre inkomstbelopp afgifterna bestämmas efter en degressiv skala; samt att rektor och kollegium skola hafva rättighet att taga hänsyn till sådana särskilda förhållanden, som motivera en sänkning af efter dessa grunder bestämd terminsafgift.

Läroverkskollegiet i Lidköping, som instämmer i kommitténs utlåtande, tillägger, att därest terminsafgifter skola införas, ingen skillnad bör göras mellan de olika läroverken, och läroverkskollegiet i Sala, som likaledes instämmer med kommittén, framhåller som sin åsikt, att i nämnda fall till statsverket ingående terminsafgifter böra till lika belopp åläggas samtliga lärjungar vid såväl gymnasier som realskolor (jfr sid. 77). Läroverkskollegiet i Piteå åberopar, utan att vilja förorda till statsverket ingående terminsafgifter, reservanten Carlsons särskilda yttrande, för så vidt däri påyrkas likställighet i nämnda afseende mellan lärjungar vid samtliga allm. läroverk. Uttalanden i liknande riktning hafva dessutom gjorts af åtskilliga myndigheter, som närmast yttrat sig om kommitténs förslag angående terminsafgifter vid samskolorna.

KAP. IX.

Öfriga ändringar i stadgan för rikets allmänna läroverk.

(Sid. 579—658 i kommitténs betänkande.)

I detta kapitel upptagas endast sådana utlåtanden öfver kommitténs förslag till stadga, som i det föregående ej blifvit på ett eller annat sätt omnämnda. Paragrafernas nummerföljd hänför sig till kommitténs förslag, ej till nu gällande läroverksstadga.

Stadga för undervisningen och ordningen vid de allmänna läroverken.

§§ 1—2. Läroverkskollegiet i Västerås, rektorerna Söderbaum i Malmö och Jacobson i Visby uttala sig mot benämningen »gymnasium», de båda senare uttala sig äfven mot benämningen »realskola», och rektor Jacobson förordar därjämte bibehållandet af benämningarna »reallinje» och »latinlinje».

§ 2. Rektor Wadstein i Karlskrona uttalar sig för benämningen »klass» äfven för årsafdelning å gymnasiet.

§ 3. De å sid. 68 omnämnda 13 ledamöterna af läroverkskollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm uttala som sin bestämda uppfattning, att inga bestämmelser, som hafva något som helst afseende på samskolan, böra inflyta i den blifvande nya stadgan för rikets allmänna läroverk utan att alla för samskoleförsöket nödiga förordningar må inrymmas i en särskild, af den allmänna skollagen fullständigt oberoende stadga.

§ 4. Angående lärarnes titlar hafva följande uttalat sig:

för titlarna »gymnasielektor» och »realskolektor» i stället för resp. lektor och adjunkt (kollega): läroverkskollegierna i Falun, vid h. realläroverket i Göteborg, i Härnösand, Luleå, vid Nya elementarskolan, i Enköping, Kristinehamn samt vid Katarina och Östermalms l. allm. läroverk, lektor Fehr i Strängnäs domkapitel och lektor Brate vid h. allm. läroverket å Södermalm;

för titlarna »gymnasielektor» och »lektor»: läroverkskollegiet i Vadstena;

för titlarna »förste lektor» och »lektor» samt, för e. o. lärare, »extra lektor»: kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm;

för titeln »lektor» utan alla tillägg eller gradationer såsom benämning för hvarje af staten anställd lärare vid de allm. läroverken, vare sig ordinarie eller extra, vare sig med större eller mindre kompetens: lektor Bohlin vid h. allm. läroverket å Södermalm jämte en annan ledamot af kollegiet.

för titeln »lektor» såsom gemensam benämning för lektorer och adjunkter: läroverkskollegierna i Strängnäs, Växjö, Södertälje och Varberg;

för en gemensam titel för alla ordinarie lärare: läroverkskollegiet i Alingsås;

för titeln. »realskolelektor» i stället för »adjunkt»: läroverkskollegierna i Linköping och Örebro;

för adjunktstitelns ersättande genom någon lämpligare titel: direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, läroverkskollegierna i Norrköping, Västervik och vid h. realläroverket i Stockholm.

Lektor Melander i Växjö domkapitel vill biträda läroverkskollegiets mening endast under den förutsättning, att äfven kompetensvillkoren och skyldigheterna utjämnas för samtliga lärare.

Läroverkskollegierna i Trelleborg och Varberg anse, att undervisningen i välskrifning bör meddelas af teckningsläraren eller annan för ändamålet särskildt utbildad lärare.

§ 5—6. Teckningsläraren vid h. allm. läroverket i Karlskrona uttalar sig mot bibehållandet af benämningen »öfningsämne» och yrkar, att teckningsundervisningen bör jämföras med öfriga valfria läroämnen samt att hänsyn tages till betyget vid flyttning till högre klass.

§ 14. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan uttalar, att med fasthållande af krafvet på en för vår tids anspråk tillfredsställande undervisning i tyska, det torde vara svårt att tänka sig hela eller nästan hela undervisningen i klass 1 anförtrödd åt en enda lärare. Läroverkskollegiet i Örebro önskar, att andra meningen, innehållande bestämmelse med afseende på antalet lärare i klasserna 2 och 3, skall utgå.

§ 15. Beträffande lärarnes tjänstgöringstid, se ofvan, sid. 139—140.

Läroverkskollegiet i Örebro afstyrker införandet af bestämmelsen om adjunkt med lektorstjänstgöring.

§ 17. Medicinska fakulteten i Uppsala, med instämmande af kanslern för universiteten, större akademiska konsistoriet i Uppsala och lärarekollegiet vid

Karolinska institutet, samt generaldirektör Linroth i medicinalstyrelsen anse önskvärdt, att skolans läkare får yttra sin mening vid arbetsordningens uppgörande; den sistnämnde vill äfven tilldela honom rätt att i händelse hans anmärkningar ej beaktas, kunna sin mening till protokollet anteckna för att jämte kollegiebeslutet underställas eforalstyrelsen. Direktionen öfver Gymnastiska centralinstitutet föreslår, att tillfälle beredes gymnastikläraren och skolläkaren att yttra sig om gymnastiklektionernas placering i förhållande till andra lektioner (jfr sid. 165—166).

Läroverkskollegiet i Visby, som anser, att ingen ändring bör ske i bestämmelsen angående ordning för undervisning i öfningsämnen, önskar bibehållande i oförändradt skick af mom. 1 och 2 i nu gällande stadgas § 16.

§ 19. Kollegiet vid h. realläroverket i Stockholm föreslår följande lydelse af mom. 4: »Där så lämpligt pröfvas, må ledigheten omkring pingsthelgen kunna inskränkas eller bortfalla och antingen läsårets ofvan stadgade längd i lika mån afkortas eller också motsvarande ledighet å annan tid gifvas lärjungarne.»

§ 20. Läroverkskollegiet i Visby önskar, att det tydligt må angifvas, hvad som menas med »undervisningstimme», samt att rättigheten att låta en öfningslektion följa 1½ timme efter förmiddagsundervisningens slut och att den frihet i timmarnas fördelning under militäröfningarna, som införts genom Kungl. kungörelsen den 12 aug. 1902, måtte bibehållas.

§ 21. Läroverkskollegiet i Visby, som finner betänkligt, att månadslofven ökas, och orimligt, att de med afseende på sådana lof föreslagna bestämmelserna skulle tillämpas t. ex. i månad med påsklof eller militäröfningar, yrkar, att uttrycket »må» bibehålles.

Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan anser, att i mom. 5 äfven examenspröfning bör nämnas bland de anledningar till ledighet, som ej inräknas i de stadgade lofdagarna.

Lärarekollegiet vid Gymnastiska centralinstitutet vill för gymnastikläraren hafva stadgad befogenhet att medgifva ledighet från gymnastik under samma villkor, som för klassföreståndare föreskrifvas.

§ 22. Domkapitlet i Växjö samt läroverkskollegierna i Växjö och Visby önska sådan omformulering af andra punkten, att lärare i kristendom skall leda den i paragrafen afsedda andaktsöfningen. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan, med instämmande af direktionen darsammastädes, förorda sådan ändring, att i allmänhet lärare i kristendom skall leda nämnda öfning.

§§ 23 och 47: 4. Läroverkskollegiet i Vadstena föreslår en sådan formulering, att uttrycket »söndagsgudstjänst» införes i stället för »högmässogudstjänsten» och att efter orden »så ofta» tilläggas orden »på det rum». Professor Holmström i Lunds domkapitel anser, att fördelaktigast vore, om det kunde så ordnas, att beivrandet af gudstjänsten visserligen å ena sidan fortfarande föreskrefves såsom obligatoriskt men å den andra sidan icke framträdde såsom sådant eller såsom ett tvång utan fasthellre som en förmån, och föreslår med anledning häraf exempelvis följande omformulering: »Lärjungarne bevista, under tillsyn af en eller flera lärare, högmässogudstjänsten i den ordning eforus på rektors förslag bestämmer; dock äge rektor, efter pröfning af omständigheterna, meddela lärjunge tillåtelse att tillsammans med sin familj och under dess tillsyn deltaga i gudstjänsten eller att af särskild anledning vara från församlingsgudstjänsten frånvarande». Läroverkskollegierna i Lund (reservation af prof. Törnqvist jämte 4 andra ledamöter), Härnösand (reservation af lektor Magnusson jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet), Umeå Luleå, vid Nya elementarskolan och i Haparanda yrka, att stadgandet om obligatoriskt kyrkobesök må utgå; läroverkskollegiet i Lund föreslår att i stället å lämpligt ställe en erinran om vikten af ungdomens deltagande i gudstjänsten införes och att föreskrift om utförlig undervisning rörande gudstjänsten och kyrkoåret i kursplanen meddelas; läroverkskollegierna i Härnösand, Umeå, Luleå och vid Nya elementarskolan hemställa, att i stället skolgudstjänster emellanåt anordnas, enligt kollegierna i Härnösand och Umeå en gång i månaden och med frivilligt deltagande, enligt kollegiet i Luleå minst en gång i månaden och med frivilligt deltagande, enligt alla de tre sistnämnda i samråd med vederbörande prästerskap.

§§ 22—23. Lektor Bergman i Norrköping påyrkar upphörandet af alla obligatoriska andaktsöfningar och gudstjänstbesök.

§ 25. Generaldirektör Linroth i medicinalstyrelsen anmärker, att en så viktig sak som inträdessökandes frihet från smittosam sjukdom i vissa fall fullständigt kan lämnas åt inkompetenta personers bedömande.

Läroverkskollegiet i Umeå yrkar, att alla inträdessökande böra åläggas förete vederbörligt prästbetyg, enär en del matrikeluppgifter finnas i prästbetyg men ej i afgångsbetyg.

§ 31. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan anser uttrycket »nöjaktigt redogöra för lärokursen» böra tolkas så, att för flyttning inom realskolan krävas godkända insikter i realskolans alla ämnen, för flyttning inom gymnasiet godkända kunskaper i de ämnen, som där läsas. Läroverkskollegiet i Kalmar önskar de båda första radernas förtydligande.

§§ 31—33. Lektor Landtmanson i Skara domkapitel anser, att om real-skolexamen införes i den af kommittén föreslagna organisationen, en särskild pröfning bör stadgas som villkor för uppflyttning till gymnasiet, enär eljest de mindre begåfvade, eftersom en nära förestående examen förefaller mera afskräckande än en till tiden aflägsnare, skola föredraga att från femte klassen fortsätta å gymnasiet.

§ 32. Läroverkskollegiet i Kristianstad föreslår följande omformulering: »Pröfning af de för lärjunges flyttning inom läroverk erforderliga kunskaper verkställe de lärare, hvilka undervisat i den klass, från hvilken flyttning sker.» Adjunkten Ringholm i Kalmar anser denna § föråldrad och numera knappast någonstades tillämpad.

§ 33. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan hemställer, att orden »af rektor och lärare» utgå.

§ 35 (och § 40). Läroverkskollegiet i Landskrona yrkar, att orden »vid nästföljande termins början» utbytas mot »inom den tid, som i § 40 är bestämd för återinträde vid samma läroverk» samt att, om detta bifalles, § 40 i sin senare del ändras till »... återtaga sitt rum vid samma eller annat läroverk...»

Domkapitlet i Härnösand och läroverkskollegiet i Umeå önska, att sista satsen »dock att detta icke gäller om inträde i gymnasiets tredje och fjärde ringar» må utgå.

§ 38. Domkapitlet i Göteborg hemställer, att bestämmelsen om afgångsbetygets påteckning må utgå.

§ 41. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan önskar paragrafens förenkling och ifrågasätter lämpligheten af gemensamt upprop vid hvarje termins början.

§ 42. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan anser, att mom. 1 och 2 böra såsom föråldrade omarbetas.

§ 43. Läroverkskollegiet i Växjö anser, att meddelande om flyttning bör ske genom anteckning på betyget och att paragrafen bör lyda på följande sätt: »Sedan årsexamen är afslutad, utdelas de belöningar och understöd, som blifvit lärjungar tillerkända.»

§ 44. Läroverkskollegiet i Kristianstad och rektor Sprinchorn i Lund önska, bland annat af ekonomiska hänsyn, en förenkling i årsberättelsens uppställ-

ning, särskildt genom borttagande af en del tabeller, som den sistnämnde anser behöfva inflyta endast hvar femte eller tionde år, under det att för de mellanliggande åren dessa tabeller kunde i skriftlig form öfverlämnas till ecklesiastikdepartementet.

Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan förordar, att fordran på afhandlings införande i årsberättelsen efterskänkes.

§§ 45—46. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan föreslår, att betyg för flit ersättes af betyg för uppmärksamhet, dock att intet allmänt vitsord i förevarande fall må förekomma.

§ 46. Läroverkskollegierna i Landskrona och vid l. allm. läroverket å Östermalm önska ett mellanbetyg i flit mellan »Mycket god» och »God» — det förstnämnda nämner exempelvis »Mer än god» —, och läroverkskollegiet i Visby förordar återinförandet af de fem gamla betygsgradationerna för flit.

Styrelsen för Tekniska skolan i Stockholm anser i fråga om teckning, att på betygen uttrycket »färdighet» lämpligen bör ersättas med »insikt». Denna uppfattning synes delas af teckningsläraren vid Karlskrona h. allm. läroverk.

§ 47. Domkapitlet och läroverkskollegiet i Växjö hemställa om följande tillägg: »All tobaksrökning utomhus är förbjuden, samt inomhus, såvida målsman icke därtill lämnat skriftligt samtycke.» Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan önskar dels införande af förbud mot rökning å allmän plats eller vid utmarsch, dels borttagande af bestämmelsen om lottning samt anser, att flera mom., särskildt 6, 7, 8 och 11, behöfde omarbetas.

Läroverkskollegiet i Falun yrkar revision af disciplinstadgan.

§ 49. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan hemställer, att kroppslig åga begränsas till realskolan och att sådan ej må förekomma å treåriga gymnasiet, att efter orden »anmärkning i klassens anteckningsbok» i mom. 2 inskjutes »i svårare fall åtföljd af meddelande till hemmet» samt att lärjunge, som två terminer efter hvarandra erhållit näst lägsta eller en termin lägsta betyg för uppförande, må erhålla den erinran, hvarom mom. 5 talar. Läroverkskollegiet i Kristianstad och 8 lärare i läroverkskollegiet i Lund yrka, att mom. 3 utgår och att till mom. 2 fogas den af kommittén i mom. 3 föreslagna bestämmelsen »dock må å gymnasium och i realskolans sjätte klass kroppslig åga i intet fall förekomma». Gymnastikläraren vid h. allm. läroverket i Lund anser, att om nyssnämnda bestämmelse i mom. 3 skall kvarstå, annan kännbar bestraffning bör införas.

§ 51. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan önskar ett tillägg af innehåll, att hvarje lärjunge skall i läroverksstaden hafva en målsman, till hvilken skolan vid behof kan hänvända sig.

Befordringslag.

§ 52. Filos. fakulteten i Uppsala föreslår, att början af mom. 3 erhåller följande lydelse: »Hvarje å gymnasiet timplan upptaget läroämne bör vara af lektor å ordinarie stat företrädt. Lektorat i kristendom skall, så ofta förhållandena det medgifva, omfatta blott detta ämne; annars skall hvarje lektorat omfatta två ämnen, af hvilka det ena anses som hufvudämne, det andra som biämne, och må i sådan befattning de olika ämnena kunna kombineras blott på något af följande sätt, hvarvid iakttages, att det ämne, som skall anses såsom hufvudämne, bör ställas först».

— — — — —

Början af mom. 4 bör enligt samma fakultets förslag formuleras sålunda: »Adjunktsbefattning i kristendom skall, så ofta förhållandena det medgifva, omfatta blott detta ämne; annars skall hvarje adjunktur omfatta två eller tre ämnen, det förra dock blott i de fall, då i befattningen ingår sådant skolämne, som motsvarar två eller flere akademiska examensämnena (modersmålet, naturlära, naturhistoria), och må i sådan befattning de olika ämnena kunna kombineras blott på något af följande sätt»:

— — — — —

Professor Wiman i filos. fakulteten i Uppsala har i särskildt yttrande framhållit, att då han med sin röst understödt förslaget angående särskilda lärare i kristendom, hans uppfattning varit, att ifall det visade sig behof af sådan lärare med ett för lektorat eller adjunktur otillräckligt timantal, undervisningen skulle kunna uppdragas åt någon person, som dessutom innehade praktisk befattning i kyrkans tjänst.

Teologiska fakulteten i Uppsala har med anledning af filos. fakultetens nyssnämnda förslag ansett sig böra erinra om den obestriddiga fördelen ej mindre för sambandet mellan kristendomsundervisningen och den allmänna bildningen än för såväl lärjungar som lärare däraf, att en lektor eller adjunkt i kristendom kan komma i tillfälle att meddela undervisning äfven i ett eller annat profanämne. Två ledamöter af teologiska fakulteten, nämligen professorerna Söderblom och Martin, hafva i särskilda utlåtanden anslutit sig till filosofiska fakultetens förslag i förevarande punkter.

Adjunkten Börring i Lund, med instämmande af 5 andra ledamöter af läroverkskollegiet, föreslår, att i början af mom. 3 efter ordet »läroämne» tilläggas orden »utom grekiska, latin och franska» samt att ur samma mom. följande grupper må utgå, nämligen: kristendom och latinska språket; kristendom och grekiska språket; modersmålet och latinska språket; latinska och grekiska språken; latinska språket och historia; tyska och franska språken; engelska och franska språken.

Beträffande de under § 52:3, 4 uppförda ämnesgrupperna hemställer filos. fakulteten i Uppsala, att i samma befattning blott sådana ämnen må förenas, som äga något inre sammanhang, och anser med hänsyn härtill, att den för lektorsbefattning uppförda gruppen kristendom och modersmålet är olämplig, hvarjämte fakulteten uttalar, att en sådan förening som matematik och kemi torde få anses som mindre lämplig. Bland de för adjunktsbefattning upptagna ämneskombinationer finner fakulteten af samma anledning skäl till anmärkning mot följande: kristendom, modersmålet och historia; modersmålet, tyska och matematik; modersmålet, geografi och naturlära; modersmålet, matematik och naturhistoria; modersmålet, matematik och fysik; modersmålet, naturhistoria och kemi; tyska, geografi och naturhistoria; tyska, matematik och naturhistoria; tyska, naturhistoria och kemi.

Läroverkskollegiet i Hudiksvall hemställer, att i mom. 3 matematik icke må förenas med kemi och naturhistoria icke med fysik.

Professorerna Charlier och Wrangel i filos. fakulteten i Lund uttala sig för att en inskränkning i antalet ämnesgrupper, som kunna ingå i lärarebefattning, må vidtagas.

Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan föreslår, att de i § 52:3, 4 förekommande ämnesgrupperna utgå samt att ledig lektorstjänst anslås i två ämnen, ledig adjunktstjänst i två eller tre ämnen; häremot reserverade sig rektor Hernlund; med afseende på sådana i mom. 3 upptagna grupper, där geografi ingår som första ämne, uttalar kollegiet, att geografi ej skulle förekomma å ett eventuellt treårigt gymnasium och å ett eventuellt fyraårigt gymnasium knappast har den ställning, att det försvarar sin plats som första ämne.

Läroverkskollegiet i Kristianstad hemställer, att i mom. 3 ämnesgruppen historia och filosofisk propedeutik fortfarande må bibehållas.

Några lärare vid h. allm. läroverket i Östersund anse följande kombinationer för lektorsbefattning olämpliga: fysik och geografi, matematik och kemi, naturhistoria och fysik.

Filos. fakulteten i Uppsala föreslår följande lydelse af § 52:7: »Om, när läraretjänst blir ledig, konsistorium med hänsyn till läroverkets behof af undervisning finner ombildning önskvärd, så att i tjänsten må ingå andra ämnen, än den förut omfattat, äger konsistorium att därom göra framställning hos Kungl. Maj:t».

Professor R. Geijer i filos. fakulteten i Uppsala har, med instämmande af professorerna P. A. Geijer, Hildebrandsson och Wiman, föreslagit, att § 57:7 skall erhålla följande lydelse: »Den ämnesförening, en lärarebefattning omfattat, bör icke vid inträffad ledighet ändras, utan att synnerligen viktiga skäl för en sådan ändring anförts.»

Lektor Petrini i Växjö anser, att ämneskombinationerna böra vara få och fasta.

§ 53. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan anser, att i mom. 2 uttrycket »vara känd för gudsfruktan och goda seder» bör utbytas mot orden »hafva gjort sig känd för en hedrande vandel».

Filos. fakulteten i Uppsala anser, att mom. 4 bör utgå med hänsyn till de bestämmelser fakulteten föreslår under § 54.

§ 54. Angående lärarebildningen och de för erhållande af lärarebefattning erforderliga examina hafva följande utlåtanden och förslag afgifvits.

Läroverkskollegiet i Kristianstad uttalar önskvärdheten af en för alla ämneslärare vid de allmänna läroverken gemensam examen, som på samma gång den öppnade utsikt för alla lärare att undervisa på läroverkets olika stadier och tillika tillförsäkrade läroverket en lärarekår, som i vetenskaplig grundlighet och pedagogisk duglighet icke vore den nuvarande underlägsen. Häremot reserverade sig lektorerna Young och Schultz-Steinheil.

Professor Wrangel i filos. fakulteten i Lund uttalar sig för en särskild lärareexamen.

Lektor Fehr i domkapitlet i Strängnäs framhåller som ett stort önskemål för framtiden samma kompetens och samma löneförmåner för alla lärarne vid de allmänna läroverken.

Lektor Hagelin i Nyköping anser den viktigaste af alla skolreformer vara en förbättrad lärareutbildning och påyrkar därför i samband med den blifvande skolreformen införandet af pedagogiska lärostolar vid universiteten och pedagogiska seminarier för läroverkslärare.

Professorerna Charlier och Wrangel i filos. fakulteten i Lund samt lektor Petrini i Växjö anse, att sökande till lärarebefattning bör hafva examensbetyg i de ämnen, som ingå i den sökta sysslan.

Professor Bäcklund uttalar sig för kommitténs förslag angående vitsord i vissa grupper af 4 ämnen såsom villkor för behörighet till lärarebefattning.

Filos. fakulteten i Uppsala föreslår följande lydelse af första stycket i § 54: 1: »Särskilda villkor för behörighet till lektorsbefattning äro: att vid inländskt universitet hafva aflagt fullständiga och godkända prof för promotion inom filosofisk fakultet eller licentiatexamen (efter senast föreslagen terminologi) inom

teologisk fakultet jämte godkändt disputationsprof, börande dock den, som aflagt examen enligt nådiga stadgan ang. filosofie kandidat- och licentiatexamina den 17 april 1891, hafva i särskild pröfning, hvarom närmare bestämmelser meddelas i nådiga kungörelsen den 14 okt. 1892, erhållit vitsord om minst godkända insikter i psykologi och logik, därest icke teoretisk filosofi ingår i hans kandidat- eller licentiatexamen; samt att hafva i licentiatexamen undfått minst betyget »godkänd» i det för befattningen angifna hufvudämnet och i biämnet antingen minst betyget »godkänd» i licentiatexamen eller minst »med beröm godkänd» i kandidatexamen, dock att i de fall, då hufvudämnet motsvarar två akademiska examensämnen, licentiatbetyg fordras blott i ett af dem jämte kandidatbetyg i det andra.

Professor Ångström i filos. fakulteten i Uppsala har i afgifven reservation yrkat, att för behörighet till lektorsbefattning skall fordras minst betyget godkänd i filosofie licentiatexamen i de båda ämnen, som falla under lektoratets lärområde. Som skäl anföres bland annat, att lektorernas antal vanligen ej räcker till för att hvarje å gymnasiets timplan upptaget ämne skulle kunna blifva såsom hufvudämne af lektor företrätt, hvaraf följden skulle kunna blifva, att somliga ämnen icke hade andra representanter inom lektorskåren än sådana, som i dessa endast förvärfvat sig kandidatbetyg.

Professor Wiman i filos. fakulteten i Uppsala har i särskildt yttrande yrkat, att den af kommittén föreslagna fordran på större insikter i ett af de i lektorsbefattning ingående ämnena skall kunna gälla hvilket som helst af dessa ämnen. Som skäl anföres, att man ej kan undgå lektorat i två hufvudämnena samt att den af professor Ångström föreslagna utvägen skulle kunna leda därtill, att man måste fordra licentiatbetyg i ej mindre än tre ämnen, t. ex. i botanik, zoologi och kemi för en lektorsbefattning i naturhistoria och kemi.

Filosofiska fakulteten i Uppsala föreslår följande lydelse af § 54: 2: »Särskilda villkor för behörighet till adjunktsbefattning äro att hafva i licentiat- eller kandidatexamen erhållit minst betyget »godkänd» i de till den sökta sysslan hörande ämnena, samt att dessutom, därest teoretisk filosofi ej ingår i examen, hafva undergått sådan pröfning i psykologi och logik, som i näst föregående moment omförmäles».

I fråga om behörighet att söka lektors- och adjunktsbefattning, hvori kristendom ingår som läroämne, hänvisar fakulteten till sitt förut i anledning af åtskilliga studenters petition rörande det teologiska examensväsendet afgifna yttrande, däri yrkas, att för sådan behörighet skall för den som undergått examen inom teologisk fakultet, krävas efterpröfning inom filosofisk fakultet i det till sysslan hörande profanämnet, för den som undergått examen inom filosofisk fakultet, motsvarande efterpröfning inom teologisk fakultet; detta allt i händelse lärarebefattningen omfattar såväl kristendom som något eller några profana ämnen. Skulle däremot kristendom, på sätt fakulteten i fråga om § 52 föreslagit, vara

det enda i befattningen ingående undervisningsämnet, bör, enligt fakultetens mening, för lektorskompetens endast fordras godkänd teologie licentiatexamen (efter senast föreslagen terminologi), för adjunktskompetens endast teologie kandidatexamen (efter samma terminologi).

Teologiska fakulteten i Uppsala har angående behörighet till lärarebefattning, hvari kristendom ingår som ämne, bland annat anført, att den lika litet som läroverkskommittén för närvarande kan föreslå eller förorda någon ändring i gällande bestämmelser rörande ifrågavarande lärarekompetens bland annat därför, att det förslag till stadga angående undervisnings-, studie- och examensväsendet inom de teologiska fakulteterna, som af därtill utsedde kommitterade år 1898 afgafs, ännu är beroende på Kungl. Maj:ts pröfning, hvars resultat lätt kan komma att kräffa en långt allsidigare utredning af föreliggande kompetensfråga, än hvad nu presterats eller kan åstadkommas. Skulle emellertid filosofiska fakultetens förslag i förevarande fråga vinna afseende, så anser teologiska fakulteten sig böra yrka, att efterpröfning inom teologiska fakulteten för lektorsaspirant ingalunda får omfatta hvilken teologisk disciplin som helst utan de centrala ämnena dogmatik och kyrkohistoria, i hvilka vederbörande lärare är skyldig att meddela undervisning.

Professor Söderblom i teologiska fakulteten i Uppsala har med anledning af de af filosofiska fakulteten föreslagna kompetensbestämmelserna i särskildt yttrande (se sid. 152) framhållit, att det från synpunkten af universitetsstudiernas längd är en uppenbar orimlighet att till teologie licentiatexamen, hvilken, såsom omfattande tre ämnen, i och för sig är mera kräfvande än filosofie licentiatexamen, för nödig lektorskompetens lägga krafvet på minst halfva filosofie licentiatexamen.

Kanslern för universiteten yttrar beträffande fakulteternas förslag om läroämnenas gruppering och lärarnes kompetensvillkor, att en tillfredsställande jämkning mellan läroverkens och universitetens kraf jämförelsevis lätt bör kunna åvägbringas, men anses den förebragta utredningen alltför otillräcklig och de väckta förslagen af en alltför ingripande art med hänsyn till universitetens undervisande och vetenskapliga verksamhet, för att det för närvarande skulle vara möjligt att inlåta sig på ett försök i dylik riktning.

Lärare i kristendom vid h. latinläroverket å Norrmalm hafva som sin mening uttalat, att behörighet till lektorsbefattning, hvari kristendom ingår som läroämne, ej borde tillkomma den, som aflagt filosofie kandidatexamen och dimissionsexamen, enär dessa examina, allra helst om de äro medelmåttiga eller jämnstrukna, ingalunda kunna anses borge för tillräckliga kunskaper hos den, som i vår tid skall kunna med framgång sköta en teologie lektorsbefattning.

Läroverksskollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm har med 17 röster mot 5 afstyrkt kommitténs förslag, att afgångsbetyg från den treåriga kursen

vid H. lärarinneseminariet skall medföra behörighet till ämneslärarinnebefattning vid de ifrågasatta samskolorna.

Angående de särskilda examensämnena och deras förhållande till skolämnena hafva gjorts följande uttalanden.

Filosofiska fakulteten i Uppsala förutsätter, att ämnet germanska språk ersättes i akademisk examen af tyska och engelska. Domkapitlet i Härnösand afstyrker förslaget, att germanska språk delas i filosofie kandidatexamen, enär detta ej vore nödigt för skolans behof och kunde komma att medföra olägenheter.

Professor Wrangel i filos. fakulteten i Lund yrkar, att ämnet estetik med litteratur- och konsthistoria upptages bland de ämnen, som medföra behörighet till lärarebefattning, samt framhåller behofvet däraf, att vid universiteten öfningskurser för uppsatsskrifning, kriaämnens disposition samt muntlig framställning anordnas. Professor Erdmann i filos. fakulteten i Uppsala uttalar önskvärdheten af att åtgärder vidtagas i syfte att försäkra skolornas lärjungar om en kunnigare och skickligare ledning i modersmålets skriftliga behandling, hvilken anordning vore nödvändig som motvikt mot den språkliga inverkan på svenskans stilistiska behandling, som tyskan genom sitt ökade utrymme på undervisningsplanen skulle komma att utöfva.

Filosofiska fakulteten i Uppsala föreslår, att i läroverksstadgan intagas bestämmelser därom, att skolämnena och de akademiska examensämnena motsvara hvarandra på följande sätt: filosofisk propedeutik = teoretisk filosofi; modersmålet = nordiska språk och litteraturhistoria; franska = romanska språk; naturhistoria = botanik och zoologi; naturlära = två af ämnena fysik, kemi, astronomi, geologi. Professor Wiman i filos. fakulteten i Uppsala vill härtill foga den bestämmelsen, att för lärarebefattning i fysik skall fordras vitsord både i fysik och mekanik.

Angående det för behörighet till lektorsbefattning erforderliga disputationsprovet hafva följande förslag afgifvits.

Filosofiska fakulteten i Uppsala hemställer, att det andra och det näst sista stycket i § 54: 1 utgår, hvilket i samband med den föreslagna lydelsen af första stycket i § 54: 1 innebär, att det för behörighet till lektorsbefattning erforderliga disputationsprovet icke nödvändigt behöfver vara aflagdt i något af de ämnen, som ingå i den sökta sysslan, utan kan vara aflagdt i hvilket ämne som helst. Professor Persson i filos. fakulteten i Uppsala har på i särskildt yttrande anförda grunder reserverat sig mot detta fakultetens beslut.

Läroverkskollegiet i Kristianstad anser, att sökande till lektorsbefattning i latin och grekiska äfven framdeles bör hafva på latin författat och försvarat antingen sin gradualafhandling eller särskild afhandling för den lediga tjänsten.

Läroverkskollegiet i Visby föreslår, att nu stadgadt kompetensvillkor, att afhandling i klassisk filologi skall vara författad på latinska språket, bör bibehållas.

Mot kommitténs förslag om två års tjänstgöring som villkor för behörighet till ordinarie ämneslärarebefattning hafva följande myndigheter uttalat sig: domkapitlet i Härnösand; läroverkskollegierna i Nyköping, Örebro, Lund (15 röster mot 11), Kristianstad, Sundsvall, Visby och Eskilstuna; professorerna Bäcklund och Rydberg i filos. fakulteten i Lund och lektor Petrini i läroverkskollegiet i Växjö. Domkapitlet i Växjö förordar, att den för behörighet till lektorsbefattning föreslagna bestämmelsen om tvåårig tjänstgöring vid allmänt eller enskildt läroverk måtte utgå. I några af ofvannämnda utlåtanden hänvisas till reservanterna grefve Klingspors och Larssons yttranden i frågan.

§ 55. Direktionen öfver Nya elementarskolan och läroverkskollegiet där sammastädes anse, att vid ansökan till läraresyssla vid allmänt läroverk äfven bör bifogas läkareintyg, som styrker frihet från svårare sjukdom eller lyte.

§ 57. För lärareprofvens afskaffande hafva uttalat sig: läroverkskollegierna i Hudiksvall, Vänersborg, Strängnäs, Falun, Lund (19 röster mot 9; dessutom reservation af rektor jämte 5 ledamöter, som uttalat sig för de fakultativa profvens bibehållande), Malmö, Kristianstad, vid h. realläroverket i Göteborg, i Halmstad, Härnösand, Östersund, Sundsvall, Alingsås, Eskilstuna, Askersund, Sala, Varberg, Oskarshamn, Åmål och Haparanda samt vid Katarina l. allm. läroverk; professor Noreen i filos. fakulteten i Uppsala, rektor Rödning och lektor Laurin i domkapitlet i Göteborg. Några af dessa myndigheter hafva anslutit sig eller hänvisat till professor Carlsons reservation.

Domkapitlet i Härnösand och läroverkskollegiet i Sundsvall föreslä, att sökande, som önskar aflägga prof, skall omedelbart vid själfva ansökan anmäla denna sin önskan. Härigenom skulle ledig syssla kunna tillsättas på afsevärdt kortare tid, än hvad nu är fallet.

§ 58. Lektor Behm i Hälsingborg, hvilken anser, att lärjunge å gymnasium, som sådant önskar, bör erhålla undervisning i franska språkets skriftliga behandling, har, med instämmande af andra tre ledamöter af läroverkskollegiet, föreslagit, att sökande till lektorsbefattning i franska skall rätta ett skriftligt arbete på detta språk.

Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan förordar, att undervisningsprof för lektorsbefattning endast må omfatta två ämnen.

§ 59. Domkapitlet i Göteborg hemställer, att sista punkten af mom. 3 utgår eller också på det sättet ändras, att efter orden »vid annat» framför »läroverk» inskjutes »i stiftsstad beläget». Domkapitlet anser nämligen, att undervisningsprofvens sakkunniga bedömande är tillräckligt tryggt genom den föreskrift, som innehålles i mom. 2, samt att om rektor vid läroverk, som ej är

beläget i stiftsstadens, skulle deltaga i bedömning af undervisningsprof, han däri-
genom komme att dragas bort från det läroverk, hvars styresman han är, hvar-
jämte statsverket härigenom vållas utgifter, som äro helt och hållet öfverflödiga
eller i allt fall icke uppvägas af motsvarande fördelar.

§ 60. Angående rätt att utnämna lärare hafva följande uttalanden blifvit
gjorda.

Läroverkskollegiet i Västervik önskar, att utnämningssrätten öfverlåtes åt
en blifvande centralstyrelse.

Lektorerna Fehr och Sohlberg i domkapitlet i Strängnäs uttala sig för
att den ifrågasatta centralstyrelsen skall öfvertaga alla eforernas och domkapitlens
rättigheter och skyldigheter i hvad till läroverken hör.

Läroverkskollegierna vid h. realläroverket i Göteborg, i Halmstad och
Härnösand, uttala sig för ett centralt läroverksråd och i samband därmed för
upphäfvande af domkapitlens rätt att utnämna lärare.

Läroverkskollegiet vid h. realläroverket i Stockholm uttalar sig för in-
rättande af ett centralt läroverksråd med särskildt betonande bland annat af
detta läroverksråds betydelse för lärareutnämningarna.

Direktionen öfver Nya elementarskolan, läroverkskollegierna i Vänersborg,
Umeå, Luleå, Nya elementarskolan, Oskarshamn, 9 ledamöter af läroverkskollegiet
vid h. latinläroverket å Norrmalm samt professor Noreen i filos. fakulteten i
Uppsala anse, att rätten att utnämna lärare, i samband med inrättande af ett
läroverksråd, bör öfvertagas af Kungl. Maj:t.

Läroverkskollegiet i Visby, med instämmande af biskopen och kyrkoherden
Odin, har ej velat yttra sig i frågan om en centralstyrelse för läroverken men
framhåller, att i hvarje fall lärarne böra utnämnas af Kungl. Maj:t.

Flertalet af de myndigheter, som anslutit sig till professor Carlsons reserva-
tion angående ett centralt läroverksråd, torde äfven få anses hafva omfattat den
del af nämnda reservation, som handlar om rätten att utnämna lärare.

I öfrigt hafva angående § 60 följande uttalanden blifvit gjorda.

Domkapitlet i Härnösand, läroverkskollegierna i Sundsvall, vid h. allmänna
läroverket å Södermalm, Nya elementarskolan, l. allmänna läroverket å Öster-
malm instämma i ett af professor Fries reservationsvis gjordt yrkande, att eforus
vid tillsättande af lärareplatser må äga blott en röst och i händelse af lika röstetal
utslagsrösten samt att voteringsordningen må blifva densamma som vid behand-
ling af andra frågor inom domkapitlet.

Läroverkskollegiet i Kristianstad hemställer under hänvisning till 1897
års läroverkskommittés betänkande, att innan ledig lärareplats tillsättes, rektor
vid det läroverk, där sysslan är ledig, sättes i tillfälle att yttra sig öfver de
sökande.

§ 61. Läroverkskollegiet vid Katarina läroverk hemställer, att i det stycke, som handlar om tillsättning af lektorsbefattning, föreskriften »och skall i fråga om dylik befattning — förenade ämnen» ur § 61 utgår. Lektor Petrini i Växjö anser, att i fråga om tillsättning af lektorsbefattning vetenskaplig skicklighet bör »föregå s. k. undervisningsskicklighet».

§ 62. Rektor Wadstein i Karlskrona har med instämmande af två ledamöter af läroverkskollegiet därstädes hemställt, att ordinarie ämneslärare ej får tillträda eller vid vunnen transport frånträda lärarebefattning under pågående läsetermin, samt dessutom, med instämmande af en ledamot af läroverkskollegiet, yrkat, att ordinarie ämneslärare ej må äga rätt att tillträda annan befattning i statens tjänst förrän efter minst 3 års tjänstgöring vid det läroverk, där han senast vunnit anställning. I motiveringen anföres åtskilliga fall af rubbningar i undervisningens jämna gång vid läroverket, förorsakade af i förevarande fall nu gällande bestämmelser.

Läroverkskollegiet i Kristianstad önskar, att till mom. 3 fogas en bestämmelse af innehåll, att utnämning till läraresyssla skall tillkännagifvas i den officiella tidningen.

§ 63. Musikläraren vid Karlskrona läroverk, som fäster uppmärksamheten därå, att enligt § 11 i plan för undervisningen i öfningsämnena vid de allmänna läroverken undervisningen i instrumentalmusik skall omfatta dels orgelspel, dels, där omständigheterna det medgifva, behandling af andra, helst stråkinstrument, finner det egendomligt, att det i musiklärareexamen fordras betyg i sång, pianospelning och harmonilära, under det att musikläraren har att undervisa i delvis helt andra ämnen, nämligen sång, orgelspelning samt eventuellt violinspelning.

Musikaliska akademien finner inrättandet af en profkurs för blifvande musiklärare synnerligen önskvärdt.

Gymnastikläraren vid Lunds h. allm. läroverk, som anser, att i fråga om behörighet till gymnastiklärarebefattning vid högre allmänt läroverk den tvååriga och i fråga om sådan befattning vid realskola den ettåriga kursen vid Gymnastiska centralinstitutet äro otillräckliga, detta senare så länge centralinstitutet har sin undervisning ordnad så, som nu är förhållandet, uttalar som sin mening, att i förra fallet den fullständiga kursen vid sagda institut d. v. s. äfven den sjukgymnastiska, bör uppställas som kompetensvillkor samt att det i senare fallet vore fördelaktigt, att den treåriga kursen blifvit genomgången.

Lärarekollegiet vid Gymnastiska centralinstitutet yrkar sådan ändring i § 63: 2 c, att behörighet till gymnastiklärarebefattning vid realskola må tillkomma den, som genomgått instruktörskurs, endast i det fall, att ingen medsökande finnes, som genomgått fullständig gymnastiklärarekurs.

Direktionen öfver Gymnastiska centralinstitutet delar icke lärarekollegiets mening i fråga om kompetens till gymnastiklärarebefattning vid realskolorna.

Läroverkens styrelse, lärare och öfriga tjänstemän.

§ 81. Domkapitlet i Härnösand anser önskligt, att Kungl. Maj:t ville reglera efori rätt i fråga om valet af läroböcker i syfte att förekomma alltför tätt och omotiveradt ombyte af sådana. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan (reservation af lektorerna Edström och Josephson samt adjunkterna Leatz och Österberg) och lektor Klintberg i Visby instämma med kommittéreservanten Pettersson i fråga om skärpta bestämmelser för ombyte af läroböcker, och det förstnämnda yttrar sig dessutom för granskning af läroböcker genom det af reservanten Carlson ifrågasatta läroverksrådet eller genom en af Kungl. Maj:t tillsatt kommission.

§ 93. Läroverkskollegiet i Visby påpekar, att i mom. 2 af kommitténs förslag uttrycket »lägre läroverk» ej blifvit utbytt mot »realskola».

§ 94. Beträffande mom. 3 yrkar rektor Brolén i Uppsala, att en återgång sker till de före år 1892 gällande bestämmelserna om rektorsförordnanden och att ansökningar i detta fall icke förekomma. I läroverkskollegiet i Falun yrka 11 ledamöter, att rektorsbefattning ej göres till föremål för ansökning, under det att 6 anse, att ansökan bör ingifvas till en blifvande öfverstyrelse, som skall äga att förorda en af de sökande. Lektor Bergman i Norrköping anser önskvärdt, att läroverkskollegiet, innan erforus afgifver förord, på något sätt får tillkännagifva sin mening om de sökande, och ifrågasätter äfven någon yttranderätt i sådan angelägenhet för vederbörande stadsfullmäktige.

§ 96 (och 102:5). Rektor Oldin i Landskrona hemställer, att ordet »examenskatalog» utbytes mot t. ex. »betygskatalog» samt att i § 96 efter »examenskatalog» insättes »i två exemplar» och efter »terminsbetyg» följande tillägg: »för sin afdelning lämna skriftliga uppgifter till terminskatalogen enligt rektors anvisning».

§ 98. I hufvudsaklig anslutning till reservanten Carlsons förslag om åtgärder för ungdomens fysiska uppfostran hafva uttalat sig: medicinska fakulteten i Uppsala, med instämmande af större akademiska konsistoriet darsammastädes och lärarekollegiet vid Karolinska institutet; domkapitlet i Göteborg; läroverkskollegierna i Västervik, Vänersborg, Nyköping, Västerås, Malmö, vid h. realläroverket i Göteborg, i Härnösand, Umeå, Luleå, Borås, Lidköping, Södertälje, Arboga, Sala,

Sölvesborg, Uddevalla, Varberg, Kristinehamn, Åmål och Skellefteå; professor Erdmann i filos. fakulteten i Uppsala, lektor Klintberg i Visby, generaldirektör Linroth i medicinalstyrelsen, gymnastikläraren i Lund och skolläkaren i Visby.

Lärarekollegiet vid Gymnastiska centralinstitutet föreslår, att i mom. 2 orden »främja håg för» ändras till »tillgodose behof af», samt instämmer med reservanten Carlson, med det tillägg, att det uttryckligen stadgas, att »hvarje klass *skall* hafva en läxfri eftermiddag i veckan.»

Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan hemställer, att mom. 2, såsom för rektor skäligen betungande, borde utgå.

Generaldirektör Linroth anser nödvändigt, att § 98 så affattas, att rektors och klassföreståndares både rätt och skyldighet att tillse, att § 117 efterlefves, kraftigt stärkas.

§ 99. Läroverkskollegiet i Kristianstad föreslår, att andra punkten, om skyldighet för rektor att bereda lärjunge, som emellan terminerna vid lärosätet kvarstannar, tillfälle till undervisning mot särskild afgift, skall utgå.

§ 102. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan förordar, att tjänstgöringsbetyg utfärdas af eforus efter rektors hörande.

§ 106. Domkapitlet i Göteborg har intet emot syftet i den af kommittén föreslagna bestämmelsen att rektor, som ej är domkapitelsledamot, skall äga att deltaga i vissa af konsistoriets öfverläggningar och beslut, men finner stora svårigheter möta vid tillämpningen.

Domkapitlet i Härnösand anmärker, att en ändring i berörda syfte är af kyrkolags natur, och yrkar, att om bestämmelsen anses lämplig, formuleringen måtte blifva tydligare, så att rektors icke blott rättighet utan äfven skyldighet i detta afseende fastställes.

§ 108. Läroverkskollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm anser, att ordinarie eller vikarierande öfningslärare, som i fråga om undervisningstid äro jämförliga med ordinarie eller vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring, må inom kollegiet intaga samma ställning som dessa. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan uttalar sig för att uttrycket »deras undervisning» i mom. 2 närmare preciseras.

Styrelsen för Tekniska skolan i Stockholm hemställer, att teckningslärare, som af rektor särskildt tillkallas till kollegiesammanträde, må äga rätt att deltaga ej endast i öfverläggningarna utan äfven i besluten.

§§ 108 och 125. Lärarekollegiet vid Karolinska institutet fordrar bestämmelser i syfte att kraftigare än hittills trygga skolläkarens inflytande på skolans hygieniska omvårdnad om lärjungarne.

Generaldirektör Linroth anser, att §§ 108 och 125 behöfva underkastas omarbetning af erfarna skolläkare på särskildt uppdrag.

§ 117. Läroverkskollegiet i Visby instämmer i den af reservanten Höjer föreslagna omformuleringen (sid. 786 i kommitténs betänkande) af mom. 2. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan instämmer med nämnda reservant i hufvudsak men med det tillägg beträffande gymnasiet, att sammanhängande föredragningsmetod ej vare utesluten i de ämnen, där sådan befinnes lämplig.

§ 121. Läroverkskollegiet i Lund (reservation af lektor Lenander) föreslår följande omformulering af första punkten: »Lärare i samma ämne sammanträda på kallelse af rektor vid hvarje läsårs början för att samråda om och uppgöra gemensam plan för ämnets behandling i läroverkets olika klasser» — samt yrkar, att återstoden af denna § utgår.

§ 125. Generaldirektör Linroth anser, att den två gånger om året föreskrifna, synnerligen besvärliga och tidsödande undersökningen af ögon och öron ej behöfver förekomma mer än en gång årligen.

Ekonomisk stadga.

§ 126. Domkapitlet i Kalmar hemställer, att de mycket föråldrade bestämmelserna angående nybyggnad och reparation af läroverkshus må ersättas med mera tidsenliga föreskrifter. I liknande riktning utalar sig läroverkskollegiet i Falun.

§ 133. Läroverkskollegiet i Örebro önskar följande tillägg till mom. 1: »Dessutom bör vid hvarje läroverk finnas en särskildt för läroverkets lärjungar afsedd boksamling, innehållande lämplig ungdomsläsning, som af lärjunge må begagnas utan de i mom. 4 stadgade villkor.»

Läroverkskollegiet i Lund hemställer om följande omformulering af andra punkten i mom. 4: »Till lärjunge må utlåning äga rum mot af bibliotekarie eller rektor godkänd borgen.» Läroverkskollegiet i Växjö föreslår ett så lydande tillägg till mom. 4: »Uppslagsböcker, handböcker och andra böcker, som oftare behöfva rådfrågas, böra såsom ett för lärarne alltid och omedelbart tillgängligt handbibliotek vara uppställda i kollegierummet.»

Läroverkskollegiet i Lund förordar följande omformulering af mom. 7: »Bokinköp bestämmes af rektor på bibliotekariens eller lärares förslag.» Enligt läroverkskollegiets i Kristianstad förslag bör nämnda mom. affattas på följande sätt: »Bokinköp bestämmes — på förslag af lärare — af rektor och bibliotekarie.»

Läroverkskollegiet i Landskrona hemställer om tilläggande af ett nytt mom. (mom. 8), af förslagsvis följande lydelse: »Hvad här ofvan är stadgadt gäller äfven för realskolor, därest där befintligt bibliotek på framställning af rektor och kollegium pröfvas af eforus vara så omfattande, att bestämmelserna i denna § böra på dess skötsel äga tillämpning», samt föreslår i sammanhang härmed, att bibliotekarie vid realskola utses på samma sätt, som beträffande bibliotekarie vid h. allm. läroverk är stadgadt i § 124.

Lektor Melander i Växjö domkapitel anser, att biblioteken böra inspekteras af en af Kungl. Maj:t utsedd fackman.

§ 134. Läroverkskollegiet i Kristianstad förordar, att första punkten må behålla sin nuvarande lydelse.

§ 136. Domkapitlet i Kalmar föreslår, att de s. k. kadukåren må komma att upphöra. Domkapitlen i Lund och Härnösand yttra sig för afskaffande af de i mom. 1 b) omnämnda kollekterna och af de i mom. 1 c) angifna inkomsterna.

§§ 137—138. Läroverkskollegiet i Uppsala förordar, att afgifterna till biblioteks- och materielkassan samt till byggnadsfonden ökas. Läroverkskollegiet i Västerås hemställer, att vid läroverk, där elevantalet ej öfverstiger 400, den terminliga afgiften till biblioteks- och materielkassan höjes från kr. 4,50 till kr. 5. Läroverkskollegiet i Kristianstad uttalar sig för att afgifterna till nämnda kassa höjas eller att bestämmelsen härom ändras i öfverensstämmelse med § 137 mom. 1 c). Rektor Sprinchorn i Lund anser likaledes afgiften för liten och önskar, att denna liksom afgiften till ljus- och vedkassan skall utgå i mån af behof och bestämmas af kollegium.

§ 140. Läroverkskollegiet i Örebro föreslår, att uttrycket »bristande flit» utbytes mot »mindre god flit».

§§ 136—143. Läroverkskollegiet i Lund finner önskvärdt, att lärarne befrias från hvarje delaktighet i ansvaret för och revision af läroverkens kassor och fonder. Rektor Sprinchorn önskar därtill, att äfven rektorerna befrias åtminstone från ansvaret för och förvaltningen af läroverkens s. k. milda stiftelse

Ändringar i stadgans bilagor.

Bil. 4. Läroverkskollegiet vid Nya elementarskolan uttalar, att formuläret till afgångsbetyg borde förtydligas, enär det, jämfördt med det nuvarande, gäfvit anledning till anmärkning.

Bil. A—C. Generaldirektör Linroth i medicinalstyrelsen anser en omarbetning af dessa bilagor erforderlig.

Bil. D. I. Välskrifning. Läroverkskollegiet i Trelleborg anser, att kursplan bör uppgöras äfven för ämnet välskrifning.

Bil. D. II. Teckning. Styrelsen för Tekniska skolan i Stockholm gillar de af kommittén ifrågasatta reformerna i teckningsundervisningen äfvensom förslagen till teckningskurser i de olika klasserna på läroverkens särskilda linjer.

Teckningslärarinnan vid Visby läroverk anser, att de till 4:e klassen förlagda öfningarna i ritinstrumentens användning böra begynna redan under höstterminen, samt framhåller i fråga om kommitténs uttalande angående teckningsundervisningen, att om lärjungen skall kunna lära sig använda tecknandet som ett uttrycksmedel, stor uppmärksamhet från början måste fästas vid huru han utför sin teckning. Denna måste utföras noggrant, klart och enkelt. Finge lärjungen alltjämt blott skissera, utan att tillbörlig uppmärksamhet fästes vid sättet för teckningens utförande, kunde lätt oreda och oklarhet samt oförmåga att tydligt uttrycka det iakttagna blifva följd. Teckningsläraren vid Karlskrona h. allm. läroverk förordar, att frihandsteckningen och linearritningen betygsättas hvar för sig. Samma yrkande har framställts af styrelsen för Tekniska skolan i Stockholm.

Bil. D. III. Musik. Läroverkskollegiet i Växjö anser, att sång bör vara ett obligatoriskt öfningsämne.

Biskopen i Strängnäs påyrkar en revision af planen för undervisningen i sång, bland annat i syfte att större uppmärksamhet ägnas åt själfva sångtexten, större utrymme beredes åt den enstämmiga körsången, som undantränges af den flerstämmiga, äfvensom åt den religiösa, särskildt den kyrkliga polyfona körsången.

Läroverkskollegiet i Luleå framhåller önskvärdheten af en bestämmelse, att lärjungarnes antal inom hvarje sångklass, med undantag af körafdelningen, ej må öfverstiga 50.

Bil. D. IV. Gymnastik och vapenöfning. Gymnastikläraren vid Lunds h. allm. läroverk anser, att denna rubrik bör utbytas emot: IV Gymnastik, V Florettfäktning, VI Militäröfningar, samt att själfständiga betyg böra afgifvas för hvar och ett af dessa olika slag af öfningar.

Lärarekollegiet vid Karolinska institutet, direktionen öfver Gymnastiska centralinstitutet, lärarekollegiet vid Gymnastiska centralinstitutet, läroverkskollegierna i Varberg och Kristinehamn, generaldirektör Linroth i medicinalstyrelsen, gymnastiklärarne vid Stockholms allmänna läroverk samt gymnastikläraren vid Lunds h. allm. läroverk uttala sig för att gymnastiköfningarna upptagas å timplanen. Den sistnämnde uttalar sig vidare för en omformulering af § 16 mom. 1, enär dess gammalmodiga och opedagogiska ordalydelse stötte hvarje sakkunnigt öra, samt erinrar i fråga om mom. 2, att därest gymnastiktimmarna,

som vore att hoppas, komma att omväxla med schemats öfriga timmar, hvarje annan indelningsgrund än den i läsklasser blir otänkbar. I sammanhang härmed uttalar bemälda lärare, att gymnastikafdelningarnas storlek ej må öfverskrida å gymnasium 50 och i realskolan 100 lärjungar.

Tre ledamöter af läroverkskollegiet vid h. latinläroverket å Norrmalm föreslå, att gymnastiken — icke vapenöfningarna — göres, om icke valfri, dock mindre strängt obligatorisk, så att befrielse i vissa fall må kunna medgifvas enbart på målsmans därom gjorda uttryckliga anhållan.

Lärarekollegiet vid Karolinska institutet förordar en bestämmelse därom, att undersökning af lärjungarnes kroppsutveckling och hälsotillstånd jämväl skall äga rum vid terminens midt.

Gymnastikläraren vid h. allm. läroverket i Lund anser, att den i § 19:2 omnämnda kroppsundersökning bör närmare specificeras, för att slentrian må förhindras, äfvensom att bestämmelser böra gifvas angående de kroppsfel eller sjukdomar, som medföra befrielse från deltagande i kroppsöfningar.

Skolläkaren vid Visby läroverk, med instämmande af kollegiet därstädes, anser det vara nog med 30 minuters gymnastik dagligen, tid för omklädnad och uppställning däri inräknad.

Direktionen öfver Gymnastiska centralinstitutet, läroverkskollegiet i Kristinehamn, generaldirektören Linroth i medicinalstyrelsen samt gymnastiklärarne vid Stockholms allmänna läroverk förordar en gymnastiköfning hvarje dag å 45 minuter, tid för omklädnad och uppställning däri inräknad.

Lärarekollegiet vid Gymnastiska centralinstitutet föreslår följande lydelse af § 20 mom. 1, 2: »1. Real- och samskolornas samtliga klasser öfvas i pedagogisk gymnastik minst 45 minuter dagligen, tid för omklädnad och uppställning inberäknad; 2. Gymnasiets lärjungar öfvas dagligen i pedagogisk gymnastik och fäktning minst femtiofem minuter, tid för omklädnad och uppställning inräknad. Där hinder möter för en sådan anordning, må gymnastiköfningarna fördelas på enahanda sätt, som för realskolan föreskrifves, samt fäktning öfvas tvenne gånger i veckan fyrtiofem minuter hvarje gång, tid för omklädnad och uppställning oberäknad. Då fäktning förlägges till särskild tid, kunna de lärjungar i fjärde ringen, som sådant önska, från denna öfning befrias.»

Gymnastikläraren vid h. allm. läroverket i Lund föreslår, att vederbörande mom. af § 20 må få följande lydelse: »Hvarje klass öfvas i pedagogisk gymnastik och hvarje ring i pedagogisk gymnastik och fäktning en timme (= 45 min.) dagligen. (Af veckans sex timmar anslås minst $\frac{1}{6}$ och högst $\frac{1}{2}$ till fäktningen.)»

Direktionen öfver Gymnastiska centralinstitutet förordar, att tiden för gymnastik och för fäktning sammanslås, så att, där man finner en sådan anordning ändamålsenlig, det må vara tillätet, att en timme dagligen anslås till dessa båda slag af öfningar.

Läroverkskollegiet i Kristianstad föreslår, att tiden för fäktning måtte ingå i tiden för gymnastik och att dessa öfningar med hvarandra omväxla, så att de tillsammans för resp. lärjungar upptaga en half timme dagligen.

Gymnastikläraren vid h. allm. läroverket i Lund uttalar sig för önskvärdenheten af en hvarje år, helst hvarje termin, återkommande inspektion af kroppsöfningarna vid de allm. läroverken.

Petitioner, senare inkomna framställningar m. m.

Önskemål och förslag, som framställts i underdåniga petitioner och öfriga yttranden, hvilka beröra kommitténs förslag men ej tillhöra de officiella utlåtandena däröfver, äfvensom i vissa kompletterande skrivelser m. m., sammanfattas här nedan enligt samma plan, som ofvan blifvit följd.

KAP. I.

Läroverksorganisationen i allmänhet.

b) Anordnandet af en examen vid realskolekursens slut.

Mot införandet af den föreslagna realskoleexamen hafva uttalat sig: E. von Bahr m. fl. (vid möte af pedagogiskt intresserade personer i Uppsala), föreståndare och föreståndarinnor för h. flickskolor i Stockholm, L. M. Wærn m. fl. (ett större antal personer från landets olika delar). I det förstnämnda uttalandet anses den ifrågasatta kompetensen kunna grundas på afgangsbetyget; i de båda andra framhålles, att den kan bindas vid vissa fastställda kurser.

c) Gymnasiets anknytning till realskolan och gymnasiekursens längd.

Allm. svenska läraremötet i Malmö år 1903 har (med 62 röster mot 42, som afgåfvos för kommitténs förslag) uttalat sig för reservanten Dahlgrens yrkanden 1 (om realskolan) och 2 (om gymnasiet) samt för inrättande af läroverk af annan typ, där Kungl. Maj:t kan finna sådant lämpligt.

Fysiska sällskapet i Uppsala anser reservanten Anderssons förslag vara för reallinjen särdeles olämpligt.

d) De klassiska språken. — A-läroverk.

Svenska humanistiska förbundet anser kommitténs förslag i fråga om de klassiska språken otillfredsställande och uttalar sig för upprättandet af åtminstone 13 A-läroverk med sexårig kurs i latin och fyraårig kurs i grekiska.

KAP. II.

Realskolans organisation.**a) Allmänna grunder.**

Fysiska sällskapet i Uppsala anser ämnena fysik och kemi böra intaga en ledande ställning i realskolan.

E. von Bahr m. fl. förordar, att någon valfrihet medgifves äfven i realskolans öfre klasser.

b) Undervisningsplan.

Föreståndare och föreståndarinnor för flickskolor i Stockholm förorda, att vid fastställandet af kurserna större frihet medgifves, än kommittén föreslagit, så att mera omfattande kunskaper inom vissa områden må kunna kompensera mindre omfattande kunskaper på andra områden.

c) Realskolexamen.

Pedagogiska sällskapet i Stockholm hemställer: att det medgifves lärjungar, som läst blott ett främmande språk, att aflägga realskolexamen; att privata skolor må kunna erhålla rätt att dimittera lärjungar från de klasser, som motsvara realskolans och gymnasiets afgangsklasser, och utfärda betyg, som medför kompetens, äfven om skolans kurser icke i alla punkter öfverensstämma med statskolans utan antingen utbyte af ämnen skett (t. ex. så, att tyska eller engelska utbytts mot franska) eller i något ämne andra kurser lästs, allt under förutsättning att det vunna bildningsresultatet pröfvas fullt motsvara det af statsskolan meddelade; samt att statsunderstödda och under offentlig kontroll ställda flickskolor med sju eller åtta klasser må kunna få rätt att åt lärjungar, som fullständigt genomgått läroverket, meddela den med realskolexamen afsedda kompetensen på sådana villkor, som i möjligaste mån åt dessa skolor bevara deras hittillsvarande frihet.

Att med hänsyn till ifrågasatt kompetens stadgad kunskap i vare sig tyska eller engelska måtte kunna ersättas af motsvarande kunskap i franska yrkas af E. von Bahr m. fl., föreståndare och föreståndarinnor för flickskolor i Stockholm, L. M. Wærn m. fl. E. von Bahr m. fl. tillägger, att detta yrkande icke innebär någon afvikelse från kommitténs förslag i fråga om statens läroverk utan närmast rör privatister och enskilda läroanstalter, och en liknande mening uttalas äfven i den af L. M. Wærn m. fl. ingifna petitionen.

d) Kompetens på grund af aflagd realskoleexamen.

A. Läroanstalter.

Tandläkareinstitutet.

Skandinaviska tandläkareföreningen ansluter sig på det kraftigaste till inom föreningen gjorda uttalanden om nödvändigheten af maturitetsexamen som grundval för tandläkarestudierna.

Svenska tandläkaresällskapet ingår i en utförlig kritik af medicinalstyrelsens utlåtande år 1899 med anledning af riksdagens samma år begärda utredning i fråga om en afgangsexamen å allm. läroverkens mellanstadium och söker bemöta de skäl, som af 5 reservanter i lärarekollegiet vid Karolinska institutet anförts mot kollegiets beslut att afstyrka bifall till kommitténs förslag angående realskoleexamen såsom grundval för studier vid tandläkareinstitutet, samt förordar, att ändring ej göres i anordningarna vid det så nyligen upprättade tandläkareinstitutet eller i nu gällande kompetensvillkor angående tillträdet till undervisningen vid detsamma.

B. Tjänstebefattningar.

Musiklärare vid de allm. läroverken.

Allm. svenska musikläraremötet i Stockholm år 1903 uttalar sig för kommitténs förslag, att realskoleexamen eller studentexamen införes såsom kompetensvillkor för erhållande af musikläraretjänst.

KAP. III.

Gymnasiets organisation.

a) Allmänna grunder.

Fysiska sällskapet i Uppsala anser fysik böra vara det centrala ämnet å reallinjen och yrkar för fysik, kemi och matematik å nämnda linje ökad utrymme, som borde beredas på bekostnad af språken, samt finner nödvändigt, att frågan om reallinjens tidsenliga utveckling och organiserande göres till föremål för utredning af fullt kompetenta personer.

b) Valfriheten.

Allm. svenska läraremötet i Malmö år 1903 uttalar sig (med 43 röster mot 37, som voro för afslag) för kommitténs förslag om valfrihet med det tillägg

(som beslöts med öfverväldigande majoritet), att äfven kristendom skulle vara valfri. Reservation afgafs af 15 deltagare, som i stället uttalade sig för valfrihet mellan vissa bestämda ämnesgrupper.

E. von Bahr m. fl. anser, att valfriheten bör utsträckas öfver hela gymnasiet samt äfven omfatta kristendom, vid hvilket besluts fattande dock 27 personer af 161 röstade för kristendomens obligatoriska ställning och 67 icke önskade något uttalande i denna senare fråga.

Fysiska sällskapet i Uppsala uttalar sin lifliga sympati för kommitténs förslag om valfrihet men ogillar bestämdt, att denna skulle omfatta matematik å reallinjen.

Svenska humanistiska förbundet uttalar, hvad latinalgymnasiet angår, stora betänkligheter mot kommitténs förslag om valfrihet.

KAP. IV.

Lärotidens fördelning.

a) Läsårets längd.

E. von Bahr m. fl. betviflar, att förlängningen af läsåret skulle förminska arbetet under terminerna, och föreslår i stället en minskning af kurserna.

b) Feriearbetet.

E. von Bahr m. fl. ogillar visserligen feriearbetena i deras nuvarande form men anser dem kunna vara af gagn, under förutsättning att största möjliga valfrihet medgifves och minnesläxor i regeln däri icke ingå.

c) Arbetets fördelning under terminerna.

E. von Bahr m. fl. yrkar, att antalet skoltimmar och läxläsningen inskränkas t. ex. genom ledighet en dag i veckan efter frukostloftet, hvilken ledighet anslås till ordnade lekar o. dyl.

KAP. V.

Ombildning och indragning af nu befintliga läroverk.

a) Ombildning till högre allmänt läroverk.

Stadsfullmäktige i Hudiksvall uttala sin lifliga anslutning till kommitténs förslag, att Hudiksvalls h. allm. läroverk utvidgas till ett jämväl å den reala

linjen fullständigt läroverk, och förbinda sig att ställa fullt tidsenliga och tillräckliga lokaler till förfogande.

Domkapitlet i Uppsala föreslår, att frågan om utvidgning af Hudiksvalls läroverk måtte afgöras i samband med frågan om den skolform, som borde inrättas i Söderhamn. Skulle Hudiksvalls läroverk kunna utvidgas till fullständigt på båda linjerna, under det att en tillfredsställande läroanstalt komme Söderhamn till godo, eller om i hvarje fall möjlighet ej föreläge att utvidga Söderhamns läroverk, hade domkapitlet icke något att erinra mot nådigt bifall till den ifrågavarande ansökningen. Skulle det åter visa sig möjligt, att om Hudiksvalls läroverk bibehölles i sin nuvarande form, Söderhamn kunde erhålla ett å reallinjen fullständigt läroverk, ansåge sig domkapitlet böra i underdånighet förorda, att Hudiksvalls läroverk måtte bibehållas i sin nuvarande form, d. v. s. som fullständigt endast på den klassiska linjen.

Stadsfullmäktige i Sköfde framhålla behovet för Skaraborgs län af ett åtminstone på reallinjen fullständigt allm. läroverk utom läroverket i Skara och hemställa, att om det pröfvas skäligt tillgodose ett sådant behof, Sköfde måtte bestämmas som plats härför.

Domkapitlet i Skara har ej ansett sig kunna tillstyrka denna ansökan.

Läroverkskollegiet i Sundsvall hemställer om vidtagande af åtgärder för läroverkets utvidgning till fullständigt allm. läroverk äfven på latinlinjen. Skulle denna framställning befinnas icke förtjäna afseende, anhåller kollegiet, att åtgärder måtte vidtagas för upprättande af en latinlinje B.

Stadsfullmäktige instämma i hvad läroverkskollegiet anført, och anhålla om åtgärders vidtagande i och för läroverkets utvidgning till fullständigt jämväl på latinlinjen.

Domkapitlet i Härnösand tillstyrker det förra alternativet i läroverkskollegiets framställning.

Stadsfullmäktige i Söderhamn meddela, att staden, under förutsättning att den erhåller ett på reallinjen fullständigt läroverk, erbjuder sig att till en början för tio år bestrida aflöningen för två lektorer vid läroverket äfvensom åtaga sig nödig byggnadsskyldighet för inrättande af fullständigt läroverk.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län öfverlämnar denna stadsfullmäktiges skrifvelse med tillkännagifvande, att stadsfullmäktiges beslut i ärendet icke blifvit hos länsstyrelsen öfverklagadt.

b) Ombildning till samskola.

2. Samskolans organisation.

L. M. Wærn m. fl. hemställer, att vid organisation af samskolorna större hänsyn måtte tagas till de kvinnliga lärjungarnas intressen, än som i kommitténs förslag kommit dem till del.

3. Lokalstyrelse för samskola.

För den bestämmelsen, att första lärarinnan skall vara själfskrifven ledamot af samskolans lokalstyrelse och att en af de båda af vederbörande kommunalstyrelse eller landsting utsedda styrelseledamöterna skall vara kvinna, hafva uttalat sig akademiskt bildade kvinnor samt pedagogiska sällskapet i Stockholm. L. M. Wærn m. fl. förordar, dels att första lärarinnan må blifva själfskrifven ledamot af lokalstyrelsen, dels att åtminstone någon kvinna ytterligare må få plats i styrelsen.

5. Föreslagna samskolor.

Stadsfullmäktige i Alingsås hafva, med närmare utveckling och komplettering af egna, magistratens och läroverkskollegiets förut (se ofvan sid. 79—80) anförda skäl, förnyat sin hemställan, att stadens l. allm. läroverk måtte ombildas till ett sexklassigt allmänt läroverk eller s. k. realskola, som helt och hållet underhålles af staten.

Magistraten darsammastädes instämmer till alla delar med stadsfullmäktige.

Stadsfullmäktige i Trelleborg hafva meddelat, att lärjungeantalet vid därvarande l. allm. läroverk höstterminen 1903 utgjorde 81 och således vuxit med 10, hvilket i väsentlig mån hade berott på lindring i de särskilda afgifter, som ålades lärjungarne i 4:e och 5:e klasserna, och syntes häraf, att då dessa afgifter bortfölle eller afsevärdt minskades, lärjungeantalet otvifvelaktigt skulle stiga till 100, hvilket talade för stadsfullmäktiges i utlåtandet öfver kommitténs betänkande gjorda anhållan om läroverkets omändring till sexklassig realskola för gossar.

KAP. VI.

Ifrågasatt centralstyrelse för de allmänna läroverken.

Allm. svenska läraremötet i Malmö år 1903 uttalar sig för inrättandet af ett centralt läroverksråd, af hvars af regeringen tillsatta ledamöter minst hälften skulle utses bland i tjänst varande ordinarie läroverkslärare efter af lärarekåren upprättadt förslag, och i samband därmed dels för fullständigt afskaffande af domkapitelsproffen, dels för upphäfvande af domkapitlens rätt att utnämna lärare vid de allm. läroverken. Af 83 röstande yrkade 41 ett uttalande för centralstyrelse, utan alla tillägg. Mot beslutet i denna fråga reserverade sig rektorerna Johansson och Sprinchorn.

KAP. VII.

Förslag till ny stat för de allmänna läroverken.**a) Reglering af lärarnes löner.****I. Ämneslärarnes löneförhållanden.**

För förslaget n:o 1 beträffande adjunkter och lektorer, för tjänstgöringspenningarnas bestämmande till 30 % af hela aflöningen, för pensionens fastställande till lika belopp med den egentliga lönen i högsta lönegraden samt för 2 ålderstillägg å 500 kronor åt rektorer efter 5 och 10 års tjänstgöring hafva uttalat sig allm. svenska läraremötet i Malmö år 1903 och svenska läraresällskapet. Det förra framhåller därjämte det trängande behovet af en snar och lycklig lösning af lönefrågan oberoende af organisationsfrågan.

Beträffande lönetursrätten förordar svenska extralärareförbundet, att för de lärare, som blifvit eller blefve utnämnda till adjunkter efter den 1 januari 1895 och till lektorer efter den 1 januari 1902, men som före dessa tidpunkter aflagt föreskrifvet undervisningsprof, ej den tid, som föregått nämnda prof, så vidt de i öfrigt varit kompetenta att kunna till ordinarie lärare utnämnas, blefve frånräknad vid bedömandet af deras lönetursrätt samt att all tjänstgöring, på hvilket stadium den än ägt rum, i lika mån måtte läggas till grund för lönetursberäkning för de lärare, som genomgått profår.

Direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, hvars utlåtande i detta ärende inforrats, hemställer, att, då kommitténs förslag blifvit till vederbörande myndigheter remitteradt och därvid tillfälle beredts lärarne att öfver detsamma yttra sig, ansökningen icke må till någon åtgärd föranleda.

II. Öfningslärarnes löneförhållanden.

Svenska läraresällskapet förordar, att öfningslärarnes löne- och pensionsförhållanden ordnas på ett för dem gynnsammare sätt än enligt kommitténs förslag.

Teckningslärarnes löneförmåner.

För göteborgsmötets resolution har uttalat sig allm. svenska läraremötet i Malmö. Reservation afgafs af teckningslärarne Ekström och Källström, som önskade den ordinarie tjänstgöringstiden beräknad till 24 timmar i veckan.

För Stockholms öfningslärares förslag hafva uttalat sig teckningslärarne vid Stockholms allm. läroverk, med det tillägg, att pension måtte få beräknas i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag år 1898.

Musiklärarnes löneförmåner.

För göteborgsmötets resolution hafva uttalat sig allm. svenska läraremötet i Malmö år 1903 och allm. svenska musikläraremötet i Stockholm år 1903, det senare med den skillnad, att för extratimmar skulle beräknas ett arvode af 100, 115 och 130 kronor i de respektive lönegraderna, att extratimmarnas antal skulle bestämmas af Kungl. Maj:t på förslag af rektor och musiklärare samt att intet nämnes om pensionen.

Gymnastiklärarnes löneförmåner.

Gymnastiklärarne vid h. latinläroverket å Norrmalm, h. allm. läroverket å Södermalm och h. realläroverket i Stockholm, med instämmande af flertalet gymnastiklärare vid rikets allm. läroverk, hemställa, att gymnastiklärarnes löneförmåner ställas i förhållande till läroverkens storlek och antal tjänstgöringstimmar så, att gymnastiklärarne vid de *större* högre allm. läroverken i löneförmåner och pension likställas med adjunkt och att i öfrigt gymnastiklärarnes löner indelas i klasser i förhållande till läroverkens storlek med tjänstgöringsskyldighet efter den norm, som af Kungl. Maj:t hvar femte år bestämmes, samt att särskild ersättning måtte utgå för öfvertimmar efter en på förhand bestämd beräkningsgrund, hvarvid gymnastikläraren må i likhet med andra lärare få beräkna hvarje lektion för hel timme.

IV. Samskolelärarinnornas löneförhållanden.

Akademiskt bildade kvinnor yrka, att vid de föreslagna samskolorna likställighet mellan lärare och lärarinnor med afseende å såväl kompetens, tjänstgöringstid och tjänstgöringsstadier som i fråga om aflöning, tjänsteårsberäkning, lönegrader och pensionsrätt i stadgarna få sitt tydliga uttryck.

b) Förslag till ordinarie ämneslärareplatser.

Allm. svenska läraremötet i Malmö uttalar, med hänvisning till Kungl. cirkuläret den 20 mars 1858, såsom en oafvislig fordran på den blifvande läroverksreformen, att extraläraressystemet på den af lagen anvisade vägen må blifva afskaffadt. Reservation afgafs af rektor Almquist.

KAP. IX.

Öfriga ändringar i stadgan för rikets allmänna läroverk.

§§ 4, 52—67. Akademiskt bildade kvinnor hemställa, att sådan tolkning af skollagen fastställes, hvarigenom akademiskt bildade kvinnors rätt erkännes att på samma villkor som män blifva vid de allmänna läroverken anställda och befordrade till ordinarie tjänst.

§§ 5—6. Teckningslärarne vid Stockholms allm. läroverk önska, att vid flyttning till högre klass något mera afseende fästes vid betyget i teckning.

§§ 15, 68. Se här ofvan, sid. 175, kap. VII, iv.

§ 52. Svenska humanistiska förbundet framhåller de olägenheter för undervisningen i klassiska språk, som uppstå däraf, att vid läraresysslas besättande ämnena latin och grekiska hvar för sig sammankopplas med mer eller mindre olikartade ämnen. Fysiska sällskapet i Uppsala anser beträffande lektorstjänster, att ämnesgrupperna geografi-fysik, naturalhistoria-fysik och matematik-kemi, såsom omfattande ämnen från vidt skilda studieområden, äro olämpliga, och förordar, utom enbart matematik eller enbart fysik, endast kombinationerna matematik-fysik och fysik-kemi. Beträffande adjunktstjänster finner sällskapet af de 16 kombinationer, i hvilka matematik eller fysik ingår, endast en lämplig, nämligen matematik-fysik-kemi; kombinationer med humanistiska ämnen vore olämpliga; däremot borde finnas kombinationerna matematik-fysik och fysik-kemi samt enbart matematik.

§ 54. Fysiska sällskapet i Uppsala anser, att genom universitetsstudier styrkta insikter ovillkorligen böra fordras i det eller de ämnen, hvilka i platsen ingå, men däremot ej kompetens för något i densamma ej ingående skolämne. Betyg eller andra meriter i ämnen, som icke ingå i platsen, borde räknas såsom förtjänst i högre grad, ju närmare de vore besläktade med de i platsen ingående ämnena. Hvilka betygsggrader i de olika examina som skulle medföra adjunkts- eller lektorskompetens, borde af de filosofiska fakulteterna vid universiteten bestämmas, äfvensom om betyg i flera akademiska examensämnen borde erfordras för kompetens i ett skolämne. För lärarebefattning i fysik borde under alla omständigheter fordras genomgångna laborationsöfningar.

§ 63. Allm. svenska musiklekläremötet i Stockholm år 1903 tillstyrker, att profkurs införes bland kompetensvillkoren för erhållande af musikleklärartjänst samt att fordringarna i musikleklärareexamen skärpas därhän, att musikleklärare från musikkonservatoriet skall förete betyg i sång, pianospelning och

harmonilära samt violinspelning, instrumentation för liten orkester, musikens historia och estetik, hvarjämte, vid jämförelse mellan flera i öfrigt jämgoda sökande, afseende bör fästas vid betyg i orgelspelning från nämnda konservatorium.

§ 66. Akademiskt bildade kvinnor hemställa, att denna §, angående skyldighet för ämneslärarinna, som träder i gifte, att afgå från sin lärarinnebefattning, skall utgå samt att i följd däraf ordalydelsen i § 55 2) a) ändras.

§ 108. Teckningslärarne vid Stockholms allm. läroverk finna bestämmelserna i mom. 2 angående öfningslärarnes ställning inom skolan förödmjukande och hänvisa till kollegiets vid h. latinläroverket å Norrmalm uttalande i frågan.

Bil. D. II. Teckning. Teckningslärarne vid Stockholms allm. läroverk uttala sin tillfredsställelse öfver den ökning i tid, som kommit teckningen till godo i klass 3 samt i ringarna III—IV å latingymnasiet, men beklaga minskningen i ringarna I—II å realgymnasiet; yttra sig emot kommitténs förslag, att lärjungar i realskola skulle få utbyta undervisning i teckning mot undervisning i franska; samt anse lämpligt att skilja mellan betyg i frihandsteckning och linearritning.

Bil. D. III. Musik. Allm. svenska musikläraremötet i Stockholm år 1903 hemställer: att sångundervisning må blifva obligatorisk i allm. läroverkens alla klasser; att den s. k. lägre körafdelningen borttages samt att i sammanhang därmed numerären i elementarklasserna begränsas i likhet med förhållandet inom läsklasserna; att inspektion i musik införes vid våra läroverk samt att fasta resestipendier i musik inrättas.

Bil. D. IV. Gymnastik och vapenöfning. Gymnastiklärarne vid h. latinläroverket å Norrmalm, h. allm. läroverket å Södermalm och h. realläroverket i Stockholm, med instämmande af flertalet gymnastiklärare vid rikets allm. läroverk, föreslå, att hvarje gymnastiköfning får samma längd som lärotimmarna, eller 45 minuter, tiden för af- och påklädnad inberäknad, samt att gymnastiklektionerna inryckas i timplanen.

Dessutom hafva följande framställningar gjorts.

Svenska extralärareförbundet hemställer, att lärare, hvars utnämning till ordinarie blifvit öfverklagad men sedermera af Kungl. Maj:t fastställts, må få åtnjuta ordinarie lön enligt de bestämmelser, som gälla för den, hvars utnämning ej öfverklagats.

Akademiskt bildade kvinnor anse, att den kvinnliga lärare, som har sig anförtrodt första lärarinnans särskilda åligganden, bör tillsättas redan vid första samskoleklassens bildande.

Bilagor.

Bil. A.

(Det s. k. Almquist-Juhlińska förslaget.)

Utlåtande angående läroverkskommitténs förslag i organisationsfrågan.

Läroverkskommitténs organisationsförslag är i det stora hela godt och antagligt, men det innebär på de skäl, som af reservanterna Andersson, Dahlgren och Höjer blifvit anförda, en stor olägenhet därigenom, att det skiljer realgymnasiets första ring från avslutningsklassen.

Härmed framställles ett förslag att, med antagande i hufvudsak af kommittéförslaget, afhjälpa dess af reservanterna framhållna brister.

- I. Kommitténs förslag angående *realskolans* organisation och timplan antages oförändradt.
- II. Gymnasiet blir 3-årigt både på latin- och reallinjen.
- III. Latin läses i enlighet med kommitténs förslag under de 4 sista skolåren vid de högre läroverken. Timplanen för dessa 4 år angifves här nedan och innebär några mindre afvikelser från kommitténs och reservanternas. Dessa afvikelser afse dels att i möjligaste mån tillåta samläsning mellan motsvarande klasser å latinlinjen och reallinjen och dels hufvudsakligen att bereda en lämplig förbättring åt en del läroämnen, särskildt historia, grekiska, naturhistoria samt i någon mån äfven åt kristendom och latin.
- IV. Realskoleexamen skall afläggas af alla realister och berättigar till inträde å realgymnasiets I:a ring, om examinand uppfyller de villkor, som vid läroverket fordras för flyttning till högre klass.
Lärjunge, som aflagt godkänd realskoleexamen men ej blifvit förklarad berättigad till uppflyttning på gymnasium, äger att vid höstterminens början i vanlig ordning söka sådan flyttning.

Fordringarna för flyttning till gymnasium böra nämligen vara strängare än för afläggande af godkänd realskoleexamen, enär man bör hafva säkerhet att tillräckligt solida kunskaper finnas för att lärjungen skall kunna tillgodogöra sig undervisningen å gymnasiet, så mycket mer då denna enligt förslaget koncentreras på 3 år.

- V. Lärjunge å latinlinjen har rättighet att undergå realskoleexamen.
 VI. De lärjungar å latingymnasiet, som önska läsa *grekiska*, erhålla i de två högsta ringarna undervisning i detta ämne 8 timmar i veckan i stället för matematik, engelska och teckning.

VII.

Timplan för de 4 sista skolåren:

	R. 6.	R. g. 1.	R. g. 2.	R. g. 3.	L. 6.	L. g. 1.	L. g. 2.	L. g. 3.
Kristendom . . .	2	2	2	2	2	2	2	2
Modersmålet . . .	4	2	3	3	3	2	3	3
Latin	—	—	—	—	6	7	6	6
Tyska	3	2	2	1	2	2	2	1
Engelska	4	2	2	2	2	2	2(g)	2(g)
Franska	—	4	4	4	—	4	4	4
Historia	4	3	3	4	2	3	3	4
Geografi	2	—	—	—	2	—	—	—
Matematik	5	7	6	7	5	5	4(g)	4(g)
Naturhistoria . .	2	1	2	2	2	1	2	2
Fysik	—	4	4	3	—	2	2	2
Kemi	2	3	2	2	2	—	—	—
Teckning	2	2	2	2	2	2	2(g)	2(g)
Summa timmar	30	32	32	32	30	32	32	32

Anmärkningar till timplanen.

1. Timplanen för R. 6 är lika med kommitténs för realskolans 6:e klass.
2. De feta siffrorna utmärka, att samläsning mellan latinlinjens och reallinjens motsvarande klasser lämpligen kan ske, där det är nödvändigt på grund af lärjungeantalet.
3. (g) betecknar de timmar, som kunna utbytas mot grekiska.
4. Samläsning mellan R. och L. bör endast i nödfall äga rum i de ämnen, i hvilka nämnda klasser ha olika timtal eller i hvilka den ena klassen har skriptat men den andra ej.
5. Kurserna för L. 6 sättas lika med kurserna för R. 6, d. v. s. med kommitténs förslag för realskolans 6:e klass, i ämnena: kristendom, modersmålet, tyska, geografi, matematik och naturlära.
 Kursen i kemi för L. 6 och R. 6 ändras till öfverensstämmelse med Dahlgrens förslag i anm. å sid. 761.

Kurserna för L. 6 i öfriga ämnen sättas lika med kommitténs för latinalgymnasiets I:a ring.

6. Kurserna i latin- och realgymnasiet sättas lika med kommitténs i ämnena: modersmålet, latin, franska, teckning och grekiska och lika med Höjers i ämnena: kristendom, tyska, engelska, historia, matematik, fysik och kemi. I naturhistorien bibehållas i hufvudsak de i nu gällande stadga föreskrifna kurserna med följande fördelning: **I**: de högre växternas organisation och biologi samt betydelse i naturens och människans hushållning (utgångspunkten tagen från de viktigaste familjerna); **II** och **III**: kryptogamer, gymnospermer, växternas väfnader, näring och fortplantning; öfversikt af djurriket, afseende organisation, anatomi och lifsföreteelser.
7. *Valfriheten* bör inträda redan i det 3-åriga gymnasiets I:a ring, dock med den begränsning, att kristendom och modersmålet ej äro valfria ämnen samt att franska, latin och matematik ej äro valfria i gymnasiets I:a ring.

Ofvanstående förslag, som närmast ansluter sig till H. Anderssons reservation, afviker därifrån och från kommittémajoritetens hufvudsakligen i följande punkter.

Kristendom behåller det timantal, som ämnet för närvarande har.

Modersmålet får en bättre ställning än i Anderssons reservation. För kursen i gymnasiets I:a ring äro 2 timmar fullt tillräckliga, men däremot äro, såsom Andersson föreslagit, 2 timmar för kursen i högsta ringen alldeles otillräckliga. På grund häraf har modersmålet erhållit 2 timmar i I:a men 3 timmar i III:e ringen.

Den starka ställning, som tyska och engelska erhållit i klasserna 4—6 och som är oundgängligen nödvändig, för att realisterna skola få en väsentligen solidare språklig underbyggnad än nu, gör, att den föreslagna sänkningen i timantalet från 2 till 1 för *tyska* i högsta ringen utan någon svårighet kan ske.

Latinet har erhållit 1 timmes tillökning i I:a ringen, hvilket ämnet mycket väl kan behöfva året innan grekiskan skall börjas.

Historia har i det här framlagda förslaget fått en fördelaktigare ställning än i kommitténs. I L. 6 bör hufvudsakligen läras Greklands och Roms historia, hvarigenom lärjungarne erhålla ett behöfligt underlag för att bättre kunna tillgodogöra sig den klassiska litteraturen. Ökningen af timantalet från 3 till 4 i gymnasiets högsta ring är i hög grad af behovet påkallad.

Den kurs i historia, som kommittén föreslagit för gymnasiets I:a ring och som realisterna genom det här framlagda förslaget skulle gå miste om, torde för dem kunna undvaras. Realstudenten bör häri kunna nöja sig med den kurs, som anses tillräcklig för den som aflagt realskoleexamen.

Genom det här framlagda förslaget vinnes, utom en enhetligare, mera tilltalande och mindre kostsam organisation i det hela, många fördelar både för de lärjungar, som ämna aflägga realskoleexamen, och för dem, som skola fortsätta

till studentexamen. Under hänvisning i öfrigt till reservanternas utredning framhållas här följande.

De, som ämna sluta med 6:e klassen, undgå ett brydsamt val, slippa att i läroverket intaga en för dem själfva mindre behaglig undantagsställning samt få behålla sin gamla kamratkrets.

De, som ärna fortsätta till studentexamen och som till största delen skola utgå i det praktiska lifvet, komma i åtnjutande af den särskildt för det praktiska lifvets fordringar mera afpassade undervisning, som R. 6 afser att gifva, samt för den händelse att de nödgas afbryta studierna före studentexamen, fördelen af den kompetens, som den aflagda realskoleexamen ger.

Härtill kan läggas, att en examen på detta stadium, utan att förrycka studierna, befordrar vinnandet af den säkerhet i elementära kunskaper, särskildt i språk, matematik, historia och naturkunskap, som nu saknas, till stort hinder för arbetet i de högre klasserna.

Genom den anordning af studieplanen, som här föreslagits, bör det blifva möjligt att på ett tillfredsställande och bestående sätt realisera läroverksreformens två hufvudtankar, den praktiska afslutningsklassen och ett skildt gymnasium, under det att, såsom reservanterna visat, ingendera genom kommittéförslaget kommer till sin fulla rätt, hvarför dess antagande skulle inom få år göra nödvändig en ny, genomgripande ändring af läroverksorganisationen.

Bil. B.

Utlåtanden öfver kursplanen.

I. Realskolan.

Kristendom.

Mot de föreslagna kurserna i kristendom hafva de fleste af dem, som därom uttalat sig, haft anmärkningar att framställa.

I fråga om inträdesfordringar till 1:sta klassen hafva å ena sidan uttalanden mot sänkningen af dessa eller yrkanden, att de skulle likställas med nu gällande normalplan för första folkskoleklassen, gjorts af domkapitlet i Växjö samt läroverkskollegierna i Växjö och Falköping, och å andra sidan yrkats, att katekeskursen måtte utgå ur inträdesfordringarna, af professor Söderblom i Uppsala domkapitel, direktionen öfver Nya elementarskolan, läroverkskollegiet där sammastädes samt lektor Behm och 12 andra ledamöter af läroverkskollegiet i Hålsingborg.

Inträdesfordringar till 1:sta klassen.

I öfrigt hafva de föreslagna katekeskurserna befunnits för mycket splittade eller med afseende på sammanhanget sönderstyckade. Så yttrar Kalmar domkapitel, att den kateketiska kursfördelningen för realskolan är uttryck för ett påfallande pedagogiskt missgrepp, och läroverkskollegiet i Falköping anser, att kommittén ej ägnat detta ämne tillbörlig uppmärksamhet och välvilja.

Yrkanden på ökning i katekeskurserna i klasserna 1—3.

För återgång till katekeskurserna i 1878 års stadga uttala sig domkapitlet i Kalmar samt ämneskonferensen i Skara. I samma riktning, ehuru med större eller mindre modifikationer, alltså för katekesens genomgående i klasserna 1—3 samt repetition i klasserna 4—5 yttra sig domkapitlen i Växjö och Karlstad, läroverkskollegierna i Linköping och Växjö samt lektor Börjesson i läroverkskollegiet i Karlstad. Läroverkskollegiet i Falköping förordar en ökning af katekeskurserna i klass 1—3 och minskning i klass 4. Angående

utanläsning af katekesutvecklingen och psalmer vilja domkapitlet och läroverkskollegiet i Växjö icke hafva någon föreskrift, medan domkapitlet i Karlstad och lektor Börjesson i läroverkskollegiet därstädes väl förorda inskränkning i utanläsningen men ej i så stor utsträckning, som kommittén föreslagit.

*Yrkanden på
minskning
i katekes-
kurserna
i klasserna
1—3.*

I motsats till dessa, hvilkas uttalanden alla afse att i någon mån öka de af kommittén föreslagna kurserna, särskildt i klasserna 1—3, yttra sig andra för minskning i katekeskurserna.

Så synas de af läroverkskollegiet i Varberg föreslagna kurserna gå ut på en minskning i 3:e klassens katekeskurs. Ämneskonferensen vid Östermalms l. allm. läroverk uttalar sig för kommitterades förslag till kristendomskurser den 13 januari 1891, enligt hvilket förslag den s. k. storkatekesen först i 3:e klassen skulle påbörjas. Äfven lektor Esscher i läroverkskollegiet i Lund föreslår, att läsningen af katekesutvecklingen uppskjutes till 3:e klassen. Enligt hans mening borde de 3 första hufvudstyckena af Luthers lilla katekes jämte instiftelseorden till 4:de och 5:te höra till kursen i klasserna 1—2, medan resten af lilla katekesen samt 1:sta, 2:dra och eventuellt 3:dje hufvudstycket i katekesutvecklingen borde genomgås i klasserna 3—5. Direktionen öfver Nya elementarskolan och läroverkskollegiet därstädes anse, att all katekesläsning bör uppskjutas till 3:e klassen, och professor Söderblom i Uppsala domkapitel menar, att katekesläsningen, först sedan evangeliet genomgåts, borde börja, exempelvis i 3:e klassen. Professor Johansson i Lunds domkapitel och lektor Behm, med instämmande af 14 andra ledamöter af läroverkskollegiet i Hälsingborg, anse, att katekesläsningen, så länge nuvarande katekes användes, borde uppskjutas, enligt den förre till 2:a eller 3:e, enligt de senare till 3:e klassen.

Teologiska fakulteten vid Uppsala universitet anser, att katekesundervisningen i realskolan bör på ett lämpligare sätt fördelas på de särskilda klasserna och att tyngdpunkten vid katekesundervisningen må förläggas till Luthers lilla katekes, och biskopen i Göteborgs domkapitel uttalar sig för en lämpligare kursfördelning i klasserna 1—5.

Läroverkskollegiet i Visby anser, att den i nu gällande stadga angifna katekeskursen för 5:te klassen bör bibehållas eller, om hela katekesen skall repeteras i denna klass, ändras till »katekisation öfver de fem hufvudstyckena».

*Kurserna
i biblisk
historia.*

Mot kommitténs förslag till kurser i bibliska historien anmärkes, att dessa ej blifvit rätt anpassade efter katekeskurserna, hvarjämte från ett håll föreslås, att bibliska historien måtte fördelas på de 4 första klasserna.

*Rektor Berg-
quists för-
slag till
kurser i
kristendom.*

En särskild ståndpunkt intages af läroverkskollegiet i Norrköping, ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Malmö och Kristianstad, läroverkskollegiet i Ängelholm samt 3 medlemmar af läroverkskollegiet i Vänersborg, hvilka alla i likhet med rektor Bergquist i Kristianstad yrka på större koncentration och bättre genomförd parallellism mellan det historiska och det dogmatisk-

etiska innehållet. Dessa anse dock kommitténs förslag till inskränkning i inträdesfordringarna och katekeskurserna i de lägre klasserna såsom en förtjänst. Enligt rektor Bergqvists förslag, som af de flesta åberopas, borde kristendomskurserna för klasserna 1—5 vara följande:

klass 1: 3:dje hufvudstycket. Valda berättelser ur gamla och nya testamentet.

Valda psalmer.

- » 2: Inledningen och läran om synden i den antagna utvecklingen samt 1:sta trosartikeln. Gamla testamentet. Valda psalmer.

klass 3: 2:dra trosartikeln samt textorden till 4:de och 5:te hufvudstyckena. —

Nya testamentet till kyrkans stiftelse. Valda psalmer.

- » 4: 3:dje trosartikeln och 1:sta hufvudstycket. Slutet af Nya testamentet. Valda psalmer.

- » 5: Repetition af Luthers lilla katekes. Repetition af bibliska historien. Valda psalmer.

Beträffande 6:e klassens kurs anmärkes, att kommittén för mycket be- *Anmärknin-*
tonat skiljaktigheterna mellan de inomkristna trossamfunden och för litet det för *gar mot 6:te*
dessa gent emot utomkristna företeelser gemensamma och utmärkande. Därjämte *klassens*
anses kursen i denna klass alltför vidlyftig af lektor Afzelius i läroverkskollegiet *kurs.*
vid Nya elementarskolan.

Bibelläsningen anser professor Söderblom i Uppsala domkapitel böra vara något själfständigt och ej förekomma blott i sammanhang med biblisk historia och katekes. Dessutom bör enligt hans mening klar skillnad göras mellan evangelisk-apostoliska och gammaltestamentliga berättelser. Biskop Ullman uttalar sig i Strängnäs domkapitel beträffande bibelläsningen för lämpligt urval ur bibelns heliga skrifter, ordnad efter pedagogiska och historiska grunder. Dessutom yrkas från enstaka håll på frihet vid val af texter för bibelläsningen.

Bibelläs-
ning.

Utom hvad här ofvan meddelats, har kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm instämt i kommitténs underdåniga hemställan om vidtagande af åtgärder för åstadkommandet af en ny, efter barnaålderns mottaglighet afpassad lärobok i den kristna tros- och sedeläran, hvilken hemställan äfven ämneskonferensen vid läroverket i Kristianstad räknar som en förtjänst. Professor Johansson i domkapitlet i Lund anser nödvändigt, lektor Escher i läroverkskollegiet i Lund högeligen önskligt och professor Lundell i Uppsala förordar, att en ny lärobok aflöser den nuvarande, och kollegiet vid Nya elementarskolan anser ej kristendomsundervisningen böra bindas vid Luthers katekes med utveckling såsom enda antagna lärobok (reservation af rektor och lektor Afzelius, som ville, att kollegiet skulle uttala den önskan, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för erhållande af annan lämplig bok i stället för Luthers lilla katekes med den antagna utvecklingen). Däremot anser domprosten Norberg i Strängnäs domkapitel katekesen böra underkastas en revision af sakkunnige i samband med en eventuell om-

Ny lärobok
i den kristna
tros- och
sedeläran.

arbetning af boken, och professor Söderblom, med instämmande af professor Martin, i Uppsala domkapitel uttalar såsom sin mening, att den antagna utvecklingen icke bör officiellt ersättas med en ny, utan att till förklaring af styckena i Luthers lilla katekes helst må användas sammanhängande texter ur evangelierna och andra nytestamentliga skrifter, psalmverser ur psalmboken och utdrag ur Luthers stora katekes samt andra skrifter. Professor Martin hänvisar till en af honom utgifven skrift, »Luthers lilla katekes, etiskt belyst».

Modersmålet.

Angående de föreslagna kurserna i modersmålet hafva en del myndigheter i allt anslutit sig till kommitténs förslag, andra hafva haft mer eller mindre väsentliga anmärkningar att göra.

Professor Noreen i fil. fak. i Uppsala yttrar, att »kommitténs förslag beträffande modersmålsundervisningen är att beteckna som en gammal klut på ett gammalt kläde, ett lappande på en från den nuvarande skolan öfvertagen, fullkomligt otidsenlig och framför allt opedagogisk undervisningsplan».

Inträdesfordringar till 1:sta klassen. I fråga om inträdesfordringarna till 1:sta klassen föredrages nu gällande bestämmelse om säker och flytande innanläsning framför kommitténs förslag af kollegierna vid Jakobs och Kungsholmens l. allm. läroverk samt af ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm.

Förenkling i stafsättet. I öfrigt uttalas önskningsar om förenkling i stafsättet af kollegiet vid h. realläroverket i Stockholm, som beklagar, att kommittén ej gjort något uttalande med afseende på modersmålsundervisningens värsta kräftskada, den föråldrade rättskrifningen, samt af läroverkskollegierna i Växjö och Falköping.

Grammatikstudiet i realskolan. Mot grammatikstudiet i realskolan uttalar sig professor Noreen i fil. fak. i Uppsala. Enligt hans mening bör ingen grammatik studeras i de lägre klasserna; redan i lägsta klassen böra samtidens författare användas vid innanläsningen; till realskolan höra elementerna af rättstafningen i samband med redogörelse för dess grunder, vidare elementerna af interpunktionsläran i samband med därför nödiga notiser rörande satsen, dess arter och byggnad, deklamationsöfningar och i samband med uppsatsskrifning stilistik samt elementerna af poetiken (utom metrik).

I anslutning till dessa professor Noreens åsikter hafva uttalat sig läroverkskollegiet i Varberg, ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Lund, lektor Bergman i läroverkskollegiet i Norrköping samt lektor Behm jämte 3 medlemmar af läroverkskollegiet i Hälsingborg. Professor K. R. Geijer i filos. fakulteten i Uppsala instämmer i professor Noreens polemik mot modersmålets grammatik som undervisningsämne i skolans lägre klasser, och professor Lundell ansluter sig i fråga om rättstafning och litteraturläsning till professor Noreen. Äfven professor Almkvist instämmer med professor Noreen beträffande modersmålsundervisningen i klasserna 1—5.

Mot grammatikstudiet i klasserna 1—3 uttala sig vidare lektor Svedelius samt adjunkterna Holm och Edman i läroverkskollegiet i Luleå. Att satsanalys och satsbildningsöfningar sparsamt må förekomma i klasserna 1—3 yrka nyssnämnda 3 medlemmar af läroverkskollegiet i Luleå, och kollegiet vid Östermalms l. allm. läroverk anser, att satsbildningsöfningar i klasserna 1—3 alldeles borde utgå (reservation af rektor jämte 2 ledamöter af kollegiet).

Å andra sidan anmärker läroverkskollegiet i Falköping mot kommitténs förslag, att sats- och interpunktionsläran böra vara afslutade i 3:e klassen.

Förtydligande angående de skriftliga reproduktionsöfningar, som kommittén omnämmt i grunderna till kursplan men ej infört i kurserna, önskas af kollegiet vid Kungsholmens l. allm. läroverk äfvensom af ämneskonferenserna vid h. latinläroverket å Norrmalm samt vid h. realläroverket i Stockholm. Att sådana reproduktionsöfningar endast böra förekomma på svarta taflan äfvensom att de »mindre uppsatserna» i klass 3 böra vara »mindre reproducerade uppsatser», anser läroverkskollegiet i Visby.

*Skriftliga
reproduktionsöfningar.*

I klass. 4—6 vilja de ofvannämnda 3 ledamöterna af läroverkskollegiet i Luleå hafva ökad litteraturläsning, och läroverkskollegierna i Örebro, Linköping, Norrköping, Karlstad samt h. allm. läroverket å Södermalm uttala sig för att äfven 20:e århundradets litteratur eller i allmänhet nyare mönstergill litteratur där må förekomma.

Litteraturläsning i klasserna 4—6.

Beträffande de svenska uppsatserna anser ämneskonferensen vid Karlstads läroverk, att dessa i klasserna 4—5 endast borde förekomma hvar 3:e vecka och alltid utföras på lärorummet, och kollegiet vid Göteborgs h. latinläroverk föreslår, att skrifningarna i klasserna 4—6 endast hvar 3:e vecka måtte äga rum. Läroverkskollegiet i Visby menar, att öfversättningar i klass 4 endast någon gång böra förekomma samt att i klass 6 inga diskussionsöfningar må äga rum, enär sådant vore för svårt för lärjungarne på detta stadium, men väl någon gång mindre föredrag hållas.

Uppsats-skrifning i klasserna 4—6.

Kollega Wallberger vid Östermalms l. allm. läroverk anser olämpligt att i klass 4—5 såsom skriftlig öfning använda en öfversättning från tyska.

De enklare skrivelser, som af kommittén upptagas bland kursföreskrifterna i 6:e klassen, anser läroverkskollegiet i Örebro ej höra till modersmålsundervisningen utan snarare böra tillsammans med bokhålleri, som är förlagd till matematiken, bilda ett särskildt ämne.

Enklare skrivelser.

Slutligen är sistnämnda kollegium äfven af den meningen, att någon norsk och dansk litteratur borde läsas i realskolans 6:e klass.

Ämneskonferensen vid Nya elementarskolan har intet att erinra angående de af kommittén föreslagna kurserna i modersmålet, men vill med hänsyn till de många anmärkningar, som med anledning af kommitténs förslag på sista tiden uttalats mot den nuvarande undervisningen i detta ämne, för sin del förorda, att

en kommission af sakkunniga personer måtte af Kungl. Maj:t förordnas för att pröfva befogenheten af dessa anmärkningar och uppgöra en bestämd plan och metodik för undervisningen i detta skolans kanske viktigaste ämne.

Främmande lefvande språk.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kristianstad gillar i hufvudsak kommitténs kurser i tyska och har beträffande kurserna i engelska och franska ingen speciell anmärkning att göra. Professor Lundell i filos. fakulteten i Uppsala önskar, att språkundervisningen måtte reformeras, hvarvid bland annat öfversättning från svenska till det främmande språket bör väsentligen inskränkas och systematisk grammatik införas, först sedan lärjungen genom lektyr och tal inhämtat ett tämligen betydligt förråd af ord, former och fraser.

I öfrigt hafva endast några få myndigheter yttrat sig om kurserna i främmande lefvande språk. De flesta af dessa hafva endast haft helt litet att erinra.

Tyska.

Så anser kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm, att kommittén vid angifvande af målet för undervisningen i tyska till »förmåga att skriftligt öfversätta en lättare svensk text» äfven bort lägga »eller på tyska återgifva innehållet af en enklare berättelse». Läroverkskollegiet i Vadstena finner målet för lågt ställt med afseende på den praktiska färdigheten. Däremot yrkar ämneskonferensen vid läroverket i Skara, att fordran på talfärdighet utgår ur målet.

Ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm uttalar sig för sammanhängande text äfven på lägsta stadiet, och ämneskonferensen vid l. allm. läroverket å Östermalm vill öfverflytta en del af 2:a klassens grammatiska kurs till 3:e klassen, medan däremot läroverkskollegiet i Falköping förordar systematisk grammatik äfven på lägsta stadiet.

Lektor Behm och 5 ledamöter af kollegiet i Hälsingborg äro emot att talöfningar bindas vid texten, och ämneskonferensen vid läroverket i Skara förordar talöfningar endast i den mån omständigheterna medgifva.

I fråga om den grammatiska kursen förordar kollega Kemner i Arboga beträffande 4:e klassen en mer systematisk behandling af syntaxen, under det för klasserna 5—6 läroverkskollegiet i Visby föredrager lektor Höjers förslag. Ämneskonferensen vid läroverket i Karlstad anser, att öfning i läsning af tysk stil borde förekomma redan i 5:e klassen.

Med afseende på skrifningarna anser läroverkskollegiet i Eskilstuna, att någon tysk hemskrifning borde kunna åläggas lärjungarne i 4:e klassen, och ämneskonferensen vid högre allmänna läroverket i Malmö anser, att skrifningarna i 4:e klassen endast borde förekomma hvar 4:e vecka.

Engelska.

Beträffande *engelskan* göra läroverkskollegiet i Vadstena och ämneskonferensen vid Skara h. allm. läroverk samma anmärkning mot målet, som de gjort

med afseende på tyskan. Läroverkskollegiet i Arboga samt professor Erdmann i Uppsala uttala sig mot tyskans stärkande på engelskans bekostnad.

För sammanhängande stycken redan i 4:e klassen uttala sig ämneskonferenserna vid h. allm. läroverket i Malmö, vid h. latinläroverket å Norrmalm och vid Nya elementarskolan.

Två medlemmar af ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad uttala sig för engelska syntaxens fördelning på klasserna 4—5, och ofvannämnda 6 ledamöter af läroverkskollegiet i Hälsingborg yrka äfven beträffande engelskan, att talöfningar ej må bindas vid texten.

Skriftliga reproduktionsöfningar, omväxlande med öfversättningar, förorda kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm samt ämneskonferensen vid Nya elementarskolan, och ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad anser, att engelska skrifningar i 6:e klassen endast böra förekomma en gång i månaden.

Mot den af kommittén föreslagna frivilliga kursen i *franska* hafva anmärkningar riktats endast af ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö, hvilken anser målet oklart och ytligt och föreslår, att orden »någorlunda felfritt uttal» ersättes med »vårdadt uttal», samt af kollegiet vid Nya elementarskolan, hvilket framhåller, att målet kunde sättas något högre, om detta ämne började i 6:e klassen med 4 veckotimmar. Enligt ämneskonferensens vid samma läroverk mening borde sammanhängande text användas från början.

Franska.

Historia.

Kommitténs kursplan i fråga om historien har i hufvudsak gillats af ämneskonferenserna vid läroverken i Kristianstad, Karlstad, h. realläroverket och l. allm. läroverket å Östermalm i Stockholm. Adjunkten Blomgren i läroverkskollegiet i Vänersborg finner emellertid den riktiga principen — lärogång från det konkreta till det abstrakta — endast tillämpad i klasserna 1—2 och hufvudsakligen blott i fråga om forntiden, och läroverkskollegiet i Falköping anser ändringarna mer genomgripande än behöfligt.

Bristen på synkronistisk plan vid kommitténs kursindelning med parallellläsning af svensk och allmän historia påpeka läroverkskollegierna i Visby och vid h. allm. läroverket å Södermalm samt ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Lund, Malmö och vid Nya elementarskolan.

Synkronistisk plan.

För lektor Höjers förslag till kurser uttala sig i hufvudsak läroverkskollegiet i Visby, som dock framhåller, att kurserna i Norges och Danmarks historia böra utgå samt ämneskonferenserna vid h. allm. läroverket i Jönköping och h. latinläroverket å Norrmalm, hvilken senare anser, att forntidens allmänna historia redan borde inträda i 1:a klassen, hvarigenom nyare tidens historia kunde påbörjas i klass 3. Af norsk och dansk historia borde endast upptagas sådana partier, som stå i sammanhang med den svenska. Ämnes-

Uttalanden för allmän historia i de lägsta klasserna.

konferensen vid Malmö h. allm. läroverk ansluter sig ock till lektor Höjers förslag, men förordar berättelser ur de antika folkens sagor redan i 1:a klassen och framhåller, att svensk och nordisk historia bör vara hufvudsak och allmän historia däri inarbetas. I dess förslag till kursplan inträder därför den svenska och nordiska historien redan i 2:a klassen, hvarigenom de af reservanten Höjer föreslagna kurserna för 5:e klassen något minskas.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Lund anser, att lärobok i allmänna historien för 10-åringar är olämplig, och föreslår, att en lärobok i nordens historia så utarbetas, att den — till samma omfång som af kommittén föreslagits — innehåller hvad som behöfves af allmän historia, samt att en läsebok för skolans slutrepetitionsstadium vid sidan af läroboken må användas, ur hvilken läsebok kunskap om ej genomgångna delar af världshistorien må kunna inhämtas.

*Uttalanden
mot allmän
historia i de
lägsta klas-
serna.*

I motsats till dem, som vilja hafva allmän historia införd i de lägsta klasserna, hafva adjunkten Ljungkvist i kollegiet vid h. latinläroverket i Göteborg samt ämneskonferensen vid Nya elementarskolan uttalat sig för att svensk och nordisk historia må läsas i klasserna 1—2 och att allmän historia först i 3:e klassen må påbörjas — dock med den skillnad, att Nya elementarskolans ämneskonferens vill hafva svenska historien, med uteslutande af oväsentliga delar, till största delen genomgången i klasserna 1—2 samt, endast för såvidt den står i samband med allmänna historien, behandlad i öfriga klasser, hvarpå skulle följa allmän repetition af kursen i klass 6, medan adjunkten Ljungkvist däremot föreslår bestämda kurser i svensk och allmän historia för klasserna 3—6. Vidare yrkas, att de af kommittén för 2:a klassen föreslagna berättelser ur Roms saga borde framflyttas till 3:e klassen, af läroverkskollegiet i Örebro samt lektor Svedelius och adjunkterna Holm och Edman i Luleå läroverkskollegium. Slutligen har förslag framställts, att allmänna historien såsom nu borde inträda i 4:e klassen, af kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm jämte ofvannämnda 3 lärare i Luleå, hvilka anse 3:e klassister ej mogna för forntidens historia, hvarjämte den geografiska kursen i klasserna 2—3 ej synts dem komma att omfatta de länder, som utgöra skådeplatsen för forntidens historia.

Läroverkskollegiet i Falköping förordar ett särskildt kursförslag, gående ut på att af allmänna historien i 2:a klassen må medtagas berättelser ur forntidens och medeltidens historia samt i 3:e klassen berättelser ur nyare tidens historia, hvarefter lärobok i allmän historia må införas i 4:e klassen.

*Anmärk-
ningar mot
kursernas
längd.*

Slutligen har anmärkts mot kommitténs förslag, att kurserna äro för dryga, i 3:e klassen af nyssnämnda 3 lärare i Luleå, i klasserna 4—5 af ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Skara, i 5:e klassen af läroverkskollegiet i Falköping, hvarjämte adjunkten Ljungkvist i kollegiet vid h. latinläroverket i Göteborg riktar en kraftig anmärkning mot avslutningskursen i 5:e klassen, som han anser förrycka hela kursplanen i historia för realskolan. Mot att samma

kurs — låt vara från olika synpunkter — föreslagits i realskolans 5:e klass och gymnasiet 1:a ring yttrar sig ämneskonferensen i Kristianstad, och kollegiet vid högre allmänna läroverket å Södermalm vill öfverflytta repetitionen af svenska forntidens och medeltidens historia från 5:e till 6:e klassen.

Läroverkskollegiet i Örebro samt ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Skara tvifla på att elever i 6:e klassen kunna få någon reell behållning af undervisningen i Sveriges statsförfattning och kommunalförvaltning.

Från enstaka håll har dessutom särskildt framhållits, att, för den händelse de föreslagna kurserna skulle bli fastställda, nya eller omarbetade läroböcker vore af nöden.

Geografi.

De föreslagna kurserna i geografi hafva gillats eller ansetts lämpliga af ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Skara, Malmö, Kristianstad och Karlstad.

Beträffande inträdesfordringarna till 1:a klassen har af kollegierna vid h. allm. läroverket å Södermalm och Katarina l. allm. läroverk samt ämneskonferensen vid l. allm. läroverket å Östermalm yrkats, att orden »närmare kännedom om Götaland eller Svealand och Norrland» måtte utgå, hvarjämte förstnämnda kollegium ville ersätta orden »Sveriges hufvuddelar» med »Sveriges landskap», och kollegiet vid Katarina l. allm. läroverk till »Sveriges hufvuddelar» vill lägga »och landskap».

Inträdesfordringarna till 1:a klassen.

Såsom en följd häraf föreslår kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm och ämneskonferensen vid l. allm. läroverket å Östermalm, att kurserna i 1:a klassen något minskas, så att »det öfriga Europas fysiska och politiska geografi påbörjad» öfverföres till 2:a klassen; ämneskonferensen vid Nya elementarskolan anser, att orden »korta upplysningar om jordens form och rörelse» böra utgå ur 1:a klassens kurs.

Yrkanden på minskning i 1:a klassens kurs.

I 4:e klassen önskar ämneskonferensen vid l. allm. läroverket å Östermalm en repetition af fäderneslandets geografi, och i 6:e klassen anser ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm — med hänsyn till avslutningsklassens mer praktiska uppgift — olämpligt att framhålla den fysiska geografin på bekostnad af den politiska. Ämneskonferensen vid l. allm. läroverket å Östermalm önskar i stället för »sammanfattande öfversikt af den fysiska geografin» repetition af den allmänna geografin i 6:e klassen och uttalar därjämte önskvärdheten af någon bestämmelse rörande fäderneslandets geologiska och klimatologiska förhållanden.

Anmärkingar mot kurserna i 4:e och 6:e klasserna.

I motsats till dessa, som antingen gillat kommitténs kursförslag eller föreslagit minskning i kurserna i de lägre klasserna, anser läroverkskollegiet i Falköping det vara önskligt, att nuvarande kursfördelning bibehölles i klass 1—4.

Uttalande för nuvarande kursens bibehållande.

Öfriga myndigheter hafva ej yttrat sig om kurserna i geografi.

Matematik.

I fråga om de föreslagna kurserna i matematik uttalar ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö sin tillfredsställelse med kurserna i klasserna 1—5, och förslaget att uppskjuta den egentliga algebran till ett senare stadium men tidigt börja med sifferekvationer hälsas likaledes med tillfredsställelse af kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm samt ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Skara, Kristianstad och Karlstad. Adjunkten Werring i läroverkskollegiet i Kristianstad anser, att matematikens läggning i 6:e klassen borde hafva mer karaktär af afslutning och vara mer praktisk.

Inträdesfordringarna till 1:a klassen.

I fråga om inträdesfordringarna till första klassen anser ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm, att dessa borde formuleras på följande sätt: »Färdighet i användandet af de fyra räknesätten med hela tal, högst fyrsiffriga, dock att icke må användas mer än 2-siffriga multiplikatorer och divisorer. (Resultatet må kunna innehålla flere än 4 siffror).»

Adjunkten Vinell darsammastädes anser, att endast division med ensiffrigt divisor må fordras.

Geometriens bibehållande i 3:e klassen, Regula de tri.

Att geometrien fortfarande måtte inträda i 3:e klassen, yrka ämneskonferensen vid h. realläroverket i Stockholm samt läroverkskollegiet i Falköping. Läroverkskollegiet i Visby vill bibehålla den geometriska åskådningsundervisningen i 3:e klassen men utsträcka kommitténs anmärkning mot sammansatt regula de tri i samma klass äfven till enkel regula de tri; och adjunkten Vinell i ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm föreslår beträffande 3:e klassens kurs den ändring i kommitténs förslag, att uttrycket »enkel regula de tri» utbytes mot »regula de tri (företredesvis enkel)».

Kurserna i klasserna 4—6.

Beträffande kursen i 4:e klassen anser läroverkskollegiet i Visby tillägget »användning af parenteser» böra utgå eller ersättas med något lämpligare uttryck. Adjunkten Vinell föreslår, att kursen i denna klass blir en repetition af den föregående aritmetiska kursen, och vill, att all algebra uppskjutes till 5:e klassen. Uttrycket »särskildt genom sammansatta bråkexempel» i de föreslagna kurserna för 5:e klassen finner läroverkskollegiet i Falköping olämpligt, och läroverkskollegiet i Vadstena anser, att den stereometriska räkningen i klasserna 5—6 borde stödja sig på stereometrisk geometri.

I och för de stereometriska och planimetriska räkningarna anses 6:e klassens kurs äfven böra omfatta det viktigaste af läran om kvadratrötter och räkneuppgifter med kvadratrötter ur siffrigtal (med användande af tabeller för deras finnande) af ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Skara, hvilken äfven tillägger numeriska 2:a grads ekvationer med en obekant, samt af läroverkskollegierna i Örebro och Visby.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö anser, att läran om algebraiska bråk ej bör medtagas i 6:e klassens kurs.

Mot den föreslagna bokföringskursen i 6:e klassen uttalas betänkligheter af ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad, hvilken anser lämpligt, att en särskild veckotimme anslås till denna kurs, och ej finner nödvändigt, att läraren i matematik skall bestrida denna undervisning.

Naturlära.

De föreslagna kurserna i naturlära har ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö i allt väsentligt gillat, och ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kristianstad i allmänhet funnit fullt tillfredsställande. Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad instämmer till alla delar med kommittén beträffande kursplanen.

Att inträdesfordringarna till 1:a klassen helt och hållet må utgå, yrkas af kollegierna eller ämneskonferenserna vid alla under direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk lydande läroverk. Lektor Lindman vid h. latinläroverket å Norrmalm anser, att nu gällande stadgande bör kvarstå. Kollegiet vid Nya elementarskolan anser inträdesfordringarna ej lämpliga.

Inträdesfordringar till 1:a klassen.

Sistnämnda kollegium yrkar äfven, att beträffande växtundersökningen 1:a klassens kurs. orden »under våren» utgår ur 1:a klassens kurs, och ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kristianstad finner läran om människokroppen för svår för lärjungarne i 1:sta klassen.

För exkursioner äfven under höstterminen i 2:a klassen yttrar sig ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad.

Exkursioner i 2:a klassen.

Angående kurserna i klasserna 3—5 anmärkes, att det torde vara omöjligt att under timmarna hinna ur lärjungarnes herbarier utvälja det för undervisningen nödvändiga materialet, hvarför yrkas, att orden »genomgång af förut samlade» samt noten å sid. 110 i kommittébetänkandet utgå, af kollegierna eller ämneskonferenserna vid alla under direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk lydande läroverk. Likaledes yrkas af desamma, att ur kursförslaget dessutom för 4:e klassen orden »systematisk repetition af djurriket påbörjad» och för 5:e klassen ordet »afslutad» vid repetitionen af djurriket måtte utgå. Vidare önskar ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm, att orden »och kännedom om» lägges till förslaget om insamling af växter.

Anmärkingar mot kurserna i klasserna 3—5.

För växtlistornas bibehållande hafva läroverkskollegierna i Örebro, Växjö, Yrkanden på växtlistornas bibehållande. Visby samt vid Nya elementarskolan uttalat sig.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö anser, att växtinsamling först bör fordras af lärjungarne i 4:e klassen samt att äfven i 5:e klassens kurs borde förekomma fortsatta öfningar i växtbestämning.

*Den s. k.
allmänna
naturläran.*

Beträffande den s. k. allmänna naturläran anser läroverkskollegiet i Falköping, att kemi och fysik borde inträda redan i 4:e klassen. Läroverkskollegiet i Visby och ämneskonferensen vid Nya elementarskolan önska den förändringen i kursplanen, att kemi och geologi föras till 5:e klassens, fysik och astronomi till 6:e klassens kurs. Professor Ångström, med instämmande af professorerna Dunér, Hildebrandsson, Cleve och Lundquist, i filos. fakulteten i Uppsala anser, att den för naturlära anslagna tiden i realskolans 5:e och 6:e klasser uteslutande må användas för fysik och kemi eller att åtminstone 3 af de 4 timmarna anslås åt fysik och kemi.

Medicinska fakulteten i Uppsala, med instämmande af större akademiska konsistoriet och lärarekollegiet vid Karolinska institutet, professor Lundell i filos. fakulteten i Uppsala och skolläkaren i Visby uttala önskvärdheten däraf, att den lärare i naturlära och naturhistoria, som får undervisningen i hälsolära på sin lott, också därtill bör hafva förvärfvat nödig kompetens.

II. Gymnasiet.

Kristendom.

*Invändningar
mot målet
och mot
kurserna i
allmänhet.*

Beträffande målet för kristendomsundervisningen har kommitténs uttryck »grunddragen i den kristna världsåskådningen» betecknats såsom sväfvande och oklart och uttrycket »kristna tros- och sedeläran» ansetts vara att föredraga af teologiska fakulteten i Uppsala, domkapitlet i Västerås, läroverkskollegierna i Visby, vid h. allm. läroverket å Södermalm, ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Malmö, Kristianstad, vid h. latinläroverket å Norrmalm och h. realläroverket i Stockholm; biskopen och domprosten Norberg i Strängnäs' domkapitel samt lektor Bergman i Örebro. Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Skara finner kursförslaget alltför omfattande och anser, att kurserna äfven för gymnasium böra ändras till öfverensstämmelse med kurserna i 1878 års stadga.

*Uttalanden
för en be-
stämd läro-
bok i dog-
matik.*

Mot kommitténs åsikt, att frihet borde lämnas läraren att använda eller icke använda särskild läro- eller läsebok i kristendomens grundsanningar, och för införande af en bestämd lärobok hafva uttalat sig: teologiska fakulteten i Uppsala; domkapitlet i Skara, Växjö, Lund, Kalmar, Karlstad och Härnösand; läroverkskollegierna i Linköping, Norrköping, Örebro, Växjö, Kalmar, Visby, vid h. allm. läroverket å Södermalm och i Skövde; ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Skara, h. latinläroverket å Norrmalm samt h. realläroverket i Stockholm; biskopen och domprosten Norberg i Strängnäs, biskopen i Göteborg, lektor Haller jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet i Vänersborg, lektor Esscher i Lund, lektor Börjeson i Karlstad, lektor Magnusson jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet i Härnösand, lektor Norelius i Luleå; inspektör jämte en ledamot af kollegiet i Alingsås.

Däremot anse kyrkoherden Bergman i direktionen öfver Nya elementarskolan samt lektor Afzelius i läroverkskollegiet darsammastädes, att den dogmatiska undervisningen bör ske muntligt utan särskild lärobok.

Professor Söderblom i Uppsala domkapitel förordar på gymnasiet en elementär framställning af läroformuleringens utveckling och inre sammanhang inom den kristna kyrkan för att bereda de unga möjlighet till uppfattning af dogmerna. Därjämte anser han, att fordran på någon kännedom om den utombibliska religionshistorien icke torde kunna afvisas från det högre skolstadiet.

Angående de af kommittén föreslagna kurserna i kyrkohistoria anmärker biskopen i Strängnäs, att kyrkohistorien bör afslutas i II:a ringen. *Kyrkohistoriens afslutning.*

Mot de af kommittén föreslagna bibeltexterna anmärka ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Malmö och Kristianstad, att dessa till innehållet ej öfverensstämma med det af kommittén angifna målet; lektor Börjeson i Karlstad anser Johannesevangeliet väl lämpligt till genomgång vid morgonbönerna men ej i klasserna; och ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm yttrar, att kommitténs förslag till bibelläsning i de 3 högsta ringarna förefaller opsykologiskt och alltför detaljeradt. Biskopen i Strängnäs uttalar som sin mening, att bibelläsningen bör omfatta de viktigaste delarna af bibelns heliga skrifter i lämpligt urval, ordnade enligt pedagogiska principer samt enligt gången af gamla och nya testamentets frälsningshistoria. *Anmärkningar mot de föreslagna bibeltexterna.*

Professor Söderblom i Uppsala domkapitel anser ej lämpligt, att de två första åren på gymnasium förflyta utan någon evangeliiläsning.

Att bibelläsningen ej bindes vid vissa böcker utan att större frihet vid valet af texter öfverlämnas åt läraren, yrka läroverkskollegierna i Norrköping och Örebro; ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Malmö och Kristianstad, h. latinläroverket å Norrmalm samt h. realläroverket i Stockholm; domprosten Norberg i Strängnäs, lektor Haller jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet i Vänersborg samt lektor Esscher i Lund. *Yrkanden på frihet vid val af bibeltexter.*

Modersmålet.

Mot kommitténs förslag till kurser i modersmålet hafva några invändningar gjorts. Professor Wulff i större akademiska konsistoriet i Lund yttrar, att modersmålets inlärande i alla dess stilarter, icke mindre som samtalsspråk och förhandlingsspråk än som skriftspråk, är det viktigaste af hela skolundervisningen i språk och att all språkundervisning måste, på alla stadier, ordnas så, att modersmålet främjas.

Professor Noreen i filos. fakulteten i Uppsala uttalar äfven för gymnasialstadiet åtskilliga önskemål med afseende på modersmålsundervisningen. Enligt hans mening bör grammatik först på gymnasiet göras till föremål för systema- *Grammatikundervisningen.*

tiskt studium. Därvid bör inledning till modersmålets grammatik, modersmålets ljudlära, betydelselära och formlära behandlas. Utom svensk litteraturhistoria, föredrag och diskussioner samt läsning af modern norsk och dansk litteratur höra enligt hans mening till gymnasiekursen äfven elementen af versläran samt öfversikt af stilistiken.

Med professor Noreen instämmer i tillämpliga delar professor Schück i filos. fakulteten i Uppsala samt f. d. professor Sahlin i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk särskildt angående den grammatiska undervisningens plats, hvarjämte lektor Behm jämte 3 andra ledamöter af läroverkskollegiet i Hälsingborg hemställer, att en läroplan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af professor Noreen föreslagna måtte utarbetas.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Lund anser, att gymnasiets lärjungar måtte vid litteraturläsningen i form af notiser och exkurser erhålla någon kännedom om modersmålets historiska utveckling samt att stilistik måtte ingå i kursbestämmelserna.

*Litteratur-
läsningen.*

Med afseende på litteraturläsningen å gymnasiet yttrar biskopen i Strängnäs, som yrkar på inskränkning häri och mer aktgifvande på välläsningen, att skolans uppgift i afseende på litteraturkännedom endast måste vara att göra de unga förtrogna med ett och annat af de allra mest typiska och framstående arbeten inom de olika hufvudgrenarna af den vittra litteraturen, främst den, som verkligen har fosterländskt innehåll och kynne. I samma riktning uttalar sig äfven biskopen i Lund.

Att den äldre svenska litteraturen såsom föga njutbar för lärjungarne i II:a ringen ej rätt lämpar sig för detta stadium men väl med fördel kan läsas på det högsta stadiet, anse domkapitlet i Skara och läroverkskollegiet i Linköping; ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Jönköping yttrar, att bibringandet af kännedom om den äldre svenska litteraturen synes mera vara en universitetets än gymnasiets uppgift. Ämneskonferensen i Karlstad, anser, att modern svensk litteratur också bör läsas i ring III.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kristianstad uttalar som sin mening, att litteraturläsningens fördelning bör öfverlämnas åt rektor och ämneskonferensen.

För ökad utrymme åt nyare litteratur, äfven 20:e århundradets, uttala sig läroverkskollegierna i Linköping, Norrköping, Örebro och vid h. allm. läroverket å Södermalm.

*Uppsats-
skrifningen.*

Med afseende på uppsatsskrifningen hafva följande föreslagit, att denna i näst sista ringen skulle begränsas till en hvar 4:e vecka: direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, direktionen öfver Nya elementarskolan; läroverkskollegierna i Norrköping, Örebro, Växjö, Visby och vid h. allm. läroverket å Södermalm; ämneskonferenserna vid h. allm. läroverket i Kalmar, Karlstad, h. latin-

läroverket å Norrmalm, h. realläroverket i Stockholm samt lektor Haller jämte en annan ledamot af läroverkskollegiet i Vänersborg.

Professor Erdmann, med instämmande af professorerna Persson och Almkvist, i filos. fakulteten i Uppsala anser, att uppmärksamhet bör riktas på den språkliga formen i uppsatserna i starkare grad än hittills, då den i allmänhet så godt som uteslutande ägnats åt det sakliga innehållet.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad uttalar som sin mening, att inga öfversättningar från främmande språk må förekomma i samband med undervisningen i modersmålet på gymnasialstadiet.

Läroverkskollegiet i Varberg, ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kalmar, ämneslärare vid h. latinläroverket å Norrmalm samt lektor Beckman, med instämmande af rektor Almquist, vid h. realläroverket i Stockholm önska skilda betyg i litteraturhistoria och uppsatsskrifning, den sistnämnde åtminstone i III:e och IV:e ringarna. *Skilda betyg i litteraturhistoria och uppsatsskrifning.*

Därjämte påpeka ämneskonferenserna vid h. latinläroverket å Norrmalm och vid h. realläroverket i Stockholm, att för den händelse öfverhufvud obligatoriska feriearbeten skola i någon form bibehållas, feriearbetet i modersmålet i främsta rummet torde förtjäna att komma i åtanke.

Klassiska språk.

Angående de af kommittén föreslagna kurserna i klassiska språk hafva endast några få myndigheter yttrat sig.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö ansluter sig till kommitténs förslag.

Teologiska fakulteten vid Uppsala universitet yttrar sig mot inskränkningsen i kurserna i klassiska språk, och ämneskonferensen, med instämmande af fyra andra kollegieledamöter vid h. allm. läroverket i Karlstad, yttrar sig likaledes mot inskränkningsen i kurserna, som beträffande latinet skulle hafva till följd, att öfversättningsproffen från latin till svenska urartade till ytliga gissningsförsök och beträffande grekiskan nästan fullständigt skulle betaga detta ämne dess bildande betydelse. Enligt konferensens mening borde öfversättningar från svenska till latin förekomma i II:a och III:e ringarna.

Rektor Jacobson i Visby anser, att de föreslagna kurserna i klassiska språk både i kvalitativt och kvantitativt hänseende äro för obetydliga. Någon grekisk syntax synes honom ej kunna medhinnas på den åt grekiskan föreslagna tiden. Enligt hans mening är det hela ett pedagogiskt oting.

För närmare bestämda öfningskurser i latin yttra sig läroverkskollegiet i Visby, ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kristianstad och lektor Olsson i Jönköping. Ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm föreslår, att

Yrkanden på mera bestämda kurser.

förslaget i fråga om andra ringen måtte erhålla följande något förändrade lydelse: »Valda stycken ur Cornelius Nepos eller Cæsar samt Livius; någon lättare episod ur Ovidius; formlära etc. (= förslaget)»; samt att Curtius må utgå äfven ur tredje ringens kurs.

Läroverkskollegiet i Örebro anser beträffande latinet, att lärjungarne i studentexamen endast borde svara för en del af den lästa kursen, exempelvis skalerna, med hvilka bekantskap kunde göras genom en antologi med urval ur flere författare, samt att beträffande grekiskan valfrihet borde äga rum mellan Xenofons Anabasis och en grekisk krestomati med lämpliga utdrag ur flera författares arbeten.

Lektor Bergman i Norrköping hänvisar till sitt föredrag vid sextonde allmänna svenska läraremötet i Stockholm 1900, och lektor Rosengren därsammastädes anser, att starkare hänvisning borde gifvas på realia samt att man vid latinstudiets början icke uteslutande borde inskränka sig till en elementarbok utan äfven hafva frihet att börja med sammanhängande text. För öfrigt hänvisas till »Konsten att läsa latin» samt »Förhandlingar vid sjätte nordiska filologmötet i Uppsala».

Professor Reuterskiöld i juridiska fakulteten i Uppsala yrkar, för såvidt den föreslagna studentexamen skulle medföra rätt att omedelbart inskrifvas i juridisk fakultet, på mera omfattande kurser i latin.

Främmande lefvande språk.

De af kommittén föreslagna kurserna i främmande lefvande språk synas ej hafva gifvit anledning till någon allmänare kritik.

Ämneskonferensen vid Nya elementarskolan gillar i allmänhet såväl mål som kurser, och ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kristianstad har beträffande de föreslagna kurserna i engelska och franska ingen speciell anmärkning att göra.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Skara anser, att talfärdigheten bör utgå ur bestämmelserna om målet samt att talöfningar må förekomma i den mån omständigheterna det medgifva.

Lektor Behm jämte 5 andra ledamöter af läroverkskollegiet i Hälsingborg anser, beträffande tyska och engelska, att talöfningarna ej böra bindas vid texten.

Tyska.

I fråga om *tyskan* vill ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö till målsbestämmelserna tillägga uttrycket: »utan svårare grammatiska och fra-seologiska fel».

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kristianstad påpekar såsom inkonsekvens i kommitténs förslag, att tyskans sällning först stärkes och sedan genom den föreslagna valfriheten försvagas.

Ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm hyser betänkligheter med afseende på tiden att medhinna syntaxen i I:a och II:a ringarna.

Beträffande skrifningarna anser ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad, att skriftliga arbeten i alla gymnasietts ringar endast hvar 4:e vecka böra förekomma, och ämneskonferensen vid Nya elementarskolan hyser betänkligheter mot hemskrifningar i alla ringarna. Läroverkskollegiet i Visby föreslår, att skriftlig afgangspröfning i tyska förläggas till gymnasietts näst högsta ring samt att kursplanen för gymnasium ändras i de delar, som af nämnda bestämmelser komma att beröras.

I fråga om *engelskan* föreslår ämneskonferensen vid Nya elementarskolan, att i målsbestämmelserna angående skrifningar insättas orden »grammatiska och fraseologiska», i likhet med hvad som skett beträffande målet för engelskan i realskolan. *Engelska.*

För systematisk repetition af grammatiken i IV:e ringen yttrar sig ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Malmö och Karlstad; ämneskonferensen vid h. realläroverket i Stockholm anser olämpligt, att ingen systematisk grammatik ingår i kurserna för III:e och IV:e ringarna, om nämligen skriftliga profskola förekomma i studentexamen.

Med afseende på skrifningarna förordar ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm likformighet i de skriftliga uppgifterna, och ämneskonferensen vid Nya elementarskolan uttalar sig för att äfven i III:e ringen skriftliga reproduktionsöfningar måtte förekomma.

I fråga om *franskan* yttrar läroverkskollegiet i Linköping, att grammatikkursen bör inskränkas. Å andra sidan anser ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad, att systematisk öfversikt af syntaxen efter en kortfattad lärobok bör förekomma i III:e och IV:e ringarna samt att formläran bör vara inhämtad vid inträdet i III:e ringen. *Franska.*

För lättare sammanhängande text redan i II:a ringen uttala sig ämneskonferenserna vid h. allm. läroverket i Malmö och Nya elementarskolan.

Lektor Behm jämte 2 andra ledamöter af läroverkskollegiet i Hälsingborg anser, att lärjunge på gymnasiet bör hafva tillfälle till öfning i fransk skrifning.

Historia.

De af kommittén föreslagna kurserna i historia gillas af ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad och i hufvudsak af ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kristianstad, som dock hyser betänkligheter mot att kurserna i 6:e klassen och gymnasietts I:a ring delvis äro desamma.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Jönköping anser den till I:a ringen förlagda kulturhistoriska öfversikten af forntid och medeltid komma att *Yrkanden på inskränkning i kurserna.*

utgöra ett för lärjungarne på detta stadium alltför vidlyftigt och svårt pensum.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Skara anser kurserna för stora i ringarna I och III, och läroverkskollegiet i Örebro yttrar likaledes, att i kurserna lättnad kunde ernås, om kursen i kyrkohistoria och möjligen äfven i litteraturhistoria löpte parallellt med undervisningen i historia, hvilket kommittén sagt vara önskvärdt men ej fullföljt.

Ämneskonferensen vid h. realläroverket i Stockholm, som anser, att Nya och särskildt Nyaste tidens historia i kommitténs förslag fått en sämre ställning än nu, uttalar som sin mening, att kurserna i IV:e ringen äro för stora, att de nuvarande kurserna i klass 7:2 vore att föredraga, att läsningen af Nya tidens historia första gången borde vara afslutad i III:e ringen, att I:a ringens kurs åtminstone på reallinien borde bortfalla, samt att kurserna ej borde vara så skarpt markerade. Ämneskonferensen vid Nya elementarskolan anser, att Nyare tidens historia omedelbart må inträda i I:a ringen samt att först i IV:e ringen en återblick på kulturutvecklingen göres. Kollegiet i Växjö anser, att i kursförslaget angående allmänna historien i IV:e ringen på eventuellt 4-årigt gymnasium orden »och i sammanhang — författningar» borde utgå och något motsvarande tilläggas vid geografikursen i ringarna I och II.

Yrkande på ökning i kurserna. Professor Reuterskiöld i juridiska fakulteten vid Uppsala universitet anser, för så vidt den föreslagna studentexamen skulle medföra rätt att omedelbart inskrifvas i juridisk fakultet, större kurser i antikens och medeltidens historia samt i svensk statsförfattning och utländsk statskunskap vara erforderliga.

Läroböcker. Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö framhåller, att allmänna historien på gymnasiet bör taga hufvudparten och svenska historien däri inarbetas, och ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Lund uttalar sig för införandet på gymnasiet af en lärobok i allmän historia af samma beskaffenhet som t. ex. den nu brukade af Pallin-Boëthius, i hvilken resp. afdelningar af Nordens historia (Odhners större lärobok) på vederbörliga ställen insattes. För omarbetning af nu använda läroböcker uttalar sig äfven kollegiet i Linköping.

Geografi.

De föreslagna kurserna i geografi hafva i hufvudsak gillats af ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Skara, Kristianstad och Karlstad.

Ämneskonferensen vid h. latinläroverket å Norrmalm uttalar som sin mening, att hufvudvikten vid den geografiska undervisningen inom gymnasiet ej bör läggas på vår egen världsdel såsom sådan utan på de stora kulturstaterna i deras helhet, så att t. ex. det brittiska väldet framställdes i ett sammanhang oberoende af delarnas belägenhet inom eller utom Europa.

Matematik.

De för gymnasiet föreslagna kurserna i matematik hafva gillats af ämneskonferenserna vid h. allm. läroverken i Kristianstad, Karlstad och h. latinläroverket å Norrmalm. Dessutom hafva kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm och ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Skara särskildt instämt i kommitténs förslag att låta den geometriska mogenhetsskrifningen bortfalla, hvarjämte ämneskonferensen vid Nya elementarskolan uttalar sin tillfredsställelse öfver att läran om maxima och minima strukits ur kurserna för latingymnasiet, och ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö mot kurserna på realgymnasiet intet har att anmärka.

Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Skara anser, att vid undervisningen i algebra geometriska uppgifter i tillräckligt antal böra förekomma och vid undervisningen i ren geometri möjligheten af en analytisk behandling påvisas; att således kurserna å gymnasiet borde bestämmas i enlighet med denna uppfattning om de syntetiska och analytiska metodernas nära samhörighet.

*Uttalande
angående
metoden.*

Beträffande de för ring I föreslagna kurserna anser ämneskonferensen vid h. latinläroverket i Göteborg att proportionslärans tillämpning på geometrien bör börja i I:a ringen å latingymnasiet med särskild hänsyn till grekerna, som i II:a ringen afsluta matematikstudierna; ämneskonferensen vid h. realläroverket i Stockholm är af den meningen, att »planimetriska räkneöfningar» må utgå ur kursförslaget för I:a ringen å realgymnasiet, och ämneskonferensen vid Nya elementarskolan anser öfverflödigt att i I:a ringens kurs upptaga proportionslära såsom särskildt moment.

*Kurserna i
ring I.*

Till II:a ringens kurs anser ämneskonferensen i Malmö den i I:a ringen å latingymnasiet föreslagna bestämmelsen om utdragning af kvadratrötter ur siffertal böra flyttas; och ämneskonferensen vid h. latinläroverket i Göteborg uttalar som sin mening, att logmaritmbehandlingen måtte bibehållas i ring II å latingymnasiet.

*Kurserna i
ring II.*

Till III:e ringens kurs å latingymnasiet anser ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö läran om serier böra förläggas i och för behöflig minskning i IV:e ringens kurs, och ämneskonferensen vid h. latinläroverket i Göteborg uttalar som sin mening, att bestämmelsen om serier och sammansatt ränta bör bibehållas i ring III å latingymnasiet. Ämneskonferensen vid Nya elementarskolan anser, att geometriska öfningssatser ej böra såsom särskildt moment upptagas i ring III å realgymnasium men väl vid repetitionen i ring IV. Lektor Schultz-Steinheil i Kristianstad vill hafva proportionsläran uppflyttad till ring III.

*Kurserna i
ring III
och IV.*

Med afseende på de matematiska skrifningarna anser kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm, att inga skrifuingar må förekomma i ring I, att såväl å real- som latinlinje matematiska uppsatser endast hvar 4:e vecka må förekomma i ring II, endast hvar 3:e vecka i ringarna III och IV.

*Matematiska
skrifningar.*

Naturhistoria.

I kommitténs förslag till kurser i naturhistoria instämmer till alla delar ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad. Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö gillar kommitténs förslag i allt väsentligt, och ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kristianstad har intet att däremot erinra.

Yttrande af
rektor Alm-
quist och lek-
tor Bohlin.

Rektor Almquist och lektor Bohlin hafva i ett särskildt utlåtande, som bifogats några kollegiers skrivelser, beträffande kommitténs förslag påpekat dess enligt deras mening reaktionära karaktär, dess tendens att i alla klasser sammanblanda alla möjliga saker samt den omständigheten, att det föga har att bjuda annat än en upprepning af realskolans kurser. Den ensidiga systematiska riktning, i hvilken de naturhistoriska studierna vid universiteten och skolan alltför länge kvarhållits, hade på de sista årtiondena fått vika för andra riktningar, främst biologien, som växt systematiken långt öfver hufvudet. Det vore den jämförande anatomen, embryologien och fysiologien, som i vårt århundrade tagit ledningen och som frambragt resultat, hvilka i vår tid ej borde vara främmande för gymnasiets undervisningsplan. Denna mening hade ock fått uttryck i de år 1895 fastställda och nu gällande kursbestämmelserna. Men genom att såsom mål för gymnasieundervisningen sätta »systematisk öfversikt af växt- och djurriket, grundad på kännedom om ett något större antal djur och växter etc.» hade kommittén återfört undervisningen till 1860-talets ståndpunkt.

Beträffande kurserna anses den reform, som inleddes 1895, böra fullkomnas därhän, att med 6:e klassen i skolan systematiken och växtsamlandet afslutas och de 3 sista åren ägnas åt biologien i modern anda.

För ring I på eventuellt 4-årigt gymnasium föreslås kurser ordagrant lika med dem för realskolans 6:e klass, hvarjämte samläsning mellan en eventuell afslutningsklass och ring I å ett 4-årigt gymnasium vid mindre läroverk anses böra äga rum.

För 7:e årsklassen föreslås följande kurser: De högre växternas organisation och biologi, så ofta ske kan ställda i samband med deras betydelse i naturens och människans hushållning, med utgångspunkt tagen i allsidig behandling af de viktigaste organisationstyperna. Växtsamlandet till denna ring bör bortfalla.

För 8:e och 9:e årsklasserna föreslås följande kurser: Gymnospermer och kryptogamer, af de senare företrädesvis sådana gruppers organisation och biologi, som äro belysande för andra delar af kursen (t. ex. ormbunkar) eller af betydelse i naturens eller människans hushållning (t. ex. rost- och jästsvampar, bakterier). Växternas väfnader och lifsyttningar. — Djurrikets hufvudsakligaste organisationstyper ur anatomisk, fysiologisk och utvecklingssynpunkt (urdjur, nässel-djur, maskar, ryggradsdjur). Människokroppens anatomi, fysiologi och hygien.

I samband härmed anmärkes, att kommitténs kursbestämmelse »Öfversikt af djurrikets utvecklingshistoria» och »Öfversikt af växtrikets utvecklingshistoria» innebär en oklarhet. Vore därmed menad paleontologien, så hörde denna i sitt sammanhang till geologien, om än notisvis en del sådant lämpligen kunde medtagas i naturhistorien. Att läsa »Ryggradsdjurens nutida utbredning, särskildt inom vårt land» innebure ett våldsamt slöseri med de två sista skolårens nyvaknande vetenskapliga intresse och förståndsmognad. Till de två sista årens kurser borde höra mikroskopiska förhållanden, alltså celler, väfnadslära, utvecklingsbegreppets odlande genom jämförelse af skilda formtyper o. s. v.

Slutligen framhålles, att om enligt ofvan anförda kursplan realskolans 6:e klass och ett 4-årigt gymnasiums ring I erhålla samma kurs, valfriheten för naturhistorien kan inträda med andra ringen.

Till nu nämnda förslag hafva anslutit sig: läroverkskollegierna i Linköping och Norrköping, ämneskonferensen vid h. realläroverket i Stockholm samt lektor Bohlin vid h. allm. läroverket å Södermalm.

Kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm instämmer i hufvudsak med rektor Almquist och lektor Bohlin men skiljer sig så till vida från dem, att det är emot all samläsning mellan realskolans 6:e klass och gymnasiets I:a ring, anseende, att ingen sammanblandning af realskola och gymnasium bör äga rum samt att den naturhistoriska undervisningen i realskolans 6:e klass har en helt annan uppgift än samma undervisning i gymnasiets I:a ring. På grund häraf föreslår kollegiet följande kurser för ring I: De fanerogama växternas viktigaste naturliga familjer jämte något utvidgad växtkännedom; insamling af 50 växter. — Ryggradsdjuren, med hufvudsaklig hänsyn till deras allmänna byggnad och med framhållande af deras för människan viktigare, nyttiga och skadliga arter; samt för ring II följande tillägg till ofvan framställda förslag: De ryggradslösa djuren, med hufvudsaklig hänsyn till deras byggnad, utveckling, lefnadssätt och betydelse i naturen och för människan.

Lektor Lindman vid h. latinläroverket å Norrmalm framhåller i likhet med rektor Almquist och lektor Bohlin såsom ett väsentligt fel i den af kommittén föreslagna kursplanen, att den betecknar en återgång till föråldrade förhållanden men skiljer sig från dem i fråga om kurserna.

För ring I föreslår han i det hela samma kurser som kommittén. Till »Öfversikt af de fanerogama växternas viktigare naturliga familjer» föreslås tillägget: samt de viktigaste kapitlen af växternas organisation och lifsföreteelser, allt i förening med undersökning af lefvande material. Insamling af 50 växter. — Undervisning i naturhistoria uti ring I kan, där så erfordras, göras gemensam med naturläran i realskolans klass 6, med 2 t:er för botanik och zoologi.

För ring II föreslås: Ryggradsdjurens allmänna byggnad i jämförande öfversikt och med framhållande af de för människan viktigare, nyttiga och skad-

liga arterna. — Öfversikt af de fanerogama växternas viktigare naturliga familjer med organografi och biologi till utvidgning af föregående afdelningens kurs. Insamling af 50 växter, däribland några allmännare kryptogamer.

För ring III föreslås: Öfversikt af de kryptogama växternas större grupper med särskildt framhållande af de kryptogamer, som äro af betydelse i naturens eller människans hushållning. Det viktigaste af läran om växtcellen och växtens inre byggnad, livsvillkor och livsprocesser (anatomi och fysiologi). — De lägsta djuriska organismerna och i sammanhang därmed det viktigaste af läran om djurcellen.

För ring IV föreslås: De ryggradslösa djuren (fortsättning och avslutning) med hufvudsaklig hänsyn till byggnad, utveckling, lefnadssätt och utbredning, särskildt inom vårt land, samt betydelse i naturens och människans hushållning. Det viktigaste af djurkroppens väfnader och fysiologiska arbete. Repetitioner. — Det viktigaste af växtrikets utvecklingshistoria och utbredning, särskildt inom vårt land. Repetitioner.

Såsom skäl för timantalets ökning för naturhistorien i de två högsta ringarna (jfr sid. 48) anföres af kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm samt lektor Lindman vid h. latinläroverket å Norrmalm, att ett entimmesämne genom skrifningar och extra lofdagar är underkastadt en så stark reduktion, att det blir omöjligt ur tidens synpunkt att hinna ens de anspråkslösaste kurser. Så nämnes, att under v. t. 1902 undervisningen i naturhistoria för en abiturientklass vid h. latinläroverket å Norrmalm legat nere i 5 veckor (22 mars—19 april), för R. 7: 2 vid h. allm. läroverket å Södermalm i 6 veckor (18 mars—29 april). Vidare framhålles såväl af nu nämnda kollegium och lektor Lindman som af ämneskonferensen vid h. realläroverket, att först i de två sista klasserna finnas den förståndsmognad, det intresse och de kunskaper i fysik och kemi, som äro nödvändiga förutsättningar för ett fruktbärande studium af naturhistorien i modern anda. Dessutom påpekas, att naturhistorien kanske mer än något ämne har en tidskräfvande metodik, hvarjämte den principen anses böra fastslås, att för formalämnen koncentrera timantalet nedåt, för sakämnen uppåt. Under förutsättning af att naturhistorien i de två sista ringarna erhåller 2 veckotimmar, anse ämneskonferensen vid h. realläroverket och lektor Bohlin det vara möjligt att i ring II nöja sig med *en* veckotimme.

Yttrande af
professor
Aurivillius.

Professor Aurivillius i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk anser naturhistoriens uppgift vara att öfva och utveckla lärjungarnes iakttagelseförmåga samt på den vägen låta dem under lärarens ledning förvärfva kännedom om och kärlek till den natur, som omgifver dem i deras dagliga lif. Som en följd häraf borde undervisningen från de lägsta klasserna till de högsta anknyta sig till sådana föremål, som kunna af lärjungarne själfva undersökas, och till företeelser, som kunna af dem pröfvas. För detta måls vinnande borde

läraren hafva frihet att vid undervisningen använda de djur och växtformer, som äro bäst tillgängliga för den trakt, där läroverket är beläget, och ej — annat än undantagsvis, t. ex. i fråga om en del främmande kulturväxter och vissa högre djur från andra länder — af systematiska eller andra skäl tvingas till att vid undervisningen upptaga former, med hvilka lärjungarne ej själfva kunna göra bekantskap. Otvifvelaktigt vore dessa principer hittills bättre tillämpade vid undervisningen i botanik än i zoologi och därför också allmänbildningen vida större med afseende på kännedomen om vår växtvärld än om vår djurvärld. Härför hade kommittén sökt råda bot, i det den beredt zoologien mera tid på gymnasialstadiet, och därför vore det ej berättigadt att beskylla kommittén för att vara reaktionär med afseende på undervisningen i naturhistoria. Äfven om »en jämförande framställning af djurens inre byggnad» (= jämförande anatomi) såsom vetenskap sattes mycket högt och ansåges tillhöra skolstadiet, så måste dock medgifvas, att en dylik kunskap, om den skulle hafva något värde, förutsatte en ganska omfattande artkännedom och ett klart begrepp om djurrikets systematiska afdelningar. Att kunna redogöra för den inre byggnaden hos djur eller djurgrupper, som man ej känner igen, när man stöter på dem ute i naturen, måste anses såsom en mycket tvifvelaktig för att icke säga löjlig kunskap. — I sammanhang härmed påpekas, att ej alla djurgrupper lika väl lämpa sig för att studeras ens på det högre skolstadiet. Exempel på mindre lämpliga sådana vore t. ex. maskar och urdjur. Däremot lämpade sig bland de lägre djuren leddjuren och flera vid vår västkust förekommande hafsdjur förträffligt för skolstadiet och kunde i flera fall upptaga täflan med växterna. Därjämte uttalar sig professor Aurivillius för anordnande af dubbeltimme i naturhistoria, för den händelse 45-minuterstimmar skulle införas, enär dissektioner m. m. eljest ej kunna medhinnas.

Professor Lundell i filos. fakulteten i Uppsala anser, att undervisningen i naturvetenskap mera, än som vanligen sker, må grundas på omedelbar iakttagelse och experiment.

Läroverkskollegiet i Växjö anser, att utom schemat tillfälle borde beredas till laborationsöfningar.

Med afseende på växtinsamlandet föreslår domkapitlet och läroverkskollegiet i Uppsala, att det obligatoriska växtinsamlandet lämnas fritt. Ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Karlstad yttrar, att feriekursen i naturhistoria visserligen borde föreskrifvas för alla ringarnas lärjungar, men skulle ej ovillkorligen bestå i insamling af ett visst antal växter utan hellre af annat arbete i naturen, t. ex. undersökning af olika organs byggnad hos något växtsläkte, undersökning af någon insektgrupp eller annan djurgrupp, insamling samt försök till beskrifning och bestämning af i en trakt förekommande bergarter och mineral etc. Hvarje lärjunge borde under lärarens ledning få välja ämnen för dylikt feriearbete.

Angående växtlistor. se sid. 193.

Fysik.

De af kommittén föreslagna kurserna hafva i hufvudsak godkändts af kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm, ämneskonferensen vid h. allm. läroverken i Malmö, Karlstad samt vid h. latinläroverket å Norrmalm.

Ämneskonferensen vid h. realläroverket i Stockholm, som uttalar sin tillfredsställelse öfver att fysiken återfått sitt timantal före år 1895, anser kurserna för ett 4-årigt gymnasium i hufvudsak lämpligt affattade, men en del af elektrodynamiken bör enligt dess mening flyttas från de högsta ringarna till ring II, då också optiken kunde afslutas i ring III.

Ämneskonferensen vid Nya elementarskolan framhåller det olämpliga i att två nya ämnen (fysik och kemi) införas med sammanlagdt blott 2 veckotimmar. Skulle en särskild kurs i kemi läsas i latingymnasiet, borde den läsas i samband med den del af fysiken, till hvilken kemien närmast hör, nämligen elektricitetsläran. Denna olägenhet kunde afhjälpas genom en omkastning af vissa delar af kursen i naturlära för realskolans 5:e och 6:e klasser så, att de viktigaste kemiska företeelserna, med särskildt afseende på deras praktiska betydelse och tillämpning, och det allmännaste af geologien lästes i 5:e klassen, de viktigaste fysiska företeelserna, med särskildt afseende på deras praktiska betydelse och tillämpning, samt det allmännaste om vårt planetsystem och himlakropparna i öfrigt däremot lästes i realskolans 6:e klass.

Följande modifierade kursplan i fysik föreslås för gymnasiet:

Realgymnasiets I:a ring: Läran om kropparnas allmänna egenskaper samt om fasta, flytande och gasformiga kroppars jämvikt; de första grunderna af astronomi.

Realgymnasiets öfriga ringar: Lika med de af kommittén föreslagna kurserna.

Latingymnasiets I:a ring: Läran om kropparnas allmänna egenskaper samt om fasta, flytande och gasformiga kroppars jämvikt; de första grunderna af astronomien.

Latingymnasiets II:a ring: Värmelära jämte grunddragen af meteorologien.

Latingymnasiets III:e ring: Läran om magnetismen och elektriciteten och i samband därmed repetition af kemien; akustiken påbörjad.

Latingymnasiets IV:e ring: Akustik; optik. Repetition.

Läroverkskollegiet i Växjö anser, att utom schemat tillfälle till laborationsöfningar borde beredas lärjungarne; och ämneskonferensen vid h. latinläroverket i Göteborg instämmer lifligt i kommitténs yttrande angående laborationsöfningar samt uttalar önskvärdheten däraf, att anordnandet af frivilliga dylika öfningar underlättades exempelvis därigenom, att den lärare, som ville leda sådana öfningar, finge motsvarande minskning i det antal lektioner, han är pliktig att meddela.

Kemi.

Beträffande de föreslagna kurserna i kemi yttrar ämneskonferensen vid h. realläroverket i Stockholm, att kurserna äro affattade med klok hänsyn till det väsentliga i undervisningen, och kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm samt ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Malmö hafva mot kursplanen i hufvudsak intet att erinra.

Kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm anser, att i kursplanen för ring IV i stället för »grunddragen af Sveriges geologi» borde sättas »grunddragen af geologien med hufvudsaklig hänsyn till svenska förhållanden».

Läroverkskollegiet i Växjö anser, att utom schemat tillfälle till laborationsöfningar borde beredas lärjungarne.

Beträffande de kemiska laborationerna yttrar ämneskonferensen vid h. allm. läroverket i Kristianstad, att dessa, om klassen är stor, borde äga rum delvis å ordinarie timmar, delvis å eftermiddagarna, i hvilket fall motsvarande lindring i lärarens tjänstgöring borde beredas. Kollegiet vid h. allm. läroverket å Södermalm anser, att frivilliga laborationsöfningar i ringarna III och IV upptagas på schemat såsom andra frivilliga ämnen med motsvarande tjänsteplikt för läraren, exempelvis 2 timmar i veckan.

Angående ämneskonferensens vid Nya elementarskolan mening, se fysiken här ofvan.

Filosofisk propedeutik.

I fråga om detta ämne har från några håll föreslagits, att namnet filosofisk propedeutik må utbytas mot logik och psykologi samt att studiet af psykologien skall gå före studiet af logiken. Professor K. R. Geijer i Uppsala och rektor Bergquist i Kristianstad anse, att i detta sista hänseende man som hittills må lämna läraren fria händer.

Professor Reuterskiöld i juridiska fakulteten vid Uppsala universitet anser, för såvidt den föreslagna studentexamen skulle medföra rätt att omedelbart inskrifvas i juridisk fakultet, äfven en kurs i rättsfilosofiens historia vara nödvändig.

Fasta skrifningar.

Mot kommitténs förslag att afskaffa de s. k. fasta skrifningarna hafva några myndigheter yttrat sig.

Så yrkar rektor Jacobson i Visby, att fasta skrifningar må införas i klasserna 4—7 och såvidt möjligt alla skrifningar förläggas till lärorummet

med undantag af svensk uppsattsskrifning, som någon gång kan med fördel utföras i hemmet.

För fasta skrifningar i ringarna I och II yttra sig domkapitlet i Karlstad, läroverkskollegierna i Uppsala, Växjö, Karlstad, vid h. latinläroverket å Norrmalm samt rektor Söderbaum i Malmö.

Kollegiet vid Nya elementarskolan anser, att skrifningarna därstädes i klasserna 6 och 7 böra såsom hittills i regeln försiggå i skolan, och yttrar sig ej om skrifningar vid öfriga allm. läroverk.
